

Cazul domnișoarei R.

^r
Interpretarea unei povești de viață

O LOG I E OTERAPI

E Alfred Adler

Cazul domnișoarei R.

Interpretarea unei povești de viață

Traducere din engleză de Vlad Vedeau

A

TRe

Editori:

SILVIU DRAGOMIR VASILE DEM. ZAMFIRESCU

Director editorial: MAGDALENA MĂRCULESCU

Coperta: FABER STUDIO

Redactor:

MANUELA SOFIA NICOLAE Director producție: CRISTIAN CLAUDIU COBAN Dtp:

NICOLAE HĂRTOPANU Corectură:

MARIANA MUȘUROIU RODICA PETCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României ADLER, ALFRED

Cazul domnișoarei R: Interpretarea unei povești de viață / Alfred Adler; trad. din
engleză de Vlad Vedeau. - București: Editura Trei, 2018

ISBN 978-606-40-0505-2

I. Vedeau, Vlad (trad.)

159.9

Titlul original: THE CASE OF MISS R: THE INTERPRETATION OF A LIFE STORY Autor: Alfred
Adler

Copyright © Editura Trei, 2018 pentru prezenta ediție

C.P. 27-0490, București Tel./Fax: +4 021300 60 90 e-mail: comenzi@edituratrei.ro

www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-40-0505-

2Cazul domnișoarei R. ■

Cuprins

7 I. Copilăria timpurie

1	II. Dificultățile
9	adolescenței
29	III. Dezvoltarea unei
	nevroze
43	IV. Stilul de viață
63	V. Mania geloziei
73	VI. Dezvoltarea sexuală
91	VII. Problema iubirii
111	VIII. Șocul cunoașterii
	sexuale
132	IX. Protestul viril
153	X. O fobie de lupos
182	XI. Da! Dar...
211	XII. Scopul de
	superioritate
234	Cazul domnișoarei R.

Copilăria timpurie

Fie că ne place sau nu, de obicei învățăm din cărți. Sperăm cel puțin să descoperim în ele vreun răspuns la propriile noastre întrebări și vreo soluție la propriile noastre dificultăți. Acest lucru este în special adevărat când alegem o carte care se ocupă de problemele vieții noastre psihice. Ce alt scop poate să aibă studiul psihologiei dacă nu ne oferă un ajutor concret pentru dificultățile noastre sau dacă nu ne oferă măcar posibilitatea să ne ajutăm noi înșine?

În această carte încerc să îi ofer cititorului o imagine a metodelor și tehnicilor psihologiei individuale. Această artă de tratament al minții umane este într-un tot demonstrabilă și este indiscutabil deschisă celui de a cărui minte nu este străină înțelegerea

profundă a unității conjunctive a vieții umane. Trebuie să cunoaștem simbolurile grafice ale limbajului nostru ca să putem citi limba pe care o vorbim. Așa cum, deținând această cunoaștere, putem să citim o limbă altfel străină, la fel trebuie să cunoaștem simbolurile sufletului pentru a citi o viață

.Citim adesea biografii; multe sunt pline de povești de viață dramatice și captivante. Multe au de-a face cu persoane al căror mod de viață sau ale căror realizări au fost cumva neobișnuite sau dramatice. Adesea, ceea ce face biografia interesantă este activitatea individului sau forma literară. Aici mă ocup de o poveste de viață care, deși însuflețită și plină de culoare, este totuși povestea unei fete obișnuite, fără merite deosebite. Cred că această poveste va ilustra faptul că s-ar putea prea bine ca aspectul psihologic al biografiei să fie cel mai fascinant.

Arta psihologiei individuale se bazează pe cunoaștere și pe bun-simț. Numai celor împovărați de prejudecăți psihologice li se va părea ciudată, complicată sau amăgitoare. În această carte procedez așa cum fac în cabinetul meu atunci când ascult pentru prima oară povestea unui pacient. Comentariile asupra poveștii nu se bazează pe o cunoaștere mai bună a faptelor decât aceea deja disponibilă cititorului. Intenționat, procedez într-o manieră nepremeditată și spun povestea așa cum mi-a fost transmisă, oferindu-mi interpretarea în timp ce o citesc pentru prima dată. La fiecare propoziție, la fiecare cuvânt al pacientei, mă gândesc: Care este adevărata semnificație a ceea ce spune? Care este atitudinea acestei persoane față de viață? Ce înseamnă cuvintele ei în lumina faptelor ei? Cum face față cerințelor vieții? Cum se poartă cu semenii săi, cu alte ființe umane? Cum își îndeplinește datoriile (sau eșuează în a le îndeplini)? Tinde ea spre realitate sau spre iluzie?

Având cadrul acestei povești, ale cărei lacune le vom acoperi treptat din propria noastră experiență, o vedem pe această față străduindu-se să ajungă la o expresie deplină a personalității ei și să stăpânească problemele vieții. Începem de la cei dintâi ani de

viață, întrucât am convingerea că dezvoltarea ființei umane este în mare măsură determinată de primii patru sau cinci ani.

Încep acum povestea domnișoarei R. Îmi este la fel de necunoscută cum este și pentru dumneavoastră și comentez pe măsură ce citesc.

Îmi amintesc că tata mă întreba adesea...

E instructivă întrebarea: De ce nu mama? „Tatăl” are o semnificație specială. Acest copil, o fată, era mult mai atașată de tatăl ei decât de mamă. Ce înseamnă asta? Din faptul că acest copil îl preferă pe tată putem trage concluzia că el trebuie să fie un om blând. Copilul se atașează mai întâi de mamă. Este firesc și ușor de înțeles. Pentru copil, mama reprezintă prima legătură cu lumea. Mama îl ajută și adesea îl răsfășă. A doua etapă se instalează mai târziu, când copilul devine într-o măsură mai independent. Caută să se atașeze de acele persoane care se poartă cel mai bine cu el; adică fie rămâne atașat de mamă, fie se îndreaptă spre alții. Aici, mama începuse să răsfășe fiica, dar, aparent, nu putea să concureze cu tatăl pentru afecțiunea ei.

Te simți bine? Te doare ceva?

9

Fata își începe povestea cu o amintire din copilărie.

Experiența psihologică ne-a arătat că amintirile din copilărie nu sunt atât de nesemnificative pe cât se credea înainte. Din rezerva nesfârșită de amintiri din copilărie pe care o are fiecare dintre noi, la maturitate se păstrează numai câteva. Tocmai acest fapt ar trebui să sublinieze importanța acestor impresii amintite. Așadar, când un adult ne spune despre o amintire timpurie (prea puțin contează dacă este sau nu prima) care îi apare deosebit de limpede, suntem în măsură să interpretăm de aici atitudinea personală față de viață a celui care vorbește. Aceasta este, în esență, atitudinea pe care a menținut-o până în momentul povestirii, fie acesta cu douăzeci, treizeci sau patruzeci de ani mai târziu. Dacă această atitudine față de viață s-a schimbat pe parcursul anilor, și amintirile din copilărie care îi apar înainte și după o astfel de schimbare vor fi altele.

io Un exemplu concret poate va ajuta la clarificarea acestui aspect. Să spunem că te afli pentru prima dată într-un oraș străin și ești dus pe un drum lung de la gară la casa gazdei. Vei fi văzut, desigur, foarte multe lucruri pe drum. Ajuns acasă și întrebat ce-ți amintești, vei răspunde poate un monument din parc, niște flori la fereastră, un magazin de delicatese, un cal biciuit, șuieratul strident al unei fabrici,

hurducăiala serioasă a taxiului sau cine știe ce. Dar pentru că erai condus și, în același timp, aveai încredere în cel care te conducea, vei fi acordat puțină atenție traseului. Pe de altă parte, dacă ai fi singur în oraș și obligat să-ți găsești drumul pe jos, ai observa puncte de reper și indicatoare și sensuri de mers și ai putea să descrii cu detalii precise drumul pe care ai mers.

Copilul este singur într-un oraș străin și depinde de îndrumarea mamei sau a tatălui sau a oricui ar fi persoana preferată. Își va aminti numai lucrurile care lasă o impresie profundă, dat fiind că acestea se potrivesc unei scheme de existență sau atitudini față de viață deja structurate.

Ne vom strădui, aşadar, să tragem unele concluzii din amintirile timpurii ale acestei fete. Concluziile sunt susținute și de faptul că fata găsește aceste lucruri ca fiind îndeajuns de importante pentru a le pune la începutul poveștii ei.

Tatăl trebuie să fi fost un om extraordinar de moale și de slab, iar fata trebuie să fi fost un copil foarte răsfățat. Deducem că această fată va avea grijă să fie întotdeauna răsfățată. Își va dori să fie mereu în centrul atenției și va încerca permanent să se pună în evidență. Apar dificultăți imediat ce un astfel de copil intră în contact cu alte persoane care nu îi oferă aceeași atenție pe care o primește de la persoana care o răsfată. Găsim într-un astfel de caz o tendință puternică de a respinge, o aversiune față de străini, o atitudine critică și lipsă de interes pentru alte persoane și o repulsie de a se

adapta la situații noi. Acest răsfăț se poate datora naturii tatălui ei sau poate că ea se află într-o situație aparte. Fie este singurul copil, crescut în circumstanțe deosebit de nefavorabile, fie este singura fată între băieți sau copilul cel mai mic. Se poate și ca vreunul dintre organele ei să aibă o funcționare deficitară.

Niciodată nu mă simțeam prea bine.

Nu putem să acceptăm literalmente afirmațiile pacienților noștri. Astfel de afirmații nu trebuie să ne influențeze așa cum îi influențează pe pacienți. Ceea ce această fată vrea să spună înseamnă: eram un copil bolnăvicios.

Întotdeauna aveam temperatură (asta e greu de crezut) și mâinile îmi

erau atât de fierbinți și de uscate, încât trebuia să le umezesc cu limba.

Știm că există moduri mai bune de hidratare a mâinilor; mai mult, în caz de febră, și limba este uscată. Se poate ca ea să-și fi folosit limba pentru a-și umezi mâinile într-un cu totul alt scop

decât cel la care se referă. Se poate observa că, adesea, copiii își folosesc limba în scopuri pe care persoanele de lângă ei le dezaprobă. Probabil că tatălui ei nu-i plăcea asta, iar fata atrăgea astfel atenția tatălui. Putem, așadar, să observăm o altă trăsătură: fata are o puternică înclinație de a-și asigura și întări poziția centrală prin purtări rele.

Tatăl meu mi-a spus mai târziu că viața mea a atârnat de un fir de păr.

Multor oameni sănătoși li s-a spus asta. Și viața mea „a atârnat de un fir de păr”. Am înțeles mai târziu că nu era adevărat. În cele mai multe cazuri, o asemenea remarcă este o exagerare care servește la a-l face mai important pe cel care vorbește sau scrie. Cel care simte nevoia să exagereze trebuie, în primul rând, să se simtă inferior. Fata nu spune care era cauza suferinței. Aflăm doar că a

12 fost un copil fragil care nu mânca prea bine, dar aparent doar pentru că fusese răsfățat. Cunoaștem obiceiul copiilor de a refuza să mănânce; servește scopului de a atrage atenția asupra lor.

Nu aveam niciodată poftă de mâncare, niciodată nu îmi plăcea să mănânc nimic. Nu suportam gustul mâncării și mestecam îmbucăturile de parcă erau hârtie sau iarbă. Îmi amintesc vag că părinții mei se plângeau de mine doctorului nostru. Singurul lucru care avea vreun gust era laptele mamei; se spune despre mine că m-am împotrivit cu disperare fiecărei încercări de a fi înțărcată.

Este uimitor că această fată scrie extrem de bine, în ciuda faptului că nu a ajuns prea departe la școală.

Am rămas, așadar, un bebeluș alăptat pentru o perioadă incredibil de lungă, de fapt, timp de cinci ani.

Asta e destul de improbabil. Dar chiar dacă ar fi fost vorba de numai doi ani, putem presupune că această fată era profund atașată de mamă. Asta confirmă afirmația noastră anterioară; adică atașamentul față de tată reprezintă a doua etapă. Poate că tratamentul incorect din perioada de bebeluș a fost unul dintre motivele retragerii față de mamă. Înțărcarea unui copil de doi ani este o tragedie.

Încă pot să văd în fața mea sânul alb și frumos al mamei.

Nu este prea sigur dacă acest copil și-a amintit asta; astfel de imagini se pot forma ulterior. Din nou, trebuie să ținem seama că o asemenea imagine servește anumitor scopuri care par să nu aibă nimic de-a face cu imaginea. Am descoperit până aici că acea fată fusese răsfățată și, în consecință, îi face pe alți oameni să o

servească. Interesul ei este îndreptat spre a-i face pe ceilalți să-i fie devotați. Este dureros pentru ea să trebuiască să renunțe la sânul mamei din moment ce o metodă atât de simplă de hrănire este înso- 13 țită de multă tandrețe și atenție. Această fată încă mai crede că nu era nimic în neregulă cu modul în care a fost crescută. *Mi-era rușine. Când aveam musafiri, obișnuiam să șoptesc la urechea mamei: „Vino, lasă-mă să beau”. Trebuia apoi să se așeze undeva unde nu ne putea vedea nimeni.*

Așadar, copilul știa că era ceva rușinos. *Când mama se ducea în vizită la rudele primului său soț, care murise, nu știa ce să facă în ce mă privea. Sora mea mai mare era dispusă să mă ia la sânul ei, dar eu am spus: „Nu e la fel ca atunci când mă ia mama. Tu ești blondă, iar mama e brunetă. Nu-mi place părul blond”.*

Putem observa din această remarcă ce lucruri mici și superficiale joacă un rol în simpatizarea sau respingerea unei persoane. Cineva ne este plăcut pentru că are ochii asemenea unuia dintre prietenii noștri; pe altul îl disprețuim pentru că vorbește ca un profesor pe care l-am urât. Ne place o fată pentru că părul ei e de aceeași culoare, pentru că tenul sau înfățișarea ei este la fel ca a mamei. Adeseori nu știm prin ce mecanism fin, nedectabil, ne este stârnită simpatia. De multe ori, chiar și acele persoane pe care le alegem întru iubire și căsătorie ne-au atras atât de puternic doar pentru că par să aibă o asemănare superficială, de obicei fizică, cu destinatarul anterior al afecțiunii noastre. În astfel de cazuri, legătura poate să rămână complet ascunsă, iar de obicei așa se întâmplă.

După cum știm acum, această fată era foarte atașată de mama ei în copilăria timpurie și subliniază trăsături distinctive care nu sunt de nicio importanță pentru noi.

Eu însămi eram brunetă.

14 Vorbește despre păr pentru a doua oară. Pune un accent deosebit pe păr.

Tatăl meu a vrut ca părul să-mi fie tuns scurt pe frunte. Purtam atunci o pelerină albastră cu broderie roșie și îmi doream o pălărie. Defecare dată când treceam pe lângă un magazin strigam: „Pălărie! Pelerină!”

Vanitate timpurie și un puternic interes pentru aspectul exterior. Exista o mare prețuire a frumuseții.

Nu puteau să mă ia din fața magazinelor. În cele din urmă, mama trebuia să ocolească acele vitrine.

Copilul are o influență suficient de puternică asupra mamei pentru a o obliga să apeleze la trucuri. Înainte să ies împreună cu mama, ea îl întreba pe tatăl meu cu ce rochie ar trebui să mă îmbrace.

Mama este, de asemenea, interesată de înfățișarea copilului; este ușor de înțeles cum vanitatea îi este inculcată fetei. Am fost foarte fericită când am primit prima pereche de pantofi; de-abia mi-au fost puși în picioare că am și deschis ușa și am încercat să alerg cu ei.

Aceasta este o încercare de a-și asigura stăpânirea lor. Tatăl ei este croitor; întreaga familie este predispusă să aprecieze aspectul exterior. Așadar, aceasta nu este o trăsătură moștenită, ci ține de atmosfera casei.

Erau mulți nasturi în casă; jucam cu ei jocuri pe care le inventam eu. Erau banii mei.

Copilul are un interes prematur pentru muncă și bani.

Mai mult; îmi plăcea să mă joc cu batiste de mătase. Obişnuiam să fac 15 în ele găuri prin care treceam mâinile păpușii mele.

Pregătire pentru ocupația de croitoreasă.

Îmi plăcea și mai mult să mă joc cu o sticlă de bere.

Știm că toți copiii mai degrabă și-ar folosi propria fantezie decât să se joace cu jucării mecanice... Copilul învață prin imitație. Totuși, poate face asta numai atunci când se identifică cu alții, atunci când joacă un rol pe care l-a preluat de la tată sau de la mamă. Ea își imită tatăl când creează o rochie.

Cotrobăiam prin sertare, mă ocupam de lacăte.

Copilul a avut o mare libertate să se joace cu orice dorea.

Ocupația mea preferată era să vorbesc singură. Puteam să imit pe cineva ore în șir.

Imită croitoria și vorbirea, de asemenea doctorul și bucătarul. Actoria este o profesie pe care ar fi logic să o aleagă un copil care se pregătește de la o vârstă timpurie să se identifice cu alții sau cu un rol. Mulți oameni sunt pregătiți inconștient pentru anumite profesii pe care nu le aleg niciodată pentru că nu știu nimic despre pregătirile lor timpurii.

Îl imitam și pe brutar. Brutăria mea era un sertar cu rămășițe din pâinea pe care seara o luam cu mine la culcare.

Dorință intensă de a reprezenta ceva; copilul își dorește până și noaptea să fie brutar.

Mai târziu mă jucam de-a profesoara, purtând ochelari exact ca profesoara de la școală. Mi-am făcut ochelari din carton roșu. Cataloagele

16 și agendele tatălui meu reprezentau manualele, iar spătarul canapelei era tabla.

Vedem scena lui Shakespeare.

Îi amenințam pe copiii neascultători și strigam atât de tare, încât tatăl meu îmi spunea să nu mă entuziasmez atât de mult.

O altă metodă de a obține atenția tatălui.

Mă jucam de-a muncitorul cu râșnița de cafea.

Imaginație și imitație puternic dezvoltate.

În casa noastră erau doi oameni care vindeau cărbuni. Eu stivuiam lemne în magazinul lor și uneori luam cina cu ei. Acasă nu m-aș fi atins de mâncarea pe care o mâneam acolo; de exemplu, varză acră și chiftele. Dar la ei acasă îmi plăcea să mănânc orice.

Refuzul de a mânca este o încercare de atragere a atenției prin protestul împotriva unei funcții evident importante. Când cuiva îi e foame începe din nou să mănânce. Un copil va abandona acest truc imediat ce observă că nu poate obține atenție prin astfel de manevre inutile și că nu își face rău decât lui însuși, neobținând niciun fel de atenție.

Vânzătorul de cărbuni mă întreba cu cine îmi doream să mă căsătoresc, întotdeauna răspundeam „cu tatăl meu”.

Acest răspuns ar putea fi înțeles ca o dorință incestuoasă. Totuși, dacă luăm în considerare faptul că acest copil nu știe nimic despre relațiile sexuale, este foarte probabil ca dorința fetei de a se căsători cu tatăl ei să fie posibilă numai pentru că relația cu el este complet asexuală.

Îl iubeam foarte mult pe tatăl meu. Chiar eram geloasă pe el.

17

Dacă gelozia ar fi întotdeauna o expresie a iubirii sexuale, atunci ne-am înșela. Dar există și o gelozie care își are originea într-o luptă pentru putere. Este destul de posibil ca toate formele de gelozie să izvorască dintr-o luptă pentru superioritate. Nu poate fi gelos decât cel care se simte inferior celui față de care e gelos — mai slab, mai puțin inteligent, insuficient. Crede că abilitățile și inteligența lui nu sunt adecvate pentru competiția onestă cu un rival și încearcă să pună presiune prin gelozie; adică să-și demonstreze puterea. Faptul că gelozia se găsește atât de frecvent în relațiile de dragoste nu justifică încadrarea acesteia ca

o expresie exclusivă a iubirii sexuale. Gelozia este foarte adesea o problemă de prestigiu.

Mă amestecam de multe ori când mama îl alinta pe tata, îl mângâiam pe păr; îi ridicam mânecile și îi sărutam mâinile.

Nu cred că asta este o expresie a iubirii sexuale. Orice explicație bazată pe considerente sexuale este eronată.

Când nu eram cuminte, mama mă amenința că va comanda de la barză un frate sau o soră, iar eu strigam: „O să-l arunc afară”.

Aici este foarte evidentă gelozia provocată de lupta pentru superioritate.

Aveam un mare respect pentru berze. Le admiram și nu puteam să înțeleg cum puteau berzele să aducă bebeluși, care arată atât de prostește. Am auzit mai târziu, la școală, că bebelușii ies din burtă. Care le era începutul, nu știam. Credeam că cineva pur și simplu îi comanda atunci când se căsătorea.

Fata nu are nici cea mai vagă idee despre originea ființelor umane.

18 *Când tata călătorea, îmi aducea întotdeauna un cadou, o jucărie sau o carte. Apoi mă ținea pe genunchi și îmi citea. După 21 de ani, îmi pot aminti cum tatăl meu trebuia să îmi citească. Îmi imprimam cuvintele în memorie. Când am văzut că oamenii citeau în cafenea, mi-am luam cartea cu mine și am recitat pasajele. Două femei s-au minunat că un copil atât de mic putea să citească. Tata trimitea vederi; eu primeam întotdeauna două și defecare dată erau mai drăguțe decât celelalte. Cu toate astea, nu aveam liniște până când nu îmi dădeau toți vederile lor.*

Vrea să aibă totul, o manifestare a unui sentiment de inferioritate crescut.

Data fiind constituția mea bolnăvicioasă, toată lumea era supusă față de mine..

Prin modul în care se comportă, această fată își va pune susceptibilitatea la boală în slujba luptei pentru superioritate.

Eram bolnavă foarte des, suferind frecvent de amigdalită.

„Munții sunt în durerile facerii; un șoarece prăpădit e pe cale a se naște”.¹

Îmi amintesc că am fost dusă la spitalul de copii. Nu îmi plăcea ca cineva să se uite în gâtul meu și îmi era frică de spatula care-mi apăsa limba.

Există tendința de a respinge medicul. Copilul răsfățat de-abia așteaptă să fie obiect al compătimirii.

Mi-era teamă că mă voi sufoca.

Ne putem imagina cum se va purta această fată mai târziu în viață.

Aluzie la o fabulă antică prin care se
ilustrează discrepanța dintre eforturi
mari și rezultate nesemnificative. (N.t.)
Dificultățile adolescenței „

*Timp de un an am avut o tuse convulsivă. În primele șase luni a
devenit din ce în ce mai rea și a durat un an până când, în sfârșit,
mi-a trecut.*

Tușea convulsivă nu durează douăsprezece luni. Dacă nu apar
complicații pulmonare sau alte boli, tușea convulsivă trece în cel
mult trei-patru luni. Din moment ce nu e menționată nicio astfel de
complicație, singura concluzie este că acest copil a păstrat inten-
ționat simptomele tusei convulsive pentru propriile scopuri. Care
ar putea fi motivul? Oamenii bolnavi solicită și de obicei primesc
mult mai multă atenție, îngrijire și afecțiune decât cei care sunt
sănătoși. Oamenii bolnavi sunt neajutorați, au nevoie de protecție
și îngrijire. Nu contează ce vârstă au; de obicei se poartă din nou
asemenea copiilor.

După cum știm, copilul mic are în mod
egoist o existență fericită, fără
responsabilități și pe seama ființelor
umane apropiate. Această stare ar
putea fi considerată ca fiind dezirabilă
pentru toată lumea. Nu este cazul,
altfel ar trebui ca toți să fim bolnavi
sau să ne prefacem. Ființa umană
normală este mult prea atrasă de
diverse preocupări și plăceri pentru a
accepta să fie îngrijită și să i se dea
ordine mai mult decât este necesar. Pe
de altă parte, există indiviz

i20 care anticipează dificultăți prea mari în viață și care, în consecință, nu ajung, din ființe umane sănătoase, ființe umane utile. Astfel de persoane privesc adesea boala ca pe un mod potrivit de a ajunge fără efort la un simulacru de superioritate. Asta înseamnă dominare prin slăbiciune. Este evident că astfel de persoane se simt inadecvate sau prea slabe pentru a intra în competiție cu semenii lor sănătoși. (Persoanele cu sentimente de inferioritate sunt întotdeauna înclinate să privească viața ca fiind, într-un fel sau altul, o luptă în care trebuie să fie întotdeauna înaintea celorlalți.) Conduși de acest sentiment de inferioritate sau de insuficiență prin comparație cu alții, ei caută o cale de scăpare care le va aduce triumful de a fi primii, cel puțin în cercul restrâns al apropiaților lor. Se agață de boală ca de un mijloc bine-venit de a ajunge la asemenea triumfuri fără valoare. În timp ce își pregătesc simptomele, se pregătesc și pentru o aparentă superioritate. Asta continuă până când descoperă că prețul pentru atitudinea lor lașă devine prea mare și pur și simplu renunță la simptome. Frecvent, încetarea unui anumit simptom nu este decât semnalul asumării unui nou. Sau au ajuns la punctul în care, pierduți fără speranță în labirinturile diverselor lor lupte și complet descurajați, se prezintă la medic.

Chiar dacă nu am ști nimic altceva despre această fată, am putea deduce din afirmația că tușea convulsivă a durat douăsprezece luni faptul că se simțea îndeajuns de inferioară pentru a ține de boală cât de mult putea. Înțelegem foarte bine sentimentul de inferioritate al acestei fete din moment ce am aflat din unele însemnări anterioare că fusese tare răsfățată. Copiii răsfățati suferă întotdeauna de un puternic sentiment de inferioritate, pentru că ei cresc asemenea plantelor de seră și ajung astfel să le fie groază de realitatea

crudă a vieții imediat ce intră în contact cu ea. Dar nu numai atât. Pentru a-și menține poziția favorabilă de siguranță, vor exagera intenționat asprimea și dificultățile vieții, 21 diminuându-și astfel curajul. Sentimentul lor de inferioritate, care nu este nici mai mult, nici mai puțin decât rezultatul unei interpretări greșite, devine absolut, iar dorința intensă de a domina, ca o compensație pentru spinul inferiorității, este intensificată direct proporțional cu amplificarea sentimentului de inferioritate. Așadar, retragerea deplorabilă a nevroticului se dezvoltă din lașitate și dorință excesivă de putere.

Într-o noapte am avut o criză de sufocare atât de rea, încât, în stupoarea mea, am vrut să sar pe fereastră.

Exagerare.

Eram atât de slăbită, încât de-abia puteam să merg; am fost adusă în aer liber într-un scaun cu rotile. Oamenii mă evitau.

Unui copil răsfățat nu-i pasă de asta.

Copiii erau luați în grabă de lângă mine.

Copiii sunt întotdeauna îndepărtați de o asemenea priveliște.

Din moment ce medicul recomandase aer umed, plecam în excursii pe bătrâna Dunăre. Vomitam adesea când tușeam.

După fiecare criză cădeam înapoi în scaun și eram ca moartă.

Copilul răsfățat folosește fiecare ocazie pentru a face o impresie puternică prin accesele sale de tuse. Cu cât copilul este mai răsfățat, cu atât mai gravă pare să fie boala. Fetița nu vrea să renunțe la tușea ei convulsivă.

Uneori îl auzeam pe tatăl meu spunând că s-ar sinucide dacă mi s-ar întâmpla ceva.

22 Tatăl ei este un visător. Această fată știe că tatăl are o afecțiune puternică pentru ea. Este conștientă de puterea ei asupra lui.

Ochii lui erau tot timpul ațintiți asupra mea cu o expresie de suferință...

De asemenea, seara, tatăl meu mă spăla.

Copilul răsfățat nu face nimic singur; toată lumea din jurul ei este implicată.

Mi-era teamă de apă și întotdeauna mă împotriveam să fiu spălată.

Asta nu e ceva înăscut, nu e o particularitate. Acest copil se folosește de orice pentru a fi în centrul atenției. Spălarea devine un ritual. îi arată tatălui că trebuie să facă un efort pentru ea.

Cel mai rău era să-mi fie tăiate unghiile de la picioare.

Aceeași tendință ca în cazul refuzului mâncării. Copiii care fac necazuri sunt copii răsfățați.

Am început apoi să mă plâng ca și cum degetele de la picioare îmi erau

tăiate. Uram și să fiu spălată pe cap.

Toți copiii se poartă asemănător când ceva nu le convine sau când sunt în situații necunoscute sau neplăcute pentru ei. Le dau la o parte; se revoltă. Fie ridiculizează noua situație, fie luptă împotriva ei. Mulți au chiar crize de furie. Nu este deloc necesară presupunerea că un astfel de comportament rău se ascunde în inconștientul colectiv al omenirii (Jung). La fel de inutilă este ipoteza lui Freud că deviațiile de comportament demonstrează faptul că dezvoltarea omenirii se repetă la fiecare ființă umană.

Când Lina (sora ei) se spăla pe picioare, mă furișam lângă ea în patru

labe și îi ridicam fustele ca să văd ce era dedesubt. Curiozitate sexuală timpurie.

De când am devenit prea mare pentru căruț, am început să dorm în patul părinților. În fiecare seară mă duceam la culcare în modul următor:

Copiii răsfățați fac necazuri când se duc la culcare, mai ales când copilul nu mai este atașat de mamă. Pregătirea pentru culcare este descrisă amănunțit.

Mai întâi, tata trebuia să mă ia în brațe, să danseze și să cânte un cântec care era așa: „Niciuna dintre zâne nu este ca tine de drăguță și gingașă, micuța mea dragă”.

Apreciere din partea tatălui ei a faptului că e drăguță.

Trebuia să bată pernele, să le aranjeze corect și să mă învelescă. Copil răsfățat.

Mă culcam lângă mama; când era plecată, mă culcam lângă tata. El îmi dăduse un clopoțel ca acela care se folosește în ajunul Crăciunului și puteam să sun din el când o voiam pe mama. Sunam din clopoțel, tata aprindea lumina, Lina ajungea în grabă la patul meu. Apoi adormeam iarăși.

23

Anxietatea pe care o resimt copiii în timpul nopții se numește pavor nocturn. O astfel de anxietate este un simptom care are un scop, asemenea sunatului din clopoțelul pe care i-l dăduse tatăl ei. Ce se întâmplă când sună clopoțelul? Cei devotați ei se trezesc și trebuie să se grăbească să-i fie alături. Se asigură de atenția și obediința slujitorilor ei. Își simte puterea și, mulțumită, adoarme iarăși. Un copil neglijează anumite funcții (ca aceea care duce la udarea patului) pentru același scop, de a atrage atenția. O astfel de neglijare

24 este, asemenea clopoțelului, un semn că acel copil dorește atenție și este menținută atâta timp cât scopul real nu a fost identificat.

Psihanaliștii privesc pavorul nocturn ca fiind rezultatul faptului că un copil a fost martor la actul sexual al părinților lui. Asta demonstrează lipsă de umor.

Starea de anxietate apare în multe forme, cu o severitate variabilă. Adesea, nu este decât o perturbare ușoară a somnului, uneori este frică paroxistică, în funcție de intensitatea luptei pentru putere a copilului. Este irelevantă intensitatea manifestării simptomului. Ce este important este faptul că simptomul respectă întotdeauna aceeași schemă fixă — atragerea atenției prin tulburarea celorlalți.

Aveam doi chiriași. Unul era un bărbier ungar pe care îl chema Nagy. Era șchiop. Mi-era frică de el. Voia să mă mângâie, dar eu fugeam și mă ascundeam.

Există o frică inculcată devreme de defecte fizice. Asta e de înțeles dacă ținem seama că fetița s-a atașat de o singură persoană. O astfel de frică este uneori alimentată de mediu. Frecvent, părinții își feresc copiii de vederea unui cerșetor. Ei generează astfel frică și aversiune în loc de milă. Civilizația noastră este crudă.

Într-o zi, stăteam pe canapea cu păpușa mea. Bărbierul a intrat în cameră și m-a mângâiat. Eram îngrozită, am căzut și am rămas atât de țeapănă de parcă aveam o criză de tetanie. Tata și Lina erau în agonie.

Acesta pare să fi fost un leșin care devine inteligibil dacă ne amintim că fetiței îi displace orice persoană în afară de tatăl ei, mai ales dacă acea altă persoană arată neobișnuit sau ciudat. Am cunoscut un copil de un an și jumătate care plângea amarnic când vedea o persoană în haine de casă sau prost îmbrăcată. În acest

caz, la mijloc nu este doar prețuirea frumuseții, ci și privilegiul 25 neobișnuită, cu atât mai mult cu cât copiii răsfățați sunt înclinați să observe scenele neobișnuite.

Din când în când, un bărbat cu un picior strâmb venea la cafeneaua în care eram noi. Tremuram, încercam să mă ascund, îmi îngropam fața în poala tatălui meu. Uneori trebuia să mă ducă acasă.

Întotdeauna face probleme. Când părinții stau liniștiți într-o cafenea, fetița le dă ceva de făcut. Îi obligă să plece cu ea.

Câteodată, mergeam la un restaurant unde cânta o fanfară militară. Imediat ce dirijorul ridica bagheta și muzica începea dintr-odată, mă simțeam în stare de șoc. Tatăl meu trebuia să mă ia din restaurant.

își ține tatăl ocupat. Este același tipar. Putem să mai extragem ceva din aceste exemple. Amintirile ei sunt mai ales percepții vizuale. Menționează o dată sau de două ori că își amintește percepții auditive, când spune cum tatăl ei trebuia să îi cânte și din nou în ultima însemnare despre fanfara militară. Probabil că ea se încadrează deopotrivă în tipul vizual, ca și în cel auditiv. Ce înseamnă această clasificare?

Se știe de mult timp că mulți oameni sunt interesați în primul și în primul rând de lucruri vizibile. Își amintesc mult mai bine lucrurile pe care le-au văzut decât cele pe care le-au auzit și pot să rețină mai bine acele percepții care au fost impresionante *vizual*. Acest tip îl numim tipul vizual.

Pe altă parte, un alt tip își folosește simțul auzului pentru percepția lumii exterioare și își amintește în primul rând lucrurile auzite. Acesta este tipul auditiv.

Majoritatea oamenilor sunt de ambele tipuri, cu un accent puțin mai mare pe unul sau celălalt.

26 Un al treilea tip este ceea ce numim tipul kinestezic.

Oamenii de acest tip par să aibă o tendință foarte puternică spre mișcări corporale.

Am aflat din observații îndelungate și din multe cercetări că tipul în care se încadrează un individ nu ține pur și simplu de întâmplare. În foarte multe cazuri se poate demonstra convingător că tipul în care o persoană a ales să se dezvolte reprezintă în realitate o compensare pentru un defect în funcționarea unuia sau a mai multora dintre cele cinci simțuri sau pentru o deficiență a organelor mișcării (a membrilor). De exemplu, o inferioritate ereditară sau dobândită a ochilor atrage după sine o încercare compensatorie de a depăși această inferioritate în ciuda inadecvării ochilor și începe astfel o dezvoltare continuă în direcția vizualului. Chiar dacă inferioritatea organică inițială dispare complet în anii următori, individul încă urmează același tipar de dezvoltare. Dificultățile întâmpinate în depășirea inferiorității trebuie să fi

făcut o impresie de neșters pentru a fi posibilă determinarea tipului de amintiri păstrate la vârsta adultă.

Ceea ce tocmai am spus despre tipul vizual este la fel de valabil pentru tipurile auditiv și kinestezic, în care perturbări ale organelor respective creează fundația pentru tipare diferite de dezvoltare.

*Mă s-periam foarte tare și când găseam o pană în patul meu. Tipam
atunci de parcă ar fi fost un monstru.*

Anxietatea este bine cunoscută în istoria copilului răsfățat. Vedem cum anticipează și se pregătește pentru această stare prin faptul de a fi interesată de orice poate să provoace anxietate. Alte școli de psihologie explică altfel fenomenul anxietății. De exemplu, psihanalistii susțin că anxietatea este indusă de dorința sexuală refulată. Se poate ca frica să fie provocată de o astfel de refulare, dar poate că lucrurile stau tocmai invers, iar anxietatea este emoția 27 refulată. Psihanaliștii progresiști au încercat să țină seama de asta prin afirmarea faptului că orice anxietate izvorăște din anxietatea originară care însoțește actul nașterii. Totuși, noi suntem de părere că nașterea este o situație în care o funcție atât de inteligentă ca anxietatea nu-și are locul. Metoda noastră de descoperire a scopului și a efectelor unei manifestări afective ne-a făcut să observăm că anxietatea este un mijloc excelent de a-i domina pe ceilalți. Fata își cheamă tatăl să o ajute să-și depășească anxietatea. În această poveste de viață auzim permanent de momente de anxietate. Ea se folosește de toți și de toate în mania ei neîntreruptă de a domina.

Când aveam cinci ani, s-au întâmplat următoarele. În timp ce mă jucam cu păpușa, m-am simțit obligată mental să le spun vorbe urâte lui Dumnezeu și părinților mei, cum ar fi tîrfă murdară, câine prost și • așa mai departe.

Cum apare la copil această reacție de ură? Psihanaliștii ar spune că este o izbucnire de sadism înăscut.

Dacă privim lucrurile mai atent, ajungem la concluzia că fetița este un copil răsfățat care se luptă cu disperare împotriva prăbușirii sistemului ei. Distrugerea a început când, așa cum crede ea (corect sau nu, este lipsit de însemnătate) a fost înțărcată, la vârsta de cinci ani. Se simte ca și cum ar fi fost alungată din Paradis. Nu este de înțeles că se revoltă din răsuputeri? Se simte dintr-odată obligată să le spună vorbe urâte lui Dumnezeu și părinților ei. Faptul că nu știe de ce face asta o protejează și îi permite să continue. Modul în care procedează este evident o faptă de răzbunare. Prin circumstanțe asemănătoare putem determina aceeași reacție la orice copil. Ea se comportă întru totul inteligent. Vinovăția este a persoanelor care i-au pregătit un paradis de răsfăț și care i-au permis să rămână acolo prea mult.

28 *Eram furioasă pe cei pe care îi plăceam cel mai mult* După cum știm acum, ei sunt de vină.

Era ca și cum diavolul îmi șoptea la ureche. Cu cât încercam mai tare să mă abțin, cu atât înjuram mai violent.

Acesta este un mecanism pe care îl aplică orice pacient. Răspunsul nostru este: atunci nu încerca să te abții. Haideți să vedem ce se întâmplă la nivel psihic. Exact asta: gândurile mele sunt atât de puternice, iar eu sunt nevinovat. Aici se află întreaga justificare a nevroticului care se plânge că se simte obligat să facă anumite lucruri (nevroză obsesională). De ce trebuie să facă asta? Pentru că nu are alte mijloace. Ar prefera să o facă pe mama ei să continue să o alăpteze, dar mama refuză. Ar putea cu ușurință să-l oblige pe tatăl ei să facă asta dacă el și-ar putea asuma rolul de doică. *Dar îmi doream să mă însănătoșesc*, spune pacienta. Dorința este dovada că este bolnavă; așadar, noi recomandăm renunțarea la dorință. Terapeuții specializați în psihologia individuală sunt sceptici în privința dorințelor, spre deosebire de alți psihologi. Atâta timp cât cineva dorește, cu siguranță nu se va

întâmpla nimic. Presupunerea că voința precedă o faptă se opune psihologiei în general. Când auzim de o dorință, putem să fim convinși că nu se va întâmpla nimic. Pe de altă parte, când ceva se întâmplă, nu auzim nimic de vreo dorință. *Adesea, fața mea se înroșea puternic din cauza efortului de a-mi stăpâni gândurile, dar gândurile nu dispăreau. Pentru a-mi cere iertare mie însămi, spuneam: „Chiriașul este un câine, nu tata”.*

Întreținerea gândurilor compulsive
— zadarnică pierdere de vreme

.Dezvoltarea unei nevroze

Cazurile de nevroză se aseamănă într-o oarecare măsură.

Povara unei nevroze este întotdeauna aceeași: anxietatea anticipării eșecului în viața socială. Ca efect al unei astfel de anxietăți, nevroza apare în forma eliberatoare a unei boli care îl absolvă pe „suferind” de întreaga responsabilitate și care, de fapt, nu este nici mai mult, nici mai puțin decât o adevărată fugă de pericolul anticipat. Pentru a oferi în alte cuvinte o imagine a perspectivei nevroticului: nevroticul privește viața ca pe o luptă în care propria lui viață este permanent în pericol (viața altora nefiind importantă pentru el). Cu cât se apropie mai mult de câmpul de luptă, adică de viață, cu atât mai mare este agitația și teama lui pentru propria siguranță. În cele din urmă, anxietatea îl copleșește și își ia picioarele la spinare sau încearcă să adopte anumite măsuri de siguranță îngropându-se în tranșee, cât mai departe posibil de frontul vieții.

Forma pe care o persoană o alege pentru nevroză sa depinde de tiparul său de comportament și de scopul fictiv. Totuși, diversele forme de nevroză nu se deosebesc prea tare unele de altele și persoane complet diferite ca tip, dar care au același fel de nevroză, aleg adesea aceeași formă de manifestare nevrotică. Asta e valabil mai ales pentru nevroză obsesională. Se pare că omenirea nu e capabilă să creeze prea multe variații.

Cu toate astea, aveam remușcări profunde. Mă uitam la părinții mei și

mă gândeam: „Dacă ați ști ce lucruri josnice spun despre voi!”

Cineva care nu cunoaște fundamentele psihologiei individuale ar putea să concluzioneze din această afirmație că fata își compătimește părinții. Conștiința ei o apasă din cauza comportamentului ei netrebnic. Remușcarea ne amintește de o eroare a școlii freudiene de psihanaliză: freudienii pun un mare accent pe sentimentul de vinovăție. Dar ei îl înțeleg greșit. Sentimentul de vinovăție este un sentiment de inferioritate deghizat. Iese la iveală când cineva încalcă legile vieții sociale și, în același timp, arată că cel care încalcă legile recunoaște aceste legi sociale ca fiind fundamentale corecte. Cu toate astea, nu există în sentimentul de vinovăție nici intenția, nici vreun indiciu că delincventul va respecta legile de atunci înainte; adică viața lui nu se va conforma și nu se va armoniza cu viața socială. Într-adevăr, credem că ceea ce spune Nietzsche este adevărat — remușcarea este indecentă. Dacă remușcarea chiar ar însemna ceea ce presupun filosofi naivi că înseamnă, acest sentiment ar fi urmat de o schimbare a comportamentului. Totuși, un astfel de sentiment este de obicei continuarea unei activități inutile (neuitând niciodată că remușcarea, așa cum apare aici, se află în legătură cu o nevroză).

Acestea fiind zise, putem interpreta altfel afirmația fetei. Am văzut că această fată voia să fie în centrul atenției. Dorința ei permanentă de a fi pe primul loc. Nu credem că a renunțat la această dorință. Ea se simte acum superioară întrucât atunci când spune *dacă ați ști ce lucruri spun despre voi*, înseamnă: „Sunt mai mult

decât voi. Sunteți orbi. Nu înțelegeți nimic". Iar când spune *tata este un câine* înseamnă „Sunt mai bună decât tata". Așadar, putem vedea 31 mai limpede cum fata încearcă să se situeze deasupra celorlalți. Când simte remușcare, acest fapt rămâne neschimbat; din contră, remușcarea dovedește că ea s-a străduit să urmeze tendința de a-și degrada părinții. Găsim tendința de a-i degrada pe alții doar la acei oameni care se simt inferiori. Un individ poate să compenseze pentru sentimentul sau de inferioritate situându-se deasupra celorlalți sau degradându-i pe ceilalți. În orice caz, ar fi deasupra lor. Adică o persoană poate să creeze această distanță prin propria înălțare sau prin coborârea celorlalți. Degradarea celorlalți și înălțarea propriei persoane nu sunt cu nimic afectate de o conștiință tulburată. Dimpotrivă, dat fiind că unei astfel de persoane i se oferă atunci încă un motiv de autocompătimitate sau de a se ridica mai mult deasupra celorlalți.

Unii nevrotici se simt constrânși să-și demonstreze superioritatea asupra semenilor lor. Altor le este de ajuns ca lupta lor nevrotică să creeze o dispoziție care le permite doar să se simtă superiori.

Voiam să scap de aceste gânduri, dar puneau stăpânire pe mine din

nou și din nou.

Mă tulburau chiar și seara, când îmi spuneam rugăciunea; trebuia apoi să o repet. Era oribil.

Această accentuare, această subliniere, această emfază inutilă din descriere fac parte din natura nevrozei; adică fac ceva din nimic. Aduc nevroticul mai aproape de scopul său de a fi asemenea lui Dumnezeu.

S-au oprit doar când m-am dus la școală.

Observăm destul de frecvent că viața școlară este capabilă să schimbe condițiile. Probabil că situația a devenit mai favorabilă.

32 Ha nu se mai confruntă la fel de serios cu problema: Sunt mai mult decât tata sau nu? Poate că tatăl a reînceput să o răsfete puțin mai mult.

Am suferit de insomnie de foarte timpuriu în viață, de la vârsta de șase sau șapte ani.

O propoziție ca aceea de mai sus ne amintește de experiența noastră. Este evident că insomnia nu va rămâne neobservată, că există o relație cu mediul. Dacă un copil nu poate să doarmă, tatăl și mama sunt direct implicați și participă la o noapte proastă. Tulburările din timpul nopții sunt metodele obișnuite ale acelor copii care vor să primească atenție specială noaptea. Nu contează dacă fac probleme când trebuie să se ducă la culcare sau să adoarmă, dacă dorm prost, dacă suferă de pavor nocturn (frica nopții) sau dacă udă patul, dacă vorbesc sau merg în somn. Asta înseamnă întotdeauna: cineva trebuie să aibă grijă de mine. Noaptea este folosită pentru a ține ocupate persoanele de lângă el.

Era foarte dificil pentru mine să adorm, iar dimineața eram prima care se trezea.

Este adevărat că noaptea și, odată cu ea, somnul sunt cei mai mari dușmani ai copiilor răsfățați. Și adulții nevrotici sunt furioși când ceilalți dorm. În multe nevroze, această tulburare se află evident în prim-plan.

În acest punct ar fi bine să adăugăm câteva observații generale despre insomnia de origine nevrotică. Somnul, exact la fel ca mâncatul, pare să aibă o importanță mult mai mare decât are de fapt. Bineînțeles, avem nevoie de somn pentru a ne reface. Dar somnul este asemănător respirației; de obicei, natura ne obligă să întrebăm atât cât ne trebuie.

Insomnia de origine nevrotică, la fel ca toate simptomele nevrotice, servește altor scopuri. Poate fi una dintre zalele esențiale din lanțul unui sistem de viață nevrotic. Am văzut frecvent că o persoană nevrotică se gândește constant la moduri de a fi superioară, în general, somnul este considerat a avea o importanță extremă. Incapacitatea de a dormi poate fi folosită ca protest eficient împotriva mediului. Oferă de obicei un mijloc de a sancționa sau de a se plânge de anumiți membri ai propriei familii. Dacă un pacient se plânge de insomnie în timpul tratamentului

psihoterapeutic, el îl consideră responsabil pe medic și e ca și cum i-ar arăta prin asta inutilitatea eforturilor lui terapeutice. Sau insomnia va fi folosită pentru a demonstra boala, imediat ce aceasta se arată a fi cel mai eficient mod de stabilire a superiorității și a propriei voințe. Această voință este îndreptată de obicei spre găsirea unui bun alibi, astfel încât să poată să pledeze pentru propria incapacitate de muncă sau de a face față unei probleme și este îndreptată, de asemenea, spre stabilirea de reguli pentru alții — eu sunt bolnav, nu pot să dorm, așa că toată lumea din casă trebuie să fie tăcută; ușile trebuie închise fără zgomot; nimeni nu trebuie să ridice glasul; toată lumea trebuie să vină acasă devreme și așa mai departe.

Cel care suferă de insomnie își accentuează simptomele atât de tare, încât se poate trage concluzia că el solicită recunoașterea situației lui dificile. Când i se oferă această recunoaștere este absolvit de întreaga responsabilitate pentru orice gafă s-ar putea să facă în viață și, ca o altă consecință, va prețui de două ori mai mult orice reușită la care ar ajunge, din moment ce a reușit în ciuda handicapului său. Nevroticul cunoaște caracterul convenabil al acestei metode din propria experiență sau din faptul de a fi văzut efectele bolii unei alte persoane asupra mediului sau asupra persoanei respective. Atâta timp cât nu a fost înțeleasă semnificația psihică a situației, nu suntem surprinși dacă medicul sau orice remedii care au fost încercate nu i-au oferit pacientului decât o confirmare a presupusei sale boli.

Așadar, este evident că insomnia de origine nevrotică are scopul de a servi ca scut și armă pentru protejarea stimei de sine amenințate. Oamenii nevrotici care aleg simptomul insomniei au în general și alte semne caracteristice ale temperamentului nevrotic. Majoritatea sunt foarte ambițioși, dar le lipsește încrederea în capacitatea lor de a-și atinge scopul. Ei valorizează prea mult reușita și exagerează dificultățile vieții; sunt lași și se tem să ia decizii și le place să domine. Gândurile unui astfel de pacient din timpul în care ar trebui să-l ia somnul sunt fie un mijloc de a-l ține treaz, fie conțin

miezul dificultății psihice din cauza căreia a fost provocată insomnia.

Ceea ce pacientul vrea să creeze este o prăpastie largă între el și scopul său vătămător, nevrotic pentru că este de neatins, care îl va absolve de eșec și îi va oferi o justificare pentru a nu se mai strădui. Simptomul dispare imediat ce pacientul înțelege că incapacitatea lui de a dormi este un mijloc prin care poate să evite responsabilitatea pentru soluționarea problemelor pe care viața le-a pus în spinarea omenirii. Când încetează să-și privească insomnia ca destin inexplicabil, este obligat să abandoneze acest simptom.

Tatăl meu era atât de neliniștit din cauza problemelor mele de somn,

încât nici el nu mai putea să doarmă.

Confirmarea apare imediat după interpretarea noastră.

Atunci mă prefăceam că dorm, iar când tata intra pe furiș în cameră

respiram lent și profund ca și cum aș fi fost adormită.

Asta sună iubitor și grijuliu. Desigur, fetița are un anumit sentiment de afecțiune pentru tată; ea cedează uneori când crede că a ajuns prea departe. Totuși, această fată are toate motivele să se simtă liniștită când observă frământarea tatălui ei. După ce îl vede pe tatăl ei pândind în întuneric și apoi nedormind toată noaptea, se poate să fi făcut un compromis: din moment ce am ajuns prea departe și l-am obligat pe tata să se dea jos din pat, sunt mulțumită. *La etajul nostru locuia un alt croitor, care avea mulți copii, patru fete și doi băieți. Unul dintre băieți, Poldi, era de vârsta mea; mă jucam cu el. Era un mic bătăran, murdar și desculț. Îl imitam.*

Imitarea unui băiat pare o activitate inocentă și inofensivă. Totuși, dacă am avea ocazia să descoperim mai multe dintre lucrurile care îi trec prin minte, fără îndoială că am găsi dorința de a se transforma în băiat. Este o mică rămășiță a unei trăsături însemnate și generale: este protestul împotriva faptului de a fi femeie într-o lume în care bărbații sunt în general considerați superiori, în care ei

se află în situații mai avantajoase, în care au o libertate mai mare și, aparent, o forță fizică mai mare. Am numit această manifestare protest viril.

Cercetările noastre ne-au arătat că protestul viril are o poziție centrală în toate nevrozele. Acesta își are originea în sentimentul de slăbiciune al copilului în comparație cu adulții. De aici apar sentimentul de dependență și dorința intensă de afecțiune, dependența și subordonarea fiziologică și psihologică. Într-un cuvânt, este o ramificație a luptei generale pentru supremație care izvorăște din sentimentul de inferioritate. După cum îi indică și numele, protestul viril are o conotație specială.

Din cauza acestei năzuințe spre siguranță, persoana nevrotică are tendința să împartă lumea în părți contrastante, să trăiască numai în funcție de extreme și să se raporteze la propriile probleme în același mod — totul sau nimic, victorie sau înfrângere, sus de tot sau jos de tot și așa mai departe. Numeroasele zone intermediare ar putea fi derutante, așa că se renunță la ele.

Două astfel de extreme se găsesc în sintagma masculin-feminin. Din vorbe spuse cu neglijență sau fără tact de către adulți și din propriile observații nepărtinitoare ale lumii în care crește, copilul învață rapid că, în civilizația noastră, bărbații sunt considerați superiori femeilor. Rolul bărbatului pare în general mai avantajos și mai adecvat depășirii sentimentului de inferioritate. Apare astfel dorința „Vreau să fiu bărbat”. Băiatul își poate realiza această dorință prin comportamentul său. Adică, în afară de faptul că este de gen masculin, poate să se poarte conform ideii lui despre cum ar trebui să se poarte un bărbat. Fata nu poate să facă asta.

Totuși, pentru băiat, dorința „Vreau să fiu bărbat” are întru câtva un sens diferit decât pentru fată. El se simte obligat să atingă idealul de bărbat pe care cultura noastră l-a stabilit, în timp ce, în cazul fetei, protestul viril nu exprimă nimic altceva decât dorința de a se bucura de avantajele și privilegiile acordate bărbaților.

Dacă în viața unui copil există deja o predispoziție la tulburări nevrotice din cauza unui sentiment de inferioritate amplificat,

copilul — indiferent dacă este băiat sau fată — va interpreta concepția bărbat-femeie ca reprezentând extreme opuse și va exagera intenționat această interpretare. Copilul va atașa cuvântului „bărbat” tot ce înseamnă superioritate (după părerea lui) și va asocia cuvântului „femeie” tot ce arată inferioritate. Propriul lui sentiment de inferioritate este resimțit ca intens feminin (după cum se vede, genul copilului nu are nimic de-a face cu interpretarea) și apare o încercare disperată de a compensa deficiența imaginată prin asumarea trăsăturilor masculine. Aceasta este schema protestului viril.

În schema rigidă de a percepție a nevroticului, toate acele caracteristici care sunt denumite pasive sunt etichetate ca feminine, cum ar fi docilitatea, bunăvoința, bunătatea, subordonarea, lașitatea, răbdarea etc., în timp ce trăsăturile active de caracter ca agresivitatea, încăpățânarea, îndărătnicia, impertinența, nesupunerea și dorința de putere și libertate sunt acceptate ca masculine. Scopul este de a domina, de a fi superior. Dacă atingerea acestui scop pare imposibilă prin agresivitate directă, persoana nevrotică alege versiunea de „protest viril prin mijloace feminine,” adică încearcă să ajungă la starea dominatoare a masculinității prin manifestarea slăbiciunii, a maleabilității exagerate sau prin intermediul bolii.

Așadar, putem trage concluzia că dorința acestei fete de a fi întotdeauna prima nu este compatibilă cu acceptarea fără rezerve a rolului feminin. *Nu ar fi fost mai simplu dacă eram băiat? În curte era un morman de nisip. Acolo ne jucam de-a băcanii. Nisipul reprezenta alimentele.*

Ea descrie jocurile. În acest punct doresc să fac unele observații despre semnificația jocului copiilor. În cartea *The Plays of Children*,¹ Groos arată foarte limpede ceea ce nu trebuie să înțelegem prin joc. Nu pot să pricep cum cineva poate să vorbească despre un instinct de joc după ce a citit această carte.

Așa-numitul instinct de joc nu este nimic altceva decât încercarea copilului de a se pregăti pentru viitor utilizând mijloacele limitate de care dispune. Copilul se antrenează pentru rolul de adult

ocupându-se de jocuri care, pentru noi, nu par decât distracție. Imitarea adulților este foarte semnificativă și evidentă, mai ales imitarea acelor adulți (sau a comportamentelor) care îi par

³ *Jocurile copiilor. (N.t.)*

38 copilului ca având importanță. Jocurile nu sunt niciodată lipsite de sens, ci reprezintă întotdeauna un pas înspre viitorul scop al ființei umane în dezvoltare. Nu contează dacă un copil se joacă cu un tren de jucărie sau construiește case sau se joacă „de-a soțul și soția” sau „de-a indianul și prințesa”. Pentru copil, jocul este la fel de important cum este munca pentru adult. Așadar, adulții ar trebui să ia aceste jocuri în serios și să nu intervină într-un mod nătâng sau superior. Copilul învață prin joc. Dostoievski a observat la un moment dat că există valoare artistică în jocurile copiilor. Noi, cei formați în psihologia individuală, înțelegem foarte bine acest mod de a gândi. Copiii nu au puterea adulților de a aborda o activitate. Însă dorința lor cea mai arzătoare este să facă așa cum fac adulții. Așa că ei folosesc trucuri pentru a se preface că sunt oameni mari.

Acasă la noi era un câine pe care îl chema Bello și care era al unui fabricant de cutii.

În general, relația dintre copii și câini este apropiată, pentru că toți câinii se conformează aspirației copiilor de a fi recunoscuți; ei se supun, se lasă dominați. Copiii care au o însemnată dorință de recunoaștere sunt puternic atrași de câini. Pe de altă parte, dacă tot ce își dorește un copil este să fie permanent privit de mamă, s-ar putea să-i fie frică de câini. Frica de câini este folosită atunci pentru a o obliga pe mamă să fie totdeauna prezentă. Astfel de copii sunt mai descurajați decât cei care se împrietenesc cu câinii. Cu toate acestea, după cum exemplul arată limpede, cele două metode cresc din aceeași rădăcină, din sentimentul de inferioritate. Numai intensitatea variabilă a sentimentului determină reacții diferite. *Acest câine trăgea un cărucior. Erau o grămadă de cârnați de cal depozitați lângă cotețul lui. Poldi voia tot timpul să fure un cârnat, dar*

câinele nu-l plăcea pe Poldi. Într-o zi, Poldi s-a furișat cu grijă lângă
39 coteț; a înșfăcat un cârnat și l-a devorat într-o clipă. Asta m-a
încântat teribil. I-am spus: „Cârnatul a stat lângă murdăria câinelui
și acum tu îl mănânci”.

Vedem din nou tendința de a degrada, cârnatul a stat lângă
murdăria câinelui. Dorința de a se ridica deasupra altora nu o
părăsește niciodată.

hui nu-i păsa. Fabricantul de cutii avea o căruță mare, cu coviltir.
Uneori ne lua cu el. Eram întotdeauna fericiți când stăteam în
căruță.

Pare că îi face plăcere compania băieților.

La etajul al doilea locuiau două femei bătrâne și fiecare ținea câteva
prostitute. Aceste prostituate nu se trezeau înainte de amiază sau
după-amiază.

Copiii se simt adesea atrași când îi văd pe alții purtând haine
frumoase. Când sunt ei înșiși destul de strâmtorați, când se văd în
haine ponosite și sunt obligați să sufere amărăciunea și nume-
roasele neplăceri ale sărăciei, contrastul îi lovește dureros. Limitați
de judecățile lor copilărești, ei trag concluzia că hainele mai bune
înseamnă o viață mai bună pe care și ei ar vrea s-o aibă. Simt
înțepătura inferiorității lor pur sociale și caută o compensare
simplă, rapidă și sigură. Putem să înțelegem cum unii copii sunt
atrași astfel pe calea suferinței și nu vom fi surprinși dacă le vom
vedea pe aceste fete pregătindu-se vesele pentru profesia de
prostituată dacă ele cred că în această direcție pot atinge scopul de
superioritate.

Adesea, de la fereastră, prostituatele aruncau bani în stradă să le
cumpărăm țigări și bere. Deși nu am văzut niciodată decât
vestibulul

40 apartamentului lor, îmi plăcea să fiu acolo. Pentru mine, mobila
părea foarte elegantă.

Oamenii simpli nu disprețuiesc prostituatele în aceeași măsură
în care o face burghezia bine educată, așa că putem înțelege de ce
numărul prostituatelor nu se împuținează vreodată.

Le puteam vedea îmbrăcându-se prin fereastra din hol. Îmi părea rău pentru una dintre ele, care arăta de parcă era tuberculoasă. Dar după ce se îmbrăca și sefarda arăta destul de diferit decât se vedea prin fereastră. Unele femei erau foarte vulgare și țipau de se auzea în toată casa; era un balamuc.

Aceasta este o aversiune clară. Nu bănuim că ea ar apuca-o vreodată pe calea prostituției.

Îmi amintesc câteva lucruri despre Lina. Ne abonaserăm la „The Book ofEverybody”} Lina citea foiletonul și aștepta cu nerăbdare numărul următor. Mereu întreba de revistă. Tatălui nu-i plăcea ca ea să citească romanul și ne-am înțeles să ascundem revista când o primeam. Iar eu am promis să nu spun nimic. Totuși, când Lina intra în cameră, eu strigam: „A venit revista”.

Nu putea să se supună; se revolta.

Într-o seară, Lina a copiat o scrisoare de dragoste dintr-o carte. Tata și mama erau în bucătărie; au strigat-o pe Lina. Am sărit din pat, am făcut o pată de cerneală pe scrisoare, m-am întors în pat și mi-am tras pătura peste cap.

Răutate. Exultă pentru că știe ceva ce alții nu știu. În plus, se simte puternică din moment ce poate împiedica planurile surorii

⁴ Cartea pentru toți. (N.t.)

ei, îi poate strica dispoziția și, posibil, o poate opri pe sora ei să ia ⁴¹ o decizie importantă. Copiii recurg la trucuri și proaste obiceiuri ca mijloace de a se ridica deasupra celorlalți membri ai mediului lor, mai puternici. Aproape întotdeauna, ei deteriorează, strică sau distrug lucrurile celorlalți. Ura lor atrage atenția asupra faptului că se simt ei înșiși atât de neînsemnați. Se poate vedea că acestea sunt fapte evidente de răzbunare provocate de un sentiment de inadecvare.

Lina a plâns când a văzut pata de cerneală. După un timp a ieșit din nou din cameră, iar eu am repetat gluma proastă. M-a certat. O imitam în toate aspectele. Era cu nouă ani mai mare decât mine și era ca o a doua mamă pentru mine.

Își poate imagina o femeie blândă doar ca fiind asemănătoare mamei ei. Aceasta este o trăsătură distinctivă a copiilor răsfățați.

încercam din greu să imit scrisul de mână al Linei. Îmi plăceau înfloriturile ei triumphiulare. Tata dorea ca eu să scriu firesc.

Nu există un instinct de imitație. Imităm ceva pentru că ne face plăcere, pentru că pare eficient în încercarea noastră de a ajunge superiori. Așadar, imitația aparține tărâmului luptei pentru recunoaștere și așa trebuie să fie înțeleasă. Imitarea surorii ei mai mari arată că acest copil imită doar ceea ce se potrivește stilului său de viață.

Când eram mică, alergam în sus și în jos pe scările din fața bisericii de parcă eram posedată. Mama trebuia să mă ia acasă cu forța.

Aceasta este probabil o plăcere a mișcării sau poate că fetița fuge pentru ca mama să trebuiască să fugă după ea.

42 Tata era foarte religios; m-a învățat să-mi fac cruce la o vârstă timpurie, când am trecut prin fața unei biserici, și mi-a dat ilustrații religioase. Am început să colecționez ilustrații religioase.

Avem convingerea potrivit căreia toți copiii colecționează lucruri pentru că asta îi face să se simtă puternici. Se pot găsi colecții pur și simplu stupide. Fetița colecționează pentru a-și satisface aspirația de a fi recunoscută.

Aveam o grămadă de ilustrații. Seara, le așezam pe două rânduri sub pernă și deasupra puneam un înger păzitor. Altfel nu puteam să adorm. Mă rugam până când rămâneam fără aer. Mă rugam pentru toți pe care îi plăceam, pentru bunica mea, pentru unchi și mătuși.

Nu e dificil să îndrumi un copil spre un astfel de comportament. Ce înseamnă „mă rugam pentru toți?” Soarta acestei persoane este în mâinile mele. Un astfel de copil se simte superior. Acest mod de rugăciune, atât de incompatibil cu realitatea, este adesea un simptom al nevrozei obsesionale.

(Un om bogat trebuia să-și întrețină cele trei surori sărace, iar asta îi provoca o mare nemulțumire. Se ruga la Dumnezeu ca El să le protejeze și să nu le lase să moară în flăcări. Dacă nu se ruga, nu putea să adoarmă din cauza fricii că ele s-ar putea să ardă. În

fiecare zi era încântat că ele nu pieriseră în foc. „Țin în mâini viața lor; sunt responsabil de bunăstarea lor”)

Crăciunul era un mare eveniment. Tata mă trimitea la cafenea „pentru ca, între timp, Moș Crăciun să poată aduce cadourile”

.Stilul de viață

Psihologul poate începe studiul unei povești de viață de oriunde dorește; va descoperi întotdeauna că acea viață anume pe care o investighează este îndreptată spre un anumit scop. Pentru a înțelege viața unei persoane este necesar să descoperim firul care trece prin toate simptomele ei și care poate fi urmărit direct până la scopul ei. De asemenea, putem numi acest fir stilul de viață al unei ființe umane. Stilul de viață este modul specific în care o ființă umană face față vieții și răspunde provocărilor existenței; cum se simte, cum gândește, cum dorește, cum se poartă; cum percepe și cum își folosește percepțiile. Stilul de viață se formează din influențe din copilăria timpurie, se dezvoltă în copilăria timpurie și este ghidat de scopul persoanei, pe care aceasta îl urmează necondiționat.

Acasă domnea o atmosferă mohorâtă. Părinții mei iarăși se certaseră.

Nu îmi amintesc de ce.

Copiii care sunt mereu în centrul atenției, ca acesta, nu suportă ca părinții lor să se certe. Nu pentru că doresc liniște, ci pentru că se simt excluși atunci când ceilalți sunt ocupați unul cu celălalt. Din acest motiv ei

încearcă frecvent să prevină certurile în familie. Fetița nu își amintește de ce se certaseră părinții ei; doar că se certaseră

.44 Tata mi-a cerut să rămân în camera mea și să stau cu fața la perete pentru că Moș Crăciun tocmai trecea prin dreptul ferestrei. Așa că m-am întors. Lina m-a luat de mână. Apoi a sunat un clopot și am intrat în camera în care era bradul de Crăciun.

Este interesant pentru terapeutul format în psihologie individuală să reflecteze dacă ar trebui sau nu ca astfel de basme să le fie spuse copiilor. Nu trebuie să fim prea precauți. Nu înțeleg esențialul aceia care insistă asupra explicării a orice în lumina problemelor sexuale sau de alt fel. Copiilor nu prea le pasă dacă aceste povești sunt adevărate sau nu; le iau ca fiind nonsensuri convenționale, ca *modus dicendi*. Nu am văzut niciodată un copil să se bucure la fel de tare de descoperirea faptului că Moș Crăciun nu există ca aceia care de-abia așteptau să explice chestiunea. Știm că le spunem copiilor noștri prea multe născociri; rămâne deschisă întrebarea cât de departe putem merge. Totuși, nu aceasta este principala problemă în privința modului în care ne creștem copiii, cel puțin dacă nu includem aici tendința mai gravă de a limita copilul.

Toate limitările care nu se bazează pe bun-simț au efectul de a slăbi curajul unui copil și de a-l face să creadă că realitatea vieții ar fi mult mai periculoasă decât este de fapt. Rezultă de aici încercarea de a evada din realitățile vieții prin recurgerea la alibiuri nevrotice, întrebările despre ce basme ar trebui să le spunem copiilor și până la ce vârstă își găsesc singure răspunsul în conformitate cu legea bunului simț. Nu trebuie să uităm că, inițial, copiii nu sunt atât de proști pe cât, din nefericire, au devenit mulți adulți.

Pe masă era așezat un brad mare de Crăciun cu lumânări aprinse. În fața lui am văzut o tablă mare de scris așezată pe un suport și, lângă ea, o păpușă. Cred că am primit și o carte cu ilustrații. M-am repezit

la cadouri le-am admirat și am început imediat să mâzgălesc cu cretă 45 pe tăbliță. Atunci nu știam să scriu.

Să ne aducem aminte ce am spus despre interesul ridicat pentru toate lucrurile care pot fi văzute. Poate vom găsi o confirmare. Această scenă, amintită atâția ani, arată că fetița acorda o atenție foarte mare obiectelor vizibile, chiar dacă mai târziu se dovedește că detaliile amintite nu sunt adevărate. Extremele frumuseții și urâciunii atrăgeau atenția acestui copil.

Lina a primit un album de fotografii și o pălărie roșie. Eu am pregătit un pat pentru păpușa pe canapea. Înainte să adorm, m-am dat jos din pat și m-am uitat dacă stătea confortabil. M-am uitat ne confirmă presupunerea.

La Crăciunul din anul următor, Milli, o prietenă de-a mea, m-a sfătuit să-i surprind pe părinții mei și pe Lina cu felicitări. Am cumpărat hârtie de scris specială, împodobită cu aur și îngeri.

Vedem înzestrarea fetei pentru artele decorative. Dacă am fi întrebați ce profesie i s-ar potrivi, ar trebui să răspundem că s-a pregătit în direcția desenului. Un consilier vocațional ar trebui să țină seama de acest lucru. (Croitoreasă sau creatoare de modă.)

„Ce profesie recomandați?” este o întrebare adresată adesea psihologilor. Mulți tineri știu foarte bine ce le-ar plăcea să facă; s-au pregătit conștient sau inconștient pentru o ocupație. Familia tinde să creadă că aceasta este o alegere instinctivă. Lucrurile nu stau așa. Alegerea unei profesii pornește din influențe din copilărie, uneori din influențe resimțite în copilăria foarte timpurie, iar așa-numitul instinct este o pregătire evidentă pentru viitoarea chemare.

46 întâmpinăm mai multe dificultăți în acele cazuri în care nu există nicio înclinație dominantă și, evident, niciun talent. În primul rând, este foarte probabil ca astfel de oameni să fie mult mai îndepărtați și în mod considerabil mai ostili față de chestiunea muncii decât cei care, într-o anumită măsură, s-au pregătit. Ei au evitat să ajungă la o decizie în privința problemei muncii (după cum știm, una

dintre marile probleme sociale). Au lăsat-o deoparte pentru moment, ca și cum, printr-o astfel de manevră, ar fi putut să scape de ea odată pentru totdeauna. Această tactică ne amintește întru câtva de struțul care își bagă capul în nisip când este în pericol, crezând că nimeni nu îl vede pentru că el nu vede pe nimeni. Astfel de copii fie sunt profund descurajați, fie sunt prea comozi pentru a fi deranjați de chestiunea ocupației, ceea ce are cam același rezultat.

Pentru a decide pentru ce profesie este potrivit un tânăr, concluziile adecvate trebuie trase din povestea lui de viață, din amintirile lui, din afirmațiile diversilor membri ai familiei și din propriul său comportament. Tipul de mediu social din care provine va fi ușor de recunoscut și poate fi determinat cu ușurință mediul în care se potrivește; în ce tip senzorial se încadrează (vizual, auditiv, kine- stezic); care este atitudinea lui generală față de viață; ce îi plăcea să facă și ce făcea de fapt când era mic; și așa mai departe. Odată formată imaginea clară a tânărului, a trăsăturilor sale de caracter și a aspirațiilor sale compensatorii, de obicei este ușor, cu ajutorul experienței noastre din psihologia individuală, să găsim acea ocupație care se potrivește cel mai bine tiparului personalității sale.

Milli avea o cărticică plină de urări de Crăciun. A ales pentru mine trei dintre cele mai scurte și s-a pregătit să mă ajute să le copiez.

Această fată este capabilă de contact social.

Deși silabisea pentru mine fiecare cuvânt, am stricat tare multe coli Din 47 nou și din nou, trebuia să alerg jos și să aduc alte hârtii. M-am străduit din răputeri și am fost bucuroasă când, în sfârșit, am terminat scrisoarea. Era plină de greșeli, dar părinții mei și Lina s-au bucurat enorm.

Vedeți cum cineva este convins să o ajute pe această fetiță, cât este ea de plăcută. Fata este obișnuită să fie privilegiată. Putem să prevedem că, atunci când, în cele din

urmă, se va lovi de o situație dificilă, ea va reacționa intens; va face față necazurilor cu mai puțin curaj decât sora ei vitregă, Lina. Este ca o plantă de seră. Când se va afla într-o postură mai puțin protejată și când va fi confruntată cu o situație în care trebuie să ofere, și nu doar să primească, se va prăbuși. *Imediat ce am putut să scriu corect, am compus scrisori lungi pentru Moș Crăciun, o listă întreagă de lucruri pe care mi le doream, scrise într-un mod foarte afectuos.*

Este confirmată presupunerea noastră în legătură cu așteptarea ei de a primi. Atitudinea ei de viață este să aștepte lucruri de la ceilalți și să ofere în schimb cât de puțin se poate.

Îmi imaginam că Moș Crăciun cobora din ceruri pe o scară mare sprijinită de capătul lumii pentru a cumpăra cadouri din magazine. Mi-l imaginam în detaliu.

Tip vizual.

Sărbătoarea Trupul și Sângele Domnului era aproape la fel de importantă cum era Crăciunul. Tata a oferit o dată o donație pentru ca eu să pot să merg sub un mic baldachin, îmbrăcată într-un îngerăș.

Gust pentru festivități.

48 în noaptea dinaintea acelei zile de-abia dacă am putut să dorm.

Se amplifică anxietatea care precedă decizii sau evenimente neobișnuite.

Pe la cinci dimineața eram trează și m-am uitat pe fereastră să văd dacă vremea era bună. Când am auzit bătăile de ciocan provocate de fixarea decorațiunilor pe copăcei și când am văzut flori împrăstiate pe trotuare, eram în culmea bucuriei. La opt și jumătate, tata m-a dus la locul de întâlnire de unde începea procesiunea. Purtam un costum de înger cu o coroană și aripi. Am fost așezată apoi sub micul meu baldachin și mi s-a permis să duc o imagine a Sfintei Fecioare.

Aceste amintiri indică interesul fetei pentru frumusețea exterioară.

A trebuit să așteptăm destul de mult. Era cam frig, așa că tata mi-a adus ceai fierbinte de la o cafenea din apropiere. Aripile mele, făcute din pene de gâscă, deveniseră atât de grele, încât tata a trebuit să mi le scoată. Astfel, am defilat cu o coroană pe cap, sub baldachinul roșu purtat de patru fete în rochii albe. Când am ajuns lângă casa noastră eram prea mândră să privesc spre ferestre. Îmi imaginam că eram aproape un înger.

Fetița se identifică cu un înger în asemenea măsură, încât simte că e umilitor să trebuiască să locuiască într-o casă atât de sărmană.

Tata mă urma pe trotuar, ținând aripile în mâini.

Relația fetei cu tatăl ei semnifică faptul că îl domină.

Îmi plăcea să merg la biserică și nu uitam niciodată să-mi fac cruce când treceam pe lângă vreuna. Dar când treceam prin fața unei biserici și eram

în tramvai sau dacă se întâmpla să fiu împreună cu alte fete care știam ⁴⁹ că nu-și făceau cruce, mi-era teamă să-mi afișez evlavie și mă luptam cu mine însămi, încercând să mă hotărâsc dacă să-mi fac sau nu cruce.

Copiii sunt în mod firesc dependenți de părerea celorlalte persoane și a persoanelor mai mari. Ei învață de la părinții lor interpretarea lumii și trebuie să o creadă până când pot sau doresc să gândească ei înșiși pentru a o corecta. Și influențarea maselor funcționează într-o câta în același mod. Un individ din masă nu se mai poartă cum s-ar purta dacă ar fi singur; el se întoarce la un stadiu infantil în care acceptă credul și se supune declamațiilor persoanelor presupus mai experimentate și mai învățate. În masă, fiecare individ încearcă să devină o parte a unui întreg unificat.

Conceptul de „masă” implică faptul că fiecare individ nu face ce-și dorește, că elimină ceea ce dezbină și aspiră la ceea ce unește. Creează unitate cel care creează un slogan care îi impresionează pe ceilalți. Să ne gândim la influența maselor. Nu este adevărat că un individ din masă se comportă conform propriei opinii; toți indivizii formează un curs de apă care

încearcă să curgă într-un singur torent. Iar scopul ultim al masei devine comportamentul omogen, lipsit de examinare atentă.

*Dacă neglijăm să-mi fac cruce, aveam muștrări de conștiință.
Mi-era teamă că s-ar putea să fiu pedepsită prin accidente.*

Ea luptă pentru ceea ce îi este însculcat prin tradiție, adică pentru conservarea personalității ei individuale. Muștrările de conștiință sunt o încercare de a lupta împotriva influenței de masă.

Spovedaniile mele erau dureros de precise. Căutam prin vechile cărți de rugăciuni ale tatălui și notam foarte multe păcate pe care nu le comisese niciodată, apoi căutam în amintire alte păcate. Descoperim frecvent asta. Ea își dorește să se laude cu multe păcate.

Apoi îl întrebam pe tata dacă mai știe câteva păcate și dacă era un păcat să fii tulburat de flatulență. Îmi făceam multe probleme cu lista de păcate ce trebuia să-îfie înmănată preotului, listă care devenea extrem de lungă. Pentru că îmi era rușine de ceilalți copii să am atât de multe păcate, am început să scriu literele atât de mici, de comprimate, încât atunci când stăteam în confesional de-abia puteam să-mi descifrez scrisul.

În realitate, astfel de laude tind să se corecteze singure. Se laudă mult, dar nu poate să se folosească de asta.

De Paște, când eram în clasa a patra, am luat parte pentru prima oară la sărbătoarea Cina Domnului. Mă simțeam atât de deosebit în acea zi, foarte diferit de celelalte zile; atât de sfântă, aș putea să spun. Aproape că nu îndrăzneam să mă mișc, pentru că mâncasem din Hristos. O credeam nevrednică pe prietena mea Olga pentru că nu lua lucrurile la fel de în serios.

Își dorește să fie în rândul celor mai buni.
Îmi plăceau enorm poveștile din 1001 de nopți. Tata și Lina mi le citeau înainte să învăț să citesc. Când am ascultat povestea negustorului și a duhului, în care negustorul omoară duhul cu un sămbure de curmală, i-am cerut tatălui niște bani și am cumpărat curmale. Apoi m-am așezat într-un colț, am aruncat sămburii în aer și mi-am imaginat că am omorât o grămadă de duhuri.

Astfel de lucruri se întâmplă când un copil are în jur de opt ani. Un băiat credea la un moment dat că cineva voia să-l omoare și să-l devoreze. Unii oameni au făcut observații stupide. Băiatul a crezut asta cu atât mai mult când a fost trimis într-o casă să fie „hrănit”; credea că va fi omorât acolo.

Nu mi-a plăcut niciodată să mănânc...

Copil răsfățat, greu de strunit. Oamenii din jurul ei puneau un mare accent pe mâncat. Când se pune un mare accent pe curățenie, copilul devine murdar; când este supraestimată funcția digestivă, apar dificultăți în privința defecației și a alegerii mâncării. Trebuie să se recomande ca nicio supraestimare a funcțiilor naturale să nu fie evidentă pentru copii.

Îmi stimulam apetitul gândindu-mă la basme în care se dădeau oște fastuoase. Sau, de exemplu, când trebuia să mănânc orez, îmi imaginam că o vrăjitoare rea, deghizată într-o femeie frumoasă, nu mânca decât câteva boabe, dar care, noaptea, devora în secret cadavre din morminte. Astfel, mâneam orezul bob cu bob.

Observați cum această fată se identifică cu fiecare personaj din basme. Ar fi putut în cele din urmă să devină actriță.

Când mâneam cotlete, îmi imaginam — asta era propria mea invenție — că furculița era o femeie, iar îmbucătura pe care o ținea era pălăria ei; apoi lăsam îmbucătura-pălărie a furculiței-femeie să se plimbe de câteva ori prin farfurie, după care o mâneam.

Acestea sunt bine cunoscutele caraghioslăcuri ale copiilor. Ei trebuie să asculte tot timpul: „Mănâncă acum, altfel n-o să te faci mare!” Văd limpede cât de important este pentru adulți ca ei (copiii) să mănânce bine. Un copil care se simte inferior sau asuprit — și numai unui astfel de copil îi vine ideea să protesteze — nu prea poate să găsească o modalitate mai bună prin care să manifeste o aparentă superioritate decât să nu se supună

52 la solicitările și comenzile adulților sau, ca în acest caz, să rădă de ele. Mai ales când protestul este voalat cu atâta pricepere, ca în jocul acestei fete cu mâncarea, părinții sunt cam neputincioși dacă nu-și dau seama de șiretlic. Copilul câștigă și se îndreaptă spre noi strategii.

*îmi închipuiam când beam că mă aflam în deșert Toți
ceilalți mureau
de sete și își sugeau sângele unul altuia...*

Vorbește în repetate rânduri de lucruri care ar putea fi considerate crude. Copiii sunt adesea cruzi fără să dea vreo importanță acestui lucru. Cine, când era copil, nu a chinuit niciodată un animal? Nu de dragul de a chinui, ci din pură curiozitate. Ce o să facă musca dacă îi smulg aripile? Cum arată aripile de fapt? De obicei, copiilor nu le trece prin minte că fac musca să sufere; ei înșiși nu simt vreo durere.

Acolo unde cruzimea este conștientă și intenționată ca atare, ea servește, ca în cazul protestului viril, drept mijloc de atingere a scopului prin forță sau de creare a unei impresii de deosebită putere. Un copil se poate pregăti pentru cruzime sau barbarie pentru a se căli și a se simți astfel masculin sau poate folosi această împietrire ca sperietoare, ca amenințare sau ca instrument de asuprire, însă întotdeauna în același scop de ridicare a propriei persoane pe seama altcuiva. Reveriile de cruzime sunt fie o pregătire mentală, un antrenament, cum ar veni, pentru acea faptă, fie un slab substitut pentru lașitate. A nu se înțelege din asta o laudă adusă cruzimii. Oamenii curajoși nu au nevoie de fantasma de cruzime.

Uneori, fantasmemele despre fapte crude sunt legate de excitația sexuală, dar noi considerăm că ar fi o mare greșeală să generalizăm și să tragem concluzia potrivit căreia cruzimea are o origine sexuală. Copiii la care frica este legată de senzații sexuale aparțin ~~53~~ unui tip anume, dar nu orice copil poate să aibă un impuls sexual cauzat de frică.

*Îmi imaginam că eram singura care mai avea apă. Apoi mă
deștătam savurând o întreagă sticlă, înghițitură cu înghițitură.*

Ea îndeplinește cerințele obișnuite ale vieții sociale numai în anumite condiții.

Pentru ca mâncarea să aibă un gust mai bun, îmi plăcea să mă gândesc și că era foamete, iar eu eram singura care mai avea provizii.

Nu ar trebui să ne mire dacă am auzi că a venit potopul, iar ea a fost singura ființă umană care a fost salvată. Legenda potopului probabil își are originea într-o semeție asemănătoare.

Adoram smochinele pentru că erau menționate în 1001 de nopți.

Aceasta este o cauzalitate greșită. Ea stabilește intenționat ceva ca fiind cauza și lasă să apară acele consecințe care îi servesc scopului, adică să mănânce smochinele.

Cartofii nu îmi plăceau niciodată.

Nu ne-ar fi mirat dacă ar fi scris „pentru că nu se vorbește de ei în 1001 de nopți”.

Când am învățat la școală cum au fost descoperiți cartofii și cum, la început, au fost gătiți greșit — nu se știa pe atunci că doar rădăcina era comestibilă — am rugat-o pe mama să fiarbă câțiva pentru mine și mi-am imaginat că eu i-am descoperit și nimeni altcineva nu știa cum să îi gătească. Aspirația de a fi unică.

54 Mama îmi făcea sendvișuri să le iau la școală; uneori aveam și ciocolată. Dar numai rareori mă atingeam de micul meu dejun. Fie dădeam sendvișurile altcuiva, fie le aduceam înapoi acasă. Îmi displăceau ceilalți copii, părul lor, mirosul lor.

Este de așteptat din partea acestui tip de copil răsfățat.

În parc se pot vedea adesea copii care fac gesturi de respingere a celorlalți. Asta înseamnă excluderea celorlalți. Astfel de gesturi arată că fetița este răsfățată și repudiază străinii, dorind să fie doar împreună cu membrii ascultători ai familiei sale.

Și mă întrebam adesea cum puteau să mănânce în atmosfera aia urât mirositoare. Trufia ei crește.

Urmând exemplul tatălui, obișnuiam să citesc în timp ce mâneam.

O astfel de remarcă din partea unei fete care nu a auzit niciodată de psihologia individuală înseamnă mult mai mult decât pot să înțeleagă înțelepții noștri. Îi displace rolul ei feminin. Ea imită obiceiul tatălui, prin care dorește să exprime faptul că ar prefera să fie bărbat, la fel ca el.

Cel mai mult îmi plăcea să citesc unele basme, cum ar fi „Hans cel Puternic,” care trebuia să mănânce în șapte ani un munte de mâncăruri delicioase. Chiar și acum, mâncarea are un gust mai bun pentru mine dacă citesc în timpul mesei.

În privința capacității ei de indentificare cu altul, putem spune că se identifică cu „Hans cel Puternic”. Din nou, un băiat.

Tata mi-a spus într-o zi că fosta lui logodnică, Genevieve, își bea cafeaua fără zahăr. Așa că și eu făceam la fel. Mama ținea un cub de zahăr în gură când își bea cafeaua. Imitam și asta.

Încă nu s-a decis. Încă ezită. Acesta va fi un moment important în dezvoltarea ei. Știe că este fată și că nu poate să fie băiat. Deși în amintirile ei există o dorință intensă, exprimată frecvent, de a fi asemenea unui bărbat, există totodată, în mod evident, strădania de a refula această dorință, de a se reconcilia cu rolul feminin și de a se adapta acestuia.

Cafeaua mea trebuia să fie destul de neagră; laptele mă îngrozea.

Această aversiune pentru lapte vine din perioada în care copiii încep să protesteze față de hrănirea nediferențiată. Toți copiii sunt sătui de lapte; își doresc să se elibereze de o restricție pe care o urăsc. Hrana oferită copiilor trebuie să fie variată; nu ar trebui să fie hrăniți exclusiv cu lapte.

Dacă la o petrecere pentru copii ni se servea cafea dulce, cu lapte, mă simțeam de parcă aș fi vrut să vomit.

Auzim destul de multe despre mâncat, ceea ce permite ipoteza unei inferiorități organice a aparatului digestiv.

Experiența ne-a învățat că acele amintiri care sunt reținute timp de mulți ani și care rămân deosebit de clare indică frecvent deficiențe fizice fie congenitale, fie dobândite. Anterior am vorbit în treacăt despre faptul că sunt deosebit de clare acele amintiri care se potrivesc stilului de viață al individului și, prin aceasta, îi permit terapeutului să tragă din ele anumite concluzii despre stilul de viață. Dar când ni se povestesc amintiri care, direct sau indirect, atrag în mod repetat atenția asupra unui anumit organ, putem trage concluzia că acest organ nu are acum sau nu a avut, cândva în trecut, o funcționare normală. Dacă amintirile sunt axate în principal pe mâncat sau mâncare, ele indică o slăbiciune a aparatului digestiv. Câteodată, aceasta se poate demonstra concret; uneori, ⁵⁶compensarea a început într-o perioadă în care copilul mic încă nu putea să formeze cuvinte și propoziții prin care să-și amintească imagini sau impresii; sau defectul de funcționare era foarte ușor, iar compensarea din partea corpului a progresat atât de rapid și de eficient, încât în memorie au rămas numai asociații indirecte. Dar întotdeauna au existat dificultăți, iar încercările de a compensa au fost imprimate în memorie și pot fi regăsite în amintirile conștiente ale pacienților noștri.

Digestia îmi dădea mult de furcă. Constipația mă necăjea tot timpul. Cel mai mult uram clismele și supozitoarele.

Copiii răsfățați au frecvent dificultăți cu funcțiile cele mai simple.

Uneori, stăteam o oră pe toaletă și nu puteam să defechez. Iar când în sfârșit apărea un rezultat, tata era foarte bucuros. Într-o zi urma să mi se facă o clismă. Niște prieteni de-ai părinților mei erau chiar atunci în vizită, printre ei fiind un

prieten de-ai tatălui, un căpitan ieșit la pensie. Am refuzat pur și simplu să-mi fie introdus tubul de cauciuc. Mama nu mai știa ce să facă. A intrat căpitanul, care știa totul mai bine, și i-a spus mamei: „Nu faci bine; trebuie să faci așa”... și, dintr-o dată, tubul de cauciuc a alunecat și apa i-a sărit drept în față... Câteodată descopeream pete roșii în patul mamei sau pe cămașa ei de noapte.

Interes pentru ceea ce este vizibil.

Când am întrebat-o: „Mamă, de ce îți curge sânge din partea din spate?” mi-a răspuns că avea hemoroizi care uneori îi provocau adevărate chinuri. Mă furișam apoi la locul pe care stătuse mama și adulmecam. Foarte curând, cunoșteam acel miros atât de bine, încât îl puteam detecta la orice femeie.

Un bun simț olfactiv poate să indice o inferioritate organică, ⁵⁷ dar ar fi o greșală să presupunem că doar subfuncționarea unui organ semnalează un defect. Hiperfuncționarea este în aceeași măsură o inferioritate și poate să ducă la exact aceleași dificultăți ca atunci când organul funcționează prost. Funcționarea normală înseamnă nici prea mult, nici prea puțin. În cultura noastră actuală, hiperfuncționarea simțului olfactiv ar duce cu siguranță la aceleași rezultate dezastruoase ca a avea patru mâini în loc de două mâini și două picioare.

De asemenea, încercam să-mi miros propriul corp atât de tare, încât adesea aveam dureri de cap din cauza asta. Cea mai mare plăcere a mea era să frec două bucăți de mătase una de alta până când se încălzeau și emanau un miros deosebit. Câteodată o chemam pe prietena mea, Olga, să mă ajute la asta. Ne așezam undeva într-un colț, frecând și adulmecând.

Capacitate olfactivă pronunțată. Aceeași tendință pe care o are în privința investigării chestiunilor spirituale.

Când aveam patru ani, am mers pentru prima oară la teatru, la „Motanul încălțat”. Ceilalți copii râdeau în hohote. Eu am

*stat acolo și am privit și am ascultat cu o expresie serioasă.
Părinții mei m-au întrebat dacă mi-a plăcut sau nu. Aparent,
le-ar fi plăcut să mă vadă râzând la fel de tare ca toți ceilalți.
Au părut dezamăgiți pentru că nu mi-am mișcat niciun mușchi
al feței și nu am arătat niciun semn de plăcere sau neplăcere.*

Viitoarea grande dame!

*Întrebările lor mă enervau. În drum spre casă, au insistat să le
spun de ce păream atât de posomorâtă de parcă mă uitam la o
tragedie. Nu*

*am răspuns. Totuși, a doua zi, am recitat fragmente din
întreaga piesă. Cu toții au fost surprinși. Abia atunci și-au dat
seama cât de profundă a fost impresia pe care mi-a făcut-o
piesa.*

*Am spus că s-ar putea ca această fată să urmeze calea
actoriei. Piesa i-a făcut o impresie de neșters.*

*La noi acasă a venit un baron suedez sărac. Fusesse forțat să-și
părăsească țara din cauza unui duel în care și-a ucis
adversarul. Devenise operator la un cinematograf O dată pe
săptămână ne invita la film. După spectacol, îl așteptam și
luam cina împreună. Tata comanda cotlet de vițel cu cartofi
prăjiți și vin roșu. La restaurant puteam să mănânc cu mare
poftă.*

*La restaurant, cei mai pretențioși oameni consumă totul.
Presupunerea noastră este corectă. Nazurile din timpul mesei
sunt provocate de dorința de a face probleme.*

În fiecare săptămână de-abia așteptam acea seară.

*Am fi putut prevedea că această fetiță va fi interesată de
cinema.*

*Baronul ne făcea cinste tuturor când primea bani de la rudele
lui. Toată lumea bea mult vin și se îmbătau cu toții. Doar eu
rămâneam trează, ceea ce mă făcea să mă simt atât de
singură, încât plângeam.*

Toată lumea era preocupată de propria fericire, nu de ea.

*Mai târziu, obișnuiam să mergem frecvent la un restaurant
dintr-o clădire în care era și un cabaret. Noi stăteam
întotdeauna în sala de mese. Nu puteam să suport să stau*

acolo prea mult, așa că mă furișam la spectacol, stăteam lângă formație și ascultam. Când chelnerii mă goneau, ieșeam printr-o ușă și mă întorceam prin alta. Iar dacă nu aveam nicio șansă să intru, trăgeam cu ochiul printr-o crăpătură din ușă. În timpul pauzelor mă furișam înăuntru și ocupam unul dintre 59 scaunele libere.

Doresc să spun câteva cuvinte despre prezența copiilor la astfel de spectacole. Când aveam doi ani, părinții mei m-au luat să ascult niște cântăreți de cântece la modă. Am auzit lucruri bune și rele. Am văzut niște piese de operetă la vârsta de cinci sau șase ani. Cine știe ce s-ar fi ales de mine dacă nu m-ar fi luat cu ei? Sper că puterea mea de rezistență este apreciată, din moment ce a trebuit să înot în ape atât de tulburi. Aceste lucruri nu sunt atât de dăunătoare pe cât par; anxietatea părinților este exagerată. Copiii nu ar trebui duși la spectacole îngrozitoare. Curajul social ar trebui susținut și întărit. Dar nu este justificabilă interdicția ca ei să vadă o piesă amuzantă... Una dintre primele mele amintiri este aceasta: părinții mei trebuiau să plece și să ne lase, pe mine și pe fratele meu mai mare, în grija guvernantei. Când tatăl meu s-a întors, a fost întâmpinat de o priveriște ciudată. Eu stăteam pe masă, răcnind un cântec la modă despre o femeie chinuită de vederea unei găini tăiate; ea sublinia chiar faptul că inima ei sângera. Totuși, corul din acest cântec spunea cum femeia asta, în ciuda milei pentru animale tăiate, azvârlea cu oale în bietul ei soț. Trag concluzia din această amintire din copilărie că exista un interes timpuriu de a afla cum pot fi unite contradicțiile într-un tipar unic.

Spectacolele îmi provocau o mare plăcere. Obrajii îmi ardeau. Ascultam cu atenție fiecare cuvânt. Dar nu puteam să sufăr comicii.

Nu ar trebui să fim surprinși dacă ar deveni actriță de filme.

Dintotdeauna am iubit animalele. Aceasta este o trăsătură comună la copiii care doresc să conducă. Nu prea există pe

lume ceva mai ascultător decât un câine sau un iepure. Chiar și acei copii care evită contactul social pentru că își simt superioritatea amenințată pot să fie blânzi cu animalele. Copiilor nu ar trebui să le fie interzisă familiarizarea cu animalele. Totuși, adevăratul motiv al acestei preferințe este sentimentul de superioritate.

Nu le chinuiam niciodată. O singură dată am tăiat o ploșniță în două. Apoi am fugit la tatăl meu să-l întreb dacă era un păcat.

Dorește să fie cea mai evlavioasă dintre toți.

Aveam un iepuraș. îl dresasem să sară la mine când îl chemam. O dată m-a mușcat. I-am dat câteva palme și am hotărât să nu mă mai uit la el întreaga zi.

Crudă pedeapsă.

Dar numai ce l-am dat jos din brațe că l-am și chemat înapoi, l-am iertat și l-am pupat și am plâns la gândul că și-a pierdut cumpătul într-atât, încât să mă muște.

Sentiment de grandoare.

Îmi plăcea când mă jucam cu micuța lui coadă sau când stăteam cu el pe canapea, apăsam clapele pianului cu lăbuțele lui și cântam un cântec.

Pentru asta sunt buni iepurii!

Nimeni altcineva nu avea voie să se apropie de el. Adoram să-i scarpin ușor nasul cu două degete. El stătea destul de nemișcat. Părea să-i facă bine. După o vreme făcusem să-i cadă toată blana din jurul nasului.

Dacă în cazurile complicate apare întrebarea despre cum se 61 poate ca unei persoane să-i vină ideea să conducă prin frică, răspunsul este că persoana nu are în mod conștient această idee, dar se poartă conform ei. La un moment dat, a observat și a păstrat o impresie puternică, inconștientă, a faptului că este posibil să conduci prin frică. Într-un mod cu totul asemănător, fetița află întâmplător că unui iepure trebuie să-i scarpini nasul pentru a-i face plăcere și pentru a-l face

ascultător. Originea simptomelor nevrotice este tot atât de puțin miraculoasă ca descoperirea ei.

Chiriașul nostru mi-a oferit un șoricel dansator american. Îi plac animalele.

Mai târziu, chriașul mi-a oferit un arici care își scotea țepii când mă apropiam de el. M-am gândit: animalul ăla e nesuferit, nu face decât să mă înțepe. Nu-mi place.

Niciun animal nu este ascultător.

Într-o zi, o pasăre mică a zburat în casă prin fereastră. Era un canar și era rănit la un picior. Am cumpărat o colivie pentru pasăre și am îngrijit-o. Apoi a făcut un ou și s-a așezat pe el, un fenomen destul de derutant pentru mine. Eram tare încântată de micuța pasăre fără pene. Dar pasărea mare a lăsat-o pe cea mică să moară de foame. Am pus micul cadavru într-o cutie, iar cutia sub canapea. Când a început să miroasă, am îngropat-o în curte.

Ea face o ceremonie pompoasă din orice.

Eram enorm de atașată de buburuze. Când găseam una, luam o cutie, îi făceam câteva găuri, îi acopeream fundul cu bumbac, puneam deasupra o frunză verde și, cu grijă, așezam buburuza pe frunză. Puteam

62 să mă joc cu ea ore în șir. Iar când pleca zburând, începeam să plâng și nimeni nu mă putea consola.

Această fată caută un mod prin care să-și poată simți din plin superioritatea

.Mania geloziei

Chiriașul obișnuia să ne însoțească în ieșirile noastre. Într-o zi, a rămas acasă. Mama era destul de furioasă; tata a observat imediat. Pe drum

spre stația de tramvai, au început să se certe

Acestei fete i se arată gelozia în familie la o vârstă fragedă. Ea simte că tatăl este nemulțumit când mama este interesată de alți bărbați. Gelozia este o lipsă de încredere în sine și reprezintă o încercare de a deține puterea asupra persoanei pe care cineva este gelos. Victima geloziei nu își dă niciodată seama că, prin recurgerea la astfel de mijloace, în cel mai bun caz, nu creează decât un simulacru de putere și că, mai frecvent, exercită o tiranie intolerabilă care pedepsește tiranul la fel de sigur cum doi și cu doi fac patru. Gelozia este considerată în general ca fiind un sentiment instinctiv. Este greșită convingerea că un sentiment atât de complicat ca gelozia este înăscut. Acceptarea unor astfel de trăsături ca fiind caracteristici înăscute, moștenite sau instinctive ne scutește de responsabilitatea personală pentru consecințele care rezultă din manifestările acestora. Cu alte cuvinte, o faptă atât de prostească este mult mai ușor de justificat dacă vina pentru această trăsătură de caracter poate fi aruncată asupra eredității. Altfel, o persoană ar trebui să-și asume întreaga responsabilitate pentru ceea ce a făcut. Cazurile grav nevrotice de gelozie ne-au arătat limpede că gelozia nu este nimic mai mult decât un mecanism de luptă pentru păstrarea propriului prestigiu. Este o luptă susținută de sentimente și o mai spunem o dată: sentimentele nu sunt argumente.

Având în vedere răspândirea acestei trăsături tulburătoare, voi mai spune câteva cuvinte despre acest subiect. O persoană geloasă caută întotdeauna dovezi ale propriei influențe și încearcă să-și demonstreze influența în orice situație. Modul neplăcut în care o persoană geloasă testează pe altcineva arată clar propria ei lipsă de încredere în sine, stima de sine minimă și propria nesiguranță. Se poate vedea cu ușurință apoi cum lupta ei pornită din gelozie

servește la a o împinge în prim-plan, la atragerea atenției asupra ei și la creșterea propriei valori pentru ea însăși.

Un individ gelos este permanent gata să creadă că i s-au pus piedici sau că a fost dat la o parte. Un astfel de nefericit se întoarce imediat la starea lui infantilă de a dori totul. El face greșeala de a încerca să-și recâștige poziția superioară față de partener. Există indivizi care nu pot să tolereze să le fie retrasă nicio părtică de atenție și care nu suportă ca partenerul să citească o carte sau un ziar în prezența lor. O privire, o conversație cu alții, o vorbă de mulțumire pentru o favoare, o manifestare a interesului pentru tabloul cuiva, pentru un scriitor sau chiar pentru o rudă poate să ducă, în cazurile grave, la izbucniri violente de gelozie. Pare ridicol ca o soție să fie indignată când soțul ei o ia înaintea alături de altcineva sau, la o petrecere, vorbește cu altcineva în loc să i se dedice exclusiv ei. Astfel de cazuri sunt frecvente. Alți oameni nu pot să tolereze ca partenerul lor să laude o altă persoană. Replica obișnuită este: „Cum de-ți bați capul cu așa un idiot?”

În multe cazuri, se pare că victima nefericită a geloziei nu poate găsi pacea pentru că nu este ea însăși suficient de sigură de sine pentru a se încrede într-o fericire pașnică. Orice situație posibilă este folosită pentru noi izbucniri de gelozie menite să apropie mai mult partenerul, să stârnească milă, să-l pedepsească pe celălalt sau să impună reguli. Ceea ce se consideră în general a fi gelozie obișnuită este, în astfel de cazuri, agravată până în punctul în care devine o nevroză gravă și ajunge, în cele din urmă, la ceea ce s-ar putea denumi mania geloziei. Trebuie remarcat că principiul este întotdeauna același, în diferite cazuri singura diferență fiind cantitativă.

Crizele de gelozie sunt uneori însoțite de plâns isteric, anxietate nervoasă sau depresie, toate devenind transparente imediat ce le observăm efectul. Sau gelozia este exprimată prin înjurături sau prin condamnarea *in toto* a celuilalt sex, ceea ce indică o nouă consecință a efectului geloziei, adică o pregătire pentru degrada-

rea completă a sexului opus. Frecvent, mândria împiedică înțelegerea conștientă a geloziei, dar comportamentul rămâne același. De asemenea, în multe cazuri, gelozia este agravată pentru că partenerul reacționează la neputința celui gelos printr-un orgoliu inconștient. La rândul ei, persoana orgolioasă își întemeiază sentimentul de superioritate pe slăbiciunea evidentă a partenerului gelos și, drept urmare, nu folosește tonul adecvat și nu adoptă o atitudine îndeajuns de diplomată pentru a împiedica amplificarea sentimentului de gelozie al celuilalt. Adesea, gelozia în legătură cu copiii duce la cele mai grave greșeli pedagogice. O atât de comună trăsătură de caracter și ramificațiile sale ne aruncă în față modul în care ne otrăvim viața și relațiile cu ceilalți din cele mai nesemnificative motive și cum toate astea n-ar fi deloc necesare dacă am fi dispuși să ne asumăm responsabilitatea pentru faptele noastre într-o mai mare măsură decât suntem astăzi învățați s-o facem. Să ne întoarcem la povestea noastră.

„Ești nervoasă pentru că nu e și chiriașul cu noi”.

Aici pare să înceapă o ceartă conjugală.

„Liniște!”

Asta sună ca o cerere neînsemnată și cei mai mulți oameni care nu cer decât liniște cred că nu cer mare lucru. Dar ei nu reușesc să înțeleagă că, de fapt, cer foarte mult. Viața înseamnă neliniște, neastâmpăr. Dacă cer liniște înseamnă că fac legi pentru comportamentul celorlalți. S-ar putea să sune neînsemnat, dar este un strigăt de luptă.

„Du-te și adu-! Sau stai acasă dacă vrei. Poți să trăiești cu el; eu n-o să te opresc! Dacă n-ar fi trăit copilul, te-aș fi părăsit de mult”.

Vedem că fetița este în mijlocul certei conjugale. Știe despre ce e vorba. Își face o impresie despre căsătorie. După cum vă amintiți, am descoperit la această fată unele trăsături care ne-au făcut să fim îngrijorați în privința viitorului ei. Nu există nicio îndoială că astfel de scene influențează un copil, oferindu-i o imagine cât se poate de expresivă asupra căsătoriei. Este foarte regretabil că noi ajungem să cunoaștem problemele căsătoriei din căsătoria părinților noștri. Aceasta este cauza pentru care copiii

doresc frecvent să evite căsătoria, aceasta părându-le o problemă dificilă; sau se hotărăsc să aibă o căsătorie model. Ambele soluții duc la nenumărate greutăți.

„Ce poți să-mi oferi? Nici măcar un dres! Zgârcitule! Ce viață! Trebuia

să rămâi cu Genevieve a ta!”

Genevieve a fost o persoană importantă în trecutul bărbatului.

Și au început să țipe unul la altul.

Doresc să vă adresez această întrebare: fetița răsfățată devine martor involuntar la o ceartă între părinți. Ea este obișnuită să fie în centrul scenei. Ce face când se simte exclusă? Trebuie să intervină.

Plângeam și încercam să-i împac pe tata și mama. Cearta era oribilă pentru mine.

Asta sună bine intenționat. Avem senzația că era oribil pentru ea fiindcă nu juca niciun rol în ceartă, fiindcă era pur și simplu nimeni.

M-am suit cu ei în tramvai tremurând toată (nimic nu este prea mult într-o astfel de situație). Tata avea o expresie ursuză; mama era furioasă.

Putem deduce doar din această scenă că tatăl ei trebuie să fi fost un om timid. Un tiran nu se poartă așa. Mama ei era o femeie care nu se arăta deloc slabă. Știa cum să-și facă soțul să dea socoteală.

Mama purta o pălărie mare de paie care, în ton cu moda din acea perioadă, îi stătea destul de sus pe cap. Noi eram într-un vagon neacoperit și, când tramvaiul a prins viteză, o pală de vânt a suflat brusc și i-a smuls pălăria, aruncând-o din vagon. Tata, încă fierbând de furie, a sărit din vagon în direcția greșită și a căzut cât era de lung. Eu și mama eram îngrozite; pasagerii au sărit din scaune; controlorul a tras semnalul; tramvaiul s-a oprit. Niște trecători l-au ajutat pe tata să se ridice și l-au întrebat dacă s-a rănit. Era livid și de-abia putea să răspundă. Controlorul a înjurat. Mama zicea întruna:

„Dumnezeule, ce-mi pasă mie de pălăria aia stupidă? Cum poți să faci așa ceva?”.

67

Când cineva fierbe de mânie nu trebuie să sară dintr-un tramvai în mers. Nu e greu să aibă loc un accident dacă cineva este 68 preocupat de altceva. Nu suntem învățați să facem mai mult de un singur lucru la un moment dat; două sunt prea multe.

Știam foarte bine că tata nu ar fi căzut dacă nu s-ar fi certat. Dar eram

bucuroasă că a scăpat doar cu câteva vânătăi.

Acum urmează o observație care nu poate fi înțeleasă decât aplicând metoda psihologiei individuale.

Agitația pe care am provocat-o noi era foarte dureroasă pentru mine.

Toți oamenii se uitau la noi.

În lumina cunoștințelor noastre despre personalitatea fetei, înțelegem că îi displace acest tip de situație. Asta pare să contrazică afirmația noastră potrivit căreia ea este permanent preocupată să se afle în centrul atenției. Desigur, ea dorește să atragă privirea tuturor doar atunci când este sigură că va face o impresie bună. Pe cât de tare își doresc nevroticii să facă o bună impresie, pe atât se tem de orice situație în care s-ar putea să fie într-o postură nefavorabilă. Una dintre problemele importante ale celor mai mulți nevrotici este: Cum arăt? Ce cred ei despre mine?

Din faptul că această fată, după atât de mulți ani, își amintește sentimentele din situația umilitoare în care consideră că a căzut, putem să înțelegem cât de dureroasă trebuie să fi fost emoția provocată de atenția generală îndreptată asupra ei. Totuși, era atenție.

A venit un polițist și a notat numele și adresa tatălui.

Când ne-am

așezat din nou în tramvai, mi-am prins mâna de mâna lui și nu am

mai plecat de lângă el.

Ea este din nou în centrul plăcut al atenției.

Eram furioasă la culme pe chiriaș. „Din cauza prostului ăstuia neno-69 rocit”, am exclamat, „sunt certuri tot timpul. Să-l ia dracu’!”

Îmi imaginez că știm din întâmplările anterioare din istoria acestei fete că, până și într-o stare care poate fi considerată normală, nu se ferește să insulte dur. Așadar, nu vom fi surprinși dacă folosește un limbaj trivial când se află într-o stare grav nevrotică.

De atunci înainte nu am mai vrut să ies cu părinții mei. Mi-era tot timpul teamă că tata ar putea să pună la cale ceva ce n-ar mai avea cum să fie reparat.

Vedem că agitația neplăcută și faptul că nu a fost în prim-plan au avut un efect negativ asupra ei.

De când mă știu, părinții mei se certau întruna.

Asta nu prea e corect, dar, din moment ce este atât de puternic imprimată în memoria ei, bănuim că va avea dificultăți în privința propriilor relații viitoare de iubire. Va ezita, se va retrage sau va încerca să evadeze. Despre evadare avem ceva de spus. Nu considerăm nevroza a fi o boală *per se*, ci o considerăm un mod de viață greșit. Așadar, nu putem să ne refugiem în ceva ce nu există. Nu am nicio obiecție față de utilizarea la figurat a termenilor de afecțiune sau boală, dar mecanismul este diferit. Nu trebuie să pierdem din vedere faptul că ființa umană nu este responsabilă pentru o boală infecțioasă a cărei victimă inocentă este (boli ca pneumonia, difteria, febra tifoidă etc.), dar este responsabilă pentru nevroză. Boala este însoțită de vătămarea unor părți ale organismului sau a întregului organism; nevroza, prin ea însăși, nu este. Când anumite organe se îmbolnăvesc sau sunt menținute într-o situație bolnăvicioasă printr-o nevroză, erau deficiente sau bolnave dinainte. Dar

70 astfel de defecte nu au nimic de-a face cu nevroza ca atare.

Există anumite relații între bolile fizice și nevroze, dar asta nu înseamnă că nevroza este o boală în sine.

Această fată nu știe nimic despre vreo boală; ea își structurează, își aranjează, își construiește viața, iar atunci când ceva interferează cu dezvoltarea ei normală, această interferență se numește boală. Totuși, această concepție este departe de gândurile ei, chiar și atunci când gândurile sunt obsesive. Cunoaște destul de bine diferența dintre boala fizică și aceste gânduri. Eroarea constă în afirmarea categorică a faptului că sănătatea este de o parte, iar boala de cealaltă.

O sursă permanentă de necazuri era că tata, pentru ca mama să fie liberă să-l ajute la lucru, voia întotdeauna ca sora mea să iasă cu mine la plimbare. Totuși, ea prefera să citească romane. Era un adevărat soarece de bibliotecă și uneori citea chiar și la lumina lunii. Când mama făcea mâncarea preferată a Linei, tata se înfură și spunea: „Ești nebună după Lina”.

Se provoacă discordia între cei doi copii. Nu este de mirare că ambele fete se simt neglijate. Faptul că această fată (cea care scrie) este atașată de tatăl ei justifică presupunerea că mama nu și-a jucat prea bine rolul. Dintr-un motiv sau altul, mama nu a reușit să susțină această fată, iar copilul se află în a doua etapă. S-a instalat o atitudine critică față de mama ei. Uneori este dificilă descoperirea cu precizie a momentului în care a fost asumată o astfel de atitudine. Eu însumi îl preferam pe tata mai mult decât pe mama, pentru că el mă răsfăța mai mult. Atunci nu înțelegeam de ce. Cu siguranță o prețuiam foarte mult pe mama ca ființă umană, și totuși mă retrăgeam de la ea. Când m-am gândit la asta, am ajuns la următoarea concluzie: când aveam trei ani a murit un frate mai mic. În ziua

înmormântării am fost dus la bunicul meu. Mama a venit să mă 71 ia de acolo; plângea amarnic. Bunicul a consolat-o și am observat că ea a zâmbit. Mulți ani nu am putut să-i iert acest zâmbet; cum poate o mamă să zâmbească în ziua în care își îngroapă copilul? Mai târziu am înțeles mai bine: probabil că bunicul și-a manifestat pentru ea speranța unor alți copii în viitor. Pe de altă parte, m-aș fi putut gândi: ce bucuros sunt că poate să zâmbească într-o zi atât de tristă. Eram foarte critic cu ea. O altă amintire: un unchi m-a

întrebat: „De ce ești atât de dur cu mama ta?” Asta arată cât de critică era atitudinea mea față de ea. Reconstituind trecutul, acum pot și eu să văd asta. În primii mei doi ani de viață am fost răsfățat de mama pentru că eram un copil bolnăvicios. Mă obișnuisem *cu* acest răsfăț. S-a născut un alt copil — această întâmplare joacă același rol în amintirile mele ca arabescurile în arhitectură —, am fost detronat. Mama nu mai putea să-mi ofere aceeași atenție, din moment ce trebuia să aibă grijă de nou-născut. Nu am putut să o iert pentru asta. Apoi, în a doua etapă, tata a luat locul mamei, ceea ce eu îmi doream.

Tatăl fetei este, de asemenea, furios pentru că mama ține atât de mult la fiica lui vitregă.

Într-o zi, într-o criză de furie, tata a aruncat pe jos o farfurie de tăiței. Mama împărtășea adesea secrete cu sora mea. Tata nu suporta asta. Când furia îl făcea să-și piardă controlul, începea să scrâșnească din dinți, arunca vasele pe jos, își sfâșia hainele, își călca pălăria în picioare și amenința că se sinucide. Câteodată îl auzeam spunând: „Dacă aș avea un revolver!”

Știm deja că acest om are tendința să *fie* gelos, ceea ce pare înțemeiat când vine vorba despre amintirea primului soț al nevastei sale, provocată de observarea preferinței ei pentru fiica mai mare. Noi am ști cum să-l vindecăm pe acest bărbat; ar trebui să-i arătăm că nu poate să suporte să fie înlocuit. Înțelegem că se simte neputincios; numai cei neputincioși recurg la mijloace atât de drastice. Este tipic acest răcnet după revolver; este o amenințare frecventă.

Apoi pleca de acasă, lăsându-și chiar mâncarea neatinsă. Eram nebună după tata, îmi ieșeam din minți când se întâmpla asta și eram groaznic de îngrijorată pentru el. Plângeam de fiecare dată când se certau, îl imploram să tacă și îl țineam de mână. Asta îl liniștea puțin, dar apoi tot pleca. Așteptam temătoare să se întoarcă și, dacă dura prea mult, îmi puneam pălăria și o luam pe stradă să-l caut la cafenea.

De obicei îl găseam acolo și ne îmbrățișam din toată inima, ca și cum ar fi trecut ani de când nu ne-am mai văzut.
Recunoaștem limpede din descrierea de mai sus că acest copil era un spectator al problemelor casnice și că problemele conjugale ale părinților i-au tulburat credințele copilărești într-atât, încât au derutat-o complet

.Dezvoltarea sexuală

Haideți să investigăm povestea acestei fete prin lupa psihologiei individuale, pentru a dezvălui toate zalele care fac această viață să constituie un singur lanț. Haideți să privim povestea ca istorici sau artiști care studiază progresul unei opere de artă. Dorim să examinăm modul în care un fapt, o experiență, o reacție se potrivește cu celelalte părți, astfel încât să descoperim firul călăuzitor sau, cum îl numim noi, stilul de viață.

Avem aici o fată răsfățată, deosebit de atașată de tatăl ei, și care primește tot ce își dorește imediat ce exprimă o dorință și în al cărei viitor, din exact acest motiv, putem să anticipăm mari dificultăți. Când un copil răsfățat părăsește căminul în care a ocupat o poziție avantajoasă, nu este pregătită să îndure greutățile. Și, din moment ce are un fel de presentiment despre ce o așteaptă, va încerca să păstreze vechile relații cât de mult cu putință, îi va fi teamă de decizii și își va aborda problemele pe cât de lent poate. Întregul ei stil de viață pare astfel că este frânat. Atitudinea ezitantă, cum am numit această caracteristică generală, este specifică tuturor nevroticilor. Nevroticul este permanent ocupat să se pregătească pentru ceva; uneori este chiar foarte ocupat. Dar înainte să facă primul pas mai departe, se aud obiecții. Face ceva ce aduce a început, dar⁷⁴ se oprește la timp ca să împiedice orice schimbare. Spune „da,” ceea ce ar trebui să exprime pregătirea și disponibilitatea lui, dar imediat după „da” urmează „dar”. Și rămâne în același loc. Da-dar este concretizarea atitudinii tipice a tuturor acelor persoane care sunt nevrotice — poate cea mai concisă expresie pe care o putem găsi pentru definirea unei nevroze.

Se poate observa că noi comparăm adesea trăsăturile de caracter dezvăluite de povestea de viață a acestei fete cu însușirile distincte ale nevroticilor, astfel încât pare că noi indicăm caracterul ei ca fiind nevrotic. Se poate obiecta că această fată nu a dezvoltat niciun simptom nevrotic și, cât timp nu se întâmplă asta, speculațiile despre nevroza ei sunt premature. Totuși, după cum vă amintiți, la începutul acestei povești am accentuat puternic necesitatea de a utiliza baza noastră colectivă de experiență și cunoaștere psihologică, iar această experiență nu include numai imaginea nevrozei pe deplin dezvoltate, ci cuprinde și pregătirea individului pentru o nevroză. Semne determinante indică o astfel de pregătire și apar cu regularitate din nou și din nou în perioada timpurie din viața oricărui nevrotic. Când privim în urmă la o

poveste de viață și vedem apariția și reapariția acestor trăsături pregătitoare, putem, chiar dacă nu știm dinainte restul poveștii, să tragem empiric concluzia că viața persoanei respective va degenera într-o nevroză cu prima ocazie pe măsură. La rândul nostru, trebuie să ne pregătim pentru eventuala izbucnire a nevrozei acestei fete, astfel încât să nu scăpăm din vedere ceva esențial sau să pierdem șirul poveștii ei. În acest sens, poate avea importanță examinarea chiar și a celor mai mici detalii.

În această biografie sunt menționate multe detalii aparent irelevante — relații și contacte sociale cu persoane care nu îi influențează viața decât în mică măsură. Învățând să-i înțelegem viața, nu ne preocupă atât ceea ce este captivant în experiențele ei, cât ceea ce o atrage. Toate micile întâmplări trebuie luate în considerare pentru a alcătui imaginea completă.

Tata era trist adesea. Motivul pentru asta era neobișnuita mea slăbiciune fizică.

Vedem cât de mult o influențează faptul că tatăl ei este neliniștit în privința ei și că viața lui îi este dedicată.

Iar când avea o dispoziție bună câteva zile la rând, urma imediat o inversare a stării lui.

Ne amintim că ea era singurul copil al acestui om.

Stătea la locul lui obișnuit fără să spună un cuvânt, cu o expresie tristă; cu un picior întins, celălalt îndoit și adus dedesubt. Sau stătea pe masă cu picioarele îndoit sub el și cosea, și cosea, iar dacă vorbeai cu el răspundea distrat. Asta o enerva întotdeauna pe mama, așa că iar se certau.

Trebuie să ținem seama că fata era profund influențată de poziția tatălui în relație cu ea.

Într-o ceartă exasperantă, tata a lovit cu pumnul o ușă de sticlă și s-a rănit foarte rău la mână.

Atitudinea tatălui ei față de mamă, atât de diferită de atitudinea lui față de copil, a devenit evidentă pentru fetiță, iar ea s-a simțit superioară mamei sale.

Nu a putut să lucreze timp de câteva săptămâni și a fost nevoit să se ducă la doctor în fiecare zi. În acea perioadă ieșea foarte mult cu mine la plimbare. Îmi era rușine să fiu singură cu el; îmi doream ca mama să fie și ea acolo.

76 Aceasta este o remarcă interesantă. Este limpede că fetița are un sentiment de vinovăție față de mamă. A reușit să-și înlocuiască mama, de unde sentimentul de vinovăție. Am văzut că această fată își dorește să fie superioară în toate situațiile, superioară până și mamei ei. Nu poate exista nicio îndoială că un sentiment de vinovăție poate fi provocat de o astfel de atitudine, că fata luptă pentru poziția mamei ei doar din dorința de putere. Alți scriitori ar putea să spună că un astfel de sentiment de vinovăție nu poate proveni decât dintr-un complex oedipian¹ fiindcă această fată are, pentru a ne exprima cuviincios, o înclinație libidinală pentru tatăl ei. Unor astfel de scriitori trebuie să li se răspundă că sunt alte autorități care afirmă că există fete care nu au un complex oedipian. Acesta este punctul în care cel ce nu înțelege întru totul semnificația luptei pentru putere ar putea să creadă că fata dorea ceva ce îi era prea frica să ia. Totuși, în realitate, nu dorește altceva decât poziția dominantă în familie, iar pe aceasta o are.

Când mama stătea la bârfe cu un vecin, tata își ieșea din minți. Era gelos din cauza oricui, dar cel mai gelos era din cauza chiriașului care chiar pusese ochii pe ea.

Nu știm ce vârstă avea fetița când aceste lucruri i s-au întipărit în amintire. Este confuză în legătură cu timpul. Când era mică, privea cu atenție tot ce se întâmpla în jurul ei. I-a devenit clară poziția ocupată de fiecare membru al familiei. O modalitate prin care o ființă umană poate să învețe să înțeleagă natura umană este să trăiască în mijlocul relațiilor sociale active. Niciunul dintre

| Vezi pagina 116 (N.a.).

oamenii care au fost atent protejați, în fața cărora nimic nu trebuia să se spună, nu poate să obțină vreodată o atât de pătrunzătoare percepție psihologică. Cu cât li se permite mai mult copiilor să observe tot ce se petrece în casa lor, cu atât mai bună va fi înțelegerea lor psihologică. Totuși, pedagogii spun că anumite dezacorduri sau situații încordate nu trebuie să apară în prezența copiilor. Noi nu susținem că metoda pe care o propunem este infailibilă. Psihologia individuală este optimistă. Nu contează ce se întâmplă în mediu. Ce contează este atașamentul copilului de mediu, dezvoltarea sentimentului social și atunci dificultățile nu vor putea provoca efecte negative.

Obținerea de informații despre sex este privită ca una dintre marile primejdii pentru copii. Aceasta este o chestiune care dezvoltă consecvența neghioabă a exponenților educației sexuale. Ei spun că un copil este indus în eroare de prietenii de la școală. Această abatere este de obicei inofensivă și se corectează singură mai târziu sau copilul pur și simplu nu crede ce i se spune. În plus, o persoană învață numai ceea ce este pregătită să învețe. Dacă în urma unei astfel de explicații apar consecințe grave, vina cade asupra creșterii deloc inteligente, care a pus temelia producerii efectelor neplăcute. Există multe lucruri „urâte” în afară de sex.

Nu ar trebui luat de bun faptul că toți copiii cred tot ce li se spune. Noi credeam tot când eram copii? Când eram mic, un băiat mi-a spus că un măcelar ciopârțea ființe umane și vindea carnea. Nu l-am crezut. La fel este și în privința oferirii unei explicații despre sex. Există uneori mari îndoieli cu privire la ce este adevărat. Copiilor trebuie să li se spună adevărul cu mare grijă, astfel încât ei să poată să se ancoreze ferm de partea utilă a vieții.

Odată am ieșit la plimbare și tata a început să se certe cu mama despre chiriaș, apoi și-a ridicat bastonul și a amenințat-o, dar, din greșeală, m-a lovit pe mine înfrunte. Mi-a apărut o umflătură de mărimea unei

78 *nuci. Tata s-a stăpânit apoi, dar era complet descumpănit.*

Eram atât de furioasă pe chiriaș, încât i-am spus tatălui:

„Vino, tată, să mergem acasă și s-o lăsăm pe mama în urmă”.

Combativitatea copilului este evidentă. Se folosește de orice pentru a obține o victorie împotriva mamei.

Poziția mamei nu era deloc favorabilă. Era o femeie drăguță și veselă, iar tata îi omora veselia. El voia s-o țină în casă, să aibă grijă de gospodărie și să coasă pentru el.

Putem fi siguri că această concluzie nu a fost binefăcătoare pentru fetiță. Cu siguranță, acestui copil va începe să-i fie groază de soarta mamei. Se teme că o asemenea soartă poate să schimbe cursul unei întregi existențe și că i se poate întâmpla și ei același lucru ca și mamei sale. Astfel, ea are bănuieli în privința pericolelor iubirii și căsătoriei. Nu va putea niciodată să aibă încredere; va fi atentă ca nu cumva să existe indicii că și ea va fi întemnițată în acest mod. Se va pune în gardă și va învăța să evite astfel de probleme.

Într-o seară, tata a adus de la cafenea un revolver cu mâner de sidef. Eu și mama ne-am amintit de frecvențele lui amenințări și n-am avut liniște până când nu i-a înapoiat revolverul patronului cafenelei. De fiecare dată când începea o ceartă mă treceau fiorii, iar ei se certau mai tot timpul.

Agitația fetei din timpul neînțelegerilor dintre părinții ei nu este atât de simplă pe cât spune. Întotdeauna există posibilitatea ca ea să nu mai aibă nicio importanță. Două persoane sunt ocupate una cu alta, fără să-i acorde atenție deloc. Amestecarea unui copil în certurile părinților este adesea cauzată de faptul că nu poate să suporte să fie ignorat.

Cu toate astea, îmi idolatrizam părinții și îi supravegheam cu gelozie. 79 Odată, când mi-am dat seama că tata începuse să urmărească o fată, m-am agățat de brațul lui și am strigat: „Nu o s-o urmezi pe urâta aia cu față de maimuță!”

Asta nu trebuie să ne mire. Se pare că nu păstrarea armoniei între părinți este scopul ei, cât neliniștea pentru pierderea propriei

puteri. Aceasta este adesea rădăcina geloziei, mai ales dacă nu se pune problema iubirii și dacă este vorba despre împărțirea puterii.

Aici se pot spune câteva cuvinte despre cât de tare se agață cei mai mulți nevrotici de familiile lor. Dăm aici peste o particularitate care poate fi găsită frecvent în imaginea generală a nevrozei. Exprimarea fetei este tipică: „îmi idolatrizez părinții și îi supravegheam cu gelozie”. De obicei, nevroticii se atașează puternic de familia lor. Ceea ce, desigur, nu trebuie criticat cu asprime. În general, se poate spune că judecata ultimă în privința oricărei atitudini și acțiuni umane se poate baza, pe de o parte, pe conținutul de sentiment social sau altruism al acestei atitudini, și, pe de altă parte, pe egoism sau conținutul luptei pentru superioritate. Așadar, una și aceeași acțiune poate fi utilă sau inutilă, în funcție de faptul dacă se desfășoară cu, fără sau împotriva sentimentului social. Intensitatea sentimentului social poate fi considerată un criteriu deopotrivă pentru nivelul faptelor, dar și al ființelor umane.

Acum, că am văzut că toate caracteristicile nevrotice sunt evident opuse sentimentului social, că nevroticul luptă într-o manieră întru totul egoistă pentru putere personală cu orice preț, este înțeles să credem că devotamentul pentru familia lui nu se bazează pe afecțiune sinceră, ci este folosit ca mijloc de obținere a unui obiect care să îi hrănească dorința de putere. Persoana nevrotică are nevoie de familia care să o compătimească, să creadă în ea și să o crească, așa cum are nevoie de pâinea cea de toate zilele. Știe că fără familie, ar fi întru totul o nonentitate, abandonată fără vreo speranță de salvarea sentimentului său de nesiguranță și insuficiență. Drept urmare, este în avantajul nevroticului să facă în așa fel, încât legăturile dintre el și familia lui să fie cât se poate de puternice și durabile, aici fiind semnificativ ajutat de atitudinea de obicei necritică a familiei. Adesea, plămăiește o afecțiune exagerată pentru unul sau pentru toți membrii familiei, care firește că nu are absolut nimic de-a face cu dorințele întinate de incest.

Această plăsmuire îi asigură dominația asupra familiei, scop pentru a cărui împlinire legăturile familiale au fost declarate sfinte. În general, aflăm că oamenii nevrotici sunt mai strâns legați de familiile lor decât cei care nu suferă și nu se plâng de nevrotism. Cercul mai larg al comunității îi înfricoșează și îi face să se întoarcă în cercul restrâns al familiei. Aici, nevroticul obține ceea ce nu se crede în stare să obțină într-un grup mai mare. Ori de câte ori întâlnim o persoană nevrotică în compania străinilor, adică în afara familiei, gesturile sale trădează de obicei o tendință de înapoiere la familie.

Din acest punct putem să vedem dacă observațiile noastre generale de până aici vor fi susținute mai departe, în partea povestirii care încă nu a fost citită.

Iar el trebuia să se întoarcă acasă împreună cu mine. Și când găsea că o fată era drăguță, eu spuneam: „Toate femeile cu față de maimuță par să-ți fie pe plac”.

Aceasta este o expresie a geloziei.

Într-o seară am venit acasă de la film și am găsit-o pe mama foarte agitată. Tata plecase să ducă niște materiale. Mama mi-a spus că bătrânul ajutor al tatălui a fost nerușinat și a vrut să o atace. Nu prea am

înțeles ce voia de la ea, dar m-am înfuriat și am înjurat și am strigat: 81 „Nenorocitul ăla — dacă-l văd, îi sparg capul”

Prietena mea cea mai bună era Olga, colega mea de școală.

Făcea tot ce voiam eu să facă.

Am fi putut bănuî.

Obişnuiam să ne jucăm de-a teatrul.

Aici este iarăși o accentuare a ceva vizibil. Am observat mai înainte că această fată are un extraordinar simț vizual, o înclinație puternică pentru tot ce este vizibil. Cei care s-au ocupat mai mult timp de psihologia individuală știu că se poate demonstra că un astfel de interes trebuie să fie pregătit. Am menționat într-un paragraf anterior că o asemenea pregătire pornește de obicei de la o dificultate a văzului din copilăria timpurie sau chiar din stadiul

de nou-născut. Putem prespune că ceva asemănător s-a întâmplat în cazul acestui copil. Exersarea ei vizuală este neobișnuit de puternică. Trebuie să ținem seama de astfel de preocupări deosebite.

Mulți dramaturgi au avut defecte de vedere; pregătirea lor a pornit de la astfel de defecte. O persoană trebuie să poată să vadă înainte de a putea să vizualizeze o scenă. Ceea ce este mai simplu pentru cei care au plasat văzul în prim-plan. O asemenea pregătire devine un dezavantaj dacă dificultățile sunt supraaccentuate; pe de altă parte, un avantaj se poate vedea în aprecierea noastră a artei.

Obişnuiam să ne îmbrăcăm în robe lungi, să ne punem voaluri pe cap și fratele ei era atunci un țigan sau o căpetenie de tâlhari care mă răpea. Treptat, el a devenit enervant pentru mine. Nu voia niciodată să ne lase singure. Vedeți aici înclinația accentuată către fete și respingerea băieților. El o deranjează. O astfel de înclinație se întâlnește adesea. Arată o tendință spre membrii de același sex. În plus, trebuie avut în vedere că fetele se dezvoltă mai repede decât băieții. Dacă băiatul nu era mult mai mare, putem să înțelegem că fetele se simțeau superioare lui. Și acesta poate fi un motiv pentru a-l respinge. Odată ne-am încuiat împreună în camera ei. Ne-am dezbrăcat, am topăit goale încoace și încolo și ne-am examinat de jur împrejur în oglindă.

Din nou dorința de a vedea.
Și pentru că auzisem pe undeva că doi laolaltă pot să facă ceva necurat, ne-am așezat, pe rând, una peste cealaltă. Am fost foarte dezamăgite pentru că nu am simțit nimic. De cealaltă parte a ușii, fratele ei plângea.

Auzim acum un alt motiv... în acest punct este necesar să ne ocupăm de o problemă importantă. Unii ar putea să vorbească despre o componentă homosexuală. Acele școli de psihologie care cred în moștenirea tendințelor sexuale deplin dezvoltate vor trage concluzia din această ultimă amintire a fetei că impulsul primordial, deplin dezvoltat și inactiv la ea până în acest moment, în sfârșit a izbucnit. O astfel de concluzie ne pare întru câtva

superficială și mecanicistă. Interpretarea noastră este diferită. Știm că în copilărie, imediat ce se manifestă dorința sexuală, nimic nu este perceput ca fiind atât de șocant precum dezvoltarea relațiilor sexuale normale. Creșterea fetei și impresiile pe care le-a primit din mediu au făcut, la o vârstă fragedă, ca prima informație despre relația sexuală dintre bărbați și femei să pară șocantă. Și, de obicei, un copil este înfricoșat de ceea ce-l șochează.

Ce este atunci mai firesc decât ca dezvoltarea sexuală a tinerilor, care nu poate fi împiedicată, să fie stânjenită de nimic altceva decât de relațiile normale și ca o astfel de dezvoltare sexuală să fie apoi direcționată pe canale anormale? Asemenea tineri fie încep să se masturbeze, fie caută relații homosexuale; dar orice formă ar lua sexualitatea lor, aceasta este numai reminiscența sordidă a sexualității normale. Cu siguranță, homosexualitatea și masturbarea nu sunt formele normale ale dezvoltării sexuale. În astfel de cazuri, șocul și anxietatea au provocat o spaimă care a exclus normalul din existență. Afirmatia noastră va fi mai puternic susținută de un exemplu. Uitați-vă la acele locuri unde copiii nu sunt supravegheați cu prea mare atenție, azilurile pentru săraci, în care băieții și fetele nu sunt separați. Acolo puteți descoperi că nu are loc altfel de dezvoltare a pulsiei sexuale decât cea normală. Acolo vedeți copii de cinci sau de opt ani care au relații normale. Ar trebui să presupunem că toți copiii din familii înstărite se dezvoltă diferit din punct de vedere sexual față de copiii săraci? Sau uitați-vă la acele instituții destinate exclusiv băieților sau fetelor și în care apar foarte des cazuri de homosexualitate. Este atunci doar o coincidență că obiceiurile sexuale perverse sunt mai frecvente la copiii din instituții decât la cei care cresc în mijlocul unei familii? Nu este mai corectă concepția psihologiei individuale potrivit căreia direcția pe care o urmează dezvoltarea sexuală a oricărui individ nu este înăscută, ci determinată de mediu și de modul de creștere?

Când un copil se masturbează, părinții sunt nemulțumiți și urmează o bătaie. Dar imaginați-vă numai ce s-ar întâmpla dacă un copil chiar ar întreține relații normale. S-ar prăbuși cerul. Îmi amintesc că dezvoltarea acelor copii care au îndrăznit a dus inevitabil la homosexualitate din cauza prețului groaznic pe care au 84 trebuit să-l plătească. Copiii au fost forțați să refuze ceea ce este normal, iar urmarea impulsului lor sexual a luat-o în direcția opusă.

Și astfel putem să vedem în altă lumină exprimarea sexuală timidă a acestei fete. Băiatul o enervează. Totuși, și fără să știm asta, putem fi siguri că ea nu-și va spori experiența sexuală apropiindu-se de băieți; este mult prea temătoare pentru asta. Așa că o folosește pe Olga, prietena ei care, după cum recunoaște ea, făcea orice dorea ea să facă și pe care o plăcea tocmai din acest motiv. *Nu-mi amintesc cine mi-a spus că dragostea moare când unul îi dă altuia un ac. Oricum, am crezut. Am vorbit despre asta cu Olga și am decis să folosim vraja asta pe fratele ei. Am luat un ac, l-am rupt, i-am dat lui o jumătate și i-am spus că asta va face prietenia noastră mai puternică și că înseamnă că vom fi devotați unul altuia până la adânci bătrâneți. A luat fericit jumătatea lui și și-a pus-o la jachetă. Apoi am râs și am spus: „Acum pot să-ți spun că iubirea s-a terminat de tot, pentru că acul înseamnă de fapt că iubirea a fost înșepată”.*

Ce a făcut băiatul?

A început să plângă amarnic.

Dezvoltarea lui era evident înaintată.

Aproape că îmi părea rău pentru el. După un timp mi-a trecut prin minte să-i spun că o țigancă mi-a prezis odată că o să mor la 18 ani.

Apare frecvent această temă a unui moment predeterminat în care trebuie să moară. Punem întrebarea noastră cheie: Ce se întâmplă când face această afirmație? Și începem să vedem dincolo de vâl: (1) dacă ea chiar crede asta, se simte superioară și scutită

de obligațiile prozaice ale existenței cotidiene. Acesta este rezultatul final. Indiferent ce s-ar întâmpla, pentru ea nu mai există sarcini,

o situație care îi convine unui copil răsfățat; (2) când o fată face o 85 astfel de afirmație, ajunge imediat în centrul atenției. Toată lumea este atât de tulburată, încât fata este tratată mai indulgent decât oricând — consecința dorinței ei de indulgență.

Băiatul era de neconsolat. Îi curgeau lacrimi pe obraji. Și eu eram foarte îndurerată. O spuseseam atât de convingător, încât aproape că și eu credeam.

Nu știu dacă am subliniat până acum această particularitate a fetei. Minciuna este destul de obișnuită la nevrotici. Un mincinos patologic crede când spune „familia noastră se va ruina”. Simte asta atât de puternic, încât e zguduit. Ființa umană are capacitatea de a se face pe sine să creadă ceea ce spune. Însă doar pentru că nu toate minciunile sunt conștiente (ca, de exemplu, în cazuri de nevrotici și psihotici) nu ar trebui tratate cu severitate și pedeapsă, ci, la fel ca toate simptomele nevrotice, cu înțelegere și explicații. Mințitul nevrotic este întotdeauna o încercare de a părea mai mare decât în realitate. Așadar, este un semn de descurajare și un efort îndreptat spre aparentă măreție. Cu cât un om crede mai mult că trebuie să mintă, cu atât mai profund trebuie să fie capabil să se identifice cu obiectul minciunilor lui pentru a părea atât de credibil — pentru el însuși și pentru ceilalți — încât povestea lui să fie absolut convingătoare.

Pentru că a venit vorba de identificare — nu putem să percepem sau să apercipem fără să ne identificăm. Oricât de ciudat ar părea, am senzația că pot să mă identific cu o pălărie. Sau, de exemplu, jucând popice și urmărind învârtirea bilei, o persoană începe să se lege de ea și cum ar fi însăși bila. Un sentiment de acest fel pe care o persoană și-l asumă sau, cum ar veni, pe care se convinge singură să și-l asume, are o importanță mult mai mare decât s-a presupus

86 până acum. Desigur, identificarea se va impune în prim-plan când se arată potrivit pentru scopul avut în vedere. Fetei îi place să-l vadă pe băiat plângând și își spune povestea cu atât mai convingător.

Băiatul mă iubea la nebunie. Încă sunt uimită că un copil de nouă ani poate să iubească atât de mult.

Vedem aici o trăire de iubire la un copil de opt ani. Cei care au ochii deschiși nu se vor mira. Recunoaștem astfel de tendințe în copilăria timpurie. Mulți sunt sincer îndrăgostiți de celălalt sex la vârsta de patru sau șase ani.

Am cunoscut-o pe Minna în parc. Tatăl ei era casier la o cafenea. Ea m-a invitat la ea acasă. Avea propria cameră de joacă, o grămadă de jucării, un serviciu de masă pentru copii, un mic bufet, chiar și un set de farfurii pentru păpuși și avea întotdeauna bani de dulciuri.

Ne putem imagina consecințele. Ea, cu cele două camere sărăcicioase ale sale, cealaltă fată cu un apartament luxos — vor apărea dificultăți. Ea se va simți incapabilă să o invite pe cealaltă. Va trebui să mintă.

Și acum mă deranja următoarea situație. Minna a așteptat destul de mult o invitație din partea mea. Mi-era rușine să o primesc acasă la mine pentru că noi aveam o singură cameră și bucătăria, trăiam tare sărăcicios și nu aveam mobilier drăguț. Odată, când stăteam în fața casei mele, i-am spus: „Uite, acolo sus, la primul etaj, este apartamentul nostru. Întregul etaj ne aparține, dar cheia o ține mama. Avem și o cameră la intrare, dar acolo nu prea e loc”. Și ea s-a uitat curioasă în sus. Întotdeauna aveam o scuză. Într-o zi, nu am putut să ajung la întâlnirea cu ea. Aveam de făcut un comision și nu am putut să o anunț din timp. Ea a așteptat și a așteptat în fața casei și eu nu am apărut. În cele din urmă, și-a făcut curaj să intre în casă și să bată la ușa noastră. Când m-am întors, am fost foarte stânjenită să o văd în casă. Dar am văzut imediat că se

*simțea destul de confortabil și asta m-a liniștit. Pe parcursul conversației noastre m-a întrebat dacă nu puteam merge la etajul de sus. Am răspuns repede: „Nu astăzi, nu s-a făcut curățenie”. Totuși, curând după aceea, a aflat adevărul și am răs amândouă de pretențiile mele. Ne întâlneam aproape în fiecare zi, iar eu o neglijam pe Olga. Cel mai mult ne plăcea să ne jucăm de-a gătitul. Obișnuiam să amestecăm ciocolată și felii de măr cu lapte și să mâncăm amestecătura. Cumpăram prăjituri diplomat și castraveți murați. Și cu niște măruniș puteam să mergem la film. Eram furioase când nu era permis accesul copiilor și îl înjuram pe proprietarul cinematografului. Mai obișnuiam să citim împreună basme, dar și cărți care nu erau potrivite pentru vârsta noastră. Îmi amintesc de o carte pe care am găsit-o într-o ladă, *Julia's Wedding*, de Prevost. Este o poveste despre noaptea nunții și mai că mi-am stors creierii cu ea. Și odată am pus mâna pe o carte, *Children of the Divorced* (Copiii părinților divorțați) — povestea de viață și de dragoste a unui băiat de 12 sau 13 ani. El s-a sinucis la final și asta m-a întristat foarte mult. Nu am putut să înțeleg motivul. Am citit chiar și Ibsen în al patrulea an de școală, bineînțeles că fără să-l înțeleg. De exemplu, nu am putut să înțeleg de ce Hedda Gabler s-a împușcat.*

Frecvent nici adulții nu înțeleg de ce.

Îmi doream să învăț din cărți, să învăț să înțeleg natura umană.

Asta dezvăluie secretul multora dintre acei copii care citesc cărți întruna. Doresc să umple golurile din cunoașterea despre semenii lor. Copiii nu acceptă totul pe nevăzute; ei testează și compară; imită ceea ce văd în filme și la teatru. Ei se pregătesc constant pentru rolul de adult; se pregătesc în toate direcțiile. Una

| Este vorba despre *Le mariage de Julianne* (Nunta lui Julianne) de Marcel Prevost.
(N.t.)

dintre aceste forme de pregătire stă în a trăi soarta altor oameni prin cărți. Cel mai puternic interes pentru frumoasa literatură apare din faptul că putem vedea cum altcineva încearcă să-și rezolve problemele.

Intre timp, tata reușise să ajungă croitor independent. Apartamentul nostru avea o funcție dublă, de atelier și spațiu de locuit, așa că eram tare înghesuiți. Altfel, în ce ne privea, lucrurile nu mergeau prea rău. Tata a putut chiar să-și ia răspunderea unui credit pentru mobilă nouă, două cufere, o masă, scaune și paturi. Înainte de Crăciun erau atât de multe de făcut, încât mama, care îl ajuta permanent pe tata, nu găsea timp să gătească. Asta mă everva foarte tare. Acest copil este neliniștit că toată lumea își vede de treabă. Mama Minnei a făcut cele mai atente pregătiri. La ea acasă se găteau zile la rând; la noi s-a cusut. În Ajunul Crăciunului, mama s-a dus cu tata să livreze costumele terminate. Lina, care se mutase din cauza spațiului limitat al apartamentului, m-a luat la ea acasă. Acolo era un mic brad de Crăciun. Totul era foarte drăguț, dar la masa de seară nu a fost decât hering, care nu mă atrăgea în mod deosebit. Când părinții mei au venit să mă ia, m-am plâns: „În Ajunul Crăciunului a trebuit să mănânc hering”. Tata a răspuns că avea destui bani și că urma să mâncăm la restaurant. Dar îmi pierise orice poftă. Acasă era un brad de Crăciun și, de asemenea, am primit ce îmi doream, un set de masă ca al Minnei și o zornăitoare, dar dispoziția fusese distrusă. Este severă; când nu merge totul lin, dispoziția ei este distrusă. În ziua următoare am mers în vizită la Minna. Ea avea un brad mare de Crăciun cu lumânări electrice, iar pe masă erau nenumărate cadouri. Nu am invidiat-o din cauza asta... Această lipsă a invidiei ar putea fi mândrie. ... dar când mama ei m-a întrebat ce am primit, mi-am asumat dintr-o dată rolul cuiva demn de compătimire și am spus: „Absolut nimic”.

Aici se află resentimentul reprimat și, totodată, purtarea unui cerșetor. Trebuie să fim atenți la această trăsătură.

Atitudinea cerșetorului este deprecieri a propriei persoane pentru a provoca un efect mai mare .

Am fost foarte compătimită și toată lumea s-a grăbit să-mi ofere cadouri — o carte de basme și tot felul de prăjituri apetisante. Printre clienții tatălui meu era un tânăr care avea o relație prietenoasă cu o femeie divorțată. Această femeie avea o fiică de vârsta mea care îmi semăna foarte mult. Mama ei mă îndrăgise și mă lua adesea cu ea la plimbare. Ea a închiriat peste vară o vilă dintr-o suburbie și m-a invitat să-i fac o vizită. Tata mi-a dat voie fără tragere de inimă. În timpul verii, Minna era la țară, iar această suburbie a fost pentru mine prima vacanță la țară și, pentru mult timp, singura. În ciuda faptului că acolo eram extrem de bine tratată, după două zile mi s-a făcut atât de dor de casă, încât am plâns neîncetat și am cerut să mi se dea voie să mă întorc.

Aici trebuie spus câte ceva despre psihologia dorului de casă. Nu îi este dor de casă celui care nu simte că acasă se află într-o poziție mai favorabilă. Copiilor răsfățați le este adesea dor de casă. Poziția ei la țară pare să fie una favorabilă, dar de fapt nu prea este; acasă, ea este centrul, la țară este doar o fetiță; de unde dorul d

e90 casă. Unui astfel de dor de casă trebuie să i se cedeze; ea nu era pregătită pentru schimbarea situației ei.

Nu mai era nimic de făcut decât să mă ducă înapoi acasă cât de curând posibil

Lina a studiat un an întreg să devină asistentă medicală și să ajute la operații și mirosea îngrozitor a acid carbolic. Se îndrăgostise de un ceh. Câteodată mă trimitea să-i duc acestuia un bilet. Odată, servitoarea mi-a deschis ușa și mi-a spus: „Ești sora domnișoarei Rosa, nu?” și mi-a povestit niște bârfe.

Cât de curând este inițiat în relațiile de dragoste acest copil al oamenilor!

I-am spus surorii mele despre Rosa, dar, bineînțeles, știa deja. Ea plângea adesea, apoi eu și tata trebuia să o consolăm. Când cehul s-a întors la el în țară, ea și-a găsit un post într-un spital din Praga ca să fie aproape de el Am încercat degeaba să o facem să se răzgândească. Plecarea ei m-a supărat teribil

De ce? Pierde o persoană din suita ei. Dacă exagerăm întru câțva această situație, ajungem la o nevroză de angoasă care implică necesitatea unei astfel de persoane de a avea o suită. Ea nu își dă seama în mod conștient că, procedând astfel, își asumă o poziție extrem de puternică.

Problema iubirii

Am uitat să vorbesc despre Tilda, prima mea prietenă. Am întâlnit-o pe stradă.

În ciuda răsfățului pe care l-a primit, a fost posibil pentru ea să cunoască copii pe stradă. Probabil că nu există un alt mod prin care un copil să poată să învețe într-o atât de mare măsură despre natura umană și cum să discearnă oamenii decât o poate face pe stradă. Dacă, în același timp, am putea să prevenim diseminarea atâtor

informații negative, aceasta ar fi o modalitate bună de a-i susține pe copii. Dacă ar fi posibil să asigurăm o mai bună supraveghere, dacă am putea fi rezonabil de siguri că anumite elemente rele nu s-ar interpune pentru a-i rătăci pe copii, îmi pare că aceasta este probabil o modalitate mai bună decât oricare alta pentru obținerea unei experiențe complexe. Obișnuita rivalitate, lupta pentru descoperirea și influențarea relațiilor dintre ființe umane — aceasta este originea vieții sociale. Orașele mari de astăzi nu le pot oferi copiilor niciun fel de viață de stradă, din cauza pericolelor traficului.

Noi am avut frecvent ocazia să remarcăm că această fată are un excelent simț al observației și este destul de posibil să-și fi dezvoltat

92 această capacitate asociindu-se cu ceilalți copii de pe stradă.

Chiar dacă nu a scăpat de dezvoltarea într-o direcție nevrotică, ea și-a dezvoltat totuși până la un nivel neobișnuit puterea de a-și combina percepțiile.

Se pregătesc astfel de capacități pentru ca mai târziu să fie folosite ca mijloace pentru a atinge mai ușor scopul fictiv. Vedem din nou și din nou cum scopul nevrotic deteriorează și distruge putere și talent, capacități și posibilități valoroase. Dacă nevroticul ar direcționa pe canale utile întreaga putere și inteligență pe care le investește în urmărirea scopului nevrotic, probabil că energia deviată ar fi suficientă pentru a-l face un geniu.

Ea tocmai se agățase de o trăsură de marfă; m-am suit după ea; am început să vorbim, ne-am jucat împreună și am promis să ne întâlnim a doua zi în același loc. Mama ei avea un magazin de dulciuri în cartierul nostru. Am întâlnit-o din nou în al patrulea an de școală și o vedeam des. Mi-a povestit despre pretendentul

ei, un băiat de zece ani pe nume Henry, care îi promisese deja că se va căsători cu ea.

Vedem cât de departe ajunge pregătirea pentru viața din viitor, chiar și pentru un copil într-al zecelea an de viață.

Când l-am cunoscut, am încercat imediat...

Să facă ce?

...să-l îndepărtiez de ea.

Această fată, obișnuită să fie prima, a trebuit să aleagă această cale când s-a găsit într-o astfel de situație.

Am reușit pe jumătate. Noi trei mergeam la film împreună, obișnuiam să intrăm pe furiș în grădina azilului de nebuni și să ne jucăm de-a căsătoria.

Acesta este începutul relațiilor sexuale. Aceste jocuri, de-a doc-93 torul, de-a mama și de-a tata, de-a părinții și copiii, se pot găsi la copiii din întreaga lume. Copiii le inventează singuri. Sunt uimit că, până acum, nimeni nu a descoperit în aceste jocuri o repetiție a unor ritualuri uitate, arhaice. Este inutilă speculația pe baza teoriei că fiecare individ trebuie să repete la rândul său întreaga poveste a omenirii, după cum cred unii psihologi. Fiecare individ este obligat să folosească aceleași tipuri de joc drept pregătire și antrenament pentru viața de adult, iar pentru a face asta nu trebuie să repete întreaga poveste a omenirii.

Vorbeam deseori despre un prieten de-al lui Henry, foarte chipeș, dar care era destul de arogant și avea o părere proastă despre fete.

Vedem cum variantele personalității adulte se formează în copilăria timpurie. Copiii recunosc aceste variante și știu de asemenea

cum să reacționeze la ele. Prietenul lui Henry a impresionat-o pe eroina noastră.

Asta îmi suna interesant și am rugat-o pe Tilda să facă în așa fel încât să ne întâlnim. Când i-a vorbit despre asta, el a spus că îmi va arunca o privire.

Nu știu dacă toți cititorii mei pot să înțeleagă cum această fată este făcută să joace un rol subordonat. Nu este nevoie de o explicație lungă pentru a arăta că băiatul disprețuia fetele. Forma lui de exprimare este degradantă și este astfel înțeleasă de către fată. Cel pentru care această nuanță nu este vizibilă, cel a cărui privire nu este îndeajuns de ageră nu va putea să priceapă modul nostru de gândire.

Ne-am întâlnit cu toții. Ne-am plimbat puțin și curând vorbeam despre sărut. Eu am afirmat că niciodată în viața mea nu o să mă las sărutată

94 de nimeni. Băiatul a răspuns că-mi va dovedi contrariul, cu forța dacă trebuie. Nu l-am luat în serios. Se însera deja când traversam piața, iar el m-a cuprins cu brațele. M-am zbătut, am strigat-o pe Tilda să mă ajute și, cu ceva efort, m-am eliberat.

Imaginea se repetă. Bărbatul este agresorul, fata este animalul vânat — cât sunt lucrurile de grele, de cât de multă atenție e nevoie pentru a evita astfel de atacuri.

L-am certat pentru nerușinarea lui și i-am spus că un sărut furat nu e același lucru ca unul oferit de bunăvoie.

Observați ce argumente poate avea această fată de zece ani; a învățat în familie.

Și că, dacă aș fi fost băiat, niciodată nu m-aș fi deranjat să fur un sărut.

Prin asta îl degradează.

Am mers prevăzătoare lângă el. Ce mă înfură cel mai tare era că mi-a șifonat pălăria și m-a ciufulit. Curând după aceea a cerut prin Tilda o nouă întâlnire, dar nu doream să-l văd din nou, din moment ce știam că-l puteam avea.

Această fată este adusă pentru prima oară față în față cu problema iubirii. Trebuie să aibă o reacție de un fel sau altul. Fără îndoială, forma răspunsului sau reacției va fi influențată într-o anumită măsură de comportamentul celeilalte persoane. Totuși, cred că, din tot ce s-a întâmplat până acum și din micul text pe care tocmai l-am citit, cu siguranță putem trage concluzia că această fată a noastră nu va privi iubirea ca pe un mijloc de dezvoltare și cu siguranță nu ca pe o expresie a sentimentului social, ci ca pe un mijloc de a câștiga putere și importanță. Firește, cu condiția să nu fugă de problemă de tot. În povestea ei, trebuie să privim cu atenție modul în care 95 reacționează mai departe la chestiunea iubirii, una dintre cele trei mari probleme ale vieții — dacă o abordează sau dacă se retrage. Putem determina gradul în care o ființă umană este normală sau nevrotică în funcție de gradul în care încearcă să-și rezolve problemele sau să le evite.

În cel de-al cincilea an de școală m-arn împrietenit cu o fată pe care o chema Sophie. Ea știa să cânte la pian și o invidiam pentru asta.

Vedem cum lupta ei pentru recunoaștere se desfășoară în toate direcțiile.

Mult timp mi-am dorit un pian.

Știu că aici mi se va obiecta: este un păcat să dorești să cânti la pian? Găsim că e ceva valoros, dar este asta totul? Indiferent ce se întâmplă, ea va spune: „Vreau și asta, vreau și aia”. Este caracteristică această dorință neîncetată. Nu există nimic pe lume care, adus în prim-plan până la excluderea sau în detrimentul altor factori,

să nu tulbure curgerea lină a existenței. Curățenia este valoroasă, dar dacă fac din asta trăsătura principală a vieții mele și nu mă gândesc decât cum să curăț totul, atunci nu numai că neglijez toate celelalte sarcini importante, dar descopăr că totul este atât de murdar, încât nici măcar nu merită să mă deranjez să-mi continui viața. Astfel, spălatul neconținut devine simptomul nevrozei obsesionale¹. Cineva ar putea spune că totul este murdar. Are dreptate? Nu vom dezbate. Dacă facem din asta cel mai important lucru din viață, nu vom mai putea să trăim.

Nevroza obsesională produce simptome despre care pacientul crede că îl obligă să facă anumite lucruri împotriva voinței lui conștiente. (N.a.).

96 La fel stau lucrurile și în privința sexualității. Dacă fac din sexualitate centrul existenței mele, atunci lumea este un talmeș-balmeș în care nu mai știu să deosebesc stânga de dreapta. Cineva acordă acestei probleme o importanță majoră, altcineva alege o altă problemă pentru a o supraestima. Pentru a înțelege acest principiu, trebuie să înțelegem și că totul începe în copilăria timpurie, așadar, trebuie că este falsă, pentru că niciun copil nu poate să abordeze adevărul absolut și nu poate să judece lumea corect. Accentuarea unei probleme până la excluderea altora perturbă armonia vieții.

Și mai există un principiu care mă convinge că supraestimarea nu trebuie să perturbe viața, iar acesta este principiul sentimentului social. Dacă îmi asum perspectiva că, în orice situație, nu voi urma decât calea utilității generale, nu pot să fac greșeli prea mari. Până acum, nimeni nu a fost cu adevărat în stare să invalideze acest principiu.

Aici ni se va aduce obiecția: personalitatea este pierdută. Trebuie să mă modelez într-o formă adaptată mediului meu general. Totuși, în cazul de față, găsim o foarte exagerată luptă pentru

recunoaștere. Scopul de superioritate se exprimă și în dorința de a avea un pian.

Părinții adoptivi ai lui Sophie — părinții ei muriseră — aveau o băcănie unde mama făcea adesea cumpărăturile. Așa s-au cunoscut cele două familii. Mama ei i-a sugerat tatălui meu să mă trimită la aceeași școală de muzică pe care o urma fiica ei și care se mândrea cu un profesor excelent. Aș fi putut exersa acasă la ei. Tata i-a urmat sfatul și am intrat la școala de muzică.

Trebuie să facem și observația că această luptă aprigă pentru atingerea a noi culmi nu trebuie nici împiedicată, nici dezaprobată. Cu toții suntem de acord că ea ar trebui să învețe să cânte și că totul se îndrepta încă în direcția utilității generale.

La școală, băieții și fetele erau împreună. Mulți băieți s-au îndrăgostit de mine. Îi credeam proști pe toți și fugeam de ei. Mai ales unul dintre ei nu mă lăsa niciodată în pace. Întotdeauna mă saluta cu: „Sărut-mâna, Fräulein”. Asta îmi plăcea oarecum, dar altfel el nu-mi plăcea, pentru că tatăl lui era cizmar.

Tatăl ei era croitor. Vedem cât de important este pentru ea rangul social. Dacă tatăl ei ar fi fost cizmar, iar tatăl lui croitor, ea ar fi spus același lucru, adică cizmarul ar fi fost mai bun. Din această unică frază putem deduce că fata dorește să-i depășească pe toți, nu doar pe cei din familie, dar și din comunitatea din afară. În consecință, ea nu poate oferi decât puțin comunității. Problema ei este: cum pot să fiu prima? Se lovește de obstacole și opoziție. Trebuie să fie atentă să nu se îndrăgostească pentru că *s-ar putea ca pălăria să se șifoneze și părul să fie ciufulit.*

Îmi plăcea să mă prefac... că proveneam dintr-o familie mai bună și, dacă puteam să evit, nu spuneam niciodată că tata era

croitor. Când eram mai mică și cineva mă întreba care era meseria lui, obișnuiam să răspund că era inspector de mașini de pompieri. Chiriașul nostru, care fusese pompier, ne vorbea adesea despre incendii și ne spunea cât de periculoasă era slujba de pompier. Asta m-a impresionat profund. Dacă ar fi spus vreo poveste eroică, ea s-ar fi folosit și de aceasta. Mă purtam urât cu fiul cizmarului. Când eram în toane bune, îi permiteam să mă însoțească o parte din drum, dar, când eram într-o dispoziție proastă, nu avea voie să se apropie de mine. Îi spuneam „domnule” și îi dădeam ordine: „Vezi-ți de drum, domnule, sau voi chema un polițist”. Asta îl înfuria, iar el îi pune pe alți doi băieți să mă pândească și să arunce cu pietre în mine. Atunci eu fugeam, l-am văzut așteptându-mă la școală și asta m-a speriat foarte rău.

98 Mi-era teamă că profesoara noastră ar putea să-i vadă și să creadă eu aveam de-a face cu ei.

Aici apare groaza de o proastă reputație. Exprimarea unei trăsături care de altfel apare, într-o formă amplificată, în nevroză, este: „Ce vor spune ceilalți?” Aceasta este deviza anxioasă, logică, a celor care doresc să fie primii. Aproape toți oamenii trăiesc cu frica de opinia celorlalți și îi permit acesteia să le influențeze acțiunile. Dacă ne dăm seama de măsura nejustificat de mare în care anxietatea și îngrijorarea excesivă guvernează comportarea semenilor noștri și de cât de puțin curaj adevărat există în lume nu se poate să ne mire că epoca noastră este numită „era nevrotică”. Probabil că lucrurile nu stăteau foarte diferit în alte timpuri; poate că singura diferență poate fi găsită în modurile schimbătoare de viață.

La școala de muzică era un elev de liceu care îmi împrumuta romane polițiste. Și Henry îmi împrumuta. Le devoram

împreună cu Olga sau Sophie. Treptat; romanele polițiste au devenit pasiunea mea. Noaptea eram atât de cuprinsă de groază, încât nu puteam să dorm.

Multer copii le plac romanele polițiste pentru că le place emoția intensă provocată de lectura acestora și, mai mult, pentru că pot să descopere în astfel de romane trucuri pe care le pot utiliza pentru a obține o anumită superioritate față de ceilalți.

Motivele invocate pentru fascinația produsă de romanele polițiste depind de tipul de carte sau de stilul de viață al cititorului. În majoritatea cazurilor se pare că cititorului îi place să se identifice cu detectivul, a cărui abilitate superioară de a descoperi urme și de a detecta indicii, ale cărui putere și poziție dominantă sunt atât de impresionante. Avem aici un om care, evident, nu știe nimic despre piedicile slăbiciunii minții și trupului care îi dau atâtea bătăi de cap cititorului în viața lui cotidiană. Cititorul, în imaginație, se 99 înalță la rolul unei personalități fictive (detectivul) și culege laurii fără efort. Valoarea unei astfel de identificări stă adesea în preluarea și menținerea în viața cotidiană a unei părți din curajul inerent rolului imaginar de detectiv.

Fascinația provocată de romanele polițiste stă și în emoția și neliniștea pe care le evocă. Frecvent, cititorul se găsește într-o stare încordată, identificându-se cu cel urmărit, iar această tensiune îl face să se gândească la moduri în care se poate salva. Asta este adevărat mai ales în cazul acelor cărți în care autorul oferă rolul de erou sau de aventurier fugarului care trebuie să depășească nenumărate obstacole în calea sa. Cititorul se identifică aproape întotdeauna cu personajul căruia i s-a atribuit rolul eroului, indiferent dacă de detectiv, de aventurier sau de hoț. Doar acei indivizi care aleg întotdeauna opusul se identifică cu un personaj antipatic.

Toți cititorii extrag un fel de pseudosuperioritate din romanele polițiste sau de aventuri. Le place să se joace cu pericole care, de fapt, nu sunt pericole în ceea ce-i privește și despre care știu dinainte că le vor dovedi. Ei se retrag, cum ar veni, din realitate, fără să trebuiască să-și asume vreo responsabilitate. Și aici stă pericolul poveștilor fantastice. Acestea înstrăinează de realitate și fac loc visării iresponsabile, nevrotice. Indivizii curajoși nu au nevoie de astfel de ficțiuni și nu vor apela la ele.

Îmi plăceau la nebunie și filmele despre criminali La unul dintre cinematografe rula „The Man in the Cellar”. Intrarea copiilor era interzisă. Toată ziua m-am gândit la moduri de a intra. În cele din urmă am pus-o pe una dintre fetele mai mari să-mi cumpere un bilet, mi-am tras pălăria pe țăță și am intrat. Vedeți efectul romanelor și filmelor polițiste.

Îoo Filmul a avut un efect înfiorător asupra mea. O săptămână întreagă nu am putut să adorm. Mi-era frică să respir în întuneric. O trezeam pe mama și apoi, când ea adormea, îl trezeam pe tata.

Ne este cunoscută de ceva timp această tendință a ei ca noaptea să-și deranjeze părinții. Când dispoziția ei a devenit anxioasă din cauza identificării cu personajele din film, rezultatul a fost cel impus de stilul său de viață. Rezultatul ar fi fost același și fără sentimentul de anxietate dar, cu acesta, se simte cu atât mai îndreptățită.

Frica îngrozitoare a provocat și următoarele:

Observăm modul în care această fată începe să descrie cum strânge neliniști așa cum avarul strânge comori și adună situații care pot provoca anxietate.

Tata avea obiceiul să tragă jaluzelele, dar să le lase întredeschise. Orice trecător se putea uita înăuntru. Odată stăteam trează în pat, între părinții mei. Tata încă citea.

Obişnuia să citească o oră înainte să se culce. Şi, dintr-odată, am văzut căutătura cruntă a ochilor unui nebun.

Motivul erotic al privitului pe furiş poate fi recunoscut clar din modul în care fata descrie incidentul. Când vorbeşte despre şocuri oribile, nu trebuie să uităm tendinţa ei de a insista şi de a exagera situaţiile care provoacă anxietate.

Eram foarte ambiţioasă şi învăţam repede în primii trei ani de şcoală. Cel mai mult îmi plăceau repetiţiile pentru cor. Nu aveam voce, dar aveam ureche muzicală. Unii copii cântau întotdeauna fals.

Vedem şi aici cu câtă agerime observă diferenţa dintre ea şi ceilalţi. Se poate ca, pentru altcineva, această diferenţă să nu fi fost atât de importantă încât să fie amintită.

Tremurau când trebuia să cânte şi nici nu îndrăzneau să deschidă gura. 101

A recunoscut foarte bine nefericitul sentiment de inferioritate al acelor copii care nu reuşesc să facă un anumit lucru şi care îşi pierd controlul asupra propriei persoane atunci când trebuie să dezvăluie această incapacitate. Am văzut copii aproape disperaţi pentru că nu puteau să fluiera. Am întâlnit odată un băiat care mi-a spus că, de mult timp, nu putea să fluiera. Într-o zi a reuşit şi s-a simţit de parcă Dumnezeu fluierase prin el. Din această descriere putem să vedem ce importanţă enormă este atribuită acestor abilităţi.

Mă făceau să râd atât de tare, încât trebuia să-mi bag capul sub bancă.

Ştim de ceva vreme că râsul este şi un limbaj şi că are semnificaţie. Dostoievski spune că se poate cunoaşte caracterul unui om din modul în care râde. Ea râde atât de tare, încât trebuie să-şi ascundă capul sub bancă, ca şi cum i-ar fi neplăcut să le arate

celorlalți că le este superioară. Cel care poate să-și amintească imaginea unei clase știe că nimic nu iese mai mult în evidență decât atunci când cineva își ascunde capul sub bancă. Este o exagerare care pare mai inofensivă decât este de fapt.

Și uneori râdeam atât de tare, încât se întâmpla un mic accident... Când

aveam zece ani, în al patrulea an de școală, am început să-mi neglijez

temele. Am devenit leneșă, neatentă și foarte visătoare.

Nu știm de ce această fată a devenit mai puțin conștiincioasă în al patrulea an de școală. Se poate să fi avut un alt profesor pe care să-l fi plăcut mai puțin; poate că a fost certată. Dintr-odată, a pus frână și s-a oprit. Copiii răsfățați evoluează adesea atâta timp cât calea este lină și își neglijează treaba imediat ce se arată o dificultate.

102 Profesorul a spus că aș fi putut fi unul dintre cei mai buni elevi, dar că eram prea leneșă.

Este întru totul mulțumită de asta. Aceasta este declarația care îi atrage adesea pe copii spre lene; ei se mulțumesc cu posibilitatea. Nu judecă strâmb. Proverbul „nu da vrabia din mână pe cioara de pe gard” este considerat înțelepciunea supremă. Este suficient sentimentul „aș putea să fiu cel mai bun”; ei nu înaintează pentru a nu distruge această iluzie. Când chiar realizează ceva, au avantajul de a fi lăudați de ceilalți; copiii care sunt tot timpul conștiincioși nu prea primesc atenție. Copiii leneși dau de o cale profitabilă; la fel ca toți copiii refractari, ei funcționează în condiții mai puțin apăsătoare. *Tatălui îi era indiferent progresul meu la școală. îl preocupa doar sănătatea mea. Avea întotdeauna grijă să se asigure că stăteam suficient la aer curat. Seara, când termina de lucrat,*

mergeam adesea la plimbare. Mergeam pe stradă cu pași repezi până la viaductul de cale ferată. Apoi așteptam, tremurând, până ce trenul ieșea năvalnic din tunel. Sunetul asurzitor se auzea de departe. Îmi părea un monstru, un dragon, un diavol. În clipa în care trecea pe lângă mine, îl înjuram prin fumul care amenința să mă împresoare.

Până și pentru acest mic incident apar exagerări și comparații pentru a amplifica efectul vederii trenului. Chiar și din asta extrage avantajul posibilității de anxietate. Va crea sperietori până când nu va mai fi capabilă să scape de anxietate. Aceasta este dezvoltarea și pregătirea pentru o nevroză de angoasă.

Nici la liceu nu am fost o elevă bună. În primul an de liceu, când se apropia Crăciunul, îmi doream foarte mult un pian. Tata voia să-mi cumpere un pian la mâna a doua, dar nu a putut să găsească unul suficient de bun. Venise deja dimineața de Crăciun. Am plâns, am țipat, am ocărât, am amenințat că nici nu o să mănânc, nici nu o să beau dacã, 103 până seara, în casă nu era un pian.

Nu există îndoială că până și relația cu tatăl ei este otrăvită de dorința ei de a domina.

În acea perioadă, câștigurile tatălui erau destul de bune, iar el oricum avea de gând să-mi cumpere un pian. Când am fost cuprinsă de furie sălbatică, s-a îmbrăcat și a promis că va încerca să-mi cumpere un pian pe credit. După o oarecare întârziere, a reușit să cumpere unul care a ajuns exact la timp. Niciodată în viață nu am fost atât de fericită. L-am deschis imediat și am început să cânt. Am alergat apoi la Sophie și am invitat-o să vină cu mine să îl vadă. Și apoi am cântat iarăși, și am cântat, și am cântat până când tata m-a făcut să mă opresc.

în acea zi eram cu adevărat fericită. A doua zi, m-am trezit foarte devreme și am exersat cu sârguință. Înainte de asta, întotdeauna spuneam că aveam un pian. Acum nu mai trebuia să mint.

Obişnuiam să cânt piese la patru mâini împreună cu Sophie. La finalul aceluia an s-a organizat un concert la școala de muzică. Pentru asta, voiam să fiu îmbrăcată drăguț și am cerut pantofi albi. Tata nu a vrut să-mi cumpere și mi-a vopsit în alb o pereche veche. Evaluarea generală a avut loc la școală într-o dimineață de duminică. Ne-am cântat piesele. A trebuit chiar să învățăm cum să facem corect o reverență. Totul s-a desfășurat lin. Nu am avut trac și mi-am cântat piesele fără vreo greșeală. O piesă am cântat-o împreună cu Sophie.

Dorim să folosim această ocazie pentru a spune câteva cuvinte despre trac. Tracul este un simptom foarte frecvent. În general, se poate spune că tracul apare de obicei când oamenii confrunțați cu o sarcină sunt mai puțin preocupați de îndeplinirea sarcinii decât de grija despre ce se va spune despre ei. Am văzut deja că mulți

104 nevrotici sunt într-o mare măsură dependenți de opinia celorlalți.

Când lupta lor pentru a realiza ceva extraordinar este excesiv de amplificată, succesul acestei lupte devine din ce în ce mai nesigur, iar posibilitatea eșecului plutește cu atât mai aproape. Ceea ce apare clar în trac este anxietatea generală, nevrotică, dinaintea unei decizii, atitudinea ezitantă și distanța dintre persoana înfricoșată și semenii săi. Dacă nu este atinsă această culme a succesului impusă de ambiția nemăsurată, tracul oferă un alibi excelent. Dacă sarcina (un discurs, o evaluare sau despre orice ar fi vorba) este încununată de succes, valoarea

unui astfel de succes este dublată, dat fiind că s-a reușit în ciuda handicapului impus de trac.

Există diverse motive pentru absența tracului înaintea unei apariții în public. Această absență este fie semnul unei perfecte obiectivități și adaptări la viață, fie este pregătire obișnuită, fie este acea *naïveté* a cuiva care nu a suferit niciodată o înfrângere. În mod normal, tracul nu este o caracteristică înăscută, ci rezultă din experiențele timpurii. Motivul absenței tracului la această față este, fără îndoială, ultimul menționat, adică acea *naïveté* a cuiva care nu a suferit niciodată o înfrângere. Ne putem imagina cum va fi când ea se va confrunta cu un eșec sau cu o situație periculoasă. Cât timp ea continuă să facă progrese, nu are trac.

Prietena mea s-a remarcat și a recitat o poezie la finalul reprezentației, în plus, un an mai târziu am descoperit că puteam face ceva practic și profitabil prin cântatul la pian. Tatăl Tildei, dl Stockinger, care era ospătar la un restaurant, ne-a sugerat să cântăm împreună la restaurant, într-o seară, eu și Tilda ne-am strâns partiturile, piese scurte, cadriluri, valsuri și altele și ne-am dus la restaurant. La intrare, ne-am pierdut curajul. Ne-am certat pentru care din noi ar trebui să intre prima și am intrat înghesuindu-ne amândouă odată. Dl Stockinger ne-a dus imediat la o masă și ne-a dat niște vin. Apoi am fost rugate să mergem la pian. La început am fost prea timide. Totuși după unele măguliri, ne-am dus la pian și, fără să privim nici la stânga, nici la dreapta, am început să apăsăm clapele. Au fost multe aplauze, iar asta ne-a flatat. După o scurtă pauză am cântat a doua piesă în cel mai bun stil al nostru. După ce ne-am încheiat repertoriul, am luat o farfurie și am trecut pe la mese

să strângem bani, pe care mai târziu i-am împărțit. În drum spre casă, am cumpărat o grămadă de ciocolată și de prăjituri, l-am dat tatălui meu o monedă de argint.

În vecinătatea noastră era un restaurant unde, în fiecare miercuri și sâmbătă, se întâlneau membrii unui club sportiv. Întotdeauna angajau un muzician care să cânte pentru ei. Îi vedeam adesea pe bărbați antre- nându-se. Se strâmbau în cele mai amuzante feluri când mărșăluiau pe muzică și când se antrenau cu ganterele grele de fier, pe care nu prea reușeau să le ridice de tot. Le tremurau mâinile și li se zgâlțâiau burțile. De-abia de puteam să mă abțin să nu râd.

Încerca să se răzbune pe cei puternici. I-ar plăcea să râdă de ei ca să-i facă să-și piardă cumpătul și găsește întotdeauna un motiv să râdă de ei.

Odată, muzicianul era bolnav, iar proprietarul restauranului nu știa cum să facă să găsească un înlocuitor într-o interval atât de scurt. S-a gândit la mine. Eu eram destul de dispusă, din moment ce puteam câștiga niște bani.

Aici trebuie să fie spus ceva despre dorința copiilor de a câștiga bani. Copiii au o dorință intensă să câștige bani și trebuie să se încerce ca această dorință să fie direcționată pe o cale adecvată. Putem să descoperim aceeași dorință intensă la adulții care întotdeauna au fost dependenți financiar de alții și care niciodată nu 106 au câștigat ei înșiși bani. Este greșit să vorbim aici de zgârcenie, de economisire sau de dorința de bani *per se*. Vedem asta mai bine în lumina psihologiei individuale. Este lupta pentru egalitate. Din moment ce banii au devenit, în civilizația noastră, măsura valorii unui om, deși o măsură cu totul inadecvată, toți se străduiesc să-și câștige valoarea în bani. În acest mod

înțelegem dorința copilului pentru bani și deținerea banilor ca încercarea de a fi egal.

Sportivii au fost mulțumiți de mine și mi-au oferit tarte și bere. Unul dintre bărbați era foarte gras. Mai târziu am mai primit un bacșiș. Acasă îmi dădeam tot felul de aere, îi mustram pe cei din familie, le răspundeam nervoasă la întrebări și le spuneam apoi că trebuie să îmi arate considerație după efortul unei munci atât de grele.

Vedem cum această fată începe să-și dea aere. A mai făcut-o și înainte pentru a părea mai importantă.

L-am înlocuit pe pianist cât timp a fost bolnav și, mai târziu, cântam câteodată când el era plecat. În micul nostru apartament abia dacă era loc să te miști. În casa lui Sophie era un apartament liber, care avea o cameră în plus și sufrageria și bucătăria erau mai mari. Ne-am mutat acolo, dar apropierea mea de Sophie nu a durat decât o scurtă perioadă. Dintr-un motiv sau altul, proprietarul le-a spus părinților lui Sophie că trebuie să se mute. Părinții ei și-au vândut magazinul și s-au mutat la Ottakring, destul de departe de noi. O vizitam adesea. Mi-a spus despre un băiat de care se îndrăgostise și mi l-a arătat. L-am cântărit din ochi și apoi i-am spus părerea mea: „Eu n-aș vrea să am nimic de-a face cu un băiat ca ăsta. Scoateți-l din cap”.

Suntem deja familiarizați cu această atitudine. Ceea ce are celălalt este lipsit de valoare.

*Asta nu m-a oprit să flirtez cu el... când o vizitam, mă îmbrăcam întot-
107
deauna cu atenție și defilam în fața ei. Mă admira foarte mult.*

Avem aici prietena ideală pentru această fată. Prietena ei trebuie să o admire, trebuie să-i suporte critica și să facă ce i se spune. Ea mă adora. Lua la propriu orice aș fi spus. În noul ei cartier a întâlnit o fată de care ne băteam joc amândouă. Sophie mi-a explicat că stătea cu ea doar pentru că era plictisită, dar că întotdeauna se gândea la mine. Pentru a o face geloasă, i-am spus că m-am îndrăgostit de un băiat, i l-am descris în detaliu și i-am spus cum ne-am sărutat și cum am vorbit unul cu celălalt la film. Am spus că sigur se va căsători cu mine. Și i-am promis că, în noaptea nunții, o voi lăsa să se ascundă sub pat, iar ea a promis să facă la fel pentru mine dacă s-ar căsători înaintea mea.

Din nou curiozitatea ei pătrunzătoare.

Apoi fiecare a sărutat-o pe cealaltă și am jurat ca întotdeauna să fim devotate una alteia. Ea se plângea adesea de tatăl ei vitreg. El obișnuia să spună glume proaste, care o dezgustau complet. Voia chiar să o „atingă”. Îi era foarte frică de el. M-au trecut fiori când am auzit asta. Tatăl ei vitreg era și foarte strict; o croia când venea acasă cu note proaste. Tata râdea și spunea: „Cinci este mai mare decât unu”. (Cinci era o notă proastă, unu o notă bună.) Odată am luat o notă de cinci la ora de religie. S-a întâmplat așa. Duminică nu fusesem la slujbă și trebuia să ofer o scuză bună. În loc să fac asta, când am fost întrebată de ce nu m-am dus, am răspuns: „Pentru că nu am vrut”.

Știm că, la școală, nimic nu este mai primejdios decât să spui adevărul despre astfel de lucruri. O persoană este respectabilă atâta timp cât minte, dar, dacă spune adevărul, devine un condamnat. Nu știu cum ies copiii din această pregătire de la școală. Vai de

108 copilul care spune „eram plictisit” sau care răspunde la întrebarea „De ce nu m-ai salutat?” cu „Pentru că nu am vrut”. Dacă minte, este un membru valoros al societății umane; dacă spune adevărul, este pierdut.

Vedem aici încă un motiv pentru care copiii mint. Adesea, este calea minimei rezistențe. Copiii învață să se ferească prin minciună de multe momente neplăcute. Au uneori exemplul unui adult la care detectează o minciună și pe care apoi îl imită. În acest caz din urmă există în plus și atracția faptului de a fi capabili să imite un adult sau, cu alte cuvinte, să pară mai mari decât sunt de fapt.

Clasa tăcea mîlc. Suna ca o blasfemie. Măcar eram sinceră. Doar profesorul nu a fost în stare să-mi aprecieze onestitatea.

Înțelegem cum a ajuns această fată să o facă. Trebuie să se simtă superioară și față de profesor.

Cred că asta s-a întâmplat în clasa întâi la școala publică. Pe atunci, tata avea o carte cu poze care ilustra întreaga poveste a persecuției creștinilor din Roma. Nu știam încă să citesc prea bine, așa că el mi-a explicat imaginile și mi-a spus întreaga poveste. Eu recream scene de teatru cu păpușa mea. În cea mai mare parte a timpului, ea avea rolul unei fiice de rege. Probabil influențată de acele imagini care arătau crucificarea, am creat următoarea piesă: un cavaler străin răpește păpușa și o sărută în fața soțului ei, care tocmai intră. Soțul începe să urle. Cavalerul, cu consimțământul prințesei răpite (păpușii), pune două dintre ajutoarele călăului să îl înjunghie pe soț, să-l tortureze cu cleștele încins și apoi poruncește să fie jupuit. Și, în timp ce îmi imaginam toate astea, am avut dintr-odată cea mai ciudată senzație.

Aici avem emergența unei fantasme sexuale sadice. Nu este decât un spectator, dar există în ea înclinația de a observa întotdeauna cât de rău îi merge altcuiva. Am observat adesea cum încearcă să-i 109 degradeze pe alții. Trebuie avute în vedere două lucruri în încercarea de a explica modul în care ajunge să creeze astfel de imagini: (1) tatăl ei, cu povestea persecutării creștinilor, a deschis de fapt calea stimulării sexuale sub acoperământul scenelor și imaginilor sadice și dureroase; (2) în același timp, ea descoperă că aparține acelei categorii de oameni care, la vederea unor asemenea scene, nu sunt afectați de puls accelerat, nu li se face pielea de găină și nu pierd controlul sfincterelor (mușchi care controlează eliminarea excrețiilor corporale), ci sunt stimulați sexual. Înțelegem că visele ei angoasante, preferința ei pentru filmele polițiste nu rămân pentru ea doar imagini angoasante, ci ajung mai departe și îi provoacă excitație erotică.

Când senzația s-a redus, m-am ridicat și m-am gândit: „Acum ai făcut o descoperire nemaipomenită. Nimeni nu are idee ce senzații minunate pot să provoace astfel de imagini”.

Am aflat că era în procesul de pregătire în producerea de imagini angoasante, iar acum, dat fiind că se conturează tipologia în care se înscrie, începe să se pregătească mai intens în această direcție.

Prima dată când am auzit cu adevărat ceva despre contactul sexual a fost în prima clasă de liceu. În acea clasă era o gașcă de fete care se maturizaseră devreme și al căror corp era bine dezvoltat. Se spunea că ele înțelegeau glumele cu dublu sens și umblau cu băieți. În timpul pauzelor, puteau fi tot timpul văzute sușotind între ele. Voiam să aflu ce știau ele, așa că m-am

apropiat de ele, m-am comportat ca ele pentru a le câștiga încrederea și am început să merg spre casă împreună cu ele.

Se întâmplă frecvent ca, pentru a afla ceva, copiii să pretindă că știu mai mult decât știu de fapt. Aici vedem destul de limpede cum nu se răspândesc la școală informațiile despre sex. Sunt convins că nu există niciun mijloc prin care să putem preveni asta. În efortul de a lupta împotriva unei astfel de diseminări, orice ar face cel care încearcă să le explice copiilor sexualitatea este inutil în fața forței elementare care domnește peste tot la școală. La acea vârstă, copiii sunt critici și nu cred totul.

Când am rămas în sfârșit singură cu o fată despre care se spunea că știe foarte mult, am întrebat-o dacă știe de unde vin copiii. A spus da. Am implorat-o să-mi spună. Auzisem diferite lucruri, dar nu le-am crezut. La început, ea nu a vrut să-mi spună. Totuși, am săcâit-o atât de mult, încât, în cele din urmă, a fost de acord. A trebuit să jur că nu voi spune nimănui.

Observați că fata despre care se spune că ar fi cea mai experimentată este rușinată și stânjenită și că cere ca secretul să fie păstrat.

Apoi și-a apropiat capul de al meu, ne-am plimbat împreună în sus și-n jos și mi-a spus că, pentru a avea un copil, o persoană trebuie să aibă contact sexual. Expresia „contact sexual” nu era clară pentru mine, așa că ea a descris procedura. Îngrozită, am tipat: „Nu poate fi adevărat.”

Șocul cunoașterii sexuale

Psihologia individuală a considerat întotdeauna că omul este un întreg indivizibil, o aglomerare mai mult sau mai puțin densă de viață care luptă pentru realizarea unui scop. Pentru a atinge acest scop,

construiește un sistem în care introduce tot ce l-ar putea ajuta în continuare și prin care respinge tot ce i-ar putea împiedica progresul. Când un om trăiește o experiență care i se înregistrează în memorie, aceasta devine parte și se integrează în sistemul său. Acest sistem există întotdeauna și nicio formă de manifestare nu se află în afara lui. Viața unei persoane sănătoase obișnuite ascunde acest sistem, tulburările mentale grave îl dezvăluie limpede. Psihatrii au recunoscut de mult caracterul schematic al bolii mentale, evident mai ales în paranoia. Investigațiile psihologiei individuale au făcut un pas mai departe și au arătat că există o schemă asemănătoare de viață la fiecare ființă umană, cu diferența că la invidizii relativ normali nu este atât de evidentă. Dacă aplicăm această idee poveștii noastre, ne apropiem mult mai mult de înțelegerea sistemului acestei fete. Până în prezent, a fost posibil să punem în concordanță fiecare trăsătură și fiecare manifestare cu sistemul ei. Avem de-a face cu un copil răsfățat care dorește să fie întotdeauna pe primul loc și să evite orice situați

e112 care nu se potrivește stilului său de viață. Să vedem dacă postulatul nostru este întemeiat.

Părea întru câtva jignită de lipsa mea de încredere, așa că mi-a descris din nou întreaga chestiune. Am dorit apoi să știu dacă relații sexuale are toată lumea sau doar unii oameni.

Aceasta este una dintre întrebările obișnuite pe care le pun copiii imediat ce află ceva despre sex.

Ea a răspuns: „Toată lumea, altfel nu ar exista copii” și apoi mi-a promis că-mi va spune mai multe despre asta data viitoare.

Acum întâlnim subiectul despre care eu am vorbit frecvent... Nu trebuie să credem că explicațiile copiilor sunt mai vătămătoare decât cele ale adulților învățați. Dacă am compara explicațiile pe care le dau copiii și cele oferite de oamenii de știință, adesea am prefera explicațiile copiilor. Descrierea lor este mai umană, mai delicată. Acest copil nu trebuie să-l creadă pe celălalt, care se presupune că știe mai mult; ea se poate îndoi și, astfel, se poate pregăti pentru adevăr. Când vine un adult cu autoritatea lui băgăreață și dă o explicație bruscă și dogmatică, copilul nu are timp să se pregătească, nu are timp să se îndoiască, să se adapteze, sau să se apere. Nu trebuie decât să ne uităm peste o broșură de educație sexuală pentru a înțelege că explicațiile copiilor sunt mai delicate.

În ciuda descrierii exacte, încă mă îndoiam de spusele ei.

Părea prea porcesc pentru mine. Am ajuns acasă agitată. Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât presupusul contact sexual părea mai grotesc. Mi s-a făcut greață când m-am gândit la toți ceilalți oameni și i-am exclus pe părinții mei pentru că nu credeam deloc că ar face ceva atât de mizerabil. Mi-a trecut prin minte chiar și că era probabil o glumă murdară, inventată ¹¹³ și răspândită de vreun bărbat.

Vedeți încercarea de a atenua lovitura.

M-am gândit, totuși, că era mult sub nivelul oamenilor buni și, mai ales, al părinților mei, să facă așa ceva. Iar o fată care își permitea să facă așa ceva era, în ochii mei, contaminată și degradată. Era de neconceput pentru mine cum cineva ar putea trăi după asta.

Aici apare impedimentul care nu pare posibil să fie evitat în explicațiile oferite unui copil despre sex, din moment ce copilul are deja o formă stabilă de viață. Când un astfel de copil se luptă să fie în prim-plan, să strălucească sub fiecare aspect, o astfel de explicație îi dă impresia că sexul are de-a face cu ceva înjositor și, mai devreme sau mai târziu, se va apăra de apropierea celui alt sex. Nici chiar cea mai atentă explicație nu poate evita acest pericol. Gradul în care fata va respinge avansurile va depinde de cât de mult și-a hrănit ambiția. Va avea dificultăți, va începe să fie nemulțumită de propriul sex. Superioritatea rolului feminin pare amenințată și asta din cauza culturii noastre care le oferă bărbaților privilegii prin care ei par superiori în contactul sexual. Este o minciună a culturii noastre. Dacă am putea să o eliminăm, să nu le oferim bărbaților niciun privilegiu și dacă am putea să ajungem la egalitate, atunci nu s-ar putea pune problema înjosirii sau inferiorității. Dar este imposibil „să te speli fără să te uzi”. Dacă aș fi crezut că această capcană poate fi evitată prin explicații, aș fi manifestat o superlativă *naïveté*.

Era de neînțeles cum oamenii puteau să continue să trăiască după aceea.

Ne putem imagina că o fată, cu o ambiție atât de înverșunată, va încerca din răputeri să se ferească de orice gând de iubire și 114 căsătorie. Se va lupta cu disperare să evite orice soluție atunci când aceste gânduri vor deveni o problemă serioasă. Va fi asemenea cuiva care și-a asumat sarcina de a-și construi o viață din care sunt excluse iubirea și căsătoria.

Nu m-am gândit deloc cum am ajuns eu însămi să exist.

Aceasta este una dintre formele în care se manifestă respingerea rolului feminin, eliminarea activității sexuale. Ea nu

gândeă. Ce face ea este muncă activă și dificilă. Este efort mental. Să nu vadă, să nu gândească, să nu fie față în față cu întrebarea: Cum am ajuns eu să exist?

I-am destăinuit lui Sophie ce am aflat și am adăugat că eu nu credeam. Apoi ea mi-a spus că, în urmă cu ceva timp, a auzit scârțâind tare patul părinților ei. Nu a putut să vadă nimic pentru că era prea întuneric, dar scârțâitul era foarte suspect — părinții ei cu siguranță au avut un contact sexual. Am făcut-o să descrie amănunțit scârțâitul. Apoi i-am spus: „S-ar putea ca așa să stea lucrurile cu părinții tăi, dar ai mei sigur nu fac asta. Eu dorm cu ei în pat și aș fi observat ceva cu mult înainte de asta. Tata este oricum mult prea cuviincios. El voia inițial să se facă preot.

Vedeți cum prima ei reacție este un gând care provine în principal din dorința ei de superioritate. La fel cum înainte nu a vrut să spună că tatăl ei era croitor, acum îl învâluie în gloria de a fi dorit să fie preot.

La scurt timp după aceea, mă întorceam din nou de la școală împreună cu colega mea știutoare. Mi-a spus mult mai multe și toate au fost dezgustătoare pentru mine; că toate femeile căsătorite aveau relații sexuale; că prima dată durea foarte tare și că prima dată curgea sânge;

că prostituatele o făceau pentru bani și apoi se operau pentru a nu face 115 copii; și că bărbații purtau o protecție de cauciuc.

Observați că acum suntem pe tărâmul clarificărilor sexuale. *Mai târziu, o altă fată a spus că acasă avea o carte groasă de medicină pe care o citea în secret. În acea carte, contactul sexual era explicat amănunțit, precum și organele sexuale și acolo mai erau și poze. Am rugat-o să-mi împrumute cartea. A spus că îi era teamă că s-ar putea ca părinții ei să descopere lipsa cărții sau că s-ar putea ca părinții mei să descopere cartea la mine. Am convins-o că totul va fi ținut secret și ea a promis să-mi dea cartea pentru două ore.*

Un procedeu frecvent în perioada clarificării sexuale este căutarea în cărți. Dictionarul joacă un rol important. *M-a invitat la ea acasă. Am învelit cartea într-un ziar și, cu inima zvâcnind, am dus-o acasă și am ascuns-o sub un cufăr. După cină, am scos cartea și m-am așezat într-un colț. Tocmai atunci, părinții mei erau foarte ocupați și nu erau atenți la mine. Am citit cu tulburare fără margini. Acum vedeam asta negru pe alb și nu puteam să fac nimic altceva decât să accept realitatea actului sexual. Dar tot îi mai credeam pe părinții mei incapabili să facă un asemenea lucru. Și am decis să nu mă căsătoresc niciodată.*

Vedeți că avem aici confirmarea a ceea ce ne așteptam, așa că putem să anticipăm cu precizie ce va face sau nu va face, conform stilului de viață dezvoltat până acum. Strânge motive pentru a evita iubirea, în care se teme de o înfrângere. *În rarele ocazii în care tata și mama erau afectuoși unul cu altul, mă aruncam năvalnic între ei și le dădeam de înțeles că numai eu eram cea care primea mângâieri.*

116 Și aici este o reacție viguroasă împotriva sexualității. Dacă s-ar presupune că face asta pentru că este geloasă pe mamă și își dorește locul mamei în relație cu tatăl, atunci ar fi perturbată unitatea clară a tiparului ei de comportament. Gelozia infantilă față de unul dintre părinți, dacă acesta este un membru al celuilalt sex, a fost numită de Freud complex oedipian. Oedip a fost un elin care, fără să știe, s-a căsătorit cu propria mamă după ce și-a ucis tatăl. Noi credem că doar în câteva cazuri gelozia infantilă se bazează pe motive sexuale. În general, gelozia copiilor nu exprimă dorința de posedare sexuală a tatălui sau a mamei, ci doar dorința de a ocupa o poziție mai înaltă și mai puternică. Este o manifestare a luptei pentru superioritate.

În timpul nopții stăteam între ei ca un cerber. Adesea rămâneam trează cu orele — nu cu intenția de a privi. Pur și simplu adormeam greu. Iar când tata sforăia, îl gâdilam cu

părul și, când sforăia mama, o zgâlțâ- iam. Nu puteam să sufăr sforăitul.

O parțială deviere de la subiect. Nici aici nu este altceva decât eu și iarăși eu. Totul trebuie să fie așa cum vreau *eu*. Adesea, se poate descoperi în viața de mai târziu a adulților că nu pot să suport anumite obiceiuri, ca sforăitul, de exemplu. Fata noastră obiectează la perturbările ca sforăitul sau aprinderea luminii. Se vede cum dorința de putere este oglindită în aceste lucruri neînsemnate, întâmplarea cea mai nesemnificativă este folosită ca ocazie de a impune o lege pentru altcineva. Această compulsie puternică se vede cel mai clar în cerința de a fi liniște. Acesta este unul dintre mijloacele la care se apelează cel mai des. Este un mijloc ce pare modest, dar care, de fapt, este tiranic. Ca și cum ar fi posibil un astfel de lucru cum e liniștea. Celălalt trebuie să-și modeleze regulile de viață în funcție de ale mele; trebuie să trăiască astfel încât solicitările mele să devină regula lui de căpătâi.

Când se lăsa întunericul, prostituatele obișnuiau să se plimbe pe străzi. Acum le priveam cu totul altfel. Îmi doream să mă pot ascunde în camera uneia dintre ele și să văd ce se întâmplă. Și odată, seara, un bărbat stătea în fața unei case de pe stradă și pantalonii lui erau deschiși.

Astfel de persoane se numesc exhibiționiști. Sunt lași ai vieții care evită relațiile sexuale normale și ajung la satisfacția lor sordidă expunându-și organele sexuale înaintea femeilor dezirabile, de obicei fete tinere. Îi excită spaima și agitația stârnite în față; ajung la o victorie ieftină prin aparenta lor putere de a aduce cu forța o altă ființă umană într-o situație abjectă.

Există probabil puține fete și femei care nu au întâlnit niciodată un exhibiționist. Este o întâmplare frecventă, de care bărbații sunt mai puțin conștienți. Am aflat din experiența personală că este un abuz des întâlnit. Face o impresie puternică

unei astfel de fete, iar ea este îndepărată și mai mult de la calea normală.

Spunându-și povestea, ea știe că pășește pe drumul dezertării. Plănuiind și urmându-și tiparul de comportament, ea pune cărămidă după cărămidă și le consolidează prin lupta ei pentru superioritate și pentru excluderea a tot ceea ce nu se potrivește stilului său de viață.

Am țipat și am fugit înnebunită. Niciodată în viața mea nu am alergat atât de repede.

Vedeți cu ce forță accentuează. Este fuga ce se va manifesta în orice și peste tot.

Când eram în al doilea an de liceu, am început dintr-o dată să-mi imaginez că gambele mele erau prea subțiri...

118 Aceasta este îndoiala față de propria frumusețe. Această fată se îndoiește cu ușurință. Dacă și-ar fi imaginat că este drăguță, ar fi un impuls în direcția iubirii. Dacă ar trebui să aducă în realitate superioritatea la care năzuiește de mult, s-ar putea să fie obligată să se confrunte cu o problemă și s-o accepte.

Aici se poate obiecta că ea face eforturi să fie mai drăguță, că își dorește cu adevărat să atragă bărbații, eventual să aibă o relație normală. Este adevărat că dorește să atragă, dar numai pentru a-și asigura superioritatea. În sinea ei se îndoiește dacă este cu adevărat îndeajuns de atrăgătoare pentru a face pe cineva să o iubească. Iar această îndoială este mai importantă decât toate nimicurile care par să-i satisfacă vanitatea. Această îndoială este calculată. Nu trebuie să uităm că îndoiala nu vine din ceruri, ci se potrivește perfect în sistemul unei persoane. Sunt două moduri de a privi îndoiala. Fie ne îndoim pentru că există vreo problemă nerezolvată, fie ne îndoim pentru a avea o scuză să evităm luarea unei decizii.

Fata noastră are nevoie de îndoială în sistemul ei, aşadar face astfel de descoperiri despre care, fără îndoială, vom afla mai multe. ... şi îmi puneam trei perechi de dresuri. Pe tata îl supăra pentru că era vară şi mi-a spus că o să-mi transpire picioarele. Aşa că am tăiat partea de la gleznă în jos a dresurilor şi purtam partea de sus. Apoi le-am îndesat cu vată şi mi-am pus chiar o pereche de pantaloni scurţi tricotăţi de-ai tatălui. în afară de faptul că această procedură porneşte dintr-o neîncredere în propria putere de atracţie, este un simptom al unei afecţiuni nevrotice pe care deja o cunoaştem. Este o activitate care aparţine laturii inutile a vieţii. Este o supraaccentuare a lucrurilor inutile. Distruge armonia vieţii. Şi braţele mele...

Vedeţi cum avansează asta. ... mi se părea că sunt prea subţiri.

Suntem pregătiţi pentru faptul că va descoperi multe aspecte urâte la ea însăşi, consecinţa fiind: „Nu pot să mă căsătoresc; trebuie să exclud complet iubirea din viaţa mea”. Ea adună motive ca albina miere pentru a se eschiva.

Nu aş fi ieşit pentru nimic în lume într-o rochie cu mâneci scurte. Îmi imaginam apoi că îmi tremurau mâinile. Aşa că încercam să-mi ascund mâinile pe cât de mult posibil. La şcoală erau fete care aveau forme. La mine nu era nimic de văzut. Eu şi Olga ne-am măsurat bustul cu centimetrul de croitorie. Rezultatul a fost foarte descurajator. Ne-am îndesat apoi batiste în piept şi am defilat pe stradă.

Asta pare o încercare de a-i atrage pe alţii. Totuşi, ţinând seama de alţi factori, noi înţelegem că această fată consideră că nu preţuieşte prea mult. Ea încearcă, după cum spune, să arate mai bine. În aceste încercări se ascunde un sentiment profund de inferioritate. Indiferent ce a făcut până acum, nu există nicăieri vreun semn în direcţia iubirii şi căsătoriei. Astfel de încercări sunt îndeajuns pentru defilarea pe stradă, dar nu sunt deajuns pentru căsătorie.

Odată, când mi-am trecut mâna prin păr, mi s-a părut că am capul ascuţit şi colţuros.

Asta este încununarea capodoperei ei. Poate să-și îndese vată în dresuri pentru a-și face gamba să pară mai mari, poate să-și îndese batiste în rochie pentru a-și umfla bustul, dar cum rămâne cu capul? Vedeți cum continuă această pregătire. Până la cap, totul 120 a fost cârpire; trebuie să ajungă în punctul în care își demonstrează că nu este potrivită pentru iubire.

Obişnuiam să-mi țin pălăria pe cap cât de mult puteam. Uneori îmi curgea transpirația pe dedesubt și tot nu o scoteam. Îmi amintesc acum că, la opt ani, am uitat să-mi scot pălăria în clasă. Profesoara a trebuit să-mi amintească.

În acest punct este convenabil să spunem mai multe despre faptele amintite și uitate. Am văzut deja că se poate ajunge la anumite concluzii din amintiri și din întâmplări care fac parte din stilul de viață al unui individ. Acestea au o valoare psihologică aparte. De obicei, astfel de întâmplări concrete sunt lipsite de însemnătate pentru individul însuși.

Ce se întâmplă aici? Fata ne spune de mai multe ori că își ascundea capul. Nu spune asta direct, ci lasă să se înțeleagă că, atunci când era copil, dorea să-și ascundă capul. Luată separat, aceasta este o remarcă nesemnificativă. De ce o notează? Sare de la un fapt la altul și dă adesea senzația că un fapt ar trebui să justifice un altul. Asta este foarte obișnuit la oamenii nevrotici. Ei caută cele mai iraționale justificări și dovezi pentru corectitudinea comportamentului lor. Instaurează o logică personală. Povestesc experiențe destul de banale, dar cărora le atribuie o atât de mare importanță, încât ne fac să ne întrebăm de ce le este atașată o asemenea greutate, asta până când descoperim că aceste experiențe sau fapte ar trebui să fie justificări. Mașinăria psihică a nevroticului este atât de delicată, încât funcționarea ei este zdruncinată de cea mai mică perturbare din exterior; așadar, este protejată de armura justificărilor la îndemână. Nimic nu primește acces în sistem până nu este forțat să se potrivească.

Ne uimește dexteritatea unei astfel de persoane care manipulează experiențele și evenimentele, în așa fel încât să se potrivească stilului său de viață. Dacă nu am ști că sufletul omului este o unitate 121 la care el lucrează pentru a o aranja mai artistic, ne-am întreba de ce este proiectată o chestiune atât de nesemnificativă. Aceasta este compulsiya vieții psihice a omului spre unitate, o parte a puterii creative generale a vieții sufletești.

Eram obișnuită să-mi fac pălăriile singură', de obicei din resturile lucrurilor pe care le făcea tata. Cele mai multe erau imposibile, dar câteodată una era bună de purtat. Crearea pălăriilor a devenit treptat o manie. A ajuns atât de departe, încât tata trebuia să pună sub lacăt toate bucățile de material din casă care erau în plus.

Cred că am stabilit că are un bun simț vizual. Ne putem imagina că o stimula bucuria de a crea ceva plăcut ochiului. Adăugăm la asta faptul că nu a fost niciodată certată, că primește laude pentru tot ce face sau spune și putem înțelege astfel că și crearea pălăriilor reprezenta o pregătire. Este evidentă aici o dorință mai profundă de a crea ceva plăcut, astfel încât ea să strălucească.

Tata avea o haină veche și a promis că o va remodela pentru mine. Nu și-a făcut însă niciodată timp să o realizeze. M-am infuriat și l-am certat. Cred că l-am făcut „puturos”

Știți ce relații prietenoase există între ea și tatăl ei, dar vedeți cât de ușor pot fi rupte când în prim-plan apare chestiunea puterii, iar tatăl ei nu vrea să-i îndeplinească dorința. S-ar putea spune că este impulsivă.

Impulsivitatea este o chestiune de temperament. Ce este temperamentul? Medici, psihologi și filosofi, cu toții au păreri diferite despre semnificația temperamentului. Încă de pe vremea elenilor, temperamentul a fost divizat în patru categorii: sangvinic, coleric, melancolic și flegmatic. Astfel de diviziuni sunt pur descriptive 122 și sunt făcute doar pentru a satisface dorința de ordine a gândirii umane. Apar rar forme pure de temperament; ceea

ce vedem de obicei sunt combinații. O ființă umană, pe parcursul vieții sale, poate trece de la un temperament la altul. Reprezentanții științelor naturale consideră că temperamentele sunt determinate de diversele activități ale glandelor, cum ar fi glanda tiroidă, glandele sexuale, glandele suprarenale și așa mai departe. Această ipoteză este cam mecanicistă și nu a fost demonstrată. Noi, dimpotrivă, privim temperamentul ca fiind un sistem de siguranță adecvat, a cărui dezvoltare este determinată de intensitatea sentimentului de inferioritate și descurajare. Temperamentul este un mijloc pentru atingerea scopului fictiv.

Timp de secole, s-a crezut că temperamentul este înăscut și moștenit. Aceasta este una dintre presupunerile care servesc scutirii noastre de responsabilitate. Când o acțiune este atribuită temperamentului, cel care a făcut-o nu mai este responsabil. Și chiar și atunci când particularitățile corporale (așa-numitele dispoziții) chiar au o influență asupra dezvoltării unei anumite caracteristici temperamentale, se poate ridica obiecția că nu există nicio particularitate corporală care obligă individul să-și asume o anumită atitudine față de viață. Există, bineînțeles, însușiri fizice specifice care îndrumă spre asumarea unei atitudini anormale și care fac mai dificilă asumarea unei atitudini normale.

Temperamentul, asemenea majorității însușirilor mentale, este dezvoltat pentru a servi ca mijloc pentru atingerea scopului. Cel care crede că va obține ceea ce dorește fiind tăcut și indolent va deveni flegmatic, dar va rămâne flegmatic doar atâta timp cât asta îi pare avantajos. Cel care crede că trebuie să se avânte va deveni impulsiv. Firește, mediul și experiențele, precum și constituția fizică joacă un rol important, dar niciodată constrângător, în formarea și dezvoltarea temperamentului. Orice copil este impulsiv când se află în situația de a crește ca un copil răsfățat, apoi dorințele îi sunt refuzate. Ne putem referi la psihopatie, dar fata procedează

destul de corect; noi, dacă am avea același scop, nu am acționa diferit.

Tata s-a ridicat, și-a scrâșnit dinții și m-a lovit ușor. Nu m-a rănit, dar, din cauza fricii, s-a întâmplat iarăși un mic accident.

Putem presupune că această fată face parte din tipul fizic care, într-o stare de frică, pierde controlul asupra vezicii urinare. *Când a venit războiul, a trebuit să croșetăm tot felul de lucruri pentru soldați, mănuși, șosete și așa mai departe. Eu trebuia să lucrez o pereche de mănuși. Am făcut degetul arătător în locul degetului mare și invers și apoi am încercat să trag de ele. Când a trebuit să predăm ce am lucrat, mi-era teamă să le dau pe ale mele, dar, din fericire, profesoara nu a observat nimic.*

Multe lucruri mai rele de-atât le-au fost înmânate soldaților în timpul războiului.

Îmi era milă de soldatul care ar fi primit acele mănuși... După o absență de doi ani, Lina s-a întors de la Praga. Era destul de elegantă și avea cu ea o grămadă de geamantane. În timp ce despacheta, am pus mâna pe o pereche de pantofi de-ai ei și i-am încercat. Îmi veneau perfect. Au fost prima pereche de pantofi cu toc pe care am încălțat-o; tata mă lăsa să port doar pantofi cu tocuri joase. Mai târziu, când am fost trimisă să cumpăr bere, m-am dus repede la cafeneaua din apropiere. Acolo erau de obicei doi bărbați și unul dintre ei mi-a cerut o dată să joc cărți cu el. Eram puțin îndrăgostită de el.

S-ar putea să vă surprindă pe mulți dintre voi faptul că iubirea este menționată aici. Nu sunteți siguri dacă este iubire sau 124 chestiunea puterii nu joacă un rol prea mare; este o relație care poate consta aproape în întregime dintr-o luptă pentru superioritate. Dacă această fată continuă, cu siguranță se va întâmpla ceva care va împiedica dezvoltarea completă a aventurii.

El era acolo când am intrat, dar, indiferent cât de tare aş fi încercat să-i atrag atenția asupra tocurilor înalte, nu le-a observat.

Aici începe ceva la care de obicei nu prea suntem atenți — încercarea de a face impresie. Mai există în fundal o altă aspirație decât cea luată de obicei în considerare, iar aceasta este motivul puterii.

Lina mi-a adus niște papuci cu mărgel, un carnetel și multe alte lucruri pe care nu mi le mai amintesc. Dar când au apărut parfumul și pasta de dinți lichidă, le-am înhățat și am fugit să îmi clătesc gura și să îmi dau cu parfum pe haine. Acum eram din nou toți împreună — asta mă făcea fericită.

Știm ce o face fericită; împlinirea dorinței ei de superioritate. Cu cât se apropie mai mult de idealul de a fi în centru, cu atât este mai aproape de fericire. Cu cât suita este mai mare, cu atât mai bine.

Aveam un șoarece în casă. Când mama pune ceva la copt, șoarecele obișnuia să vină printr-o crăpătură din ușă. îl atrăgea mirosul. Eu și mama eram teribil de speriate de șoareci.

Se știe foarte bine că fetele sunt îngrozite și dezgustate de șoareci. Există în asta un motiv femeiesc, de a fi luate prin surprindere, teama ca șoarecele să nu le facă rău. Nu este întotdeauna un simbol sexual, dar dacă ne gândim cum reacționează fetele imediat ce vine vorba de un șoarece, cum se protejează ca și cum ar urma să fie atacate, putem să înțelegem că, în unele cazuri, ar putea fi un astfel de simbol.

Eram în camera mea și stăteam pe gânduri. Era atunci un obicei de-al meu.

Tendința de a se preocupa de lucruri inutile devine din ce în ce mai evidentă.

Tata a dus lampa cu gaz la bucatărie și s-a așezat la mașina de cusut. Cum stăteam eu acolo în umbră, ceva a fugit dintr-o parte într-alta a încăperii. Am alergat la tata și am strigat:

„Un șoarece!” Tata era de părere că eu vedeam șoareci peste tot și că nu fusese decât mișcarea unei umbre... Aveam un nas bun pentru mirosul de șoarece.

Am auzit deja despre nasul ei.

ti simțeam clar mirosul pe partiturile mele; întotdeauna am avut un miros extrem de fin. într-o noapte, cum se întâmpla adesea, stăteam între părinții mei, care dormeau deja. Era întuneric și foarte liniște. Am auzit cum ceva respiră și face zgomote la ușă. Am fost cuprinsă de spaimă și inițial m-am gândit că era un hoț. Mi-am tras pătura peste cap și am ascultat foarte atentă. Apoi mi-am dat seama că era un șoarece și am trezit-o pe mama. Mama era mai puțin speriată decât mine. Apoi l-am trezit pe tata. A râs de noi. I-am promis în glumă o monedă de argint dacă se dă jos din pat și gonește șoarecele. Când a aprins lampa, zgomotul a încetat. Era evident că șoarecele se temea de lumină... Am cumpărat o capcană de șoareci, dar nu l-a prins. Rozătoarea a devenit din ce în ce mai nerușinată. Îl auzeam adesea rozând la lumina zilei. Șoarecele mă făcea să-mi fie atât de rău, încât am încercat să-i oblig pe părinții mei să ne mutăm. Ca să mă facă să tac din gură, obișnuiau să îmi spună cele mai amuzante povești cu șoareci. Au spus că un șoarece a sărit o dată în buzunarul lui Krassny, ajutorul nostru. Fratelui mamei îi plăcea să se joace cu șoareci și o dată chiar și-a băgat unul în cămașă.

126 Vedeți cum apare ideea că un șoarece poate cumva să se ascundă în haine.

Groaza mea era de nedepășit. Ori de câte ori se întâmpla să aud șoarecele rozând în timpul mesei nu mai puteam să mănânc nimic. În cele din urmă, mama a împrumutat o altă capcană de la un vecin și, cu ajutorul ei, l-am prins. Tata voia să-l înece; dar, când l-am văzut în cușcă, ochii lui rugători și mișcările lui împiedicate m-au făcut să-mi fie milă de el și am implorat să rămână în viață.

Cum putem să punem asta în acord cu stilul de viață al fetei? Oricât cât de mic ar fi obiectul, fata poate acum să fie cea milostivă; are putere de viață și de moarte. Îi oferă un sentiment de putere. Probabil că lucrurile se vor întâmpla așa cum vrea ea. *Am ieșit în stradă și am lăsat soarele în libertate... Curând după aceea am mai prins un soarece. Dar atunci eram atât de scârbită, încât am fost de acord când au hotărât să-l înece. Mama a turnat apă în găleată; tata a luat capcana; eu m-am urcat pe masă pentru a fi în siguranță. Din nefericire, soarele a fost prea rapid pentru ei și a țâșnit fulgerător din capcană și s-a ascuns. Eu și mama eram furioase. Știam că va avea grijă să nu mai intre în capcană. O săptămână mai târziu, când am venit acasă într-o seară — apartamentul nostru era la capătul coridorului — în fața ușii noastre stătea un soarece.*

Vorbește atât de mult despre soareci, încât acum suntem atenți. Trebuie să existe o legătură cu o pregătire anterioară pentru chestiunea sexuală; se reflectă aici ceva ce a început deja. *Am țipat, am alergat la ușa casei și am strigat după ajutor la fereastra părinților mei.* Se comportă așa cum a făcut-o când a văzut exhibiționistul

*.Mama a ieșit imediat cu o mătură. Soarele dispăruse. Fără îndoi-
127 ială, era același pe care îl prinsesem deja și nu îndrăznea,
așadar, să intre în apartamentul nostru. Cred și că îi alertase pe
ceilalți șoareci despre casa noastră din moment ce, de atunci
înainte, n-am mai avut niciun șoarece. Îmi era foarte frică și de
șobolani, la fel ca majoritatea celorlalți oameni. Erau mulți în
curtea noastră. Se strecurau de obicei prin țeava de canalizare.
Tata obișnuia adesea să spună că puteau fi auziți chițâind pe țeava
de la baie. Când am auzit asta nu am mai vrut să mai folosesc
toaleta. Mi-era teamă că s-ar fi putut ca un șobolan să mă muște
când mă așezam. L-am lăsat pe câinele Bello să vâneze șobolanii. A
fost zarvă mare în curte. Menajera cu o mătură, Bello care alerga
după ea și noi, copiii, care eram speriați, dar care alergam de colo-
colo. O debandadă nebunească. Nu puteam să suport nici
păianjenii.*

Continuă să enumere toate lucrurile pe care le detesta; nu pare să
iasă din acest șir de gânduri.

*Într-o dimineață, când îmi lustruiam pantofii, am simțit într-unui
ceva lipicios. Mi-am băgat mâna înăuntru și am găsit un păianjen
parțial strivit. Am aruncat pantoful într-un colț și n-am mai purtat
acea pereche o bună bucată de timp. Odată era un păianjen pe
perete, exact deasupra patului meu. Am sărit din pat și mi-am
strigat părinții. Tata voia să-l omoare. Eu eram totuși de părere că
asta ar putea să aducă ghinion și l-am prins de braț. Păianjenul a
aterizat în cele din urmă în găleată.*

Într-o zi, Olga a găsit în cufărul tatălui ei, care fusese în Siberia... Un
păianjen? Un șoarece? Nu.

... memoriile lui Casanova.

128 Legătura strânsă dintre aceste gânduri ne face să tragem concluzia că soarele era un simbol sexual în viața acestei fete.

În acea perioadă eram în al treilea an de liceu. Am devorat cartea. Apoi ea a descoperit o grămadă de cărți erotice, cu coperți negre, cu titlul „Biblioteca secretă” imprimat cu litere albe. Surescită, am înșirat cărțile pe podea și ni le-am citit una altele cu voce tare. Cărțile se numeau Don Juan cel negru, Doamna cu aluniță neagră, Instructorul de înot în baia femeilor și așa mai departe. În acele povești se întâmplau cele mai îngrozitoare lucruri.

Este normal ca acestea să îi apară observatorului superficial ca o expresie a erotismului. Este mult mai corect să fie înțelese ca o îndepărtare de la erotism, ca un efort de a nu îi lăsa prea mult loc în viața ei reală. Lectura descrierilor erotice indică excluderea erotismului din realitate.

Am văzut în vitrina unui magazin de papetărie o carte poștală care m-a fascinat. Înfrățișea un centaur care îmbrățișea o nimfă într-un mod sugestiv și îi șoptea ceva la ureche. Îmi doream foarte mult să cumpăr vederea, dar îmi era rușine. Imaginea mă tulbura neîncetat. Zi după zi mă atrăgea la magazin. În cele din urmă m-am hotărât, am intrat în magazin și am cerut să văd cărțile poștale. Cea pe care o doream era printre ele. M-am întors acasă plină de bucurie și am ascuns-o acolo unde țineam lenjeria. Și, când eram singură, o scoteam, o priveam atentă și îmi imaginam că eram unele centaurul, altele nimfa.

Deși am descoperit anterior că ea căuta excitația sexuală în lectură, aici ajunge mai departe și începe să fie interesată de imagini. Trece în vizual.

Cartea poștală a lăsat-o indiferentă pe Olga.

Din asta se poate trage concluzia că dezvoltarea lor erotică 129 urmează căi diferite. Olga face parte dintr-un alt tip; poate că nu este atât de înfricoșată.

E ciudat că băieții nu mă atrăgeau când îi credeam superiori.

Găsim aici o confirmare a motivului pentru examinarea imaginilor și citirea cărților erotice. Ea evită dragostea ținându-și fantezia ocupată cu lucruri inutile. Băieții sunt acolo doar pentru a râde de ei.

Când depreciez valoarea unui lucru pe care inițial îl dorisem, scăpăm de o datorie sau de o responsabilitate dezagreabilă și ne păstrăm buna dispoziție. Aceasta este și semnificația fabulei cu vulpea și strugurii cei acri. Când vulpea a văzut că nu putea ajunge la struguri, s-a consolată spunându-și că erau acri și și-a păstrat astfel buna dispoziție.

Nu am sărutat niciodată vreun băiat. Relațiile amoroase din tinerețea mea au existat doar în fantezii. Îmi imaginam povestea regelui Saul în care l-a trimis la război pe soțul femeii pe care o iubea. Și o femeie era iarăși răpită și violată de un cavaler, iar soțul ei era urmărit de slujitori. Întotdeauna trebuia să fie o căsătorie ruptă.

Vă amintiți că a avut deja fantasme sexuale.

Treptat, imaginile erotice nu mă mai satisfăceau și am trecut la a le face vizibile. Am desenat pe o bucată de hârtie o femeie cu o înfățișare voluptuoasă și un bărbat puternic, am decupat imaginile și le-am așezat una lângă alta, astfel încât să se îmbrățișeze. Dar nu eram un bun artist, iar siluetele arătau îngrozitor. Așa că m-am hotărât să scriu o poveste.

În acest punct începe o nouă pregătire sau aceasta este continuarea uneia deja începută, care trebuie înțeleasă ca o pregătire pentru povestea ei de viață. Scrie fluent și cu pricepere.

130 *Am compus mai întâi o introducere în care era vorba despre o fată blondă, imaculată și despre logodnicul ei. Am descris fata*

în detaliu; bărbatul mă interesa mai puțin. Apoi începea romanul. Am făcut să apară un prieten al logodnicului, un individ deloc demn de încredere, care imediat a dorit fata. Iar ea, care se purta rău cu iubitul ei, s-a îndrăgostit de prietenul cel brutal. Într-o scenă în care prietenul, dintr-o ascunzătoare, o privește pe fată îmbăindu-se, am descris-o iarăși foarte amănunțit și am fost fascinată de propria descriere.

Cei care cunosc întru câtva natura umană pot recunoaște și aici această deviație și modul în care fata caută o nouă cale pentru a evada din ceea ce este normal în erotism. Vedeți aici cum această aberație nu este nimic altceva decât urma lipsită de valoare ce rămâne când normalitatea este exclusă.

Iar la final am descris îmbrățișarea lor... Adoram să mă privesc în oglindă.

Vedem înclinația spre vizual. Astfel de fete care ne amintesc de tipul voyeuristic sunt întotdeauna puternic atrase de oglinzi.

Alte fete mă dezgustau.

Aceasta este o încercare de a nu continua în direcția homosexualității.

Cel mai mult îmi plăcea propria mea persoană... în acea perioadă eram deznădăjduită și umblam cu capul plecat, neîndrăznind să privesc oamenii în ochi; îmi imaginam că oricine putea să vadă prin mine și mă temeam că nu o să mai cresc. Eram teribil de nefericită. În cele din urmă, m-am dus la tata și i-am șoptit: „Trebuie să-ți mărturisesc ceva”. M-a întrebat ce mai era acum.

Acest tip de întrebare se aude doar în legătură cu copiii răsfățați. Ei îi țin ocupați pe ceilalți cât e ziua de lungă.

Și am mărturisit rușinată că am făcut un anumit lucru. A spus că o

dată nu conta, dar că era mai bine să nu o fac iarăși ca să nu îmi fac rău.

Ea a găsit o cale mai înaintată a erotismului; a ajuns la autoerotism. Putem prevedea, în conformitate cu stilul de viață al fetei, că se va agăța de asta mult timp. Această satisfacție îi oferă mai multe avantaje. În primul rând, obține plăcere fizică. Această plăcere nu numai că este inofensivă și că poate fi provocată oricând, dar nu impune consecințe constrângătoare. Astfel, sunt eliberate emoțiile intense care ar putea să o oblige să rezolve problema iubirii într-o manieră mai realistă. Problema iubirii este eludată. Chestiunea puterii este rezolvată în favoarea ei, din moment ce își amenință tatăl cu posibilitatea unui obicei sordid și este inatacabilă. Păstrarea obiceiului pe o perioadă lungă este semnul unei atitudini asociale. Este erotismul singuraticului.

Mă simțeam mai bine acum. Dar în ziua următoare am început din nou. Și de fiecare dată când o făceam mă duceam la tata și mărturiseam.

Trebuie explicat motivul pentru care nu o ascundea. Îi ține pe tată în puterea ei; îl va obliga să o supravegheze mai îndeaproape. Și-a asigurat o protecție suplimentară și i-a dat tatălui încă ceva de făcut. El trebuie să o supravegheze, astfel încât să nu repete.

Ei mă supravegheau când eram în pat, dar în pat nu se întâmpla nimic.

Protestul viril

Când aveam 14 ani, am reînceput să-mi înjur părinții și pe Dumnezeu.

Trebuie să presupunem că dificultățile au intrat în viața fetei așa cum îi ies în cale oricărui copil răsfățat. Un astfel de răsfăț este imposibil de continuat veșnic, iar aceste înjurături nu înseamnă altceva decât furie față de privare, exprimată în remarci degradante.

Copilul răsfățat luptă pentru continuarea răsfățului. Cuvântului „răsfăț” îi putem da diverse semnificații și putem spune: „înțelegem asta sau ailaltă prin răsfăț”. Dar este o pierdere de timp. În momentul în care crede că nu este îndeajuns de răsfățată, ea încearcă, în furia ei, să-i degradeze pe ceilalți. Pentru ea însăși, cel puțin, fata este în prim-plan și îi depășește pe ceilalți. Mustrea este o încercare de a-i degrada pe ceilalți. Toți copiii, cu excepția câtorva, foarte puțini, au trecut printr-o etapă în care au fost răsfățati. Această etapă este prezentă în stilul de viață. Este amplificat interesul pentru situații favorabile. Preocuparea principală stă în încercarea de a recâștiga răsfățul. Se dezvoltă trăsătura de dominație, de tiranizare. Este

evident că mustrarea direcționată
împotriva persoanelor mai puternice și
a lui Dumnezeu nu poate fi separată de
sentimentul propriei superiorități

.Caz: o fată care avea o relație nepermisă de dragoste era chinuită de ideea fixă că fiecare om e un ucigaș. Era copilul cel mai mare, era răsfățată, ambițioasă și fusese crescută de bunica ei. Auzind cuvântul bunică, putem să prezicem răsfățarea. Când avea 16 ani a început o poveste de dragoste cu un bărbat mai în vârstă. Asta înseamnă slăbiciune și dorința de a fi răsfățată. Vorba aceea, „drăguța unui om bătrân”. Povestea a durat o lungă perioadă și se explică astfel: sunt încăpățânată și lucrurile trebuie să fie cum vreau eu, iar acest bărbat este și el încăpățânat, așa că ne-am hotărât să nu ne căsătorim. Aceasta este logica nevroticului. Bărbatul era bun, îi ceda în aproape orice și refuza să o aprobe într-o singură privință — modul în care gătea, ceea ce o supăra foarte tare. Într-o zi, această fată a fost martoră la o crimă care s-a întâmplat în vecinătate. Asta a fost înfricoșător pentru ea. I-a făcut o impresie profundă. Folosea cuvântul ca pe o condamnare a civilizației pentru a-i degrada pe toți și toate, astfel încât, drept consecință, își părea ei înseși singura rămasă pură și inocentă. Vom vedea cum și de ce făcea asta.

Iubitul ei evita să o prezinte familiei, ceea ce ea nu putea să suporte. Am fi putut prevedea că nu ar fi capabilă să suporte o relație de dragoste liberă. S-ar simți îngrădită și ar protesta vehement, în timpul războiului, iubitul ei s-a îmbolnăvit, iar ea a depus mari eforturi să-i facă rost de lapte. Când a reușit în cele din urmă să obțină lapte, mama lui l-a luat de la ea, dar i-a închis apoi ușa în nas. Această fată era într-o situație în care valoriza bărbatul pentru că avea nevoie de el. Relația de dragoste era mult mai importantă pentru ea decât pentru o persoană echilibrată. Dorea să fie înaintea tuturor și dorea să-și impună voința cu forța. Ar fi preferat ca relația să continue, dar la mijloc era ceva ofensator. Ajungea la un anumit grad de libertate pentru ea însăși când blestema persoane pe

134 care nu le cunoștea. Putem întru câtva să comparăm acest conflict cu gestul feminin îndreptat împotriva dezavantajului care apasă sexul feminin (protestul viril). Ea nu a ajuns atât de departe — a ajuns doar la resentiment și furie. Se răzbuna privind fiecare persoană respectabilă ca pe un ucigaș; asta înseamnă o condamnare a culturii noastre. La început, se condamna pe ea însăși laolaltă cu ceilalți, mai târziu s-a exclus. Astfel, ea era o sfântă și toți ceilalți erau diavoli. *Fără să-mi mișc buzele, în minte îmi intrau cele mai abominabile cuvinte. Mă simțeam groaznic de deprimată.*

Depresia se găsește adesea alături de nevroza obsesională. Frecvent, depresia începe când un individ crede că este forțat de vreo putere să urmărească un anumit plan de acțiune. Din moment ce este aproape sigur că astfel de planuri de acțiune împiedică întru câtva activitățile celorlalți sau, cel puțin, împiedică persoana să se ocupe de lucruri utile, depresia care apare este asemănătoare unei autoacuzării și unui autoreproș și este înțeleasă ca atare. Depresia este adesea exprimată printr-o autocondamnare. Dar această autocondamnare are o altă semnificație, și nu ar trebui să ne lăsăm păcăliți. Dorim să studiem modul în care depresia se potrivește în sistemul acestei fete, așadar vom face unele comentarii despre depresie în general.

Depresia este o armă pentru înălțarea propriei poziții. Necesitatea de a primi ajutor din partea străinilor este dovedită prin slăbiciune, lacrimi, tristețe și plângeri, iar celelalte persoane sunt obligate să-ți slujească. Depresia este legată de melancolie, o miniatură a ei, ca să zicem așa.

Un individ care se teme de eșec în viață sau care a fost lovit de eșec poate să arate depresia sau melancolia ca motiv al eșecului și

se poate elibera astfel de responsabilitate demonstrându-și propria slăbiciune și nevoie de ajutor. Logica nevrotică găsește așadar o justificare pentru dominarea celorlalți. Activitatea socială insuficientă în copilărie duce uneori la atitudinea deosebit de agresivă a oamenilor deprimați sau melancolici care poate fi comparată cu sinuciderea parțială prin aceea că persoana își face rău sieși și amenință să se răzbune pe mediu. Când o persoană deprimată își face reproșuri, dezvăluie o concepție exagerată a propriei importanțe, în plus, întotdeauna poate fi detectată plângerea că vina este parțial, dacă nu în totalitate, a celorlalți. Prin aceste văicăreli se cere supunerea și susținerea din partea celorlalți și se ajunge la propria iresponsabilitate și superioritate. Depresiile se dezvoltă dintr-o atitudine bănuitoare și foarte critică față de societate și apar de obicei în copilăria timpurie.

În descrierea generală a dispoziției depresive putem vedea aceleași caracteristici pe care le dezvăluie autoarea acestei povești de viață; lupta permanentă și controlul mediului ei pentru a-și consolida propria siguranță. În sistemul ei nu este prioritară dominarea prin slăbiciune. Ea va folosi acest mijloc doar atunci când nu poate să reușească prin agresiune directă sau când va fi ajuns prea departe și este obligată să pună frână. Aici, are nevoie de depresie pentru a avea o povară explicabilă. Ea exagerează astfel sentimentul de a fi împovărată: „Mă lupt cu depresia, dar nu pot să scap de ea. Este o povară groaznică să fiu obligată să fac sau să spun lucruri”.

Și eram adesea pe punctul de a-i mărturisi tatălui meu.

Are tendința de a și-l face confident pe tatăl ei; dorește să-i arate: „Sunt atât de nefericită, încât ceilalți trebuie să-mi cedeze, toți trebuie să se lase dominați de mine”.

B6 Nu puteam să fac asta. Era singurul lucru pe care nu i-l spuneam. Mă simțeam mizerabil.

Chiar dacă nu-i spune nimic tatălui, el va observa schimbarea destul de curând. Ea îi va atrage atenția prin înfățișarea ei bolnavicioasă și prin purtarea ei absentă.

Și mă durea înfiorător când îl vedeam înaintea mea cu brațele moi. Mă gândeam „Dacă ar ști!”

Degradându-l, se simte superioară. Brațele lui moi!

Încercam în zadar să mă conving că mă gândeam la altcineva când îmi trecea prin minte o insultă.

Dorește să se simtă nobilă.

Apoi intervine gândul: „Tata este un ...”. Pentru a-mi demonstra că tata nu era un... mă gândeam: „Tata nu este un...; ajutorul lui este un ... și strigam: „Poate să se ducă dracului”. Apoi stăteam nemișcată și auzeam iarăși în interior: „Tata este un...”. Apoi mi se părea că toate înjurăturile mele erau adresate tatălui și mă simțeam de parcă cineva m-ar fi pocnit tare în cap.

Când ne întrebăm dacă se poate cere ceva de la fată trebuie să răspundem negativ. Se ține permanent ocupată cu lucruri inutile și lasă ca toată energia să-i fie consumată de ele. Nu are deloc încredere în ea însăși. Atitudinea ei arată că se îndoiește de faptul că va avea în viață o poziție similară celei pe care o are acum în familie și că va fi capabilă să-și rezolve problemele, astfel încât să poată să rămână întotdeauna în centrul scenei.

În acest punct începe nevroza ei. Dacă ne uităm în urmă, ne dăm seama de pregătirea prelungită care a dus cu consecvență în acest punct. Întregul ei comportament tinde către evitarea responsabilităților unei vieți normale în societatea semenilor săi. În schimb, își umple timpul ocupându-se permanent de chestiunea superiorității în propriul ei cerc. Când superioritatea îi este amenințată, iar problemele vieții ajung din ce în ce mai aproape, apar primele simptome obsesionale. Își înjură familia și pe Dumnezeu.

S-a pregătit pentru asta de când era copil. Acum putem să stabilim cu siguranță că se află pe calea spre nevroză. Dorința ei exagerată de superioritate și ceea ce am numit atitudinea ei ezitantă indică de ceva vreme spre această dezvoltare. Nu prea poate să rămână vreo îndoială că se va scufunda din ce în ce mai adânc în mlaștina gândirii și comportamentului specifice nevrozei. În cercul vicios al nevrozei, un fapt nevrotic provoacă o reacție puternică, iar aceasta impune un fapt și mai puternic în aceeași direcție falsă, care, la rândul său, stârnește o reacție și mai puternică și așa mai departe. În general, este imposibil pentru nevrotic să găsească singur drumul afară din labirintul nevrozei lui. Din cauza lipsei de pătrundere și a obsesiei pentru putere ale pacientului, este aproape imposibil să se realizeze o ameliorare fără vreun ajutor din afară, inteligibil din punct de vedere obiectiv.

Va fi instructiv să urmărim dezvoltarea acestei nevroze obsesionale. Doresc să explic mai detaliat caracterul nevrozei obsesionale pentru a pregăti o mai bună înțelegere a poveștii acestei fete.

Nevrozele obsesionale sunt acele forme de nevroză în care anumite compulsii, cum ar fi spălatul compulsiv, rugatul compulsiv, ruminația etc. conduc viața individului. Aceste compulsii funcționează ca ordine a căror neascultare, conform argumentelor pacientului, va fi urmată de consecințele cele mai cumplite. Astfel de compulsii torturează persoana care le are și stârnesc în ea o dispoziție anxioasă și dureroasă.

138 Dacă observăm ce se întâmplă de fapt (după cum facem întotdeauna în psihologia individuală), ce obține pacientul prin simptomele sale, semnificația compulsiilor devine clară. Cel care suferă de nevroză obsesională a ajuns destul de aproape de îndeplinirea cerințelor vieții. Cu atât mai desăvârșită și mai demonstrativă este retragerea lui. Asemenea tuturor nevroticilor, este ambițios, dar descurajat. Când apare o

dificultate imaginată pe care nu are îndeajuns curaj pentru a o aborda, el interpune între sine și această dificultate o barieră construită de ambiția lui sovăitoare, iar această barieră preia caracterul unei compulsii. El îngrămădește înaintea lui obstacole peste obstacole până ridică un munte de refuz, iar când viața solicită ceva de la el, se scuză arătând spre mormanul refuzului. Pare că-și folosește toată energia pentru a trece de acest munte pe care el însuși l-a ridicat, dar ce face de fapt este să evite problema sau cerința. Sânguința și graba cu care muncește, gravitatea și inevitabilitatea evidentă a compulsiiei lui ar trebui să-i justifice bunele intenții.

În încercarea lui de a lupta împotriva simptomului, pacientul își arogă dreptul de a-l produce și, argumentând în conformitate cu logica lui personală, devine în același timp judecător, reclamant și inculpat.

La fel ca în toate nevrozele, scopul nevrozei obsesionale este superioritatea. Noi susținem că nevroza (implicit și nevroza obsesională) este o boală de *poziție*, nu de *dispoziție*. Cel care suferă de nevroză obsesională înlocuiește constrângerea lumii asupra lui cu propria sa constrângere. Propria lui înălțare de sine și dorință de putere sunt oglindite în constrângerea de substitut. Principalul motiv și probabil principalul scop al asumării unei nevroze obsesionale este pierderea de vreme, care îl protejează de necesitatea de a-și rezolva sau de a încerca măcar să-și rezolve problemele.

Izbucnirea

unei nevroze obsesionale împiedică, asemenea unei revolte, supunerea în fața cerințelor vieții în comun. Acesta este scopul.

Se poate ridica obiecția că pacientul s-ar putea prea bine să fie mulțumit și fericit cu superioritatea pe care o câștigă și cu siguranța cu care se protejează de pericolul imaginat al înfruntării

propriilor probleme. Chiar așa ar sta lucrurile dacă nu ar fi vorba de o aparentă superioritate, de o aparentă siguranță. Pacientul nu construiește o nevroză prin mijloace pur intelectuale; vin în ajutorul lui întreaga sa ființă, toate abilitățile și sentimentele lui, pentru asumarea stilului de viață da-dar. Nevroza este o armă, o bătă; cu alte cuvinte, nevroticul se crede înconjurat de inamici împotriva cărora trebuie să lupte până ce-și asigură ceea ce el consideră prada de război. În asemenea circumstanțe nu este loc de sentimentele de bucurie, care ar împiedica îndeplinirea intențiilor lui. Trebuie să plătească scump pentru mormanul de reziduuri pe care îl ridică.

Dacă aplicăm această explicație generală la povestea de viață a tinerei noastre, vedem că ea se ocupă energic de ridicarea unei bariere, a unui morman de gunoi între ea însăși și comunitate. Se simte obligată să-i înjure pe părinți și pe Dumnezeu, își face reproșuri când e deprimată, își domină mediul și pierde timpul cu lucruri inutile. Ca toți nevroticii, își folosește nevroza pentru a putea spune: nu am reușit să-mi rezolv problemele de viață pentru că am fost atât de împovărată de lucrurile astea. Acest „pentru că” este tipic. Este justificarea nevrotică într-o logică aparte, organizată astfel încât să se evite adevărata logică a vieții și să se potrivească necesităților pacientului. Orice om cu bun-simț poate să vadă cât de slabă este această justificare. Și totuși nevroticul trebuie să creadă în ea așa cum crede în ceva sfânt, dând de înțeles că în el există o oarecare sclipire de înțelegere privind distanța dintre comportarea mo lui și adevăratele cerințe ale vieții în comun. Altfel de ce ar trebui să se justifice?

Nu eram niciodată ferită de compulsia de a înjura pe stradă sau în prezența altcuiva.

Vedem cum răspunde la prima chestiune a vieții (contactul social). Pune o mare distanță între ea însăși și ceilalți. Înjurăturile ei nu permit contactul cu alte persoane.

îmi era frică și de mine însămi. Eram tot timpul îngrijorată să nu mi se întâmple vreun accident, ca să fiu pedepsită.

Aici se poate vedea ce se intenționează de fapt prin sentimentul de vinovăție. Singurul său scop este să mărească mormanul de gunoi peste care e aruncat. Nietzsche are dreptate când spune „Muștrările de conștiință sunt indecente”.¹ *Mă străduiam să mă distrag prin orice mijloc.* Știm dinainte că nu va reuși.

Odată, când mă întorceam de la școală împreună cu Minna, vorbeam încontinuu pentru a-mi înăbuși gândurile. Dintr-odată m-am înecat, a trebuit să mă opresc și să ascult... Odată am văzut un film polițist, „The Man with Nine Fingers”. A fost oribil. O bătrână a fost omorâtă în film. Părinții mei mă așteptau după spectacol. Tata a spus că era otrăvit pentru mine, dar nu a ghicit cauza principală a neliniștii mele. Îmi apăream mie însămi ca ucigaș al părinților mei. În gândurile mele trebuia să-l înjur și pe Dumnezeu. Și apoi am auzit un țipăt care venea parcă de la un diavol: „Tu, tu ai spus toate astea!” Am răspuns pe dată în interior: „Dumnezeu este cel mai frumos om și cel mai bun

¹ *Citare aproximativă din Amurgul idoloilor a lui F. Nietzsche. (N.t.) din câți există”. În timp ce spuneam „Tatăl nostru”, am auzit: „Sfântă • Fecioară, mă rog ție. Nu, nu mă rog Ție”.*

Aveți aici o imagine drăguță. Dacă o persoană se mișcă la stânga și apoi se mișcă la dreapta, nu se întâmplă nimic; pare că a făcut ceva și, în timp ce pierde vremea așa, timpul trece și acea persoană evită să-și rezolve problemele.

Apoi iarăși am auzit o șoptă din interior: „Mă rog ție, Sfântă Fecioară”. Transpiram de frică.

Astfel de idei fixe trebuie că sunt cutremurătoare pentru cel ce le gândește. În această cutremurare stă principalul scop al nevrozei. Înțelegem acum puțin mai bine semnificația sentimentelor. Sentimentele nu sunt niciodată argumente, ele merg în direcția impusă de stilul individual de viață. Putem să mai facem un pas; această organizare este îndreptată spre atingerea scopului de provocare a acelor sentimente care vor ușura sarcina nevroticului de a se supune (de a se conforma) propriului stil de viață. Această fată se ajută pe ea însăși provocând sentimente care formează o barieră de netrecut pentru ea. Aflăm că nu vrea să iasă în societate, aflăm că nu vrea să se pregătească pentru o carieră și aflăm că va eșua în cel de-al treilea test impus de viață, în chestiunea iubirii.

Apoi înjurăturile continuau din plin. Trebuia să încep din nou să mă rog. Am încercat din răputeri, dar interveneau gândurile josnice — adesea îmi lua o oră să spun o rugăciune. Ea nu are nicio legătură cu religia. În acea perioadă am început să fiu interesată de bărbați. Dumnezeu îi ajută pe cei drepti. Voiam să le fiu tuturor pe plac. Primeam complimente pentru ochii mei și eram deosebit de atentă la ei.

Alți psihologi ar fi fericiți. Începe să flirteze puțin. Noi știm că va rămâne unde este acum.

Făceam eforturi să-mi protejez ochii, astfel încât să nu-și piardă strălucirea.

O nouă ocupație. Încă o constrângere.

Uneori, o duceam cu căruțul în parc pe fetița unei vecine.

Ar prefera să fie ea însăși în căruțul copilului și altcineva să o împingă. Știm că asta va sfârși prost.

Acolo era foarte multă lumină. Mi s-a făcut teamă că soarele ar putea să-mi afecteze vederea.

Vezi monografia lui Freud despre un paranoic. Dacă acesta nu este un nou obstacol, atunci nu există niciun obstacol în suflet.

Din acel moment am evitat soarele.

își protejează ochii. Mulți psihologi ar spune că acesta este un semn că dorește să găsească un bărbat și nu ar observa că ceva poate fi schimbat în opusul său. O persoană își poate proteja ochii până în punctul în care nu mai există deloc bărbați.

Dacă dorim să elucidăm semnificația unor simptome atât de vagi, trebuie să le abordăm prin întrebarea psihologiei individuale: Ce se întâmplă când o fată ca ea încearcă să evite soarele? Sunt împiedicate toate atașamentele, mai ales dragostea, de la care se îndepărtează din ce în ce mai mult.

Eram neliniștită și atentă ca nu cumva o rază de soare să cadă asupra mea.. Evitam toate zonele însorite. Când eram obligată să ies de la umbră...

Vedeți cât de mult trebuie să se ocupe de asta.

... și îmi ridicam întâmplător capul în lumina soarelui, mă convingeam că fusesem orbită de soare.

Dacă ne uităm la superstițiile popoarelor, la elementele mitologice în care e vorba despre lucruri asemănătoare, putem zări măiestrele închipuiri ale strămoșilor. Până și în Hamlet femeile sunt avertizate să nu iasă în soare pentru că s-ar putea să rămână însărcinate. Asta provine dintr-o străveche superstiție.

Cu toate astea, nu trebuie să presupunem că în spatele închipuirilor acestei fete erau gânduri arhaice; este îndeajuns să găsească ceva prin care să se separe de problema pe care caută să o evite.

Mă gândeam că soarele mi-a luat o parte din puterea vederii și că aveam să orbesc. Zi de zi îmi venea în minte acest gând.

Lipsea conștiința faptului că vedeam la fel de bine ca întotdeauna.

Nu ar fi putut face nimic cu această cunoaștere; nu ar fi contribuit la sistemul ei. Doar când își imaginează că i s-a făcut rău se poate retrage — adică poate evita — soluționarea problemelor vieții.

Când am ieșit împreună cu Lina, am implorat-o să evite soarele. Îmi doream să aflu dacă ea se lasă în voia soarelui. A râs și a refuzat să urmeze această procedură. Apoi a venit mama. Asta nu mi-a fost deloc pe plac.

Vedeți cum se durifică și că bunul-simț nu mai este de ajutor. Cel care pune întrebarea naivă: „De ce nu mai sunt de ajutor bazele bunului-simț?” trece cu vederea faptul că ea nu se comportă chibzuit, ci dorește să fugă. îi puteți descrie de o sută de ori unui dezertor minunea armelor asurzitoare de pe front, dar nu-și va îngădui decât acel șir de gânduri care îl ajută să fugă. *Obişnuiam să vorbesc cu Olga sau cu vreo altă prietenă și să o fac să se uite la soare.*

Aceasta este trăsătura ei nesocială. Este posedată de ideea că soarele slăbește puterea vederii și le permite tuturor celorlalți să se uite la soare.

Ca să nu creadă că am luat-o razna, am făcut în așa fel încât să nu-și dea seama de nimic. Spuneam, de exemplu: „Nu știu ce mi-a intrat în ochi, nu pot să mă uit la soare, tu poți!” Și imediat ce ea își ridică ochii spre soare, eu izbucneam în hohote de râs.

Pare că încerca să facă rău intenționat, ca și cum ar fi găsit că e dezirabil să le slăbească vederea celorlalți. Este râsul învingătorului, probabil o încercare de a fi superioară fizic

celorlalți, susținută de ideea că știe un secret. Este superioară pentru că ceilalți nu știu.

Credeam că sunt orbiți de lumină și asta îmi provoca bucurie.

Vedeți încă o confirmare.

Pe stradă, îmi țineam tot timpul ochii ațintiți în jos. Când îi ridicam, îi protejam întotdeauna cu mâna. Totuși, în ciuda precauțiilor mele, ideea mă urmărea. Alergam apoi acasă de parcă eram posedată și, plângând, îi spuneam tatălui meu: „Am fost orbită de soare. Totul mă dezgustă, o să mă sinucid”.

Își împinge dezertarea la extrem și se joacă cu gânduri de sinucidere. Și-a pierdut cu totul speranța. Mâinile, picioarele, ochii și-au pierdut atracția.

Apoi mă plângeam amarnic părinților mei pentru că voiau să mă lase să plec. La început au râs și au întrebat dacă înnebunisem. Tata m-a asigurat că soarele avea o mare putere de vindecare. Se ducea adesea la fereastră, o deschidea și striga la mine: „Privește cum îmi deschid ochii în soare. M-aș bucura să pot să mă plimb în soare în fiecare zi”. Eram derutată când vedeam cum tata lăsa soarele să strălucească asupra lui. Apoi am început iarăși să mă lamentez... Aveam permanent un sentiment de neliniște, ca și cum tot timpul presimțeam un pericol groaznic.

După cum am aflat până aici, pericolul este, desigur, înfrângerea în dragoste. Este prea mândră. O fată care își dorește să fie înaintea tuturor nu poate accepta ideea că ar putea fi înfrântă și, astfel, anxietatea ei se concretizează.

În cele din urmă, de-abia dacă mai îndrăzneam să ies pe stradă. Mă temeam și că s-ar putea să fiu lovită și orbită de un fulger. Dacă abia de strălucea soarele pe mine printr-o

fereastră sau dacă se juca cineva cu o oglindă și apoi lumina reflectată trecea peste mine, eram cuprinsă de teroare.

Nu ieși în soare. Nu lăsa pe nimeni să te vadă, nu poți intra în competiție.

Nicăieri nu mă simțeam în siguranță. Îmi spuneam că accidentul care e dat să se întâmple cuiva este inevitabil, chiar dacă acea persoană ar sta într-o cameră încuiată. Mi-era deja lehamite de viață și mă întrebam dacă, în cazul în care lucrurile nu se îmbunătățeau în ce mă privește, nu ar fi mai bine să mă sinucid în loc să am parte de-o astfel de soartă.

Iar acum există consecințe ale acestei idei. Ea aduce în prim-plan problema văzului. Pentru a justifica această atitudine, trebuie să găsească alte metode. Așa că aflăm:

146 *Pentru a nu-mi obosi ochii, citeam cât de puțin posibil*

Ne amintim aici că vorbea cu emfază despre lectura cărților indecente. Aceasta poate să fie o retragere de la ele și o confirmare a faptului că trebuie să-și protejeze ochii. *Când citeam, mă enerva tot timpul că puteam să-mi văd vârful nasului.*

Putem să înțelegem foarte bine asta, dat fiind că se uita tot timpul la vârful nasului ei. Ar fi valabil și pentru alții, dar alții nu sunt interesați de această chestiune. Este o scuză foarte bună pentru eliminarea cititului.

M-am convins...

Urmează un defect de frumusețe.

... că eram sașie. Mă răsuceam încolo și încoace, țineam cartea în diferite poziții — vârful nasului mă urmărea ca muștrările de conștiință.

Vedeți cum se ocupă din ce în ce mai mult de lucruri care o fac să creadă că privirea ei slăbește. Ne întrebăm, pe bună dreptate, ce mai rămâne când n-o să mai vadă deloc.

*Am citit odată în Biblie că în ochii unui sfânt a fost aruncată
murdărie și el a orbit. Acum îmi amintisem asta. Pentru mine,
murdărie însemna găinaș. Și eram atentă când treceam pe
lângă vreun copac. încercam să evit și țevile de scurgere unde
se adunau vrăbiile și porumbeii. Obiș- nuiam să mă uit
îndelung la pajiști și tufișuri verzi pentru că auzisem că
verdele e bun pentru ochi.*

Cu cât invocă mai multe trucuri pentru a-și fortifica ochii, cu atât
crește convingerea că starea ochilor ei este proastă.
*Dacă abajurul nu era pus pe lampa cu gaz, înnebuneam de
furie.*

Vedeți cum această tendință depășește dorința ei de putere,
ast- 147 fel încât ceilalți trebuie să-i respecte dorințele.

*Nu mă uitam niciodată la lumină sau la foc. Din când în când,
oamenii vorbeau despre boli de ochi, despre cataractă, de
exemplu. Când vorbeau, arătau cu degetul spre ochii lor. Eu
evitam cu strictețe să fac asta. Când îmi dădeam seama că am
făcut-o fără să vreau, începeam imediat să mă tem că voi face
boala despre care vorbeau.*

Acesta este unul dintre semnele pe care le prezintă în mod
obișnuit cei care suferă de ipohondrie sau de nevroză obsesională.
Preiau tot ce ar putea să-și găsească locul în dezordinea nevrotică
pentru a-și pierde vremea, pentru a obține protecție, siguranță
împotriva faptului de a fi târați în torentul vieții. Ei presimt toren-
tul vieții și se agață cu toate puterile de chingile nevrozei lor.
*Îmi imaginam că s-ar putea ca ochii să-mi sară din orbite ca
efect al suprasolicitării lor: îi apăsam atentă înapoi cu
degetele.*

Aparentul nonsens este uluitor. Această față este posedată de
gândul: cum pot să mă protejez, cum pot să mă apăr de necesitatea
de a accepta iubirea, căsătoria, rolul femeii? Este indiferență față

de orice altceva și se simte în siguranță. În spatele acestei confuzii, o stea strălucește slab — eliberarea de rolul de femeie. Ea plătește prețul, suferă, dar numai pentru ca în viitor să obțină recompensa. *Am refuzat să las un acordor de pian orb să intre în casă. Mi se părea că orbirea ar putea fi contagioasă. Adesea, îmi imaginam chiar că îmi loveam ochii de ceva și erau scoși din uz. Acest delir a durat trei luni și a fost urmat de o perturbare provocată tot de un compliment.*

A primit complimente pentru ochii ei, așa că a încercat să-i distrugă

.De data asta, imaginația mea tulburată a început să fie preocupată de dinți.

Cineva i-a făcut un compliment pentru dinții ei; asta înseamnă: ești totuși potrivită pentru rolul de femeie. *Beam dintr-un pahar și am lovit cu paharul marginea unuia dintre dinții din față. Mi-am imaginat dintr-odată că mi-am spart dintele. Am alergat neliniștită la tata și am strigat: „Pentru numele lui Dumnezeu, mi-am spart dintele?”* Din nou, frumusețea iese din scenă. *Apoi am deschis gura și tata s-a uitat. „Unde?” a întrebat uluit. Pentru a vedea dacă putea să găsească singur dintele vătămat, nu îi spuseseam pe care credeam că l-am lovit. Dar când nu a descoperit nimic, am strigat: „Un dinte din față” și i l-am arătat. Mama și tata au privit dintele cu atenție, din toate părțile și n-au putut să vadă nici măcar o zgârietură. M-am înfuriat și mai tare, am alergat la oglindă și m-am uitat eu însămi.*

Imaginați-vă această fată: un compliment pentru ochii ei funcționează ca o chemare pe scena vieții. Acum a primit un compliment pentru dinții ei și îi va ataca.

Și mi s-a părut că era o idee mai mic decât dintele alăturat. Așa că acum eram destul de convinsă că-mi spărsesem dintele și am început să plâng devastată. Când Lina a ajuns acasă... Vă amintiți că ea este o profesionistă, fiind asistentă de dentist. ... a trebuit să se uite la gura mea. Nu a putut să găsească nimic. Am întrebat-o dacă ar îndrăzni să-și lovească dinții cu un pahar. A râs, a luat un pahar și l-a lovit ușor de dinții ei. Stăteam acolo și o priveam serioasă. Întotdeauna am fost foarte atentă la dinții mei. Îmi amintesc 149 următoarele:

Acesta este complexul dentar. Acum va demonstra că lucrurile nu au stat niciodată cum trebuie în privința dinților ei. *Dinții de lapte din față se clătină foarte tare. Nu trebuia decât să îi trag puțin și i-aș fi scos. Tata voia să încerce cu o ață. Eu preferam să încerc eu însămi și am legat o bucată de ață în jurul unui dinte, am legat celălalt capăt de clanță și am început să trag cu atenție. Mi s-a făcut frică și am renunțat. Apoi, un dentist, prieten de familie, s-a uitat la dinții mei. Fără niciun chef, am deschis gura. Și, înainte să-mi dau seama ce se întâmplă, dintele care se clătina cel mai tare fusese deja scos. Dar el mi-a scăpat dintele în gură, iar eu, agitată cum eram, l-am înghițit. Părinții mei erau foarte îngrijorați. Câteva zile a trebuit să mănânc varză. Când aveam șase ani, mă durea un dinte. Pe drum spre dentist plângeam și mă văicăream și nu voiam să mă duc. Tata mi-a promis că-mi ia o poșetă dacă îl lasam pe dentist să-mi scoată dintele. Eu voiam mai întâi poșeta și tata chiar mi-a cumpărat una foarte drăguță. Apoi m-a sfătuit să mă gândesc la soldățelul de plumb cel curajos și la toate lucrurile prin care a trebuit să treacă. Când am ajuns la dentist, m-am oprit un moment în fața ușii și i-am spus tatălui: „Hai să mergem la altul — la asta sigur o să plâng, la altul voi avea mai mult curaj”. Ne-am întors și ne-am dus la altul. El s-a uitat la dintele care mă durea și a propus să-l scoată. I-am șoptit tatălui meu: „Trebuie să mă gândesc la*

*asta — are o expresie tare furioasă — hai să mergem la altul".
Și, invocând o scuză, am plecat de acolo și ne-am întors în
sfârșit acasă. Totuși, în acea noapte am avut o durere de dinți
atât de îngrozitoare, încât mama a trebuit să mă ducă la
dentis la prima oră. M-am concentrat la soldățelul de plumb
și, în cele din urmă, am acceptat ca dintele să-mi fie scos*

.150 *Dar asta s-a întâmplat demult Acum eram neliniștită în privința dinților fără vreun motiv evident, fără să mă doară. Doar ideea că s-ar putea cumva să mă lovesc cu gura de vreun obiect mă făcea să cred că mi-am pierdut un dinte. De fiecare dată când mă gândeam la asta trebuia să verific poziția în care mă găseam în acel moment și să măsoar distanța dintre mine și cel mai apropiat obiect, cum ar fi o cutie sau pianul. Voiam să-mi demonstrez că era imposibil să mă fi lovit Nu-mi pierdusem judecata pe de-a-ntregul. Dar singurul efect al acestei demonstrații era că deveneam și mai neliniștită, pentru că atunci mă gândeam că nu fusesem suficient de atentă și chiar îmi lovisem un dinte. Și apoi iarăși măsurăm distanța. După care iar îmi imaginam că mi-am spart un dinte sau că măcar l-am zgâriat. Făceam proba asta până eram epuizată de efort și neliniște. Și, în cele din urmă, destul de descurajată, mă dojeneam: „Cum poate cineva să fie atât de prost încât să-și scoată intenționat un dinte?”*

Acum își imaginează că deja și-a scos un dinte. Dintele joacă un rol extrem de important. Nu mă îndoiesc că se poate vedea modul în care o persoană ajunge la un fetiș dentar. Complexul ei dentar nu este întru totul dezvoltat, dar nu se poate nega faptul că ea supraevaluează enorm dinții.

Părinții mei trebuiau să se uite tot timpul în gura mea.

Vedeți cum pierderea de vreme ajunge la proporții necuvenite și cum fata ajunge să fie în centrul familiei.

Firește, niciodată nu descopereau nimic. Nimeni nu putea să găsească nici cea mai mică problemă, nici măcar eu. Nu îi credeam pe ceilalți și nici pe mine însămi. Pur și simplu se folosește de asta pentru a merge și mai departe. Este preocupată de dinții ei, nu de îndatoririle ei de femeie. Și așa, când descopeream la dinții mei mici neregularități pe care nu le observasem înainte, îmi imaginam că erau vătămări pe care eu le-am provocat și iarăși începeam să spumeg. Uneori, când mâneam cireșe, se întâmpla să mușc un sâmbure. Asta mă amăra în asemenea măsură și mă aducea într-o așa stare, de aveam nevoie de o zi întreagă să îmi revin. În cele din urmă, am început să scot sâmburii înainte să mănânc fructele. Aveam chiar și un anumit fel în care mâneam mere. Le tăiam în felii subțiri, puneam câte o felie pe cuțit și îmi băgăm atentă cuțitul în gură. Odată mi-am lovit dinții de cuțit și imediat m-am gândit că mușcasem cuțitul. Mi-am ieșit din minți și am urlat: „Nimeni nu a mai făcut asta vreodată, să muște cuțitul și să-și spargă dinții”. Părinții mei au vrut să știe ce mai era de data asta. Se întâmpla ca Lina să fie acolo. Toți se amuzau de parcă se bucurau de întâmplare. Tata era de părere că așa îmi trebuia, cu toată grija mea exagerată. Am devenit și mai neliniștită, crezând că tata a vrut să spună că mi-am spart dinții din vina mea. Am strigat printre sughituri de plâns: „Recunoști acum că mi-am spart dinții?” Tata a răspuns: „Nu recunosc nimic. Dar dacă ești atât de toantă încât să-ți imaginezi așa ceva, e timpul să mănânci mere ca toți ceilalți”. Nu m-am oprit din plâns. Lina a luat un cuțit și și-a lovit ușor dinții. Apoi m-a întrebat zâmbind dacă demonstrația era de ajuns. Încetul cu încetul, m-am liniștit. Vreo două luni mai

târziu, am observat că aveam tartru pe dinți. Înainte îl răzuiau cu un ac. Când mi-am amintit asta, am devenit teribil de nefericită. „Dumnezeule!” mi-am spus, „cu siguranță că nimeni nu face asta — nu-și răzuiește smalțul”. Voiam să mă sinucid. Când beam cafea, mă gândeam că s-ar putea ca fierbințeala cafelei să crape smalțul. Refuzam să beau orice era prea fierbinte sau prea rece și beam cafea, ceai, supă, bere și chiar apă, toate călduțe. Nu mâneam nimic dur. Nici ciocolată, nici zahăr. Apoi nu mai mestecam nimic. Lăsam mâncarea să mi se topească în gură și apoi o înghițeam ca o babă știrbă. Arătam atât de haios, încât

152 părinții mei râdeau până le dădeau lacrimile. Apoi evitam până și să-mi ating de dinți vreun tacâm. Deschideam gura cât de mult puteam și îmi băgăm mâncarea în gură cu cea mai mare atenție sau sorbeam din lingură sau din farfurie. În cele din urmă, nu mai mâneam decât cu degetele. În tramvai, când zdrăngănea vreun geam, deveneam agitată și mă gândeam că s-ar putea să cadă și să-mi spargă un dinte.

Veți observa că își aranjează viața astfel încât să se elibereze de orice ocupație.

Și acest delir a durat câteva luni. Dar a urmat unul încă și mai rău. Am avut o tinerețe crâncenă.

Tocmai mă întorceam de la școală. Însoțisem o prietenă și voiam să traversăm. Un bărbat s-a apropiat de noi din cealaltă parte. Pe față avea o bucată de pânză. Inițial, m-am gândit că îl durea un dinte. Când a ajuns mai aproape, am observat că toată fața îi era mâncată. Nu avea nas, nu avea buze, doar niște găuri roșii. Mă simțeam de parcă m-ar fi lovit cineva. Am fost cuprinsă de-o asemenea groază de omul ăsta,

încât, pentru a nu-i călca pe urme, m-am întors și am luat-o spre casă pe ocolite.

Acum apare fobia de lupus¹ și aduce cu ea frica de infecții. Vedem acum mai clar și putem să prezicem că această frică de infecții o va face să-și consolideze sentimentul de siguranță și o va susține și mai mult în încercarea de a exclude din viața ei iubirea și căsătoria

¹ Frică de lupus, acesta fiind o formă de tuberculoză a pielii. (N.a.)

.O fobie de lupo

În efortul ei de a scăpa de realitate, ultimul lucru adăugat la colecție este un bărbat cu o eczemă.

Am fost cuprinsă de-o asemenea groază de omul ăsta, încât, pentru a nu-i călca pe urme, m-am întors și am luat-o spre casă pe ocolite.

Vedeți cum se intensifică efectul acestor impresii menite să o îndepărteze din ce în ce mai mult de viață. Găsește iar și iar o scuză pentru a-și continua retragerea.

Încă extrem de îngrozită, i-am spus tatălui ce s-a întâmplat.

Este izbitor că îi spune tatălui ei și putem prea bine să întrebăm de ce. Răspunsul evident ar fi că se înțelege bine cu el și are încredere în el. Dar mai putem găsi un motiv al comportării ei: dorește să-l facă să înțeleagă ce urmează să se întâmple — că ea trebuie să se atașeze și mai strâns de familie, să diminueze contactul cu lumea din afară, să pară împovărată și incapabilă să facă ceva sau să rezolve vreo problemă.

El credea că probabil era lupo. Ce e asta? O boală devoratoare al cărei nume, în latină, înseamnă lup.

Cazul domnișoarei R. • 0 fobie de lupus¹⁵⁴ Tatăl, care avea o frică morbidă de tuberculoză, avea două sau trei cărți medicale din care citea adesea — de unde cunoștințele lui. S-ar putea spune că și tatăl avea o fobie și că, așadar, ea i-a moștenit frica. Dar nu este așa. Fata se pregătește. Preia mijloacele care îi sunt disponibile și care îi par utile în acea situație — de la tatăl ei sau de altundeva. Susținută de frica ei de o boală infecțioasă, ea crede acum că are dreptul de a se separa de lumea din afară. De ce ar fi asta o trăsătură moștenită? Vrea să se afle sus și vede că, în lumea din afară, îi este imposibil să ocupe locul favorabil, central pe care îl ocupă în sânul familiei. Dorim să îl întrebăm pe cel ce se îndoiește: cine ar părăsi o situație favorabilă pentru a se pune într-una nefavorabilă? Bunul simț răspunde aici, iar ipotezele profunde nu au ce căuta. Dacă cineva dorește să obiecteze, trebuie mai întâi să ne arate că ar ieși de bunăvoie dintr-o situație plăcută spre a intra într-una neplăcută.

Voiam să știu dacă această boală e infecțioasă.

Am arătat deja că nu este imposibil ca această fată să știe deja unele lucruri despre bolile infecțioase ale organelor genitale.

M-a asigurat că nu era cazul. Dar nu l-am crezut. Nici măcar când

Lina i-a confirmat spusele. Încă de la început, eram ferm convinsă că

lupusul e infecțios.

Doresc să spun câteva cuvinte despre metodele specifice pe care le utilizează nevroticii când își întemeiază concepțiile. Ei trebuie să aibă dreptate și totul este contorsionat până ce demonstrează ce și-au propus să demonstreze. Această boală trebuie să fie infecțioasă. Chiar dacă toate autoritățile ar spune că

nu este, ea tot ar susține că este. La aproape toate nevrozele se găsește această logică falsă, a cărei forță stă în faptul că îi permite pacientului să facă ceea ce altfel ar face fără dovadă. De exemplu, am cunoscut o pacientă **155** care jucase întotdeauna rolul principal în familie și a cărei situație a devenit dintr-odată nefavorabilă din cauza unei căsătorii nereușite. Ea a pus de-o grevă a foamei, a explicat că nu putea să mănânce nimic pentru că avea un plămân slăbit și făcea crize de tuse când trebuia să înghită mâncarea, ceea ce îi afecta plămânul. Aceasta este o tentativă de sinucidere. Când un astfel de pacient ajunge în punctul în care susține că cel mai important lucru din acel moment este să se ridice și să facă o plimbare pentru a-și stimula apetitul, face în așa fel încât îndeplinirea condițiilor să fie imposibilă și înșișul său să nu interfereze cu aspirația nevrotică. „Nu”-ul adresat vieții este limpede.

Chiar dacă două persoane care știu insistă că lupusul nu este infecțios, ea nu poate fi convinsă.

Mi-așfi dorit să nu mai calc niciodată pe acea stradă. Dar locuiam chiar după colț și drumul spre școală trecea pe acolo, așa că nu puteam s-o evit. Treptat, această frică s-a disipat.

Cum putem să explicăm asta? Auziți că o astfel de tulburare nu poate să dispară decât dacă este tratată prin interpretare psihologică. Simptomele bolii ca semne exterioare, vizibile ale unei nevroze sunt labile și dispar pentru un timp sau se transformă uneori, fără tratament psihologic, în alte simptome. Pacientul încearcă permanent să se adapteze la presiunea variabilă exercitată de mediu asupra lui. Fata spune: *Treptat, această frică a dispărut de la sine*. Dacă am crede că simptomul ei avea o origine sexuală (dorințe libidinale refulate, de exemplu), atunci ar

trebui să presupunem că libidoul ei a trecut printr-o transformare. O astfel de interpretare este prea forțată și, mai mult, falsă. Știm că și-a pierdut temporar curajul. Imediat ce îl va recâștiga într-o oarecare măsură, mașinațiile ei

156 vor fi resimțite ca inutile, iar ea va încerca din nou să-și găsească un drum spre viață. Este de la sine înțeles că își va pierde anxietatea atunci când va avea puțin mai mult curaj. Vedem atitudinea ezitantă a acestei fete față de chestiunea iubirii. Observăm cum încearcă să scape. Dorim să avem confirmarea faptului că suntem pe drumul cel bun. Toate aceste faze nu sunt nimic altceva decât încercări de a scăpa de soluționarea chestiunii iubirii.

într-o după-amiază m-a căutat un băiat; o cunoștință de-a Olăi, care era galant cu amândouă. Am mers la plimbare și s-a întâmplat să trecem pe o stradă unde era un azil pentru oameni care sufereau de lups. Ferestrele erau acoperite cu plasă verde, asemănătoare celei folosite pentru prinderea fluturilor. Am auzit huruitul unui aparat. Dintr-odată, mi-am dat seama unde eram. Eram îngrozitor de deprimată, n-am mai scos niciun cuvânt și m-am întors spre casă, zdrobită cu totul. Mă simțeam de parcă eram schilodită. Gândurile mi erau blocate și eram cuprinsă de un singur lucru — groaza de lups.

Exact în momentul în care este cu un băiat care este galant cu două fete, ceva o umple de groază. Explicația constă în două motive: (1) băiatului îi place și o altă fată; (2) ea se poate folosi de fobia de lups pentru a scăpa de soluționarea oricărei probleme.

La început nu puteam să răspund deloc la întrebările îngrijorate ale părinților mei despre motivul pentru care eram atât de supărată. Gânduri oribile mi se învârtteau în cap. Mă

gândeam că oamenii care calcă întâmplător pe urmele unui bolnav de lupus ar răspândi boala în tot orașul.

Acum tot orașul este plin de lupus. Acum nu mai poate să se ducă nicăieri. Distanța dintre ea și chestiunea iubirii crește pas cu pas.

„Unde” mă întrebam, „se găsește un loc pe pământ în care nu există 157 lupus? Unde se găsește un loc în care un bolnav de lupus să nu fi lăsat bacterii în urma lui?” întreaga lume îmi părea infectată.

Vedeți gestul de excludere a copilului răsfățat.

Mă simțeam ca și cum aș fi fost înconjurată de gratii printre care nu se putea ieși. În același timp, simțeam că îi uram și eram dezgustată de bolnavii de lupus.

Și noi ne vom opri un moment în acest punct. Cei mai mulți oameni ar spune că acesta este un gest de respingere, firesc și de înțeles. Dar sunt și alte situații în viața unei persoane nevrotice în care apare același gest fără să fie firesc și de înțeles. De exemplu, ce înseamnă o frică exagerată de șoareci sau păianjeni? De ce individul nevrotic își accentuează atât de intens ura și dezgustul? Nu există un temei logic pentru asta. Gestul dezvăluie un sentiment și este îndreptat spre altceva decât spre o frică imaginară. În cazul nostru, servește ca mijloc de a păstra distanța pe care frica de lupus a creat-o între ea și viață. Nimic plăcut ei nu poate fi folosit ca mijloc pentru atingerea scopului său. Trebuie să se folosească de ceva dezgustător pentru a crea o distanță explicabilă între ea și viață.

Conform sistemului ei, se comportă corect. Dacă nu ar avea sentimentele de ură și dezgust, comportamentul ei ar putea, pe bună dreptate, să fie considerat idiot. Aici stă deosebirea dintre nebulie și nevroză. Nevroza este întotdeauna coerentă, construită

pe o schemă de logică personală. Nebunia este incoerentă; nu are niciun fel de coerență sau ordine logică.

A fost zadarnică obiecția tatălui că toți oamenii trăiesc fără o astfel de frică. Mi se părea că lupusul era acolo doar pentru mine. Vedeți aici cât de bine o spune și totuși nu înțelege. Boala chiar există pentru ea. O pedeapsă doar pentru mine.

Această pedeapsă nu trebuie luată în serios. Oamenii nevrotici spun: „Aceasta este pedeapsa pentru păcatele mele”. Acestei fete nu îi pasă de construirea unui complex de vinovăție dacă poate să excludă doar dragostea.

Asemenea unui păianjen oribil, gigantic, groaza de boala devoratoare se țara prin mine. Dacă aș fi știut vreo modalitate în care să mă omor rapid, aș fi făcut-o. Dar nu știam niciuna.

Nu ajunsese atât de departe încât să-și curme viața. Încă mai are o resursă, familia ei. O astfel de fată poate fi împinsă la sinucidere prin separarea de familia ei: de exemplu, într-un sanatoriu în care nu ar fi bine tratată sau dacă părinții ei s-ar îndepărta de ea și ar declara-o nebună de legat. „Mai bine moartă decât să trăiesc așa.” S-ar putea întâmpla atunci ca fata să se sinucidă din răzbunare.

Nefericită până în punctul de a nu simți aproape nimic, am început să mă spăl pe mâini și pe față cu permanganat de potasiu. Îmi clăteam gura cu soluția antiseptică a Linei. Nu am vrut să mai port pardesiul, îmi imaginam că îl infectasem purtându-l când am trecut pe lângă spitalul pentru bolnavi de lupus. Purtam mănuși când mă descălțam și eram atentă să nu las niciodată șireturile să atingă talpa pantofilor, parte pe care o consideram deosebit de infectată. Părinții mei îmi urmăreau

activitățile foarte neliniștiți. Apoi l-am întrebat pe tata dacă este posibil să te infectezi de la aerul care ieșea din spitalul pentru bolnavi de lupus. A râs de mine și a răspuns că era destul de imposibil pentru că, altfel s-ar îmbolnăvi toți oamenii care locuiau în apropiere sau 159 care treceau pe acolo. Asta mi-a dat oarecare speranță. Dar mă agățam de convingerea că tălpile pantofilor mei erau infectate pentru că am călcat pe același trotuar pe care mersese omul bolnav de lupus și că, drept urmare, și podeaua apartamentului nostru era infectată...

Oamenii care se simt obligați să se spele întruna (compulsia de spălare) apelează de obicei la argumentul că tot ce-i înconjoară este murdar sau infectat. Un astfel de argument folosește la eliminarea unei părți a vieții în care anticipează un eșec și în care, așadar, nu se simt în siguranță. Am aflat că delirul a fost întărit când a ieșit cu băiatul căruia îi mai plăcea și o altă fată.
... și poate unul dintre bolnavi a scuipat pe fereastră și eu am călcat pe flegmă. Părinții mei au încercat cu disperare să-mi scoată din cap această idee, dar în zadar.

Poziția ei în familie este acum ferm stabilită. A devenit figura centrală într-o măsură mult mai mare decât *înainte*, prin faptul că a reușit să rupă orice legătură cu lumea din afară.
Din acel moment înainte, îmi atingeam pantofii și haina doar cu mânuși. Într-o zi, am scăpat pe jos o bucată de dantelă. Mama a trebuit s-o dea. Nu voiam s-o mai ating nici măcar pe mama, din moment ce trebuia să intre în contact cu podeaua atunci când spăla și curăța. Neliniștea mea teribilă găsea o descărcare în crize frecvente de plâns. Pentru a mă liniști,

părinții mei și Lina atingeau cu degetele podeaua și pantofii mei în fața mea. Dar mai târziu, când mama tăia pâinea fără să se fi spălat mai întâi pe mâini, ținam și refuzam să mănânc. Trebuia

160 să ia altă pâine. Până și clanțele le atingeam cu mânuși și, mai mult, acopeream mânușile cu o bucată de hârtie.

Acesta este trucul obișnuit al pacienților cu compulsie de spălare. Drept urmare, în cameră este atât de multă mizerie pe cât poate fi de așteptat doar de la oamenii care se spală fără încetare și care, în același timp, luptă continuu împotriva murdăriei. *Mânușile fuseseră infectate de mâinile infectate ale familiei mele! Apoi mi-a venit ideea că nu se putea ști niciodată dacă banii au fost atinși sau nu de un bolnav de lupus. Așa că nu îi mai atingeam decât dacă îmi acopeream mai întâi mâna cu o bucată de hârtie. Când trebuia să cumpăr ceva, înveleam banii în inevitabila hârtie și îi duceam Minnei. Ea trebuia să mă însoțească și să achite nota.*

Acum are un maestru de ceremonii. Cineva trebuie să o însoțească pe stradă. Aceasta este o agorafobie¹.

întrucât clanțele erau suspecte, ea trebuia și să deschidă ușile pentru mine. S-ar fi putut să le fi atins un cerșetor bolnav de lupus! Murdăria, mizeria, sărăcia îmi păreau baze pentru lupus.

În această privință nu prea se înșală.

în sfârșit, nu mai atingeam nimic fără hârtie. Când voiam să mut un scaun dintr-un loc în altul sau când trebuia să dau cuiva un obiect, de exemplu o perie, mai întâi mă protejam cu o hârtie. Am aruncat o pereche de mânuși cu care atinsesem bani pentru că uitasem hârtia, înveleam creioanele în hârtie înainte să scriu cu ele. Gândurile mele înfricoșătoare o

apucaseră în atât de multe direcții, încât, în cele din urmă, nu mai rămăsese nimic despre care să cred că nu era infectat.
Frica de a fi lăsat singur sau de a ieși singur. (N.a.).

Îmi amintesc o discuție aprinsă între o pacientă cu compulsie 161 de spălare și un chimist, în care pacienta voia să demonstreze că niciun loc din lume nu era absolut lipsit de particule de murdărie.

Chimistul a negat. Eu eram de partea pacientei; mi se părea că are dreptate. Dar era irelevant dacă avea dreptate sau nu. Ce contează este ca persoana să avanseze în viață, să fie utilă. O persoană nu devine utilă dacă declară că totul este murdar și apoi se culcă pe-o ureche.

Într-o zi, am ieșit la plimbare cu o prietenă de la școală și cu mama ei. Dintr-odată, am văzut un om cu o înfățișare oribilă, cu fața roșie, umflată, plină de găuri. Stătea în apropiere de curbă. Am rugat-o pe prietena mea să se uite la el. S-a uitat și a izbucnit în râs. Eu nu mai puteam nici măcar să mă uit în direcția lui. Mă bucuram că mergeam pe cealaltă parte a trotuarului. Mă gândeam că această fată cu siguranță va fi infectată cu lupus ca pedeapsă pentru că îl ridiculiza.

Trebuie să adaug din nou câteva observații. Oamenii care suferă de fobii și de alte forme de nevroză își imaginează frecvent că sunt urmăriți de un ghinion diabolic, necruțător. Nu cred că mulți dintre voi au întâlnit un bolnav de lupus mai mult de o dată. Această fată a întâlnit un astfel de bolnav de cel puțin două ori. Aflăm adesea că nevroticii trăiesc o experiență în mod repetat, îmi amintesc de un caz de compulsie de spălare — o femeie care examina absolut totul pentru a vedea dacă era murdar și pentru a elimina murdăria. Nu am văzut niciodată pe cineva care să fie atât

de apropiat de murdărie cum era ea. Voi încerca să explic asta în câteva cuvinte.

Am văzut că un nevrotic caută tot timpul justificări pentru a-și proteja și a-și întări atitudinea asocială. Sentimentele lui l-au dus la nevroză; înțelegerea lui, care nu este distorsionată, nu i-a urmat 162 sentimentele, nu le poate urma și este obligată să producă întruna mijloace de reducere a tensiunii dintre intelect și simțire. Rațiunea este târâtă în urma simțirii, așa că își ia sarcina de a demonstra că o sferă atât de restrânsă de activitate este inevitabilă. Vedem astfel că pacientul caută argumente sau fapte justificatoare, mai ales acele fapte care îi par sortite și inevitabile, ca acte ale Providenței pentru care nu este responsabil.

Trebuie să ținem seama de capacitatea extraordinară a psihicului de a aranja, corecta, alege, exclude și a percepe urmând o anumită intenție. Dacă știm asta, putem să înțelegem că acolo unde aparatul psihic a devenit instrumentul unui scop nevrotic, intelectul, guvernat de sentimente, aranjează, alege și apersepe urmând o anumită intenție, acele fapte care nu vor perturba dezvoltarea nevrotică sau scopul nevrotic și, în cele din urmă, nevroticul ne apare ca sărmana victimă demnă de milă a împrejurărilor. Face o farsă și se păcălește singur.

De exemplu, un bărbat spune că vrea să se căsătorească și să facă un copil. Se îndrăgostește de mai multe fete, una după alta, și fiecare îl respinge. Rezultatul este că, după 20 de ani, se află în exact același loc din care începuse, adică necăsătorit. Lumea îl compătimește, din moment ce este evident că depune toate eforturile pentru a-și găsi o soție. Lumea nu se deranjează să examineze îndeaproape sinceritatea eforturilor lui. Dacă ar face-o,

ar vedea că el probabil abordează întotdeauna un tip de femeie despre care știe dinainte că îl va refuza sau curtează într-un mod atât de nepriceput, încât se asigură că nu va avea succes; sau comportamentul lui față de femei îl face neeligibil ca viitor soț; pe scurt, face totul pentru a nu urma calea care duce la căsătorie, pentru a putea rămâne în fortăreața pe care a construit-o de frica femeilor.

Acesta este un exemplu de artă și iscusință ale gândirii și argu- 163 mentării nevrotice, firește că întru câtva simplificate și schematizate, pentru a le face mai inteligibile. Dar exemplu, își îndeplinește scopul dacă reușește să clarifice faptul că nu sunt importante experiențele pe care le are o persoană, ci lecția pe care o învață din aceste experiențe, iar această interpretare corectă a experienței este necesară pentru a înțelege o altă ființă umană. Ținând seama de această particularitate a intelectului uman, nu ne mai întrebăm dacă acele perturbări și ghinioane ale vieții nevroticului, care se repetă frecvent, sunt doar accidente sau dacă există o tendință a nevroticilor de a o căuta cu lumânarea.

I-am dat Minnei două bucăți de zahăr pe care mai întâi le frecașem de tălpile pantofilor mei.

Vedeți cât de departe ajunge tendința de a degrada. Ea le atacă pe toate celelalte persoane ca și cum ar trebui să le extermine pentru că nu se simte capabilă să le facă față. Numai ea este valoroasă și numai ea trebuie respectată.

Eram nebună de bucurie când le-a mâncat.

Aceasta este o formă excesivă de egotism, transformată în tendințe criminale. Nu încape îndoială că egotismul ei se exprimă în tendința de a degrada. Ea își abordează semenii într-o manieră agresivă; acesta este egocentrism. Putem să-i dăm o altă denumire,

dar toată lumea trebuie să recunoască faptul că ea este un individ interesat exclusiv de propria persoană. Școala freudiană numește narcisism această manifestare. Cuvântul „narcisism” este preluat din povestea tânărului elen care s-a îndrăgostit de propria imagine reflectată. Narcisismul joacă un rol important în psihologia freudiană. Este iubirea libidinală a persoanei pentru ea însăși. Orice 164 persoană ar trebui să aibă un nivel mai mare sau mai mic de iubire narcisică. Celor familiarizați cu literatura psihologică le propun să se gândească la faptul că narcisismul cu siguranță nu include ideea de egotism și tendința de a degrada.

Chiar credeam că va face un mic lupus pentru că a mâncat zahărul. Apoi le-am dat tuturor prietenelor mele acel soi de zahăr ■ dar nu am dat deloc familiei mele. Când trebuia să trec pe strada pe care trecuse omul cu lupus, îmi țineam hainele strâns lipite de corp, temându-mă că se putea ca omul cu lupus să fi atins zidurile caselor sau stâlpii de felinar. Dar îmi imaginam adesea că o parte a rochiei s-a atins cumva de unul dintre acele locuri. Atunci fugeam direct acasă și îmi scoteam în grabă toate hainele. Dar când treceam pe acea stradă cu o prietenă o împingeam, aparent din greșeală, în ziduri și în felinare, astfel încât să ia și ea niște bacili pe rochie.

În acest punct trebuie să ne amintim că fobia de lupus a izbucnit când ea a ieșit la plimbare cu un băiat căruia îi plăcea și o altă fată. Gestul ei exprimă limpede că dorește să excludă acea fată — orice fată.

Și, dacă mă gândeam că o haină se infectase, o aruncam. Dar, din moment ce garderoba mea era într-o stare deplorabilă, mă

*întrebam ce aş fi putut să fac. Mi-a venit ideea să-l las pe tata
să distrugă bacteriile cu fierul de călcat şi cârpa umedă.*

A descoperit o metodă funcţională pe care cercetarea
ştiinţifică a demonstrat-o mai târziu ca fiind corectă.
*Familia mea trebuia să treacă frecvent pe strada periculoasă,
l-am rugat în repetate rânduri să fie atenţi să nu atingă nimic.
Deşi mi-au promis asta iar şi iar, nu mă părăsea îndoiala că nu
au lua*

*tîn seamă precauția mea. Acum niciunul nu mai avea voie să se
165 apropie de mine.*

Vedeți cum își agravează starea. Raza ei de acțiune devine din ce în ce mai mică. Din întreaga lume, ea este singura pură, fără de bacili, singura care înțelege cum toți ceilalți se afundă în mizerie. Toți ceilalți oameni sunt profani, depravați, infectați; numai ea nu este. Este o sfântă. Ce realizează ea prin mijloace ieftine este scopul superiorității în partea inutilă a vieții.

Iar dacă cineva mă atingea din greșeală, zbieram și spumegam de furie, aveam crize de plâns și amenințam că mă sinucid. Nu mai știam unde să mă așez ca să fiu cât mai departe de ceilalți. Nu foloseam decât un singur scaun și nimeni altcineva nu avea voie să se așeze acolo.

Nu vă amintește asta de anumite obiceiuri monarhice sau religioase în care un anume scaun nu poate fi atins decât de o persoană sacră? Dacă cineva ar susține acum că fata extrage aceste idei din tradiții arhaice, moștenite, nu avem decât un singur răspuns: în condiții asemănătoare, restrictive, toată lumea ajunge la aceleași idei aiurite.

De asemenea, îmi alegeam singură cuțitele, furculițele și lingurile care erau așezate într-un anumit loc pentru a fi protejate de infectare prin contact cu restul mobilierului. Aveam foarte mare grijă de lucrurile mele. Vai și-amar dacă se întâmpla ca mama să pună furculița greșită pe farfuria mea specială!

Vedeți aici ceea ce puteți observa la fiecare nevrotic: este bolnavă. Asta este o lege pentru ceilalți. Celorlalți li se impun reguli pentru viețile lor de către boala nevroticului, ceea ce îi provoacă un sentiment de superioritate, chiar dacă nu își dă

seama. Nu cred că cineva căruia i s-a arătat acest fapt îl poate trece cu vederea. Într-o zi, în timp ce se făcea curățenie în casă, paharul în care îmi țineam periuța de dinți a fost așezat întâmplător pe masă. Când am văzut, m-am înfuriat, am înjurat-o pe mama cu cuvinte spurcate, am amenințat-o că o omor — nu știu ce am mai făcut în mânia mea.

Seamănă cu furia sacră a unui zeu când cineva a încălcat sfintele porunci.

Astfel de scene aveau loc, practic, în fiecare zi. Apoi părinții mei se certau din cauza mea. Tata o acuza pe mama că nu a fost suficient de atentă și că m-afăcut astfel să fiu agitată. Mama răspundea enervată că nu putea să țină minte toate capriciile mele, că avea alte lucruri la care să se gândească. Și angajații noștri tremurau în prezența mea.

Nu știu dacă asta chiar este adevărat, dar este suficient că aceasta este impresia ei.

Când eram pe stradă, mă așteptam tot timpul să dau de fețe perforate, întregul oraș a devenit curând populat de bolnavi de lupus. Îi vedeam peste tot. Nu îndrăzneam să mai ies noaptea de frică să nu întâlnesc vreunul în întuneric.

Restricția ajunge mai departe.

În timpul zilei, mă holbam la toate fețele și, când cineva trecea pe lângă mine prea repede ca să-mi dau seama dacă avea nas sau nu, fugeam după el și mă holbam din nou. Îmi imaginam de fiecare dată: „Asta a avut lupus”. Apoi, în lacrimi, alergam acasă și mă plângeam tatălui: „Am văzut din nou un bolnav de lupus”. Tata încerca întotdeauna să mă scoată din delirul meu. De fiecare dată, explicațiile lui clare și raționale mă linișteau

întru câtva. El era singurul capabil să mă consolez puțin din când în când.

Acest „din când în când” necesită o examinare mai atentă. Nu 167 înseamnă aproape nimic. Ea își poate permite să fie consolată de tatăl ei — pentru a putea să o ia de la capăt. Medicii își aud adesea pacienții spunând: „Când ies din cabinetul dumneavoastră mă simt bine. Dar imediat ce sunt afară, începe din nou”. Mulți doctori cred că este vorba de o putere magică pe care o emană ei. Totuși, nu înseamnă decât că pacientul îi face cadou medicului un compliment pentru a-l induce în eroare. Noi răspundem de obicei: „Atunci ar trebui să rămâneți aici toată ziua”. Apoi fascinația se disipează rapid.

Mă spălam întruna cu permanganat de potasiu. Pielea mâinilor mele devenise teribil de aspră, dură ca pielea tăbăcită și foarte crăpată.

Asta așa este. Se poate observa că oamenii care se simt constrânși să se spele toată ziua au cele mai murdare mâini din lume. *Dinții mei deveniseră maronii de la spălare continuă. Dacă un săpun sau o perie cădeau pe jos, nu le mai foloseam. Pentru nimic în lume nu aș fi ridicat ceva de jos. Și mama trebuia să se spele pe mâini fără încetare. O supravegheam îndeaproape, mai ales înainte să înceapă să gătească. Dacă uita să se spele pe mâini nu înghițeam o îmbucătură, oricât de foame mi-ar fi fost. Restricțiile pe care i le impuneam o enervau și ea se plângea tatălui. El o implora să-mi facă pe plac.*

Veți observa cum puterea ei ajunge din ce în ce mai departe. Cel ce nu înțelege asta nu înțelege lucrurile cele mai importante. Cel mai important pentru ea este să aibă putere nelimitată și, deși

la dispoziția ei nu se află decât un cerc restrâns, face tot ce-i stă în putință pentru a-l domina.

Cu șireturile întâmpinam cele mai neplăcute dificultăți. Dacă vreunul din ele atingea talpa pantofilor sau podeaua, mama trebuia

să îl scoată imediat și să cumpere altul. Adunasem într-un sertar o întreagă colecție de șireturi infectate. Aveam și serii întregi de agrafe, săpunuri, periute și paste de dinți. Tata se gândea deja să se adreseze unui medic. Delirul meu era ținut secret față de oamenii din exterior.

De regulă, părinții țin afecțiunea secretă dintr-un fel de falsă rușine, fără ca astfel să ajute copilul. Pe de altă parte, nu este de niciun ajutor nici să vorbească prea mult despre asta. Ar trebui găsită o metodă care să ajute pe toată lumea.

Când am descoperit o ilustrație a așa-numitei chiurete pentru lupus în cartea cu instrumente medicale a Linei, m-am cutremurat. Mă întrebam de ce există un singur instrument pentru o boală atât de abominabilă.

Consideră o insultă, o degradare a sperietoarei ei, faptul că nu există decât un singur instrument pentru aceasta.

Lina mi-a spus că cineva poate să facă lupus nu doar pe față, ci și pe orice parte a corpului. Asta nu mă îngrozea la fel de tare ca imaginea unei fețe pline de găuri.

Cel ce vede puțin mai îndeaproape înțelege de ce. „Ea este cea mai frumoasă din țară”. De unde accentul pus pe afectarea feței.

Mă gândeam neîncetat la lupus. Îmi veneau lucruri oribile în minte, îmi imaginam, de exemplu, că un bolnav de lupus atinge pe cineva cu degetele după ce și-a atins sau și-a scărpinat

rănilor. Sau că o picătură de puroi intră în contact cu o monedă pe care o persoană neavizată o ia în mână — iar apoi acea persoană se scarpină la ochi, ceea ce, fără îndoială, o va infecta cu lupus.

Înțelege ceva despre inoculare, adică faptul că ochiul poate fi infectat prin contact direct cu germeni.

Mai ales gândul ca s-ar fi putut ca un bolnav de lupus să mă sărute mă făcea să mă cutremur de groază.

Acest „mai ales” este fermecător.

În sfârșit; îmi închipuiam că numai gândul la contactul cu lupusul ar putea să provoace boala, că gândul ar însemna tot atât de mult ca fapta.

Și aici anticipează unele dintre teoriile și ipotezele moderne. Chiar acum este larg răspândită ideea de „putere a minții asupra materiei”.

Când îmi veneau în minte astfel de gânduri, deveneam extrem de agitată, mă spălam imediat pe față și fugeam la tata să mă consoleze. Totuși, trebuia să depășesc o ezitare de a vorbi despre aceste idei, încercam mai întâi să le indic, să le delimitez și nu spuneam niciodată direct: „Mi-am imaginat asta sau asta” ci: „Dacă o fată și-ar imagina asta și așa mai departe”.

Conștiința nu îi e limpede. Nu dorește să-și asume nicio responsabilitate pentru nevroza ei. Are o oarecare idee că atitudinea ei nu este justificabilă, dar nu vrea să recunoască asta. Atâta timp cât nu își înțelege și nu își interpretează corect intențiile și eforturile, nu găsește nicio cale de a ieși și continuă, ca Don Quijote, să lupte cu morile de vânt.

Mă gândeam adesea — noi locuim la parter — și la cât de ușor s-ar putea cățăra cineva pe fereastră — și, mai mult, că s-ar putea să fie bolnav de lupus.

Două rele dintr-odată.

„Astfel de bolnavi” îmi spuneam mie însămi, „trebuie că îndură mari lipsuri, pentru că sunt evitați de ceilalți oameni”.

Să descoperim și aici ce se află în spatele acestor cuvinte. De exemplu, s-ar putea spune: drept urmare, ei trebuie ajutați. Cel ce vorbește astfel se află de partea utilă. Ea continuă într-un mod diferit. Trebuie să fim atenți la astfel de pramatii viclene. Vedeți că dacă două persoane au aceeași impresie, aceeași experiență, trag concluzii diferite, în funcție de scopurile lor diferite și de stilurile lor diferite de viață.

Ideea de spărgător bolnav de lupus mă speria de moarte. Mi-am amintit apoi o poveste pe care o citisem sau o auzisem pe undeva, în care Dumnezeu pune la încercare un sfânt printr-un lepros — credeam că asta era același lucru cu lupusul. Foarte curând, leprosul se dovedește a fi Domnul însuși. Și mi-am spus mie însămi: „Și de-ar veni la mine Domnul însuși ca bolnav de lupus, n-ar trebui să-L primesc; într-adevăr; n-ar trebui să-L ating — sau ar trebui să fac o excepție în acest caz?”

Într-o zi, am mers în excursie. Eram în clasa a treia, așa cred. Când ne întorceam am trecut pe lângă un nou spital pentru bolnavi de lupus; de fapt, nu știu dacă în acel oraș era un spital pentru bolnavi de lupus sau dacă erau două. Voi afla. Deodată, am văzut scris cu litere mari „Spital pentru bolnavi de lupus”. Asta m-a întristat. Trebuie că știam atunci ce este lupusul. În stația în care trebuia să schimbăm tramvaiul era un stand cu lapte. Chiriașul nostru era cu noi. Tata ne-a cumpărat

lapte cală. Și eu am băut un pahar. Dar, cu spitalul de lupus înaintea ochilor mei, detestam laptele. Aveam un sentiment vag că un bolnav de lupus băuse din paharul meu.

Aceasta este o amintire de demult. Ce concluzie putem trage de aici? Nici mai mult, nici mai puțin decât că ea se străduiește acum

să-și susțină fobia de lupus. Caută până când găsește noi justificări 171 pentru continuarea nevrozei sale. Veți găsi frecvent în psihologia nevroticilor faptul că ei caută în viața lor din trecut sprijin pentru schema lor prezentă.

Între timp, situația noastră s-a schimbat în rău. Mulți dintre clienții tatălui fuseseră recrutați, unii fără să-și fi achitat facturile. De-abia puteam să plătim chiria relativ mare pentru apartamentul nostru. Cu prima ocazie, ne-am mutat într-o casă la câteva străzi mai departe. Era o casă veche, iar noul nostru cămin era mai ieftin și mai încăpător decât cel de dinainte și se afla la etajul întâi. Până atunci dormisem între părinții mei. Acum aveam o cameră pe care o împărțeam cu Lina și, pentru prima oară, un pat numai al meu. Lina dormea pe canapea.

Deja înțelegem îndeajuns caracterul acestei fete pentru a putea să ghicim ce urmează. Probabil că nu va dori să stea acolo cu totul singură. Nu se va lăsa exclusă dintr-o situație plăcută. A menționat anterior acest fapt. Ar trebui să însemne: „Eu sunt centrul”. Asta este o descriere spațială a structurii ei psihice. Nu voiam să fiu dată afară atât de brusc din patul părinților mei în care dormisem atâta timp. Pentru un timp am rămas — ca aranjament temporar — în patul mamei. Treptat, m-am hotărât să mă împac cu noul obicei. Încetul cu încetul, delirul lupusului, care m-a hărțuit mai mult de un an, a dispărut.

Nu prea înțelegem ce are asta de-a face cu dormitul singură. Totuși, s-ar putea să existe o relație între cele două lucruri. Am presupus că fobia de lups este direcționată împotriva oricărei relații posibile cu bărbații, că se teme de problema iubirii. Doarme singură; subliniază că fobia de lups dispare. Poate că o consolează gândul: „O persoană poate rămâne singură”. Nu știu dacă vom descoper

i172 confirmarea ipotezei mele. Voi urmări foarte atent această idee, așteptând o confirmare ulterioară.

Nu m-am putut împăca prea mult cu gândul de adormi singură noaptea. În afară de asta, patul meu era instabil și mi-era teamă că partea de sus ar putea să cadă peste mine și să-mi spargă dinții sau să-mi strivească nasul.

Din nou, un defect de frumusețe.

Eram destul de atentă la nasul meu. Când mă săruta Lina, îmi imaginam adesea că l-a deformat. Mai mult, zgomotul făcut de cari în lemn mă neliniștea. O dată la două zile sora mea era în tura de noapte, iar eu mă simțeam cu atât mai singură.

Sora servește foarte bine scopului ei. Vedem cum tendința de a fugi de bărbați o duce la sora ei. Înainte de a dormi singură, prefera să fie lângă mama ei. Va trebui să vedem dacă ea se luptă să se salveze din starea confuză a problemelor ei erotice, dacă refuzul bărbaților și atașarea de femeii devin sau nu mai puternice.

Am rugat-o pe mama să doarmă în patul meu, iar eu în al ei.

Asta ar invalida ipoteza noastră dacă noi, asemenea altor școli de psihologie, l-am recunoaște pe tatăl ei ca bărbat. Conform interpretării lor, dorința de a dormi în patul mamei ar indica dorința de a se apropia sexual de tată și de a-și elimina mama, pe care este geloasă. Totuși, tatăl ei este fără îndoială asexuat pentru ea; nu știm încă de ce face ea acest lucru.

În acea perioadă aveam obiceiul să-mi agăț dresurile și portjartierele pe tăblia patului tatălui meu înainte de a mă duce la culcare; deasupra îmi puneam agrafele; îmi întindeam bluza, furoul și pantalonașii pe plapuma lui, iar pantofii îi puneam sub patul lui. Îmi puneam cu grijă rochia, 173 puloverul, haina și pălăria pe masă. Nimănui nu îi era permis să atingă aceste lucruri, altfel înnebuneam de

furie. într-o noapte, stând trează, am observat că tata își dădea întruna palme în somn. Activitatea m-a înspăimântat — am crezut că înnebunise. Deodată, a deschis ochii și a exclamat: „Ce-mi gâdilă nasul?” Și am văzut apoi că dresurile mele făceau asta. Teama că tăblia de la capul patului ar fi putut să cadă pe mine nu mă lăsa să dorm liniștită în patul mamei, așa că trebuia să o dau jos în fiecare seară înainte să mă duc la culcare. Curând, a apărut un nou motiv de alarmare. Deasupra noptierei scunde dintre patul tatălui și patul mamei...

Paturile sunt separate. Ea joacă rolul mamei, dat fiind că stă în patul acesteia, dar doarme separată de tată.

... era o icoană a Sfintei Fecioare. Icoana era mai aproape de patul meu. Eram neliniștită din pricina asta. Îmi imaginam că ar fi putut să cadă pe mine. Pe de altă parte, eram prea superstițioasă pentru a o îndepărta. Așa că m-am întors în dormitorul meu și în patul meu.

Gândindu-ne la situația acestei fete, ne dăm seama că toți copiii răsfățați părăsesc foarte reticenți locurile cu care au fost îndelung obișnuiți.

Odată, în miez de noapte, am căzut din pat cu o bufnitură.

Asta a făcut patul cu atât mai neatrăgător pentru mine, așa că am dormit de atunci înainte în patul mamei, lângă ea. Ca să mă protejez de icoană, m-am mutat chiar la marginea patului. Nu pot spune ca această poziție era foarte confortabilă. În afară de asta, nici așa nu mă simțeam în siguranță. Mă trezeam adesea când toți ceilalți dormeau, stăteam o vreme undeva în cameră în cămașa de noapte și mă gândeam cum aș putea să scap de problemele cu patul. într-o noapte, când stăteam și cugetam

174 în fostul meu dormitor, din greșeală am făcut gălăgie.

Lina s-a trezit, a sărit din pat cuprinsă de groază și a început să plângă sfâșietor. Credea că era față în față cu o stafie. Eu m-am furișat rapid înapoi în pat. Imaginea amenințătoare de pe perete mi-a alungat somnul. Am încercat apoi să stau în pat invers, cu capul la picioarele mamei. Dar asta era și mai inconfortabil decât înainte. Picioarele fiecăreia loveau capul celeilalte. În cele din urmă, tata a luat patul meu și m-a lăsat pe mine să dorm în al lui. Nici acolo nu prea mă simțeam în largul meu. Nu știu de ce, dar credeam că acest pat îmi va aduce ghinion.

Asta pare să fie în concordanță cu ideea că este periculos să te apropii prea mult de un bărbat.

Apoi s-a făcut un alt aranjament: tata s-a întors în patul lui, Lina a luat patul meu, iar eu dormeam pe canapeaua Linei. Dar canapeaua era prea mică pentru mine. Sunt considerabil mai înaltă decât sora mea și am picioare lungi. Picioarele îmi atârnav peste marginea canapelei. Trebuia să le învelesc într-o pătură specială. Apoi mama a avut ideea să-mi aranjeze patul în bucătărie, pe masa de cusut. Dar masa era prea tare și mă deranja curentul de la o fereastră din apropiere. Acest copil cu siguranță întâmpină multe dificultăți în pat. Așa că ne-am decis ca eu să încerc să dorm împreună cu tata în patul lui. Dar, de frica icoanei, mă așezam în direcția opusă celei în care stătea el, iar aranjamentul era la fel de inconvenabil cum fusese când dormeam în patul mamei. În cele din urmă, tata i-a cerut unui tâmplar să-mi repare patul în timp ce eu priveam. M-am așezat apoi cu capul la capătul greșit și așa au rămas lucrurile.

Poziția în care doarme o persoană cu siguranță nu este întâmplătoare și pare să aibă oarecare semnificație în evaluarea stilului său de viață. Investigarea prin psihologia individuală ne-a arătat 175 că până și fenomenul somnului urmează tiparul stilului de viață al persoanei. Cei ce înțeleg psihologia individuală pot adesea să-și dea seama de poziția în care dorm ceilalți.

De exemplu, experiența ne-a învățat că oamenii care dorm pe burtă de obicei sunt încăpățânați. Nu prea ne putem aștepta la manifestări curajoase în viață de la o persoană care adoarme ghemuindu-se ca un arici și trăgându-și pătura peste cap. Un tânăr doarme cu mâinile încrucișate pe piept. Stilul său de viață dezvăluie dorința de a-l imita pe Napoleon. Mai târziu, când viața e grea, el concepe nebuneasca idee că a fost ales general pentru a conduce trupele în Rusia. Fata noastră stă invers în pat. Poziția ei exprimă opoziție — nimic altceva, deși, desigur, astfel de persoane pot să adopte o atitudine de opoziție și în privința relațiilor lor de dragoste.

După terminarea liceului, tata voia să mă apuc de croitorie.

Nu prea putem să credem că va fi croitoreasă, dat fiind că este o profesie de subordonare.

Dar nu mă atrăgea. Aș fi preferat să urmez o școală cu profil economic, la fel ca Olga, al cărei exemplu îl urmam în toate. Tata nu a fost de acord. A insinuat că ar costa prea mult. El ar fi preferat să devin pianistă și vorbea despre o bursă la conservator. Am răspuns: „Și apoi? Apoi o să fiu o amărâtă profesoară de pian!” în cele din urmă, nu am ajuns la niciun fel de decizie și am rămas acasă.
Acesta este locul potrivit.

în toamna următoare m-am înscris la un curs de un an la școala cu profil economic. Eram singura din clasă care își plătea lunar taxa de școlarizare. Toate în afară de două sau trei colegi proveneau din familii înstărite. Eram fericită în compania lor. M-am împrietenit cu cele mai drăguțe și mai distinse și am fost invitată acasă la ele. Dar, din moment ce eu nu puteam să le invit vreodată la mine — le spuseseam o grămadă de minciuni despre situația noastră — prietenia noastră nu a ajuns la fel de intimă ca aceea dintre mine și Olga. Cu ea puteam să vorbesc despre lucruri care le-ar fi șocat pe fetele mai înstărite. Deși detestam conversațiile politicoase, îmi impuneam întotdeauna să ascult cu răbdare. Cea mai mare dorință a mea era să întrețin aceste relații... îmi amintesc un episod foarte dezagreabil. La școală puteam să cumpărăm obligațiuni de război, ceea ce se făcea în modul următor: profesorul ne striga numele în ordine alfabetică și ne întreba pe fiecare, menționând ocupația tatălui, câte obligațiuni doream să cumpărăm. Aproape toate fetele aveau permisiunea părinților de a cumpăra obligațiuni și indicau un număr mai mare sau mai mic. Eu stăteam atunci ca pe ace. Nu numai că tata nu-și permitea să mai dea un cent pentru contribuțiile de război — noi ne bucuram dacă puteam să cumpărăm o pâine în plus din când în când — ci urma să fie dezvăluit public faptul că tata era croitor. Osânda mea se apropia cu încetul. Când am fost strigată pe nume, m-am ridicat, înroșindu-mă cu totul. Profesorul a aruncat o privire pe listă și a spus: „Tatăl tău este croitor. Croitorii câștigă bine în perioada asta”. Nu-mi amintesc ce am bălmăjit ca răspuns... în general, eram o elevă destul de bună, dar aritmetica și contabilitatea erau punctele

mele slabe. În diminețile dinaintea unui examen la aritmetică îi spuneam tatălui meu: „Mă simt atât de rău, încât de-abia pot să stau în picioare...”

Este un lucru obișnuit. Dacă un copil se pregătește îndeajuns, acest fenomen devine automat și ajunge să se simtă rău doar când aude cuvântul aritmetică. „Îmi face rău să aud asta”. Acest mecanism poate fi observat și în alte situații, în care este mai greu de explicat. Adesea, aici își au originea durerile de cap, oboseala, chiar și stările de vomă. Un profesor, de exemplu, avea un atac de panică când se apropia de primăria din orașul său. Neștiind nimic despre el, ar fi imposibil să înțelegem ce are primăria de-a face cu atacul lui. În acest caz, motivul era că el trebuia să răspundă în fața autorității școlare. Altă dată, la o petrecere, a fost întrebat când trebuia să meargă la școală. Cinci minute mai târziu a avut încă un atac de panică. Acest lucru devine inteligibil doar dacă sunt luate în considerare faptele care au dus la această afecțiune.

„...și ma întorceam în pat. În ziua următoare mă duceam iarăși la școală. În cele din urmă, profesorul de aritmetică a descoperit trucul meu și îmi dădea cea mai mică notă de fiecare dată când lipseam. Într-o zi am fost obraznică față de un profesor și am primit o notă mică la purtare. În astfel de situații trebuia să ducem acasă o notiță din partea profesorului și să o înapoiem semnată de unul dintre părinți. Deși nu aveam niciun motiv să mă tem de tata, am decis ca pe acea bucată de hârtie să obțin semnătura lui fără ca el să știe ce semnează. În acest scop, am procedat în modul următor: am luat o coală albă, am acoperit-o cu o bucată mică de sugativă roșie lăsând goală doar o margine, m-am dus la tata

și l-am rugat să-și scrie numele pe acea margine. Desigur că mai întâi a vrut să vadă ce se afla sub sugativă. Am dat-o la o parte și dedesubt nu era decât o foaie goală. M-a întrebat, uimit, de ce voiam semnătura lui. Eu doar am zâmbit. Probabil a crezut că era un alt moft de-al meu, și-a scris numele și a dat din cap.

Lupta împotriva profesorului este aproape o plăcere pentru ea; încearcă și reușește să obțină un avantaj asupra lui. Ea repurtase de mult o victorie de durată asupra tatălui ei. După o vreme am făcut din nou același lucru și tata a vrut iarăși să vadă mai întâi hârtia de sub sugativă. A treia oară totuși a semnat fără să se mai uite. De data asta semnase notița cu nota la purtare... Cursurile noastre erau între orele două și șase. Dimineața învățam — de fapt, doar înaintea unui examen. Mama făcea atunci focul în mica sobă din dormitor. Tata muncea în bucătărie împreună cu ajutoarele lui până târziu în noapte. Clienții veneau și plecau de-a lungul întregii zile. Nu eram niciodată doar noi, nu se întâmpla niciodată să nu fim deranjați. Ajutoarele trebuiau să lucreze duminica dimineață, iar după-amiaza clienții își probau costumele. Eu, mama și Lina detestam această stare de lucruri. Am încercat să-l convingem pe tata să lucreze între anumite ore, la fel ca toți ceilalți croitori, iar apoi să se odihnească. Dar nu am putut să-l convingem. Întotdeauna răspundea: „Voi urâți croitoria. Dar fără munca mea voi nu ați avea ce să mâncați”. De mâncare aveam atât cât să ne ajungă, dar altfel, cu toată munca lui, ne lipsea cam totul. Tata a ajuns treptat la ideea fixă de a lucra pentru un preț neobișnuit de mic, aproape fără profit. Să coasă era pasiunea lui, să-i iasă costume bune era plăcerea lui, să-i satisfacă pe clienți era ambiția și mândria lui.

Chiar și atunci când avea atât de multe comenzi încât ajutoarele trebuiau să lucreze peste program, adesea, la sfârșitul săptămânii, de-abia dacă mai erau suficienți bani pentru plata lor. Lina trebuia întotdeauna să contribuie, deși tot ce avea era salariul ei mizer. O rudă voia să țină contabilitatea pentru tata sau chiar să-l ajute să deschidă un magazin unde nu ar fi trebuit să facă altceva decât să taie și să potrivească. Dar inițiativa tatălui fusese ucisă; nu putea fi luat de la cusut.

Aceasta este o bună ilustrare a automatismului inflexibil specific vârstei înaintate. Pregătirea de o viață nu poate fi frântă cu ușurință și nu ar trebui să fie decât atunci când este necesar pentru

individ și pentru mediul său. Trebuie să mărturisesc că nici eu nu 179 aș încerca să iau un astfel de muncitor automatizat de la munca lui. Nu i-aș spune unui om mai în vârstă că trebuie să înceteze să mai muncească sau că trebuie să-și schimbe cu totul tiparul de muncă pentru că, imediat ce automatismul ar înceta, s-ar simți apăsător de greutatea vieții.

Mania tatălui de a face din munca lui un cadou pentru clienți provoca teribile certuri familiale. Mama, susținută de Lina, îl scâlda pe tata în reproșuri, îl muștra, țipa că viața lui nu era viață și că ne ruina pe toți, îl întreba ce credea că se va alege de copil. La început el răspundea, dar imediat ce mama rostea numele meu, devenea tăcut, se ducea în dormitor și își smulgea părul din cap.

Într-o zi, în timp ce curățăm masa de firimituri, am scăpat din greșeală oglinjoara pe jos. Când am ridicat-o am observat că se crăpase în câteva locuri. „Ce urât”, m-am gândit, „acum n-o să mai am noroc timp de șapte ani”.

Aici e o nouă ocazie de gânduri obsesive și acte compulsive. E a treia oară — dovadă că dispariția unui simptom (a fobiei de lupus, de exemplu) nu este un semn al vindecării, ci al faptului că se va produce un nou simptom și că apariția simptomelor nu va înceta atâta timp cât ea nu își schimbă scopul și stilul de viață. De altfel, doresc să subliniez faptul că nevroticii sunt întotdeauna superstițioși. Este de înțeles că cineva care nu crede în el însuși trebuie să creadă în altceva, orice ar fi acest altceva. Ceea ce nu înseamnă, desigur, că, întrucât crezi în altceva, nu crezi în tine însuși. *În acea zi am fost oarecum deprimată. M-am dus la Olga s-o întreb dacă ea spărsese vreodată o oglindă. Nu-și amintea să fi făcut vreodată asta.*

180 *Așa că am decis atunci ca, la momentul potrivit, să o pun să spargă o oglindă, astfel încât nici ea să nu aibă noroc timp de șapte ani.*

Vedeți cum luptă permanent pentru egalitate, într-atât încât nici altora nu trebuie să le meargă mai bine decât ei.

Puțin mai târziu, dintr-un motiv sau altul, Lina era nervoasă și, într-o criză de furie, și-a spart oglinda. M-am apropiat precaută de cioburi, le-am privit și m-am întrebat cum putea sora mea să spargă o oglindă conștientă fiind că va fi lipsită de noroc timp de șapte ani... în vestiarul de la școală, una dintre fete și-a scăpat din greșeală oglinjoara când își scotea haina. Eu eram în spatele ei în acel moment și ea a strigat în glumă: „Vai de mine, mi-ai spart oglindal” Eram șocată. M-a liniștit, asigurându-mă că ea însăși spărsese oglinda, nu eu. Eram tare înfricoșată și am întrebat-o dacă era sigură. Ea a jurat că așa stăteau lucrurile. Am crezut-o, din moment ce eu de-abia atinsesem oglinda, iar când m-am uitat la ea, m-am

gândit: „Nu contează dacă a spart oglinda sau nu. Ea nu este drăguță și oricum n-o să aibă noroc”.

Avem aici încă o dovadă a corectitudinii ipotezei noastre conform căreia principalul ei obiectiv este să fie îndeajuns de drăguță pentru a fi prima în viață.
Ceea ce mă face să-mi aduc aminte...

Adună din nou amintiri pentru a-și susține comportamentul nevrotic.

... că odată, când eram mică, m-am speriat de o oglindă. Treceam pe lângă o sticlărie și m-am privit într-una din oglinzile din vitrină. Din oglindă se holba la mine o față oribilă și umflată.

Iarăși fața umflată!

M-am tras înapoi, dar nu am putut să nu mă mai uit o dată.

Lângă 1&1 această oglindă se afla o alta, care îmi distorsiona fața în lungime, într-un mod ciudat. Tata mi-a explicat apoi că acestea erau oglinzi care deformau tot ce se reflecta în ele.

Lampa noastră cu gaz avea un reflector care făcea ca lumina să strălucească mai tare. Această oglindă, sau reflector, mă incomodase deja, după cum îmi amintesc acum, în perioada fobiei mele oculare. Acum începuse să mă tulbure foarte mult. Nu m-aș fi atins de lampă. Mi se cerea adesea să o duc de la bucătărie în sufragerie când tata era cu un client, dar nimeni nu m-arfi convins să ating lampa nici dacă ar fi așteptat 50 de clienți. Mi-era teamă că oglinda s-ar fi putut sparge din cauza căldurii intense a flăcării, iar ghinionul astfel provocat s-ar fi lipit de mine dacă se întâmpla să fiu prin preajmă. Îi lăsam pe ceilalți să stea lângă lampă, iar eu mă așezam mai departe. Dându-mi seama totuși că era același lucru dacă părinții mei sau Lina sau eu eram lângă oglindă când se spărgea, dat fiind că ghinionul ne-arfi urmărit pe toți, l-am implorat pe tata să

scoată reflectorul lămpii. Odată faptul împlinit, mă îngrijoram în legătură cu ce vor face cu el. Mama voia să îl arunce la gunoi. M-am împotrivit, pentru că acolo se putea sparge. Apoi a propus să-l dea. Nici asta nu mi-a convenit. Mă gândeam că și asta ar putea să însemne ghinion. În cele din urmă, l-am depozitat într-o cutie de lemn din pivniță.

**Vedeți până unde ajunge în încercarea de a evita orice fel de ghinion. Și vedeți și cu ce precauție exagerată, rău plasată, desigur, întreține ideea că soarta poate cumva să fie supusă. Această jalnică fobie conține ideea dumnezeirii. Ce trebuie să fac pentru a controla soarta
?Da! Dar...**

Tata avea un coșuleț împletit din paie în care ținea, pe lângă alte lucruri, câteva oglinjoare. Mi-era teamă să nu le sparg și eram întotdeauna foarte atentă să nu ating coșul. În cele din urmă, tata a hotărât să vândă oglinzile aceluiași om care cumpăra resturile de material textil.

își concentrează atenția din ce în ce mai mult asupra tuturor oglinzilor din jurul ei. O astfel de preocupare este semnificativă pentru structura oricărei nevroze, apărând cel mai clar în nevroza obsesională. Ceea ce se întâmplă de fapt este destul de inteligibil pentru cel care cunoaște psihologia individuală. Toate celelalte

sarcini sociale ale vieții sunt plasate în fundal. Pacienta și-a abandonat îndatoririle. Stă la o distanță considerabilă de problemele importante ale vieții sale. Își petrece tot timpul făcându-și de lucru în mod inutil pentru a nu suferi o înfrângere în încercarea de a-și rezolva problemele aflate de partea în general utilă a vieții.

Știm că acest copil extrem de răsfățat luptă pentru scopul superiorității, că își dorește să fie mai mult decât toți ceilalți. Am văzut cum a reușit să-și atingă scopul în cadrul familiei. Acum, pe măsură ce crește, trebuie să abordeze comunitatea din afara familiei. Aceasta este situația actuală. Succesul ei este cu totu

lîndoielnic. La fel ca toți copiii răsfățați, ea respinge, din principiu, **183** toate situațiile noi, cu atât mai mult cu cât este mai puțin sigură de succes. Aspirația ei de a rămâne în vechea situație și încercarea de a atinge acolo scopul de superioritate devin, astfel, mai evidente. Asta se poate realiza simplu, printr-o nevroză a cărei intensitate poate fi amplificată în funcție de obiectiv. Ceilalți membri ai familiei, și mai ales tatăl, sunt atrași în vârtejul ideilor ei fixe, ceea ce îi dă impresia superiorității în propriul cămin.

Acum devine evidentă alegerea simptomatică a oglinzii. Ca în anii trecuți, fata își stabilește ca scop general în viață faptul de a fi prima sau de a fi în prim-plan, deși acum se învâрте într-un cerc mai larg și se află mai aproape de frontul vieții. Problemele iubirii și căsătoriei se apropie. *Voi putea să le depășesc pe celelalte fete în relațiile mele cu bărbații; voi avea putere asupra bărbaților?* Interesul ei se focalizează în mod evident asupra oglinzii, fapt susținut probabil și de antrenamentul ei în ceea ce privește simțului vizual. Câteodată se plînge de privirea ei slabă. Este normal ca acei copii cu defecte mai mari sau mai mici ale ochilor să-și amplifice interesul pentru toate obiectele vizibile, astfel încât să-și depășească dificultățile. În acest mod, ei devin mai familiarizați cu linii, culori, nuanțe, perspective și își păstrează de obicei acest interes pentru vizual de-a lungul întregii vieți.

Totuși, această fată a devenit nesigură, ezitantă, la fel ca aproape toți copiii răsfățați când trebuie să facă față unei situații noi. Tendința ei este de a rezolva problemele iubirii și sexului în aceeași manieră în care a încercat să rezolve toate problemele până acum; adică vrea să fie în prim-plan. Iubirea și căsătoria sunt totuși probleme sociale. Soluționarea lor implică interes pentru alții. Prototipului ei îi lipsește aproape întru totul un astfel de interes pentru ceilalți, ceea ce este specific copiilor răsfățați. Vrea

184 să-i domine pe ceilalți, să-i oblige să-i asculte porunca. Va putea să facă la fel în dragoste? Căsătoria părinților ei, poate întregul ei mediu nu îi oferă impresia victoriei lipsite de impedimente a femeii. Iubirea devine un obstacol periculos pentru dorința ei de a domina; nu este deloc sigură de cucerirea acesteia în propriul folos. Sentimentul de incertitudine astfel amplificat o face să-și dezbare propria persoană de responsabilitate și să pună responsabilitatea pe seama oglinzilor. Acum soarta ei depinde de oglinzi. Dar dacă oglinda se sparge?

O superstiție larg răspândită face ca o căsătorie fericită să depindă de faptul dacă cineva a spart o oglindă. O vrajă ciudată, ostilă, trebuie să decidă. Nu efectul magic al propriei personalități. Dacă ea nu este prima în competiția iubirii este vina oglinzii, iar superioritatea ei nu este afectată. Cea care sparge o oglindă nu se poate căsători timp de șapte ani; așa zice superstiția. Asta ar scuti-o să mai decidă dacă ea este „cea mai frumoasă din țară”. Dar ar putea să continue să creadă asta. La fel ca toți copiii răsfățați, ea vânează mijloacele mai simple prin care să obțină victoria ultimă.

Două observații generale pot fi introduse aici. Câteva dintre criticiile mele, din nefericire orbiți de furie, cred că eu am eradicat sexualitatea și dragostea din concepția mea psihologică. Totuși, doresc să arăt că aici, la fel ca în toate cazurile de nevroză și psihoză, ca și în perversiuni, iubirea nu se întâlnește în lumina bunului-simț, adică drept un atribut al sentimentului social, ci se întâlnește dorința sexuală în slujba unei aspirații pentru putere aflată de partea în general inutilă a vieții. Dorința sexuală și aspirația pentru putere au părăsit deopotrivă calea utilității generale și au luat-o pe calea nevrozei și niciuna nu mai contribuie la progresul umanității, ci fac parte din egotism.

În al doilea rând, doresc să subliniez faptul că această între-185
buințare neînțeleaptă a potențialităților iubirii noastre
întâmpină dificultăți pretutindeni. Iubirea și căsătoria fiind
îndatoriri pentru două persoane, nu este loc de pretenții
egocentrice din partea uneia dintre ele. Mai mult, răspunsul
partenerului la avansurile nesatisfăcătoare ale nevroticului sunt, în
mod firesc, nefavorabile. Și, mai presus de toate, nevroticul se
simte întotdeauna rănit când este provocat sentimentul lui social
timid, după cum este provocat de toate problemele vieții, din
moment ce problemele vieții (nașterea copiilor, școala, prietenia,
interesul pentru omenire, perspectiva politică, profesia, iubirea,
căsătoria) sunt probleme sociale. În privința problemelor de
dragoste ale nevroticului, întotdeauna se poate vedea o diminuare
a vitezei activităților sale până în punctul unei atitudini ezitante
sau al unei stagnări totale. Agresivitatea violentă de la început este
urmată de o oprire bruscă. Din punct de vedere fizic, această
descriere este suficient de clară. Exprimarea fizică a tulburării se
găsește în impotență, vaginism, frigiditate, perversiuni, ejaculare
precoce etc. Această preocupare superstițioasă pentru oglinzi
arată atitudinea ezitantă a fetei. Dacă oglinda se sparge, vina este
pusă pe seama acestui accident în cazul în care ea nu câștigă, iar
superioritatea ei este salvată. Din când în când apare gândul
sinuciderii. Moartea pare o salvare, consolarea din urmă a
disperării.

Se poate ridica obiecția: de ce se teme de spargerea unei
oglinzi din moment ce ghinionul astfel provocat ar ajuta-o să evite
problema iubirii și, apărută de superstiția ei, nici măcar nu ar
trebui să încerce să se ocupe de periculoasa chestiune. Nevroticul
nu gândește atât de simplu. Ea vrea să pară că face toate eforturile
pentru a răspunde cerințelor vieții în comun. Acesta este „da”-ul.

Dar apoi își aruncă o piatră dinainte care îi împiedică progresul.
Acesta este „dar”-ul.

186 Iar rezultatul este că are un bun alibi pentru evitarea
primejdiei iubirii; a revocat-o. îmi doresc foarte mult, DAR nu
pot. Aceasta este semnificația fricii ei de oglinzi. Atâta timp
cât o persoană își dorește, dar se scuză cu un „dar”, de fapt
nu vrea.

*În vitrina magazinului de dulciuri al mamei Tildei erau câteva
oglinzi. Până atunci nu le observasem. Într-o zi, mi s-a părut
deodată că am spart una dintre oglinzi când am închis ușa
magazinului și am fost copleșită de o spaimă teribilă. Tilda a
examinat cu atenție toate oglinzile din vitrină și a jurat că nu
a putut să vadă nici măcar o crăpătură la vreuna din ele. Dar
nu am crezut-o și toată ziua am fost atât de nefericită, încât
voiam să mor. Mi-am spus: „Oricum o să am ghinion timp de
șapte ani — și acum încă șapte ani; n-o să mai fiu deloc
fericită în viață și ar fi mai bine să mor acum”.*

*A doua zi eram din nou liniștită; dar de atunci înainte,
când mă duceam la Tilda, o luam cu mine pe Mima să
deschidă și să închidă ușa.*

*De fiecare dată când atingeam întâmplător, pe stradă sau
în tramvai, o femeie care avea o poșetă, mă lovea ca un fulger
gândul înfricoșător că i-am distrus oglinjoara și că mi-am
provocat astfel încă șapte ani de ghinion. Urmăream frecvent
o astfel de femeie și voiam să o întreb dacă într-adevăr avea o
oglindă în geantă și dacă era încă intactă. Dar nu îndrăzneam
niciodată.*

Atâta timp cât întrebarea nu primește răspuns, există posibilitatea ca oglinda să fi fost spartă. Așadar, nu îndrăznește să întrebe.

Trebuia să folosesc o oglindă când voiam să mă pieptăn. Aveam o oglinjoară pătrată pe care nu o atingeam decât cu cea mai mare atenție. Uneori îmi imaginam că o lovisem așezând-o pe masă și tot atunci mi se părea că auzisem cum se sparge. Alergam apoi înspăimântată la părinții mei sau la Lina — ei trebuiau să o inspecteze pe îndelete. Și 187 chiar dacă jurau pe tot ce aveau mai sfânt că nu puteau să vadă nicio crăpătură, nici măcar o zgârietură, nu îi credeam, iar în ochii mei mă încredeam și mai puțin. Mă băntuia gândul că avea o crăpătură care nu putea fi văzută cu ochiul liber.

Ca să văd dacă s-ar fi spart, așezam acum oglinda pe masă cu cât de multă grijă se putea. Și iar îmi trecea imediat prin minte că am spart-o. Cu cât o mânuiam mai mult în acest mod, cu atât mai mult cădeam pradă gândului că o spărsesem și cu atât mă agitam mai tare. După o vreme, eram scoasă din minți.

Într-o zi am trecut pe stradă pe lângă niște cioburi de oglindă. Ideea că le-am atins cu piciorul s-a transformat într-o clipă în convingea că am călcat pe ele. Am fugit acasă în lacrimi și m-am plâns tatălui: „Mi s-a întâmplat ceva îngrozitor”.

M-a întrebat ce se întâmplase pe un ton alarmat. La început nu am vrut să spun. Mi se părea dezastruos numai să vorbesc despre asta. Mă simțeam atât de mizerabil, de parcă

*aș fi fost condamnată la moarte. La insistențele lui, i-am spus
ce se întâmplase.*

Povestea oglinzii nu poate fi exagerată îndeajuns. Un fenomen
frecvent în nevroză pentru atingerea scopului cu orice preț.
*Tata a râs și a spus că, potrivit propriei mele descrieri,
altcineva, nu eu, a spart oglinda. Eu doar intrasem în contact
cu cioburile, ceea ce, cu siguranță, nu era niciunfel de
prevestire. Dar, de data asta, nu mă putea consola. Apoi am
chemat-o pe Minna și am dus-o la locul unde erau cioburile,
fără să-i spun ce intenționez. I-am luat mâna și, cu iscusință,
am făcut în așa fel încât ea să calce pe cioburi fără să bănu-
iască nimic. Acum mă simțeam ușurată. M-am gândit: „Dacă
eu n-o să mai am noroc, nici tu n-o să aii”*

Luptă împotriva superiorității celorlalți. Ca și cum ar fi o
dovadă că asta chiar are de-a face cu problema ei de dragoste, fiul
proprietarului cafenelei intră în scenă la momentul potrivit.
*Eram în relații foarte amicale cu fiul proprietarului cafenelei
noastre preferate. Când eram mici, ne jucam împreună. Îl
chema Hans și era de vârsta mea. Avea un defect de vorbire.
Corzile vocale îi fuseseră afectate de la o operație de
amigdalită.*

*Ne plimbam împreună adesea. Dar, pentru că nu îmi
plăcea să fiu doar eu împreună cu un băiat și doream să fac
cunoștință și cu alții, l-am întrebat într-o zi dacă nu știa pe
cineva care ar fi putut să-mi fie prieten.*

Doi înseamnă mai puțin decât unul. Acesta este un fenomen
nevrotic ce apare frecvent pentru a împiedica o relație de dragoste
în cazul în care există vreo posibilitate de afecțiune pentru o per-
soană. Cineva nu se poate îndrăgosti de două persoane în același

timp fără să se mintă singur. Când cineva nu se poate decide pentru o persoană sau alta, această indecizie este decizia. Niciuna dintre ele nu este dorită. Fenomenul indeciziei apare frecvent în viață și indică întotdeauna o tendință de refuz.

încercările fetei de a aborda relațiile de dragoste, deși sunt foarte atente, nu ne surprind. Sunt încercări de a spune da în situații care prezintă un pericol minor, foarte asemănătoare modului în care o persoană care pare că este pe punctul de a decide să se retragă face totuși câțiva pași ezitanți înainte doar pentru a-și exprima „dar”-ul. Acest „da!-dar...” după cum am mai spus, este poate cea mai bună definiție a nevrozei. În pasajele următoare, opinia noastră va fi confirmată și vom vedea cum face față unei relații de dragoste.

Ca răsplată, urma ca eu să-i fac cunoștință cu prietena mea, Olga. Apoi, 189 noi patru puteam ieși împreună. El a răspuns că știa mulți băieți și că va găsi unul potrivit. Am pus condiția ca prietenul meu să fie chipeș.

Fritz, prietenul, era un tip înalt, blond, căruia, în ciuda tinereții lui, îi plăcea să se prezinte drept un bărbat versat. S-a simțit imediat atras de mine și mi-a spus tot felul de absurdități. La rândul meu, i-am spus o grămadă de minciuni...

Când l-am întrebat pe Hans dacă o place pe Olga, a spus: „îmi place destul de mult, dar manierele ei încă nu sunt tocmai rafinate”; și era și cam ștearsă pentru gustul lui... ar fi preferat o fată mai plină de viață. Nu avea decât 15 ani și fura bani de la tatăl lui când voia să meargă la film cu o fată. l-am răspuns: „Ce părere ai? Trebuie să știi cum s-o iei. Dragul meu, ea a avut o grămadă de experiențe — de ce nu încerci?”

Și i-am enumerat toate calitățile ei. Eu însămi nu voiam să fiu singură cu Fritz. Îmi doream întotdeauna să fie și ceilalți doi. Hans, pe care îl influențam ușor, a promis să vină cu noi data viitoare. În schimb, i-am dat cuvântul că o să găsesc o altă fată pentru el dacă nu o mai voia pe Olga.

Fritz era foarte îndrăgostit de mine. La film, îmi făcea avansuri timide. Dar l-am respins spunându-i: „Prefer să vorbim de la o anumită distanță”. El a trebuit să se ia după mine.

Într-o seară, Hans a intrat foarte agitat în cameră, spunând că Fritz a luat o lojă la Operă pentru „Rigoletto” și că trebuia să mă îmbrac degrabă. Nu prea agream ideea. Eram puțin rușinată să apar cu doi băieți într-o lojă. Dar, din moment ce părinții mei nu au obiectat, m-am pregătit rapid. Fritz era deja în lojă și ne aștepta. Mi-a dat un buchet de flori și mi-a sărutat mâna. M-am așezat, roșie de rușine.

Muzica mi-a plăcut foarte mult, dar aș fi preferat s-o ascult fără însoțitori. Fritz mi-a ținut mâna tot timpul și o săruta întruna. Asta

190 a fost tare neplăcut. În pauze, am vorbit despre operă. M-am prefăcut că mai ascultasem această operă de câteva ori și că îi cunoșteam pe toți cântăreții. La o întrebare am răspuns: „Artistul nu pare să fie în apele lui astăzi”.

După spectacol, Fritz mi-a făcut o aprinsă declarație de dragoste și m-a întrebat cum vedeam relația noastră pe viitor. Am răspuns: „Am o natură destul de rece. Vei afla asta”.

Am decis să mă descotorosesc de el cât de curând. Nici Hans și Olga nu se înțelegeau prea bine. Așa că am încercat să-l conving să se apropie de o altă prietenă de-a mea, Elsa. I-am atras totuși atenția asupra faptului că ea era mai mult sau

mai puțin logodită cu altcineva. Dar dacă el, Hans, nu se va purta prosteste, îi va fi destul de simplu s-o îndepărteze de iubitul ei care, apropo, era un tip dezagreabil.

Elsa tocmai dădea o petrecere pentru câțiva dintre prietenii ei, când am intrat eu cu cei doi băieți ai mei. În timpul unui joc pe porunci, Fritz a vrut să mă sărute. Eu însă eram deja atât de dezgustată de el, încât am refuzat să-l las să mă sărute. Toți ceilalți au făcut caz de asta, fiindcă celelalte fete își sărutaseră partenerii fără nazuri. Nu i-am oferit decât permisiunea să-mi sărute mâna — și chiar și asta cu șovăială. Mi-au spus că sunt afectată, iar atunci chiar eram. Vorbeam afectat, mă întorceam tot timpul într-o parte și-n alta și spuneam cu fiecare ocazie: „Asta nu-i deloc de minei”

În drum spre casă, l-am informat pe Hans că Elsa ne invitase la petrecerea de ziua ei. Dacă voia s-o flateze și să-i intre în grații, probabil că va trebui să-i facă un cadou. La sugestia mea, i-a cumpărat o trusă de manichiură.

Elsa a fost cu adevărat surprinsă de generozitatea prietenului meu — în general, el era considerat generos. Eu și el totuși nu eram decât prieteni, doar că el făcea tot ce-i ziceam eu.

Nu i-am dat voie ca de data asta să-l aducă pe băgăciosul de Fritz.

După puțin timp, Hans mi s-a plâns că Elsa nu părea interesată de el. Nu putea ajunge mai departe cu ea.

M-am dus apoi la ea pentru a o sonda în legătură cu el. A răspuns foarte rezervat. Se pieptăna în timp ce vorbeam. Dintr-odată, mi-a venit ideea să iau o şuviță din părul ei care fusese desprinsă de pieptăn și să i-o duc lui Hans. Nici nu știu de ce voiam atât de tare să-i fac rost de o fată.

Este limpede că tendința de a face pe pețitoarea se bazează pe intenția răuvoitoare de a aduce prejudicii, pe care o putem vedea și în alte cazuri. Intrigile ei au întotdeauna scopul de a le face rău fetelor, rivalelor ei.

Data următoare când a venit la mine, i-am dat șuvița de păr într-un plic și i-am spus: „Elsa îți trimite asta ca suvenir”. Tot atunci i-am poruncit ferm să nu-i vorbească despre asta pentru că așa dorea ea.

Așadar, Hans a început din nou să spere și a reînceput să o curteze pe Elsa.

Dar când am observat că ea era îndrăgostită de bufonul ei, toată afacerea a început să mă enerveze. Am hotărât să nu mă mai întâlnesc cu ea și l-am instruit pe Hans: „Las-o în pace pe prostituța aia! Acum vii cu mine la alta!”

Și l-am dus la Walli, o fată pe care am cunoscut-o prin Elsa. Am tot vorbit cu el până când i-a spus că o iubește și a implorat-o să îi ofere un sărut.

într-o zi, mult timp după aceea, Hans a venit la noi și mi-a spus, cu un zâmbet ciudat, că nu se simțea prea bine. Am ieșit puțin cu el și, la întrebările mele insistente, a mărturisit în cele din urmă că luase gonoree. A adăugat: „Un adevărat om de lume trebuie să aibă așa ceva”. Deși găseam boala lui foarte interesantă, am evitat să-l las să mă țină de mână, de frică să nu mă infectez.¹⁹² Frică evidentă de infectare, folosită probabil în scopul de a elimina problema iubirii.

Mai mult, am aflat că furase niște bijuterii de-ale mamei lui și că le amanetase. Furase bani și din seiful tatălui său. Rezultatul a fost că, de atunci înainte, părinții lui erau foarte severi cu el; nu avea voie să iasă decât duminica după-amiaza. Atunci mă striga și nu făceam decât să ne plimbăm.

Tatălui meu îl plăcea foarte mult pe Hans și s-a amuzat când i-am spus că cea mai mare ambiție a acestui băiat era să fie om de lume. În costumul negru pe care i-l făcuse tata, băiatul chiar arăta destul de bine...

Într-o duminică după-amiază am ieșit cu Olga în parc. Tânără cum eram, părinții îmi ofereau toată libertatea. Ne-am plimbat în sus și-n jos prin fața pavilionului de muzică. Au apărut doi ofițeri de marină, ne-au privit și ne-au zâmbit. Eu și Olga ne-am făcut cu ochiul, ne-am întors încet capul și am văzut că cei doi bărbați ne urmăreau. Și, brusc, ni s-au adresat. Eram atât de stânjenite, încât de-abia puteam să răspundem. Mai avuseserăm nenumărate peripeții cu băieți, dar cu bărbați tineri ca aceștia, asta era ceva cu totul nou. Însoțitorul meu mi s-a prezentat și a început să depene povești despre viața pe mare. Pentru a ne face mai interesante, ne-am

prefăcut că eram străine — Olga era unguroaică, iar eu româncă — și vorbeam o germană stricată. Nu am putut, totuși, să menținem amăgirea. Stânjeneala noastră ne-a aruncat într-o și mai mare confuzie — eram oricum timide. Am devenit din ce în ce mai tăcute, cei doi bărbați aproape că trebuiau să ne smulgă fiecare cuvânt de pe buze. Dar ofițerul meu de marină părea foarte mulțumit de timiditatea mea. Nu-și lua deloc ochii de pe mine, era foarte curtenitor și se arăta interesat de situația mea de acasă. Și Olga era roșie tot timpul și nu prea știa ce să răspundă. Ne-am dus apoi la o cafenea. Treptat, am devenit mai pline de viață. Conversația a fost animată și timpul 193 a zburat. Am fost uimite când ceasul a bătut de șapte. Ofițerii ne-au dus la stația de tramvai. Ar fi dorit să ne ducă acasă, dar am refuzat această ofertă din motive de cuviință. Ofițerul meu, care mi-a arătat neîncetat atenție, a subliniat cât de tare regreta că aceasta era ultima zi a permisiiei lui și că trebuia să se întoarcă în port în ziua următoare. M-a implorat să vin cu el la gară. Din moment ce nu știam dacă Olga sau o altă fată ar fi avut timp să vină cu mine și îmi era teamă să merg singură, am inventat o scuză. Apoi a dorit să-i dau adresa pentru a-mi scrie. Am răspuns că nu poate să-mi scrie acasă, dar i-am dat adresa fratelui Olgăi, care își făcea ucenicia într-o altă prăvălie. Când mi-a spus la revedere, noul meu admirator era destul de mișcat; m-a sfătuit să fiu cuminte și mi-a promis că se va întoarce curând. Îmi spunea „fetițo”. A spus din nou că era păcat că nu mă întâlneam mai devreme. N-o să mă uite niciodată, a spus. Îi permiteam să-mi spună pe numele mic? Trebuia să mă gândesc la el câteodată. Avea lacrimi în ochi când mi-a strâns

măinile. Eu am rămas complet nemișcată. Doar mi se părea ciudat că un bărbat care vede pentru prima oară o fată poate să se îndrăgostească atât de profund.

Au trecut două săptămâni. Treptat, am uitat întâlnirea noastră, într-o zi, Olga a venit la noi acasă și mi-a șoptit că ar trebui să mă duc imediat cu ea pentru că avea câteva scrisori și vederi care se strânseseră acasă la fratele ei. La început am fost foarte surprinsă. Apoi m-am bucurat, fie și numai pentru că ofițerul celălalt, în ciuda promisiunii lui, nu îi scrisese Olgăi.

Scrisorile erau extrem de tandre. Din acest motiv, mi-au provocat senzații neplăcute. În timp ce le citeam, m-a apucat un tremurat. M-am simțit silită la ceva ce era împotriva firii mele. Am presupus că voia să mă lege de el, ceea ce mi-a stârnit indignarea în asemenea măsură, încât am fost neliniștită întreaga zi. Eram încă aproape un copil. Nici măcar nu-mi venise încă ciclul. Doar gândul de a trebui să fiu singură cu un bărbat mă îngrozea. M-am așezat în dormitor și mi-am imaginat ce mi s-ar fi întâmplat dacă aș fi fost soția lui. Asta m-a făcut să mă simt furioasă pe el și dezgustată de mine.

Expresie clară a evitării iubirii.
Olga m-a sfătuit să răspund, dar într-o manieră rece. Și apoi am vorbit despre acel lucru anume pe care cu siguranță l-ar solicita. Am început să-l ridiculizăm și eu am pufnit cu dispreț: „Dacă el crede că o să-l sărut, va trebui să aștepte mult și bine”. Nu mai sărutasem pe nimeni. Un sărut doar — și mi se părea cel mai groaznic lucru din lume. Apoi primeam de la el aproape zilnic o scrisoare sau o vedere. Mi-a trimis și o fotografie cu el. În cele din urmă m-a întrebat dacă, în

următorul lui sejur la Viena, mă poate cere în căsătorie. Asta m-a neliniștit și mai tare. Gândul de a fi smulsă din mediul meu obișnuit era de nesuportat. Am răspuns scurt și evaziv. Părinții mei, care nu au obiectat față de o căsătorie atât de avantajoasă, m-au tachinat când mi-au observat stânjeneala. I-am spus tatălui meu: „Nu mă voi căsători decât cu tine”.

Psihanaliștii din școala freudiană ar privi această remarcă drept dovada faptului că dorințele sexuale ale acestei fete sunt direcți- onate spre tatăl ei. Ar fi un exemplu al complexului oedipian al acestei fete, complex pe care Freud, mai târziu, l-a accentuat mai puțin. Totuși, am înțeles de mult din context că nu există nicio posibilitate pentru o relație sexuală între ea și tatăl ei; pentru ea, tatăl ei este asexuat. Nu orice dorință a unei fete este o dorință sexuală sau are de-a face cu sexualitatea (libidoul). Dar fiecare dorință este o dorință de mărire, de a câștiga mai multă putere și siguranță, de a-și îmbunătăți propria situație și poziție în comunitate. Când se arată ca mijloc adecvat acestui scop, sexualitatea este adaptată luptei pentru putere și servește ca armă pentru obținerea succesului. Nu 195 considerăm sexualitatea ca fiind impulsul fundamental, nici pentru început, nici pentru sfârșit, ci o considerăm un mijloc la care se apelează în funcție de nevoi, dar la care se poate renunța la fel de simplu pe cât se poate recurge la ea atunci când alte mijloace servesc scopului.

Tatăl acestei fete este un bărbat relativ slab. Ea știe că îl poate domina. *Nu mă voi căsători decât cu tata*, în limbajul sistemului ei, înseamnă: „Vreau să-l domin pe tata, eu singură și pe cât de deplin se poate”. Prima ei întâlnire cu căsătoria a făcut-o să creadă că aceasta este un câmp de luptă în care cineva pierde sau câștigă. Este destul de sigură de victoria ei, așa că dorește să

avanseze pe *acel* câmp de luptă în care nu are a se teme de vreo înfrângere și refuză să facă un singur pas pe un alt front pe care nu îl cunoaște și unde ar putea să trăiască înfrângerea.

Încă eram destul de copilăroasă.

Ofițerul de marină nu a abandonat curțarea. Într-una dintre scrisorile următoare, m-a informat că unul dintre camarazii lui va veni să mă vadă în numele lui. Asta m-a înfricoșat din nou. Mai mult, nu eram în postura de a primi un ofițer în apartamentul nostru. Nici măcar nu aveam o cameră în care două persoane ar fi putut să stea de vorbă nederanjate. Fiecare colț era ocupat de croitoria tatălui.

În aceeași perioadă, vorbeam adesea despre găsirea unui post pentru mine.

Ea se va afla acum față în față cu marea problemă umană a muncii sau a alegerii vocaționale. Nu a rezolvat nicidecum întru totul celelalte două mari probleme sociale, contactul social și iubirea. Așteptările noastre nu sunt foarte înalte, dar suntem foarte interesați să vedem ce va face în privința chestiunii muncii. Fiind un copil răsfățat, nu va fi bine pregătită nici pentru această problemă a vieții și va ezita, se va opri sau va da bir cu fugiții. *După ce am terminat școala cu profil economic, nu am muncit deloc. Mă trezeam la zece dimineața, ceream să mi se dea imediat de mâncare și mâneam enorm. Toată ziua mă duceam în vizită la prietene și nu veneam acasă decât la mese. Tata era de părere că asta nu mai putea să continue; puteam fie să ajut puțin acasă, fie să găsesc o slujbă de birou. Munca acasă nu mă interesa deloc. Angajată, aș fi putut câștiga niște bani. Așa că, într-o dimineață, tata s-a uitat prin ziar și a găsit un anunț dat de o fabrică de produse chimice care căuta o secretară.*

*Eu și mama ne-am dus la uzină. M-au angajat pe loc.
Apoi am mers cu tramvaiul la Lina, care era la spital.
Sora mea era în tura de noapte, așa că puteam să vorbim cu
ea în timpul zilei, altfel nu aș mai fi văzut-o înainte de a-mi
începe noua slujbă. În tramvai am înțeles din expresia mamei
că o preocupa ceva. Stătea tăcută lângă mine. Curând, a
mărturisit că ar fi preferat ca eu să refuz postul; fabrica era
prea departe de casă; ar fi fost prea mare bătaie de cap
pentru mine.*

*Când a aflat veștile, Lina m-a îmbrățișat și m-a sărutat și
mi-a dat o grămadă de sfaturi despre cum ar trebui să mă
port. Apoi ne-am dus acasă.*

*Și tata părea să aibă remușcări pentru ideea lui. Probabil
că nu credea că aș fi găsit o slujbă atât de ușor. Și el era de
părere că biroul era prea departe de casă. Și, mai mult,
munceam cu normă întreagă și nu aveam decât o pauză de o
jumătate de oră la prânz. Nu voi putea să suport asta, a spus.
Era destul de neliniștit. Dar am insistat ca măcar să încerc.
„Mai întâi mă gonești de acasă,” i-am reproșat, „și apoi vrei să
mă oprești”.
În dimineața următoare m-am trezit foarte devreme. Mama m-
a ajutat să mă îmbrac. Apoi mi-a dat un termos cu ceai
fierbinte, friptur*

ărece de porc, pâine și câteva cuburi de zahăr: Tata m-a binecuvântat 197 de parcă plecam într-o călătorie îndelungată și mi-a spus să mă întorc acasă dacă ceva nu-mi plăcea. Părinții mei erau amândoi destul de supărați. Într-o dispoziție mai degrabă deprimată, am început.

Probabil se așteaptă la mare recunoaștere pentru munca ei. Conform naturii obișnuite a unor astfel de slujbe de birou, putem presupune că această fată se va întoarce curând la părinții ei. Neli-niștea despre care vorbește indică tensiunea puternică de care sunt cuprinși acei oameni care nu se gândesc la munca pe care o vor face și nici la alte persoane, ci doar la triumful sau la posibila lor înfrângere. În această tensiune amplificată își are originea tracul menționat anterior, ca semn al unui sentiment social slab dezvoltat și al unui interes exagerat pentru propria persoană. În același timp, curajul, încrederea în sine și atitudinea optimistă se pot găsi la indivizii care simt că sunt în contact cu alte ființe umane și se simt confortabil cu ele. Curajul este rezultatul unui sentiment social perfect.

La birou lucrau câteva fete bătrâne. Prima mea sarcină a fost să trag linii într-un registru mare. Eram atât de neliniștită, încât am făcut câteva pete de cerneală. Apoi a trebuit să îndosariesc documente în ordine alfabetică. Asta îmi afecta ochii.

Interesul ei puternic pentru ochi, probabil întreținut de părinți — era mioapă și era frecvent sfătuită să-și îngrijească ochii — apare ca semnal de retragere.

Șeful de birou era un tânăr care purta o uniformă. M-a luat în biroul lui, mi-a arătat fabrica, m-a încurajat și a spus că, bineînțeles, totul era nou în prima zi, dar curând mă voi

obișnui. Totuși, deja mă săturasem de ce văzusem până atunci.

În pauza de prânz am mâncat pâinea și friptura rece de porc și am băut ceaiul. Dar era ca și cum nu aș fi mâncat nimic. Eram obișnuită să devorez porții imense, câteva farfurii de supă și așa mai departe, citind în timp ce mâneam. Și fetele bătrâne mă nelinișteau. Dintr-odată, m-au apucat niște crampe abdominale puternice. M-am dus la toaleta femellor și a trebuit să mă tot duc acolo toată după-amiaza.

Este doar o presupunere și va trebui confirmată de alte fapte informația că această fată aparține tipului care reacționează la amplificarea tensiunii psihice prin tulburări gastrointestinale. Mai târziu am spart termosul. Și apoi s-a făcut în sfârșit ora cinci. M-am împleticit epuizată spre tramvai.

Acasă, toți membrii familiei mele se întreceau să mă compătimească. Lina m-a luat în brațe și a oftat: „Bietul copil, a trebuit să faci o muncă atât de grea!” Și mama m-a îmbrățișat și m-a sărutat. Tata a venit de la masa de cusut, m-a mângâiat, m-a privit iubitor în ochi și m-a sărutat pe frunte. Apoi mama a gătit o mâncare delicioasă, toate felurile mele preferate. Dar eram atât de epuizată, încât nu am putut să mănânc. Asta l-a făcut pe tata să fie neliniștit. „Nu vezi”, a exclamat el, „că va ceda? Dacă se mai duce la biroul ăsta fie și doar câteva zile, o să-mi zacă aici în pat! Uite cum arată! E palidă, are obrajii supti! Nu poate să suporte asta! Ea trebuie să lucreze la un birou unde să fie multe tinere, să nu fie supravegheată atât de îndeaproape, unde nu trebuie să facă o muncă atât de grea și unde să îi rămână timp să se distreze,

un birou care să nu fie atât de departe! Nu se va mai duce acolo!"

Atitudinea ei face grupul care o răsfată să o susțină în intenția de a renunța la post. Retragera este totală. *Imediat după cină, s-a auzit soneria. Mama și Lina s-au dus să deschidă ușa. Din bucătărie, am auzit vocea unui bărbat pe care nu îl cunoșteam.*

Lina s-a întors în bucătărie. Era prietenul ofițerului de marină. Eram 199 uluită. Nu aveam chef să schimb cu el nici măcar câteva vorbe, așa că am rugat-o pe sora mea să-i spună că ieșisem. Într-un fel, îmi părea rău. Totuși, din moment ce încă eram slăbită de durerea abdominală de după-amiază, mi-era teamă că s-ar fi putut să nu fac o bună impresie. Și, în afară de asta, întreaga afacere mă enerva.

Evitarea iubirii și a unei posibile căsătorii. Nu trebuie să fim surprinși sau neîncrezători când observăm că încearcă să-și atingă scopul cu motive întemeiate. Astfel de motive sunt adesea folosite doar ca alibi; sau se întâmplă ceva ce este evaluat ca un bun contraargument. Dacă suntem siguri de interpretarea noastră, contraargumentele nu sunt atât de importante. Nu vedem niciun act pozitiv care ar duce la soluționarea problemei iubirii.

Mama și Lina au vorbit un timp cu ofițerul. Eu nu m-am mișcat. După ce a plecat, m-am băgat în pat epuizată de tot. L-am auzit pe tata spunându-i mamei că ar trebui să mă lase să dorm cât de mult voiam, astfel încât să mă recuperez după dificultățile zilei. Apoi am adormit.

În dimineața următoare, tata s-a dus la birou pentru a da preavizul, sub pretextul că eram bolnavă. Când a cerut actele mele, administratorul nu a vrut să i le dea, dar a spus că ar

trebui să mă întorc la birou imediat ce mă simţeam mai bine. Totuşi, tata mi-a interzis să mă mai duc acolo. După două săptămâni mi-am primit actele înapoi. Nu am mai primit decât o singură scrisoare de la ofiţerul de marină, scrisă într-o dispoziţie tristă. De atunci încolo nu am mai auzit de el...

într-o zi m-am dus la cumpărături în centru împreună cu o prietenă. Doi ofițeri tineri ni s-au adresat pe stradă. Am refuzat să vorbim cu ei; dar asta nu i-a descurajat și ne-au ademenit într-o conversație. Eu am luat-o înainte împreună cu unul dintre ei și i-am pierdut din vedere pe ceilalți doi. Tânărul locotenent m-a dus pe străzi²⁰⁰ înguste, tăcute. Era seară. Dintr-odată, m-a luat în brațe și a vrut să mă sărute. M-am opus cu toate puterile. Mi-a sfâșiat șalul pe care îl împrumutasem de la Lina. M-am infuriat și am strigat: „Lasă-mă imediat în pacer”. S-a albit la față și și-a cerut iertare. Am răspuns că nu voiam să am nimic de-a face cu el și că nu mai doream să-l văd. A spus că îmi sfâșiasse șalul și că mă va despăgubi. Am refuzat orice despăgubire și am plecat. El m-a urmat, și-a cerut din nou iertare și a amenințat că-i va da unui cerșetor banii pentru șal dacă nu îi dădeam adresa mea. l-am spus să facă ce dorește și m-am îndepărtat iarăși de el. Dar s-a ținut după mine și a vorbit și a vorbit până când m-am îmblânzit și am fost chiar de acord să fac un aranjament cu el. Pentru a mă arăta împreună cu un ofițer, am hotărât să mă întâlnesc cu el în cartierul nostru. Dar când l-am văzut așteptându-mă în scuar cu un buchet de trandafiri în mână, m-am simțit stânjenită. Sfoasă, am ținut trandafirii cu petalele în jos.

Respingerea justificată a unui ofițer prea agresiv (care cu siguranță avea dreptul să se aștepte la mai mult de la fete care își permit să fie acostate pe stradă) este urmată de stabilirea unui aranjament cu el pentru a-l arăta cunoștințelor ei. Asta ilustrează din nou cum evită provocarea iubirii, cum se folosește de ea pentru

a-și hrăni vanitatea, care nu este nimic altceva decât dorința ei de a părea mai mult decât este de fapt.

A propus să mergem la o cafenea. Mai întâi nu am vrut. Dar, fiindcă era destul de răcoare, am mers cu el. În timp ce stăteam de vorbă, m-a întrebat dacă nu aș vrea să fim singuri. Am răspuns că oricum nu ne deranja nimeni. Apoi a zis că nu asta a vrut să spună, că era atât de inconfortabil aici și că i-ar fi plăcut să fim doar noi doi. Acum am înțeles. „Ce vrei să spui? Nu poți să mă iei așa! Vreau să mă duc acasă!” Părea indignat. Am plecat de la cafenea. Pe stradă a încercat din nou să mă convingă și m-a întrebat dacă 201 mă teme de el. Mi-a dat cuvântul de onoare ca ofițer că nu mi-ar face niciun rău. Și, în timp ce vorbeam, a încercat dintr-odată să mă împingă într-o clădire — cred că era un hotel. Am fugit. A venit după mine. Când m-a ajuns din urmă, am țipat la el furioasă că nu putea să mă oblige să fac orice voia el, că nu am fost niciodată singură cu un bărbat și nici nu îmi doream să fiu.

— *Așa? Nu crezi ce îți spun! a țipat la rândul lui. Asta este o insultă! Ți-am dat cuvântul de onoare! Nu sunt o canalie! Te rog, mai gândește-te!*

— *Nu am la ce să mă mai gândesc. Nu te minți singur! În cele din urmă, după multe lingușiri, am mai făcut un aranjament cu el. De data asta mi-a adus o fotografie cu el. Asta e o prostie, m-am gândit. Ne-am dus cu tramvaiul într-un parc. Acolo, mi-a cerut imediat să-l sărut. I-am spus: „Auzi, uite cum stă treaba. Nu am sărutat niciodată un bărbat și,*

dacă o voi face vreodată, atunci ar fi numai din iubire. Dar nu sunt îndrăgostită de tine".

— *Pentru asta nu trebuie să fii îndrăgostită. Vei învăța cum să te îndrăgostești de mine, așteaptă doar. Probabil că nici măcar nu știi ce este un sărut adevărat.*

Asta m-a făcut curioasă. M-am gândit că ar fi păcat să nu știu cum este un sărut adevărat și m-am hotărât să nu mă împotrivesc în caz că ar încerca să-mi fure un sărut. Nu am avut mult de așteptat până să mă sărute. Dar nu m-am simțit decât dezgustată. Apoi i-am spus că mi-era frig și că voiam să mă duc acasă. Era evident ofensat că sărutul lui nu m-a încălzit în loc să mă facă să-mi fie frig și a strigat furios la mine: „Sau-sau! Sau nu ne mai vedem niciodată, sau ne vom iubi unul pe celălalt, ceea ce cu siguranță nu vei ajunge să regreți. Nu ți-am dat cuvântul meu de ofițer? Drept cine mă iei?"

202 — *Cu tonul ăsta nu o să ajungi nicăieri cu mine. Nu o s-ofac —*

și cu asta, basta.

— *Mai gândește-te! Ai la dispoziție o săptămână! Și, dacă nu ești de acord, să-mi înapoiezi fotografia.*

— *Uite aici fotografia ta. Ia-o! La revedere! I-am dat fotografia, m-am întors și am plecat.*

În ziua următoare, devreme, am dat fuga la Tilda, i-am spus că fusesem sărutată și că aflasem în sfârșit ce este un sărut adevărat. I-am descris în detaliu tot felul de lucruri minunate pe care nu le-am simțit deloc. Și am sfătuit-o apoi să aibă ea însăși parte de aceeași plăcere cât mai curând posibil.

Vedem că se apropie de capătul relației ei cu sexul opus, de care se teme că va fi înfrântă. Nu se mai teme să fie prima. Vrea doar să se joace cu focul. Imediat după aceea i se laudă Tildei și încearcă să o facă să urmeze aceeași cale periculoasă pe care ea însăși o detestă.

În seara zilei în care am fost sărutată, mi-am clătît bine gura cu per- manganat de potasiu și am scuipat de zece ori...

Tilda avea un prieten de care era destul de îndrăgostită. Asta mă supăra. Am încercat să o întorc împotriva lui, m-am apucat să o conving că nu era potrivit pentru ea. Nu am reușit prin această metodă, așa că am apelat la Minna pentru asistență și i-am sugerat să fiică de față cu Tilda unele observații depreciative despre el. I-a spus Tildei: „Vai, băiatul ăla e tare necioplit!”. Tilda a răspuns disprețuitoare: „Nu-mi pasă dacă-ți place sau nu — atâta timp cât îmi place mie”.

Această încercare de a tulbura fericirea iubirii altora exprimă aversiunea ei generală față de dragoste și, în același timp, înclinația ei de a fi un încurcă-lume când nu este în centrul atenției. Copiii răsfățați care nu sunt în frunte în clasă sau la jocuri se comportă asemănător la școală, tulburându-i pe ceilalți întrucât ei se simt incapabili să obțină rolul principal.

Ce urmează este o încercare de a lua în răs jocul iubirii, care este prea periculos pentru ambiția ei; păcălind bărbatul, ea își păstrează sentimentul de a le fi superioară.

Pentru a o face pe Tilda să se răzgândească, o luam cu mine în fiecare dupa-amiază. Ne puneam pălării mari și ni le trăgeam pe față. O blană pe care mi-o făcuse tata îmi acoperea fața până la ochi. Tilda își pune la fel o blană de

vulpe. Nu ni se vedea deloc fața, doar ochii, și fluturam din gene ca nebunele când întâlneam vreun bărbat. Eram frecvent abordate de bărbați, care ne duceau la cafenele; acolo, devoram o grămadă de pateuri, după care ne făceam dispărute. Într-o zi, un domn mai în vârstă, între 40 și 50 de ani, a intrat în vorbă cu noi și ne-a invitat la un bar. Asta era ceva nou. La început am ezitat, dar, fiindcă noi eram două, iar el unul, ne-am gândit că nu ni se putea întâmpla nimic. Ne-a primit o femeie foarte aranjată, cu părul decolorat, care a șoptit câteva cuvinte la urechea domnului și ne-a condus într-un separeu mic care avea în față o draperie. Domnul a cerut vin. Am început să ne alarmăm. Draperia totuși nu era trasă. În afară de pianist, care tocmai începea un cântec, în restaurant nu mai era nimeni. Vinul de-abia fusese turnat în pahare când Tilda mi-a șoptit să fiu atentă pentru că s-ar putea ca bărbatul să fi pus înăuntru vreun narcotic sau vreun stimulent. Asta a fost de-ajuns să mă îngrozească.

Deși eram întruna îmbiate să bem, nu luam decât înghițituri mici de vin. Compensam însă mâncând prăjituri. Bărbatul s-a așezat apoi între noi. Eu deja regretam că acceptasem invitația și mă întrebam cum am fi putut să scăpăm cât mai repede. Bărbatul nu arăta ca și cum ar fi fost ușor de păcălit. Era furios pentru că noi ne retrăgeam și ne-a întrebat pe un ton iritat de ce credeam că suntem acolo. Eram din ce

204 în ce mai descurajate. Când a ieșit pentru câteva clipe, am vrut să ne folosim de ocazie să scăpăm. Am discutat despre ce am face în cazul în care încerca să ne violeze. Bineînțeles, nu aveam la îndemână nicio armă cu care

ne-amfi putut apăra. Tilda a avut ideea să-l atacăm, la nevoie, cu cele două scaune goale de lângă noi. Pentru a fi pregătite din timp, ne-am pus mâinile pe cotiere. Când s-a întors, a început să se dea mai aproape de noi. L-am respins din nou. S-a înfuriat, ne-a spus că suntem copile prostuțe, neghioabe și obraznice și ne-a acuzat că l-am înșelat. Asta a fost foarte dezagreabil pentru noi. El și-a reînnoit avansurile. Dar am reușit să-l îndepărtăm fără să ne folosim de scaune. În sfârșit, nu i-a mai rămas nimic de făcut decât să plătească. Doamna cu părul galben părea uluită când a văzut că iese din local fără să-și fi atins scopul. Pe stradă, bărbatul ne-a înjurat din nou. Dar acum ne simțeam în siguranță; i-am spus să se ducă dracului și am luat-o la pas. Eram bucuroase că scăpasem doar cu o sperietură și am hotărât să fim puțin mai atente data viitoare.

Lina m-a convins să iau lecții de dans de două ori pe săptămână. Defecare dată îi permiteam unui alt băiat să mă conducă acasă. Dar niciodată nu l-am sărutat pe niciunul. Într-o zi, Tilda a venit la mine împreună cu o altă fată și mi-a spus că în cartierul nostru urma să aibă loc un bal mascat. Noi trei puteam merge în costume vieneze de modă veche.

Mă încânta ideea, cu atât mai mult cu cât nu fusesem niciodată la un bal. Am acceptat pe loc, deși nu știam cum să fac să particip. Tata s-a opus întotdeauna ca eu să mă duc la dansuri sau la baluri, din cauza sănătății mele precare. Și nu aveam nicio rochie potrivită și în niciun caz nu aveam bani să-mi cumpăr o costumație nouă. Tilda și Gretel își pregătiseră rochiile albe și măștile negre, pe când eu nici măcar nu

avusesem curaj să-i spun tatălui meu. În ultimul moment, m-am hotărât să o rog pe o fată bogată pe care o cunoșteam să-mi împrumute o rochie și orice altceva îmi mai trebuia pentru bal. Ea a fost de acord și **205** mi-am ales, dintre numeroasele ei rochii, una care părea cea mai potrivită pentru bal. M-a lăsat să iau și o mască și un mic evantai; aveam deja pantofi de lac. I-am spus tatălui meu că mă duc să mă întâlnesc cu Tilda; mamei i-am împărtășit secretul. Ea mi-a și dat bani de bilet.

Tilda plecase deja la bal când am ajuns la ea acasă cu pachetul meu în care aveam, printre alte lucruri, o pudră și un ruj de la Lina. Mama Tildei m-a ajutat să mă îmbrac. Dar, întrucât fata cea bogată a cărei rochie urma să o port, era de vreo trei ori mai corpolentă decât mine, rochia ei îmi era mult prea largă. A trebuit să o aranjăm în grabă cu ace de siguranță. Apoi am probat masca. Mă strângea și îmi apăsa pe pleoape. Însă nu mai aveam timp să o ajustăm. Când urcam scările spre sala de bal, am observat că toate celelalte fete erau însoțite de bărbați. Numai eu eram singură și asta mă deranja puțin. Din acest motiv, mi-am pus masca. Dar a trebuit să o ridic de câteva ori ca să nu mă împiedic.

Ringul de dans era aglomerat. Tocmai era o pauză când am intrat. Mi-am căutat prietenele și, curând, le-am găsit. Stăteau pe o bancă și vorbeau șoptit. M-am așezat lângă ele, dar nu m-au recunoscut. După o vreme m-am aplecat spre Tilda și i-am spus: „Ce mai faceți, domnișoară Tilda?” Mai întâi, amândouă au fost destul de nedumerite, apoi s-au bucurat foarte tare că am putut să vin. Muzica a început să cânte, noi am fost invitate la dans și am dansat fără

întrerupere. Ne cumpărasem bilete, dar, din nefericire, nu mai aveam nici măcar un ban să cumpărăm ceva de mâncat sau de băut. Și ne era și foame, și sete.

*Un domn cu o înfățișare destul de burgheză m-a invitat la dans. Părea mult prea bătrân pentru mine, avea un accent ciudat și nu dansa prea bine. Aveam totuși speranța că mă va ajuta să-mi potolesc setea, așa că am vorbit cu el o vreme după ce dansul s-a încheiat. Apoi l-am prezentat prietenelor mele. Înainte de asta îi șoptisem Tildei: „Ascultă, **206** am prins un pește care nici măcar nu poate să danseze decent. Dar sper să ne ducă la restaurant. Voi două trebuie să flirtați cu el”.*

Domnul nu părea excesiv de încântat să aibă dintr-odată lângă el trei fete în loc de una. Dar l-am făcut să înțeleagă că ori trei, ori niciuna! Așa că toți patru ne-am dus la restaurant și am băut vin.

După un sfert de oră, m-am scuzat și l-am lăsat pe domnul dansator în grija prietenelor mele. M-a urmat curând și voia întruna să danseze cu mine. Scăpăm ori de câte ori puteam.

Într-unui dintre capetele sălii era un candelabru mare. Cuplul care se întâmpla să treacă pe sub candelabru în timpul unui dans trebuia „să se căsătorească”; adică trebuiau să se sărute într-o cameră separată. Spre nefericirea mea, am dansat cu bătrânul pe sub candelabru. Dar am refuzat să-l las să mă sărute. I-am spus: „O să v-o trimit pe prietena mea, Tilda. Eu nu vreau”. Tilda, la rândul ei, l-a trimis la Gretel, dar nici ea nu voia s-o facă. Așa că bietul om a rămas fără sărut și a suportat cheltuielile degeaba.

După aceea am dansat cu înfocare și am primit multe flori în buchete mici. Fugeam de la un bărbat la altul. Doar masca mă deranja. M-am bucurat când s-a făcut miezul nopții și am putut să o scot. Acum dansam și mai abitir; am făcut câteva aranjamente cu diferiți bărbați, dar nu le-am onorat. Și apoi balul s-a sfârșit. Câțiva tineri ne-au întrebat dacă ne puteau conduce acasă. Am refuzat politicos.

M-am îmbrăcat acasă la Tilda. Mama ei a râs când i-am povestit experiența cu bietul pește, cum îi spuneam. Apoi m-am dus acasă. Tata încă era treaz. S-a încruntat când m-a văzut. Nu l-am lăsat să spună niciun cuvânt și i-am povestit atât de multe lucruri amuzante de la bal, încât nu s-a putut abține să nu râdă. La final a spus doar: „Să nu te duci niciodată singură la bal. Data viitoare vin cu tine dacă am timp. Dansezi toată noaptea și apoi aștepti ca alții să plătească pentru tine”.

La lecțiile de dans trebuia să port de fiecare dată una și aceeași rochie. Mi-am dorit mult timp să am o rochie nouă. Dar niciodată nu aveam suficienți bani să cumpărăm una. Mi-am stors creierii încercând să găsesc un mod de a reuși să câștig niște bani. Bineînțeles, nu voiam să fiu legată de un birou. Pur și simplu uram munca de birou.

Din când în când mă uitam la anunțurile din ziarul nostru. Într-o zi, s-a întâmplat să văd următorul anunț: „Căutăm ajutor. Muncă ușoară. Remunerație bună etc.” Le-am arătat anunțul părinților mei. Nu le plăcea ideea de a-mi lua o astfel de slujbă. M-au întrebat la ce bun mă trimiseseră la școala cu profil economic. Am răspuns că nu voiam decât să fac niște bani; cum îi făceam nu conta pentru mine.

A doua zi stăteam deja la o masă lungă, jumulind pene. Celelalte femei mă priveau curioase. Dar nu le luam în seamă și jumuleam mecanic. Această muncă făcea mult praf, care îmi irita gâtul întruna. Trebuia să tușesc mult. Încercam să mă lupt cu tușitul gândindu-mă la banii pe care îi voi câștiga și la rochia pe care o voi cumpăra cu ei. Apoi mi-am amintit un film în care o femeie care muncea ca ajutor, ca mine, s-a căsătorit cu șeful. Din nefericire, șeful meu era un bătrânel burtos. Când i-am povestit tatălui despre debutul meu ca jumulitoare de pene, a spus că munca asta nu era bună pentru mine, pentru că mi-ar afecta plămânii. M-am mai dus acolo o dată. Apoi tata mi-a interzis. Mi-am luat cei câțiva bănuți și m-am hotărât să caut un alt post.

Am crezut că l-am găsit pe cel potrivit când, după ceva timp, am citit următorul anunț: „Școală pentru actrițe de film. Profesor N. N/” De data asta, Lina a trebuit să mă însoțească. Am fost primite de autointitulatul profesor, care arăta încă destul de tânăr, într-o cameră decorată cu tapet roșu și în care era un pian de concert. Ne-a cerut ca mai întâi să asistăm la o repetiție. Apoi urma să mă examineze.

Au intrat doi tineri și o tânără foarte veselă și au repetat o scenă de dragoste. Apoi a venit rândul meu. Unul dintre bărbați urma să-mi fie

208 însoțitor și trebuia să-l întruchipeze pe tatăl meu, care se împotriva căsătoriei mele. Tânărul a început imediat să se strâmbe. M-am prefăcut tristă. Și apoi mi-am imaginat cum mă purtam când tata îmi refuza o dorință. Am bătut din picior și am țipat: „Nu fi așa de nesuferit!” Toată lumea a început să rădă; toți au aplaudat și au strigat:

„Excelent”. Profesorul considera că eram foarte talentată și a dorit să stabilim imediat să începem lecțiile. Dar Lina i-a spus că mai întâi trebuia să vorbească cu părinții noștri. Când tata a auzit de noul plan, a avut îndoieli în privința valorii acestuia. Mai mult, îi era imposibil să achite costul lecțiilor. Astfel, și această carieră și-a găsit sfârșitul prematur.

Puțin mai târziu, mi-a venit ideea să fiu asistentă de dentist, așa cum fusese Lina. Găseam destul de simplu acest tip de muncă. În afară de asta, eram curioasă să văd cum reacționau oamenii când li se scotea un dinte. Am găsit curând un anunț în ziar și m-am dus să mă angajez ca asistentă la cabinetul unui dentist. Dentistul, un bătrân cu favoriți, nu mi-a fost pe plac. M-a întrebat dacă aveam experiență și a trebuit să răspund negativ. Apoi a mormăit ceva, mi-a notat în carnetul lui numele și adresa și m-a lăsat să plec.

După două zile am primit de la el o carte poștală prin care îmi cerea să mă duc la el. Înainte să decidă dacă mă angaja, mi-a cerut detalii despre familia mea și alte lucruri personale. Părea să fie un om meticulos. Apoi a venit soția lui și m-a evaluat. Purta un capot. A fost cu totul dezgustător pentru mine să trebuiască să dau mâna cu ea. Pe lângă salariul mic, el mi-a promis că voi primi o grămadă de bacșișuri. Mi-a spus și că predecesoarea mea se căsătorise. Ultimul lucru pe care l-a făcut a fost să-mi atragă atenția să am întotdeauna părul bine pieptănat.

În dimineața următoare a trebuit să fiu la cabinetul lui la șapte și jumătate. Dentistul mi-a arătat cele mai importante

instrumente ale sale, mi-a explicat cum se montează freza etc. Mă durea capul când vedeam atât de multe instrumente. Prima pacientă a intrat. 209 M-am așezat la stânga ei, i-am pus la gât un prosop mic și am turnat apă într-un pahar. Dentistul a aprins mica spirtieră și a pompat aer fierbinte asupra dintelui. Eu a trebuit să încălzesc o mică oglindă deasupra unei flăcări, astfel încât să nu se aburească de la respirația pacientei. Eram atât de entuziasmată, că am ținut oglinda prea mult deasupra flăcării și, brusc, șeful meu a strigat: „Gata! Altfel oglinda se crapă”. M-a cuprins fulgerător vechea mea frică de oglinzi. Puteam să văd oglinjoara crăpată și pe mine însămi împovărată de șapte ani de ghinion. Și, în același timp, mă gândeam cum să scap. Pe lângă asta, îmi plăcea profund gutiera care folosea la izolarea dintelui tratat și din care curgea salivă.

Schimbarea frecventă a ocupației pare inițial justificată, dar putem presupune că acestei fete îi va fi dificil să își găsească un post convenabil atâta timp cât nu își schimbă stilul de viață. La cabinetul dentistului, întreaga ei atenție se îndreaptă spre descoperirea unui mod de a scăpa. Apare tocmai la timp vechea frică, aparent uitată, de oglinzi. În afară de asta, îmi plăcea profund. Celebrul „pe lângă asta” din nevroză.

In cele din urmă, a trebuit să duc afară scuipătoarea pe care o folosea pacienta și să sterilizez instrumentele. Toate astea și mirosul respingător al mâinilor mele îmi făceau greață într-atât, încât de-abia dacă am putut să mă gândesc la prânz.

La ora două a trebuit să fiu înapoi. Apoi dentistul mi-a arătat cum să răsucesc vată în jurul unui ac de scos nervul și

m-a sfătuit să exersezi asta până îmi iese bine. Soția lui a apărut din nou, spunând că trebuie să o ajut să cârpească când am timp. Mi-am spus în gând: „Poți să aștepti tu mult și bine. Și mai ce? Stau în picioare cât e ziua de lungă și, pe deasupra, să-i mai cârlesc și rufăria”.

210 *Acum a început defilarea pacienților. Totuși, nu mi s-a oferit spec
tacolul pe care îmi doream cel mai mult să îl văd; nimănui nu i s-a scos niciun dinte.*

Persoanele care se simt inferioare și slabe au întotdeauna interesul să fie de față când ceilalți au neazuri. Unii copii se pregătesc și se antrenează să fie cruzi pentru că se simt rușinați de propria slăbiciune. Stau prin preajmă tremurând când se taie un porc, dar spectacolul îi atrage totuși din nou și din nou. Intenționează să se călească, citesc întruna sau ascultă povești cu stafii și așa mai departe. Și tiranul desăvârșit este întotdeauna laș și nevolnic la rândul lui.

Mi-am terminat lucrul cu greu. Seara, m-am dus acasă și nu m-am mai întors niciodată la cabinet

.Scopul de superioritate

Într-o zi, când ne plimbam, prietena Tildei a tras-o peste un jgheab și a ținut-o acolo. Amândouă se scuturau de răs.

Surprinsă, le-am întrebat ce înseamnă asta. Tilda mi-a răspuns: „Nu știi că nu-ți găsești un soț dacă stai pe jgheab?”.

Am ciulit imediat urechile și m-am gândit: „Ciudat. Nu mi-a plăcut niciodată să calc peste un jgheab din asta, aveam un fel de presentiment vag că ar însemna nenoroc!”. Credeam acum că descoperisem în sfârșit ce era în spatele acelei senzații. Temându-mă să nu fiu trasă sau împinsă peste un

jgheab ca Tilda, urmând să nu pot să-mi găsesc vreodată un soț, de atunci înainte am ieșit cu ele destul de neîncrezătoare.

Din nou o idee specifică nevrozei obsesionale. Vedeți că simptomele se schimbă asemenea culorilor unui cameleon, adaptându-se, urmând liniile nevrozei, mediului și condițiilor schimbătoare. Cameleonul, nevroza, rămâne la fel. Chiar dacă simptomele ar dispărea temporar (și, la o privire mai atentă, s-ar putea descoperi suficiente semne de nevroză), asta nu ar garanta dispariția nevrozei. De fapt, înseamnă că, deocamdată, nevroza necesită mai puține simptome alarmante sau nu le consideră necesare. Pacienții trec adesea cu vederea acest fapt atunci când se cred relativ vindecați

i212 pentru că au fost eliberați temporar de simptomele lor supărătoare. Simptomele sunt părți mici, dar pe noi ne interesează întreaga ființă umană. Criteriul vindecării nu este altceva decât modul în care individul, sub toate aspectele, va reacționa pe viitor la viață și la solicitările pe care viața i le pune înaintea.

Fata aceasta înaintează, pas cu pas, în nevroza ei obsesională. O limitare este urmată de o alta mai întinsă, mai cuprinzătoare. Construirea nevrozei ei este întru totul inteligentă și coerentă. De aici putem să înțelegem că până și inteligența nu este altceva decât un instrument care poate fi folosit fie în depășirea obstacolelor vieții, fie în evitarea lor, în funcție de sistemul de obiective.

Motivul neîncrederii ei ținea probabil de faptul că nu se simțea în miezul lucrurilor. Ideea jgheabului o putea elibera de gândul fatal de a fi inutilă sau de a fi doar una dintre multe. Asta arată de ce argumentele și explicațiile logice ale prietenelor ei nu o pot ajuta pe pacientă. Ideea jgheabului are un alt scop decât de a fi discutată logic, iar ideea este perfect corectă și inteligentă în lumina acestui alt scop. Inteligență personală împotriva bunului-simț. Descoperim această inteligență personală în reflecțiile tuturor persoanelor cu tulburări de comportament, cum ar fi copiii-problemă („pentru că nu vreau.../”), nevroticii ca în cazul de față, oamenii nebuni („pentru că mă influențează curenții electrici”), criminalii („pentru că ea are haine mai bune decât ale mele”), sinucigașii („pentru că viața nu are sens”), perversii („pentru că perversiunile sunt o formă mai înaltă a culturii iubirii”), bețivii, morfinomanii („pentru că nu pot să trăiesc fără aceste remedii”), oameni superstițioși („pentru că ceva aduce noroc sau ghinion”) și așa mai departe. Toate sunt justificări aflate în slujba atingerii scopurilor personale, dar niciuna nu ia în considerare scopul

general, uman al comunității. Și acesta este motivul pentru care toate aparțin unui sistem nevrotic.

Curând, nu mai puteam să nu cred în conexiunile misterioase dintre un 213 jgheab și diversele lui implicații. Chiar dacă mi s-ar fi oferit o dovadă clară că această remarcă a Tildei nu era decât o vorbă prostească — Finni, o prietenă de-a Linei, pe care o văzusem de mai multe ori trecând peste jgheaburi, se căsătorise în ciuda acestui fapt — nici atunci nu mai puteam fi convinsă. Prietenele mele se întrebau de ce făceam ocoluri largi ca să trec de jgheaburi sau mă înspăimântam când vedeam vreunul. Când mă întrebau de ce le evitam cu atâta atenție, le răspundeam: „Păi, miros atât de rău! Nu suport mirosul”.

Într-o zi, când treceam pe lângă un jgheab și eu prezentasem semnele mele obișnuite de groază, i-am explicat unui tânăr cum mi-a apărut frica. El s-a așezat chiar în fața mea peste un jgheab și a stat acolo un timp. Asta mi s-a părut atât de amuzant, încât am izbucnit în hohote de râs. În același timp îmi părea rău de el. Mi-am spus: „Acum poate să aștepte mult și bine până să-și găsească o soție”. În mintea mea nu exista nicio îndoială cu privire la adevărul acestei superstiții.

Am observat că era un jgheab aproape de stația de tramvai unde trebuia să cobor. M-am suit imediat înapoi și am coborât la stația următoare. În altă zi am ajuns la aceeași stație și eram cu o fată care știa că acolo trebuia să coborâm. Nu am găsit altă scăpare din dilema mea decât să sar peste jgheab. În ciuda acestei precauții, mi-am imaginat că atinsesem jgheabul cu piciorul. M-a cuprins deznădejdea, i-am spus fetei la revedere și m-am dus direct acasă. Le-am spus părinților mei că mi se întâmplase ceva îngrozitor. S-au

însălmântat. Dar, după ce au aflat ce mi se întâmplase, au început să râdă aproape isteric. Tata și-a pus haina și mi-a promis că o să-mi arate cum va călca de o sută de ori peste un jgheab. I-am răspuns, printre sughituri de plâns, că, în cazul lui, nu era același lucru, pentru că el avea deja o soție, așa că nu mai avea de ce să se mai teamă. Ar fi altceva dacă Lina ar face asta. Așa că sora mea chiar a pășit peste un jgheab în fața mea. Dar nu m-a liniștit.

214 Dimpotrivă, am început să plâng și mai tare, aducându-mi reproșuri la gândul că, dacă Lina nu-și va găsi un soț, eu voi fi de vină.

Adesea, era de ajuns numai să fiu în apropierea unui jgheab ca să apară ideea fixă că îl atinsesem cumva. Doar după ce am reușit să le fac pe toate prietenele mele, una câte una, să treacă peste jgheab, fără să le spun care era scopul meu, m-am simțit puțin mai liniștită. Dar când a venit iarna și străzile s-au acoperit de zăpadă, nu îndrăzneam să mă aventurez afară decât cu cele mai elaborate precauții. Mă uitam întruna după jgheaburi ascunse de zăpadă. Într-o seară am crezut că am călcat pe unul. Am fugit acasă înnebunită de disperare, plângând și aiurând. Apoi m-am întors la locul în care avusese loc accidentul să aflu dacă acolo chiar era un jgheab. Nu era niciun jgheab, era doar o băltoacă.

Frica de jgheaburi a făcut să-mi fie aproape imposibil să mai ies. Inspectasem foarte atentă cartierul meu ca să văd unde se afla fiecare jgheab; dar mai departe erau jgheaburi nenumărate, neștiute, răuvoitoare. În ciuda temerii mele de a ieși cu bărbați, perspectiva de a rămâne fată bătrână pentru tot restul vieții îmi părea o soartă la fel de nefericită. „Fată bătrână” — numai și denumirea mă îngrozea. Din pură

disperare, mi-a venit ideea să mă retrag din lumea asta și să intru la mănăstire.

Această frică de jgheaburi plasează asupra jgheaburilor întreaga răspundere pentru un posibil eșec de a găsi un soț și nu aduce nicio atingere atractivității personale. Vanitatea și mândria ei sunt salvate. Dacă nu o dorește nimeni, e vina jgheaburilor, la fel cum înainte de vină era oglinda spartă. Superstiții asemănătoare apar frecvent la copiii care dau vina pentru eșecurile în privința sarcinilor școlare pe anumite evenimente ca, de exemplu, să fi călcat pe liniile dintre dalele trotuarului, să fi sărit peste un anumit număr de trepte și așa mai departe.

Mai exact, aproape fiecare ființă umană își poate aminti anumite **215** perioade din viața sa când a avut astfel de gânduri obsesive ori s-a simțit obligată să facă anumite lucruri care o aduceau în asemenea dificultăți. Ca ilustrare: un bărbat se simte obligat să se îndoiască de tot ce află; un altul se simte obligat, în anumite situații sau la anumite ore din zi, să se roage pentru a-și păstra echilibrul mental; un al treilea crede că el există numai prin voia unui ajutor supranatural și se poartă ca și cum totul ar fi un dar de la această putere supranaturală. Vedem forme mai ușoare de acțiuni compulsive la superstițiile obișnuite care obligă persoana în cauză să facă sau să nu facă anumite lucruri; de exemplu, să nu pornească niciodată la drum într-o vineri, să nu aprindă niciodată trei țigări cu același chibrit, să nu-și pună niciodată mai întâi pantoful sau ciorapul stâng înaintea celui drept, să aibă grijă ca niciodată un felinar sau un alt element stradal similar să fie între el și însoțitorul lui și așa mai departe. Mai târziu, nevroza obsesională și fobiile pornesc uneori din astfel de trăsături.

Aceste forme de superstiție copilărească dezvăluie cu limpezime existența unui grav sentiment de inferioritate și lipsa de încredere în propria putere. Totuși, din când în când, o încercare reușită a unei persoane de a se preocupa de partea în general utilă a vieții poate să meargă în paralel cu încercarea de a culege lauri pe tărâmul superstiției. În astfel de cazuri, succesul este de obicei atribuit unui semn de bun augur. De exemplu, în cazul pacientului care suferea de ideea fixă că s-ar putea ca surorile lui să moară arse dacă el nu se ruga în fiecare seară pentru ca ele să fie apărate împotriva focului, el își salva surorile nu numai de la moarte prin foc, ci se și gândea și avea constant grijă de ele, acesta fiind probabil sensul mai profund al acestei idei fixe.

216 El era obligat înconștient să-și pună în practică intenția caritabilă și fără îndoială că ar fi reușit să facă asta în mod conștient dacă i-ar fi fost clarificat sensul acestei compulsii înconștiente. Conștientul și înconștientul nu sunt poli opuși, cum crede Freud; trecerea gândurilor în înconștient este un mijloc, un truc al psihicului utilizat întotdeauna când sentimentul de integritate sau unitate a personalității este amenințat de o interpretare conștientă incorectă.

Pe parcursul acestei analize am văzut frecvent că psihicul fetei recurge la tot felul de expediente pentru a depăși dificultățile reale și imaginare ale vieții, ca să nu ne referim decât la tendința ei de a exagera sau de a falsifica întâmplările, alegerea și utilizarea tendențioasă a experiențelor și alte mecanisme similare. Psihicul nevrotic este obligat să apeleze la astfel de trucuri și expediente pentru a fi capabil numai și să abordeze scopul fictiv, generator de tensiune. Unul dintre aceste trucuri este plasarea scopului în înconștient sau substituirea în înconștient a unui scop nevrotic cu un altul. Când pare să existe un contrast izbitor între conștient și

inconștient (o ficțiune pe care școala freudiană a luat-o ca adevăr), diferența nu ține decât de mijloacele folosite și nu are nicio importanță pentru obiectivul ultim de elevare a personalității și pentru scopul fictiv al pioșeniei.

Găsim confirmarea în exemplul bărbatului care se roagă pentru viața surorilor lui. Conștientul și inconștientul urmează aceeași cale, ambele ghidate de scopul de superioritate aflat de partea utilă a vieții; cu alte cuvinte, să aibă grijă de surorile lui în ciuda tuturor obstacolelor.

Ar trebui să ne fie familiară încă o trăsătură din episodul cu jgheaburile. Se simte liniștită când prietenele ei se privează de șansa de a se căsători călcând peste un jgheab.

Fricii mele de jgheaburi i s-au adăugat următoarele. Am început într-o 217 zi să-mi imaginez că liniile de tramvai J și J2 mi-ar aduce nenoroc. Curând, le-am adăugat numerele 13,3, 63,43 și literele A, Ak, B, Bk, D și C, de la periferie spre centru. Mi-a devenit absolut imposibil să merg pe aceste linii. Străbăteam adesea pe jos multe cartiere, chiar și atunci când vremea era urâtă. J și J2 erau tramvaiele strict interzise — nici acum nu le folosesc. Se poate vedea că a trebuit să înfrunt cele mai aspre dificultăți din cauza acestor interdicții pe care era imperativ să le respect. Am multe povești despre suferințele mele. Într-o seară am coborât din tramvaiul F într-o intersecție unde trebuia să schimb și să iau tramvaiul H. A venit un tramvai care am crezut că era H — sunt puțin mioapă. M-am suit în tramvai, m-am așezat — dintr-odată, am fost surprinsă să observ că presupusul tramvai H a luat-o prin „Buclă” în loc să o ia pe strada Alser. Am sărit în sus, m-am

| Ringstrasse, bulevard circular din Viena având în centru Catedrala Sfântul Ștefan.
(N.t.)

uitat la semn — ce scria? Tramvaiul D. M-am grăbit să ies și am sărit din tramvai de parcă îmi ieșisem din minți. Greșeala asta m-a deprimat groaznic. Credeam că, de atunci înainte, nu voi mai avea decât un nenoroc după altul. Am hotărât din nou să intru la mănăstire.

Vedem cum își limitează raza de acțiune prin fobia de tramvai și, confruntată cu problema iubirii, caută o cale de a evita o posibilă înfrângere prin alegerea mănăstirii.

Totuși, pentru moment, am călcat rochia pe care o purtasem în acel tramvai nesuferit pentru a rupe vraja cea rea. Dacă aș fi fost bogată, aș fi aruncat rochia sau aș fi ars tot ce purtasem, inclusiv agrafele. Dar eu, sărmană, trebuia să mă mulțumesc să calc rochia aia blestemată, să mă spăl din cap până în picioare și să fac un descântec. Am repetat de trei ori.

218 *Apoi mi-a devenit aproape imposibil să trec pe anumite străzi. Când trebuia să merg pe vreuna dintre ele, îmi țineam respirația, astfel încât aerul de acolo să nu ajungă în mine și să nu-mi intre pe gât. Și dacă deja respirasem, scuipam de trei ori și îmi ștergeam gura cu salivă. Care erau străzile? Încă mi-e teamă să le rostesc numele.*

Lina se înfură teribil când o târâm în zigzag pe vreo stradă și o obligam întruna să facă ocoluri.

Și membrilor familiei mele le era interzis să ia tramvaiele cu numere nefaste sau să meargă pe străzile care erau tabu pentru mine. Dacă aflam că totuși făcuseră asta, nu îi lăsam să se apropie de mine. Eram foarte atentă și țineam minte ce haine purtasera în acele tramvaie și pe acele străzi și nu le mai atingeam. Și dacă intram întâmplător în contact cu ele înjuram și mă agitam, îmi sfășiam rochia și lenjeria, mă

așezam dezbrăcată de tot în dreptul ferestrei deschise ca să fac pneumonie și să mor și, în cele din urmă, mă aruncam pe pat în culmea disperării.

Dorința de moarte, foarte apropiată de tendințele sinucigașe, apare ca un fel de soluție de probă pentru a evita înfrângerea în problema iubirii. Acesta este, ca întotdeauna, efectul tendinței de a exclude viața când par blocate toate celelalte drumuri către o soluție mulțumitoare la problemele vieții. În loc să-și depășească dificultățile prin putere creativă și alegerea unei ocupații în general utile, care, la rândul ei, ar ajuta-o să-și depășească sentimentul de inferioritate, ea alege să se detașeze și să condamne comunitatea și ceea ce aceasta oferă, să se răzbune pe cei care îi stau în cale și să obțină un sentiment trecător de superioritate prin experiența de a fi stăpână pe propria viață și moarte. Aceasta este mărturisirea nevolnicului, a celui fără de speranță.

Fobia de tramvaie și modul în care această fată o construiește îi oferă putere asupra familiei, veriga cea mai slabă din mediul ei. Mergeam odată pe o anumită stradă și m-am atins de o femeie care avea 219 o poșetă. Brusc, m-a fulgerat ideea că s-ar putea ca ea să locuiască pe una dintre străzile interzise. Am urmărit-o să văd dacă aveam sau nu dreptate, dar la un moment dat i-am pierdut urma.

Nu m-am mai dus la cinematografele de pe acea stradă. Acolo se putea să fie oameni din străzile interzise. Nici măcar un spectacol bun nu mă putea convinge. Apoi, câteva cafenele din zone diferite ale orașului au devenit atât de respingătoare pentru mine, încât îmi țineam gura închisă și mă țineam de nas când trebuia să trec pe lângă ele. Într-o zi am uitat să mă protejiez în acest mod în fața la Café Central. Mi-am amintit

mai târziu că trecusem pe acolo și că din ușa turnantă de la Café a venit peste mine un curent dezastruos. M-am simțit de parcă aș fi fost otrăvită și m-am întors, am fugit acasă, mi-am aruncat pălăria într-un colț, mi-am smuls hainele, m-am spălat pe față cu apă și săpun și mi-am clătit gura.

Străzile repulsive pentru mine se înmulțeau la fel de repede ca iepurii. Deja era un întreg district pe care îl detestam. Când veneau la noi oameni din acest district interzis mă simțeam ca și cum m-aș fi aflat într-o încăpere cu ciumați, a căror respirație era de-ajuns să ducă la ruină și care infectau orice ar fi atins. Nu foloseam niciodată un scaun pe care stătuse vreunul dintre ei. În cele din urmă, nu a mai rămas nimic ce să pot folosi în afară de propriul meu fotoliu zdrențuit ca vai de el, pe care îl păzeam ca un dragon. Dacă cineva arăta cea mai mică intenție să se așeze acolo, eu făceam mare târăboi și îl împiedicam. Tărâm cu mâinile mele fotoliul din bucătărie în sufragerie ca să stau pe el când cântam la pian. Nu era permis ca hainele mele să fie atârinate pe vreun alt scaun.

Într-o zi, mama făcea tocană. Eram încântată, în ciuda faptului că era carne de cal. Când îmi punea niște tocană, a atins din greșeală cu mâna cotiera unui scaun pe care stătuse o persoană interzisă puțin

220 mai devreme. M-am înfuriat și nu am luat nicio gură de tocană. Asta a enervat-o pe mama atât de tare, că aproape a aruncat oala pe jos.

Pare remarcabil că nici măcar faptul că îndrăgește mesele bune de la amiază pe care le pregătește mama ei nu îi poate diminua frica de necurătenie. S-ar putea crede că o dorință intensă, cum ar fi una de plăcere fizică, ar fi îndeajuns de puternică

pentru a-i reprima măcar temporar dorința intensă de putere. Acesta ar fi un gând superficial. Omul este un întreg. Nu este format din două sau trei dorințe care se luptă între ele, uneori câștigând una, alteori alta; nu are decât un scop și tot ce face tinde spre acest scop. Dacă, în opinia pacientului, plăcerea fizică poate **fi** folosită ca mijloc spre acest scop, va fi folosită o astfel de plăcere sau orice alt mijloc care pare potrivit. Dar aici dorința fizică este interpretată ca fiind nesemnificativă în lupta ei pentru atingerea obiectivului, superioritatea, așa că dorința nu este luată în seamă și este apoi utilizată pentru a arăta limpede dificultățile din cauza cărora lupta ei pentru superioritate este epuizantă. Acestei fete îi place grozav tocana, iar când o refuză își privește sacrificiul ca pe un act eroic și mai extrage niște superioritate. *Nu mai atingeam niciodată farfuriile, cănila, furculițele și cuțitele folosite de persoane interzise. Mama trebuia să pună deoparte astfel de ustensile, în alt loc decât restul de oale și cratițe, astfel încât eu să pot să le recunosc oricând cu ușurință caftind de neatins pentru mine. M-am obișnuit să mănânc cu cuțite, furculițe și linguri pe care nu le foloseam decât eu și aveam farfurii pe care doar eu le foloseam, exact la fel ca în timpul fobiei mele de lupus. Dacă se întâmpla ca vreunul dintre obiectele mele să fie atinse de cineva pe care nu îl plăceam sau de cineva din familie care anterior fusese contaminat de atingerea sau folosirea vreunui dintre obiectele respingătoare, nu mă mai atingeam 221 de lucrurile mele. Mama trebuia să cumpere tacâmuri noi.*

Intr-o seară de sâmbătă s-a întâmplat ceva ce mi-a „murdărit” cuțitul și furculița speciale. Am început imediat să

fac scandal și să o cert pe mama pentru că nu fusese destul de atentă. Magazinele erau deja închise. Era imposibil să-mi cumpere alte tacâmuri. Mama a împrumutat o furculiță de la o vecină.

Pentru a evita contactul direct cu toate persoanele interzise care veneau la noi acasă, mă retrăgeam în dormitor. Acolo mă simțeam ca și cum deochiul pe care îl pusesem pe seama lor trecea prin zid și aducea nenoroc pe capul meu. Așa că mă așezam în pat și mă băgăm sub pături.

Când apare nenorocul din cauza deochiului, ea însăși nu este, bineînțeles, responsabilă. Vina este pusă pe seama deochiului. În astfel de cazuri, ceea ce se numește ghinion înseamnă de obicei propria greșeală și stupiditate, a căror cauză este căutată undeva în afară în loc să fie căutată în interior. Deochiul este una dintre sperietorile care ar deveni un pericol real pentru nevrotic doar dacă ar fi absente sau nu s-ar putea apela la ele.

Și unele magazine erau interzise, iar mama nu avea voie să cumpere de acolo. Când bănuiam că a cumpărat alimente de la un astfel de magazin, o interogam, îi puneam cele mai viclene întrebări, îi întindeam capcane ca un detectiv. Și dacă aflam că mă mințise o înjuram într-un limbaj dur și mă purtam de parcă mi-aș fi pierdut mințile.

Ne amintim că ea a început să folosească un limbaj dur în copilărie (prima ei nevroză a început cu înjurături). Atunci o făcea în secret, având apoi muștrări de conștiință. Acum simte că înjurăturile sunt justificate și nu se deranjează să le ascundă. Este evident modul în care evoluează nevroza.

222 Mă spălam după cea mai mică atingere de persoane sau lucruri interzise.

Am fi putut prezice că ultimul stadiu al acestei fobii va fi o compulsiune de spălare. Printr-o opoziție destul de clară față de cei afectați de deficit intelectual, ea își demonstrează inteligența alegând un plan inteligent pentru atingerea scopului.

Această față pare din nou superioară prin compulsiunea de spălare. Ea este singura ființă umană pură din lume. Toți ceilalți sunt murdari. Vedem din nou paralela dintre conștient și inconștient. Inconștient, lupta pentru putere este o cale josnică, la care apelează în mod obișnuit copiii răsfățați. Conștient, apare aversiunea față de murdăria celorlalți. Rezultatul este că pacienta, fără să înțeleagă pe deplin semnificația acțiunilor sale, este singura pură și superioară. Dacă i s-ar spune asta, nu ar nega, ci ar reitiera în mod constant și și-ar arăta chinurile. Înțelegem: cu cât suferă mai mult din cauza murdăriei celorlalți, cu atât este mai pură. *Mă spălam frecvent pe tot corpul. Nu mai foloseam niciodată o bucată de săpun care căzuse pe jos. Părinții mei și Lina nu aveau voie să se spele cu acel săpun. Așa că erau din ce în ce mai multe săpunuri care căzuseră pe jos și curând se strânsese o grămadă de săpun neutilizabil. Aveam niște haine pe care nu mai puteam să le port. Unele i le-am dat mamei. Dar nu avea voie să se apropie de mine când le purta.*

Acasă purtam îmbrăcăminte veche, zdrențuită, formată dintr-o fustă verde, uzată și o bluză roșie mult prea strâmtă pentru mine. Purtam o pereche de papuci cu măgele — dacă aș fi avut cum, nu mi i-aș fi scos niciodată. Așa că stăteam asemenea Cenușăresei, într-un colț al bucătăriei, pe scaunul meu rupt care avea cuiele ruginite — înain- 223 *tea mea toate lucrurile a căror prezență îmi apărea periculoasă, toate obiectele pângărite de atingerea*

*locuitorilor din districtele și străzile detestate, afară
jgheaburile, străzile, casele, stâlpii de felinar, cafenelele,
tramvaiele, magazinele care mă amenințau cu vrăjile lor rele
— pericolul, nenorocirea, ghinionul mă hăituiau neîncetat.*

Își descrie suferințele cu multă pricepere și pătrundere. O viață antisocială, egoistă, nu duce niciodată la plăcerea puterii câștigate asupra câtorva oameni cu eforturi atât de mari. Asemenea unui tiran, stă pe un tron care poate fi răsturnat în orice clipă; conduce prin frică și este ea însăși condusă de frică. Trebuie să-și întărească poziția în „teritoriul inamic” prin viclenie și forță brută. Nu are prieteni adevărați, nu are ajutor, are numai subordonați oprimați care, simte ea instinctiv, ar dezerta dacă ar putea. Nu primește nici încredere, nici onestitate, nici iubire, ci doar neîncrederea obscură, rezistența primejdioasă și nesupunerea celor pe care și i-a făcut servitori. Măsurile de apărare organizate pentru propria siguranță se dovedesc arme în mâinile inamicilor. Cu cât se gândește mai mult la propria siguranță și la cum să o mențină, cu atât devine mai nesigură.

Suferința nevroticului ajunge chin de necrezut și îl duce la acea mare criză în care fie se prăbușește, fie se călește până în punctul în care devine psihotic; sau ajunge în punctul unei vagi înțelegeri a structurii defectuoase a nefericitei lui lupte pentru recunoaștere și caută apoi iluminarea.

Așa-numitele argumente logice nu sunt de niciun ajutor în încercarea de a o elibera pe această fată de ideile ei obsesive și de acțiunile ei compulsive. Trebuie să i se arate, pas cu pas, adevărata structură a comportamentului ei, așa cum îl vedem noi. Trebuie să învețe să

224 recunoască care este scopul simptomelor ei și ce câștigă prin acestea; că își dorește inconștient să se detașeze prin

compulsie de constrângerea solicitărilor comunității; că, în dorința ei puternică de a evita principalul câmp de luptă al vieții, a construit un câmp de luptă secundar; că dorește să-și piardă vremea astfel încât să nu-i rămână timp să-și îndeplinească sarcinile cotidiene; că intenționează să evite solicitările vieții prin scuze, blesteme, alibiuri sau motive aparent întemeiate. Pe lângă asta, perspectivele eronate pe care și le-a format în copilărie trebuie puse deoparte, ambiția și vanitatea ei exagerate și tendința de a se izola trebuie toate să-i fie explicate cu mare delicatețe și tact. Poate fi determinată să-și schimbe stilul de viață prin demascarea aparatului tehnic al nevrozei ei obsesionale și prin înțelegerea limpede a întregului curs și a consecvenței comportamentului ei.

Am avut prima menstruație neobișnuit de târziu. Toate prietenele mele o avuseseră de mult. Olga, de exemplu, a avut prima menstruație la 14 ani. Îmi amintesc foarte bine. Într-o zi, cu ochii scânteind, mi-a luat mâna, m-a dus la baie și, brusc, și-a ridicat fustele. Am văzut pete de sânge pe lenjeria ei. „Ce zici de asta?”, m-a întrebat mândră. Eram destul de deprimată și, peste vreo două săptămâni, i-am spus că și eu ajunsesem la fel de departe. Mai târziu le făceam pe prietenele mele să creadă că aveam deja menstruație. Cu toate astea, trecea an după an fără să-mi vină ciclul.

Este probabil ca pentru întârzierea menstruației să fie responsabilă o inferioritate înăscută a organelor ei sexuale pentru care, aparent, nu exista o compensare. Această inferioritate era probabil vizibilă și în alte zone ale corpului ei.

Părinții mei erau destul de îngrijorați și m-au dus la un consult. Medicul mi-a recomandat băi calde de șezut. La vârsta de 17 ani, mi-a venit în sfârșit ciclul. Când am descoperit semnele am dai fuga la tata și i-am spus. M-a îmbrățișat bucuros și mi-a spus: „Acum ești fată mare. Nu mai ești un copil. Trebuie să sărbătorim asta”. Iar prima mea menstruație a fost sărbătorită printr-o cină savuroasă.

Aveam frecvent un vis deprimant. Visam că tata sau mama se îmbolnăvise rău. Mă trezeam în toiul nopții plângând și cu conștiința încărcată și îmi lua mult să adorm din nou. Și, în timp ce mă răsuceam în pat de pe o parte pe alta, mă hotărâam să mă schimb, să-mi ajut părinții cu munca, să fac comisioane pentru tata și s-o ajut pe mama în gospodărie.

Aproape toți copiii visează câteodată moartea sau îmbolnăvirea gravă a unuia dintre părinți. Interpretarea unui astfel de vis spunând „gândul se trage din dorință” este privilegiul unei psihologii schematice, insinuante. În cazuri rare, această interpretare este corectă. Totuși, vom lua o astfel de decizie doar dacă starea generală din vis susține asta și, în primul rând, dacă purtarea celui care visează justifică, de altfel, o asemenea interpretare. O atenuare a dorinței de moarte poate fi descoperită atunci când, în ciuda unei atitudini intens antagoniste față de părinți, un asemenea vis trece drept tristețe și depresie gravă. Acesta ar putea fi un semn că lupta copilului împotriva părinților nu ajunge atât de departe încât să fie dorită moartea părinților.

Ce face de obicei un astfel de vis este să încerce să prezică viitorul — ce se va întâmpla când părinții mei vor muri?

În acest punct, dați-mi voie să adaug câteva observații generale asupra scopului și semnificației viselor:

Visul este evident o ficțiune în care persoana își aranjează în prealabil încercări și probe pentru a controla o situație viitoare sau pentru a rezolva o problemă viitoare. Este o ficțiune pentru că individul nu privește niciodată situația din vis în conformitate cu 226 realitatea, ci o transpune ca și cum ar fi realitate și, întotdeauna, așa cum i-ar plăcea să fie; niciodată nu abordează cu adevărat realitatea, ci își testează abilitățile sub influența visului și încearcă o soluție de probă. O persoană care visează nu se deosebește de o persoană trează; singura diferență constă în forma exprimării, în starea de veghe, este preocupată de prezent, în vise (în reverii sau în visele din somn) se ocupă de viitor prin intermediul trecutului, adică prin experiența sa anterioară. Construiește un viitor fictiv din materialul trecutului, din experiențele sale. Visând, își planifică din timp. Iar modul în care o face oglindește clar atitudinea psihică a visătorului, curajul lui, adaptarea lui la mediu, trăsăturile lui de caracter și evitățile lor nevrotice, modul său personal de a face față problemelor. Visul creează o stare al cărei scop este să încurajeze sau să descurajeze visătorul în privința abordării problemei lui. Astfel de stări apar în toate gradele, de la anxietate la indiferență, la curaj vădit. Toate visele unui individ se află în concordanță cu stilul său de viață; aparțin unui sistem și fac parte din unitatea individuală. Gândirea conștientă nu are prea mult de-a face cu visul. În somn, critica și opoziția organelor de simț sunt reduse la tăcere. În vis, gândirea este mai abstractă, simplificată și simbolică — cum ar veni, este înclinată spre o stare copilărească. Visul trebuie să rămână neinteligibil pentru visător pentru a proteja unitatea personalității lui,

pentru a păstra starea pe care i-o provoacă, pentru a ascunde scopul și direcția visătorului în inconștient.

Nu avem aici suficient spațiu pentru a explica mai amănunțit mijloacele utilizate de vise pentru a-și îndeplini obiectivul — într-o anumită măsură, pentru a explica tehnica interpretării viselor. Va fi deajuns să arătăm că se poate recurge la vis, la fel ca la orice altă manifestare a sufletului, pentru a dobândi înțelegerea mașinăriei 227 psihice a ființei umane.

În cazul nostru, este evident că fata este neliniștită în privința viitorului ei. Are nevoie de părinții ei pentru a-și putea menține sentimentul de superioritate. Deși în paragrafele următoare subliniază că visul care se repetă frecvent nu lăsa nicio urmă în ziua următoare, starea produsă în vis și repetarea frecventă — o evidentă pregătire emoțională — fără îndoială că a adus o ameliorare a atitudinii ei față de părinți. Așadar, acest vis semnifică un anumit grad de sentiment social, de interes pentru părinții ei. *Cu toate astea, dimineața era totul uitat din nou. Ziua, lumina, dimineața îmi ștergeau sentimentele. În această perioadă aveam o altă îngrijorare chinuitoare. Îmi imaginam că eram extrem de bătrână. Uneori mă întrebam cu seriozitate dacă nu ar fi mai bine să-mi pun capăt zilelor. Apoi îmi spuneam: „Anii trec atât de repede, iar nenorocul se apropie cu pași mari”. Nu spuneam niciodată ce vârstă aveam de fapt. Astfel de gânduri îmi veneau mai ales înainte să adorm. Uneori mă trezeam înspăimântată, îmi apărea în minte vârsta mea și mă gândeam: „Ce minunat ar fi să mă nasc acum!”.*

Atât de bătrână, fără să fi făcut încă nimic pentru nemurire! Gândurile pe care le menționează ating evident problema iubirii, pentru care nu se simte pregătită din cauza dorinței ei exagerate de a domina. Apoi privește înapoi la acea perioadă ideală când, în

copilăria timpurie, fata răsfățată chiar avea putere nelimitată și nu trebuia să înfrunte noi probleme.

Tata avea de mulți ani inima slăbită. La vârsta de 58 de ani, maladia s-a agravat brusc. Frecvent, sărea noaptea din pat și alerga la fereastră, străduindu-se să respire. Și în timpul zilei rămânea adesea fără aer

.Atunci se oprea din lucru și o pune pe mama să iasă cu el la plimbare. Până atunci nu se odihnice niciodată în timpul zilei. Acum stătea întotdeauna întins o oră după cină. Treptat, părea să-și piardă interesul pentru familie. Din când în când, îl auzeam plângându-se că era îngrijorat pentru mine. Ca un copil, nu mă gândeam la ziua de mâine, iar în casă nu erau bani. Tata simțea că nu mai avea mult de trăit și chiar vorbea despre asta. Dar eu nu puteam să înțeleg gravitatea bolii lui. Se putea să moară — la asta nu mă gândeam niciodată. Curând, abia dacă mai putea să se mai țină pe picioare. Lina și medicul trebuiau să-i facă injecții care îl făceau să se simtă mai bine pentru o vreme, dar niciodată ameliorarea nu dura mult.

Tata era foarte agitat în pat. Nu putea să trăiască fără croitoria lui. Sora mea era în concediu și îl îngrijea. Ea și mama stăteau cu el pe rând în timpul nopții. Eu stăteam întotdeauna trează până pe la ora 11; apoi mi se făcea atât de somn, încât trebuia să mă culc.

Pentru a nu-îmi frig, tata își înfășură pe piept un fular mare și gri. Din nefericire, acest șal făcea parte din obiectele pe care eu nu puteam să le ating. Am rugat-o degeaba pe mama să folosească altceva pentru asta. A spus că șalul era tocmai potrivit. Așa că nu mai puteam să-l îmbrățșez și să-l sărut pe tata, ceea ce îmi doream foarte mult. Mi-era teamă

până și să mă apropii de el; mai târziu am regretat asta de multe ori, deși îmi era absolut imposibil să mă port altfel.

Totuși, pentru scurt timp, a părut că avea să-și revină. L-am așezat într-un scaun confortabil, iar el mi-a spus o grămadă de povestiri amuzante din copilăria lui. Râdeam cu toții și speranța revenise. Dar a doua zi era iarăși somnolent, stând în pat în capul oaselor. Îl vedeam adesea agitat în somn, mișcându-și mâinile ca și cum ar fi cusut. Într-o seară s-a trezit brusc, s-a împleticit până la masa de cusut din bucătărie și și-a întins mâinile tremurătoare spre o haină. L-am rugat să se întoarcă în pat. Picioarele îi erau deja umflate.

Părinții mei tot nu erau căsătoriți. Mama era foarte tulburată de 229 faptul că se putea să rămân un copil nelegitim. Când medicul nu i-a mai lăsat nicio îndoială cu privire la starea tatălui — eu nu am aflat asta decât apoi — și a pregătit-o pentru ce era mai rău, mama a discutat problema cu mama Olăi. Femeia a dat fuga după un preot. De la el a aflat că se putea oficia căsătoria în acea seară la ora opt dacă putea fi adus un certificat medical. Medicul nostru ne-a dat un astfel de certificat. Dar mamei îi era greu să vorbească cu tata despre căsătoria care urma să aibă loc curând. Îmi amintesc că a spus: „Uite, dragule; știi că încă nu suntem căsătoriți — ce o să se aleagă de Clara noastră?” Tata doar murmură din când în când câte un „da” și dădea din cap afirmativ la ce spunea ea. Când am aflat că ceremonia urma să aibă loc chiar în acea zi, în ciuda durerii mele, am fost bucuroasă. În sfârșit — aveam aproape 18 ani — puteam să folosesc numele tatălui. Oricum celorlalți le spuseseam întotdeauna că acela era numele meu. Dar acum chiar urma să fie al meu.

Am cumpărat două lumânări, am împrumutat un crucifix de la o vecină, o bătrână credincioasă, am făcut rost de niște apă sfințită și am așezat aceste lucruri pe o masă acoperită cu o față de masă albă. Toată lumea era foarte emoționată. Tremuram din tot corpul. La ora opt a venit preotul împreună cu paracliserul, care trebuia să fie și martor. În timpul ceremoniei, eu și Lina am rămas în bucătărie. Înainte să plece, preotul a vorbit cu noi și ne-a spus să mergem la el să ne spovedim.

Ceremonia l-a epuizat pe tata, mai ales pentru că a trebuit să se spovedească și să primească ultima împărtașanie în același timp. Mama dorea să-l facă să creadă că nu era foarte bolnav. Complet extenuat, a șoptit că totul era în regulă, dar o ruga ca pe viitor să-l scutească de prezența preotului.

Câteva zile mai târziu, seara eram în vizită la Minna când mama a intrat în încăpere și a spus pe un ton trist că ar trebui să merg acasă

230 *cu ea pentru că tata se ducea. Doamna K. ne-a însoțit. Tata dormea, stând în pat în capul oaselor. M-am așezat tăcută lângă el. Respira adânc și lent. Apoi m-am furișat în bucătărie. Din când în când, mama venea în camera mea. Nu știam că doctorul îi spusese că tata nu va prinde zorii. Dintr-odată, am auzit-o pe mama țipând: „Tată! Tată! V Am alergat în încăpere și l-am văzut pe tata căzând moale pe perne. Lina l-a îmbrățișat. Își dăduse ultima suflare. M-am aruncat pe pat, l-am sărutat, l-am strigat, l-am implorat să mă ierte. Nu voiam să-i dau drumul. Lina a trebuit să mă scoată afară. Când am ajuns în bucătărie mi s-a făcut rău și am vomitat.*

Vedem din nou că ea aparține tipului de persoane care reacționează la emoții intense prin tulburări nervoase ale aparatului digestiv. Toate organele interne ale ființei umane sunt deservite de un sistem nervos anume, sistemul nervos vegetativ, care, evolutiv, este mai vechi decât sistemul nervos central și despre care se credea înainte că ar fi sediul vieții. Când suntem bucuroși și, în consecință, inima ne bate mai rapid, când ne înroșim de rușine, când transpirăm de frică sau ne doare burta pentru că ne temem de ceva, motivul este întotdeauna activitatea nervilor „emoționali” care au fost corect clasificați ca alcătuind sistemul nervos simpatic (nervus sympathicus). Există cazuri în care sistemul nervos vegetativ este anormal de sensibil (inferioritate organică) și, drept urmare, funcționează mai intens decât în mod obișnuit. Totuși, am putea adăuga că sursa excitabilității stă în structura psihică a acestor persoane, în stilul lor de viață. În astfel de cazuri, o excitație redusă provoacă o reacție puternică la nivelul acelor organe care deservesc acest sistem nervos — inima, vezica urinară, glandele sudoripare sau aparatul digestiv — ca în cazul acestei fete.

Pentru a trata cu succes aceste tulburări este necesar să ne întoarcem la sursa psihică și, din acel punct, să schimbăm pacientul.

Dacă descoperim, ca în acest caz, că tensiunea psihică este amplificată ca rezultat al dorințelor extrem de puternice ale pacientei, trebuie să luăm în considerare și să schimbăm întregul său stil de viață. Asta se poate face doar prin întărirea sentimentului ei social. Inteligența ei personală se transformă în bun-simț direct proporțional cu intensitatea sentimentului social. Se simte bine și acceptă problemele vieții cu toate avantajele și dezavantajele ei și scapă de anxietate. De aici înainte nu mai trăiește într-o lume ostilă

și, în privința stimei de sine, nu mai depinde de părerea celorlalți. Acolo, de partea utilă a vieții, se simte o ființă umană respectată, iar sentimentul ei de inferioritate este redus până în punctul în care poate foarte bine să fie utilizat ca impuls pentru realizări utile. *Ferestrele camerei au fost deschise, a fost aprinsă o lumânare. Ne-am ghemuit una lângă alta într-un colț al bucătăriei, plângând și incapabile să adormim. Când a plecat doamna K., o vecină a venit să o înlocuiască. Abia în zori ne-am întins. Eram înțepenite de tot. A doua zi, când m-am trezit, mă simțeam de parcă o mare greutate îmi apăsa mintea. M-am dus la tata, l-am mângâiat și l-am sărutat și am aranjat pătura. Arăta atât de liniștit, nu semăna deloc cu un mort. Seara au venit oamenii cu sicriul, l-au așezat pe tata înăuntru și l-au dus. Ne era frică să dormim acasă, așa că am dormit câteva nopți la doamna K. Mama ne-a spus că a avut o viziune cu un schelet cu două nopți înainte de moartea tatălui.*

În capela din cimitir l-am văzut pe tata pentru ultima oară. Corpul nu îi era schimbat. Tot nu-mi venea să cred că murise. Stăteam în fața sicriului și așteptam să deschidă ochii.

232 *Mă uitam tot timpul la masa de lucru a tatălui. Nu puteam să înțeleg că murise. Mă gândeam că poate doar păruse mort. Eu și mama ne încuiam noaptea în dormitor. Sâmbătă noaptea cheia de la această ușă s-a rupt; în dimineața următoare nu am mai putut să deschidem ușa. Mama a strigat administratorul pe geam și i-a aruncat o legătură pe care erau tot felul de chei. Nu se potrivea niciuna. În cele din urmă, ne-a deschis un instalator.*

*Mi-era tare dor de tata; plângeam neîncetat Frecvent,
mă trezeam înspăimântată în toiul nopții; nu puteam să respir
și mă simțeam îndurerată de moarte.*

Putem să simțim, împreună cu fata, cât de profund a tulburat-o separarea de tată. Când trăia, el era pedestalul pe care ea și-a construit triumful. De acum înainte, mama trebuie să-l înlocuiască în măsura în care se potrivește unei astfel de poziții. *Apoi am visat că un câine care avea o botniță mă sfredelea cu botul, rotindu-l într-o parte și-ntr-alta. îmi provoca o senzație de durere extremă. Am aprins lumina și m-am uitat dacă sângeram sau fusesem rănită. Dar nu am descoperit nimic. Acest vis s-a repetat frecvent.*

Am visat de multe ori și că un bărbat înalt, cu barbă, stătea la capul patului meu — și mă trezeam speriată de moarte. Puteam să-l văd de parcă ar fi fost cu adevărat acolo.

Și apoi am văzut în visele mele o floare care se ridica încet și se îndoaia spre mine — o singură floare cu cinci petale ca niște degete. Iarăși m-am trezit cuprinsă de neliniște.

Aceste vise ar putea fi corect interpretate numai dacă fata ne-ar oferi unele informații despre gândurile și amintirile ei pe care le asociază cu materialul viselor. Avem totuși două puncte de sprijin. Cunoaștem cursul vieții ei și problemele care o apasă și putem să înțelegem starea provocată de aceste vise. Visele, corect interpretate, ar trebui să arate calea de care ea se folosește ca de o punte spre scopul ei de superioritate, departe de calea logicii și a bunului-simț. Iar aceste stări izvorâte din vise ar trebui să ne îndrepte la rândul lor în aceeași direcție.

În primul vis descoperim problema iubirii ca fiind principala problemă din prezent în viața acestei fete. Scopul ei este să scape de uniunea cu un bărbat. Faptul că acel câine reprezintă un bărbat este o presupunere întemeiată. În vise dăm frecvent peste o astfel de tendință de degradare. Din moment ce fata a demonstrat limpede această tendință în alte părți din trecut ale poveștii ei de viață și din moment ce, după cum am citit mai înainte, s-a referit uneori la un bărbat ca fiind un câine, presupunerea noastră este cu siguranță justificată. Botnița este într-o câtva derutantă. Dar dacă ne amintim că ea a ținut întotdeauna să le pună botniță bărbaților, să le joace feste, să elimine pericolele și să evite posibilele consecințe, atenția noastră se va îndrepta mai sigur spre faptul că al său „da-dar” a primit nu numai o întărire a „da”-ului, ci și o întărire a „dar”-ului. Durerea și frica de a fi rănită, de a sângera, îi permit presupunerea că nicio măsură de precauție nu este de ajuns.

Al doilea vis, la rândul lui frecvent repetat, susține concluzia că, în vis, este singură cu un bărbat. Nici acest bărbat — din precauție — nu este înfățișat ca fiind prietenos. Este imposibilă identificarea lui aici. Totuși, al doilea vis confirmă în bună măsură concluziile trase din primul vis.

Al treilea vis este ambiguu. Nu vom presupune decât că reprezintă o mână care se întinde după ea. Și aici descoperim apropierea amenințătoare și generarea

intenționată a anxietății care
caracterizează destul de clar viața
acestei fete ca viața unui copil
răsfățat
.Cazul domnișoarei R.

Povestea se încheie aici și, odată cu ea, și analiza noastră. Am subliniat la începutul acestei cărți faptul că nu ne preocupă aici biografia completă a unei ființe umane, ci doar o parte a unei povești de viață. Am fost mai interesați de căutarea a ceea ce puteam extrage din materialul expus, decât de caracterul complet al poveștii. Nici în consultațiile private nu aflăm mai mult decât părți ale unor povești de viață din care trebuie să tragem concluzii. Am încercat să îi ofer cititorului o perspectivă asupra procedurii urmărit într-o analiză psihologică. Vreau ca cititorul să vadă modul în care un psiholog înarmat cu multă experiență ascultă, prelucrează și înțelege o poveste de viață obișnuită și, altfel, nesemnificativă. Tocmai lipsa de importanță și caracterul comun al acestei biografii sunt semnificative pentru a ilustra cât de mult poate să scoată de aici un psiholog.

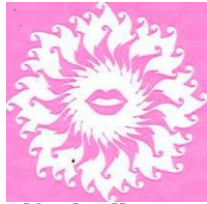
Un pacient a cărui viață este atât de tulburată poate fi vindecat doar prin înțelegerea deplină a modului în care s-a dezvoltat afecțiunea. Mai mult, este sarcina noastră să-i oferim pacientului acea înțelegere pe care noi înșine am câștigat-o prin experiență și bunsimț. Un astfel de procedeu îl încurajează. Pentru înțelegere este necesară doar utilizarea bunului-simț. Dat fiind că bunul-simț este mult mai rar decât

lasă să se înțeleagă denumirea, în încercările de analiză trebuie să ne ferim de inferențe premature. Judecățile superficiale, greșite, îi discreditează pe cei care le fac.

După cum am spus, am fost mult mai preocupat de întâmplările și rezultatele acestei biografii parțiale, decât de completarea poveștii. Totuși, mă tem că asta nu-i va mulțumi pe majoritatea cititorilor mei. Intelectul uman tinde spre împlinire; un fragment neterminat stimulează imaginația să creeze singură un final potrivit. Oricât de mult mi-aș dori să ajut cititorul în această privință, nici eu nu știu mai mult. Eu nu am văzut-o niciodată pe această fată. Tot ce știu despre ea a fost scris de ea sau de mine în această carte. În poveste, ea menționează o singură dată situația ei prezentă; și anume, când ne spune că nici în ziua de azi nu poate să se urce în anumite tramvaie. Din această observație se poate prespune că nevroza ei obsesională probabil s-a ameliorat semnificativ, dar nu a dispărut cu totul.

Experiența ne mai învață și că, atunci când o persoană face stân- ga-mprejur și pornește pe calea conduitei normale, acea persoană avansează pe această cale în direcția cea bună la fel de rapid pe cât o luase înainte în direcția greșită. La fel cum fiecare pas în nevroză distruge inevitabil curajul, fiecare pas în afara nevrozei aduce mai mult curaj și, prin curaj, forță și sentiment social. Iar asta este în acord cu ce am auzit despre scriitoarea acestei povești; și anume, în măsura în care a reușit fără ajutorul unui psiholog, s-a eliberat de nevroza obsesională și face curajoasă pași spre rezolvarea dificilelor sale probleme de viață. Voi lăsa puterea imaginației, înțelegerea psihologică și intuiția cititorilor mei să dezlege misterul.

în timp ce ideile teoretice ale lui Alfred Adler sunt bine cunoscute și acceptate de către cititorii români, cazurile sale au rămas până în acest moment învăluite de mister. Cartea de față, care conține povestea vieții și nevrozei domnișoarei R. prezentată de Alfred Adler unui grup de psihiatri și psihologi din Viena, constituie o premieră absolută. Cititorul va avea șansa de a urmări îndeaproape modul în care conceptele și principiile psihologiei individuale formulate de Adler sunt aplicate pentru a înțelege suferința nevrotică a pacientei. Scrisă într-un limbaj accesibil, cartea conține numeroase exemple de comportamente nevrotice întâlnite frecvent în viața cotidiană.

Alfred Adler (1870-1937), medic și psiho-terapeut austriac, este fondatorul școlii de psihologie individuală care se situează între psihanaliza lui Sigmund Freud și logoterapia lui Viktor Frankl. Alături de Freud și Jung, este considerat unul dintre cei mai importanți psihoterapeuți moderni. Autor prolific, Adler a publicat peste 300 de cărți și articole. În limba română au apărut la Editura Trei **înțelegerea vieții**,

**Practica și teoria psihologiei individuale,
Caracterul nevrotic, Cooperarea între sexe.**